

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1959

ANDRA KAMMAREN

Nr 13

17—22 april

Debatter m. m.

Fredagen den 17 april

	Sid.
Svar på interpellation av fröken Karlsson ang. principerna för beviljande av tillstånd till viss linjetrafik	3
Svar på fråga av fröken Vinge ang. organisationen av skolväsendet på realskolestadiet under övergångstiden före enhetsskolans genomförande	7
Svar på interpellationer av:	
herr Nilsson i Göingegården ang. det ekonomiska resultatet av viss utvidgning av konstfackskolans nybyggnad	8
herr Nihlfors ang. konstfackutbildning	13

Tisdagen den 21 april

Svar på interpellationer av:	
herr Kellgren ang. sysselsättningsläget	18
herr Jonsson i Strömsund ang. arbetsvårdens möjligheter att placera arbetshindrade på arbetsmarknaden	34
herr Gansmoe ang. åtgärder för ett förbättrat barna- och ungdomsskydd m. m.	36
fröken Karlsson ang. bostadsanmälningsplikten för utlänningar ..	45
fru Kristensson ang. förlossningsvården	50
Interpellationer av:	
herr Hagberg ang. den inträffade förskingringen inom LKAB:s och Grängesbergssbolagets försäljningsbolag i Belgien	54
herr Kellgren ang. den inträffade förskingringen inom LKAB:s och Grängesbergssbolagets försäljningsbolag i Belgien	55
herr Helén ang. den inträffade förskingringen inom LKAB:s och Grängesbergssbolagets försäljningsbolag i Belgien	55

Onsdagen den 22 april

Svar på fråga av fru Svensson ang. länsstyrelsernas möjligheter att införa lokala hastighetsbegränsningar	58
---	----

	Sid.
Svar på interpellation av herr Carlsson i Huskvarna ang. olycksfallsriskerna i samband med skolskjutsverksamheten	60
Vid remiss av propositionen nr 147 ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.	63
Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.	69
Svar på interpellation av herr Lothigius ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor	69
Ändring av riksbankens sedeltyper	100
Obligatorisk tillägssjukpenningförsäkring för företagare	102
Införande i vägtrafikförordningen av vissa särskilda bestämmelser rörande skolskjutsar	104
Ändring av hyresregleringslagen m. m.	107
Lag med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad ..	123
Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete ..	123

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 22 april

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 16, om ändring i kommunala vallagen, i vad gäller utseende av suppleant för landstingsman	68
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 56, ang. anslag till utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm m. m.	68
— nr 57, ang. anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.	69
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. differentierad vård av de svårartade ungdomsbrottslingarna	99
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 58, ang. vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.	100
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 30, om ändring i uppbördsförordningen	100
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 19, om utgivande av en utförligare matrikel över riksdagens ledamöter	100
— nr 20, ang. viss ändring av riksbankens sedeltyper	100
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 17, om obligatorisk tillägssjukpenningförsäkring för företagare	102
— nr 18, om införande i vägtrafikförordningen av vissa särskilda bestämmelser rörande skolskjutsar	104
— nr 19, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens konferens fattade beslut	107
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. ändring av hyresregleringslagen m. m.	107
— nr 16, ang. lag med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad	123
— nr 17, ang. fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete	123
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 19, om befrielse från dansundervisning i skolorna	129
— memorial nr 20, i anledning av väckt motion om dubbla åldersgränser för barns bevisande av offentlig filmföreställning, m. m.	129

Fredagen den 17 april

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 10 innevarande april.

§ 2

Svar på interpellation ang. principerna för beviljande av tillstånd till viss linjetrafik

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har fröken Karlsson frågat mig, om jag vill lämna kammaren en redogörelse för de principer, som tillämpas vid beviljandet av tillstånd till linjetrafik till och från flygplatser. Som svar på fröken Karlssons fråga får jag meddela följande.

Både buss och droskbil utnyttjas som transportmedel på billinjer till och från flygplatserna. En vanlig företeelse är, att droskbilar används för avhämtning av tidningar, som transporterats med flyget. Dessa droskbilar utnyttjas ibland för befordran av flygresenärer till flygplatsen.

För rätt att bedriva yrkesmässig trafik med buss eller personbil krävs som bekant, att trafiktillstånd erhållits enligt förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik. Över ansökan om sådant tillstånd skall den tillståndsbeviljande myndigheten höra vederbörande polismyndighet samt trafikföretag och sammanslutningar av utövare av yrkesmässig trafik, som kan beröras av den ifrågasatta trafiken. Dessutom skall — om förhållandena det föranleder — till-

fälle lämnas kommuner och andra, som berörs av ärendet, att yttra sig. Med andra ord, det får i lagstiftningen anses vara väl sörjt för att förespråkarna för olika berörda intressen får komma till tals.

Vid behandlingen av trafiktillståndsärenden har de tillståndsbeviljande myndigheterna vidare att efterkomma bestämmelserna i 12 § yrkestrafikförordningen.

I denna paragraf stadgas bl. a., att trafiktillstånd endast må meddelas, om den ifrågasatta trafiken finnes behöfvlig och i övrigt lämplig. Härutöver ställs också vissa krav på lämplighet hos den sökande. Om flera sökande finns, är tidpunkten för ansökningens ingivande icke avgörande för företräde dem emellan. I fråga om linjetrafik — den art av trafik som är aktuell i detta sammanhang — stipulerar förordningen, att om ansökan avser sådan trafik och denna kan komma att konkurrera med annan redan utövad linjetrafik eller bl. a. järnvägstrafik, så skall, om trafiktillstånd anses böra meddelas och förhållandena icke föranleder annat, tillståndet lämnas utövarn av dylik redan existerande trafik, nämligen om denne sökt och befinns lämplig.

Någon absolut företrädesrätt för redan bestående trafikföretag föreligger således inte. Företrädesrätten gäller endast, om förhållandena inte föranleder annat. Hinder möter således ej, att den tillståndsbeviljande myndigheten vid sin prövning på sakliga grunder kan komma fram till att den »nye» sökanden skall meddelas begärt tillstånd. De trafikpolitiska synpunkter, som ligger bakom de stadganden jag här berört, anser jag mig i detta sammanhang inte

Svar på interpellation ang. principerna för beviljande av tillstånd till viss linjetrafik

böra gå närmare in på. Sammanfattningsvis vill jag emellertid framhålla, att de principer, som kommit till uttryck i stadgandena, avser att tillgodose såväl trafikanternas som allmänna samhällsekonomiska intressen.

Reglerna för hur ansökningar av här berört slag skall behandlas anges sålunda i gällande lagstiftning. Så vitt jag känner till har några befogade anmärkningar inte förekommit mot det sätt på vilket trafikproblemen hittills lösts, när det gällt att ordna trafik till och från flygplatserna. Jag vill i sammanhanget också nämna, att Linjeflyg Aktiebolag — som naturligtvis har det allra största intresse av dessa frågor — underhand uttalat, att förbindelserna till och från flygplatserna i allt väsentligt kunnat ordnas på ett tillfredsställande sätt.

De av fröken Karlsson anförda exemplen på påstådd olika behandling av ansökningar ger vid en närmare granskning inte belägg för att en varierande praxis skulle ha tillämpats. Enligt vad jag inhämtat har i fråga om landsvägs- trafiken mellan Kalmar flygplats och Karlskrona samt mellan Jönköpings flygplats och Värnamo SJ inte vid ärendenas behandling hos vederbörande länsstyrelser hävdats, att för landsvägs- trafiken från och till flygplatserna lämpliga förbindelser redan fanns anordnade i SJ:s regi eller att SJ med åberopande av företrädesrätt enligt 12 § yrkes- trafikförordningen önskade själva anordna sådana förbindelser. I det av fröken Karlsson påtalade fallet rörande busstrafiken mellan Hälsingborg och Bulltofta flygplats anförde SJ däremot under tillståndsärendets handläggning, att de själva med stöd av sin företrädes- rätt enligt 12 § yrkesstrafikförordningen önskade återuppta sin busstrafik på sträckan under samma villkor som den konkurrerande sökanden. Kungl. Maj:t, som fastställde vederbörande länsstyrel- ses beslut i detta ärende, fann här inte

förhållandena föranleda, att SJ:s för- fattningsenliga företrädesrätt inte skulle få utövas.

Med dessa ord anser jag mig ha be- svarat den framställda interpellationen.

Härefter anförde:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka chefen för kommunikationsdepartemen- tet för det svar jag fått på min inter- pellation, och jag ber att få knyta an några reflexioner till detsamma.

Först vill jag då säga, att alla de villkor som är förbunda med en kon- cession av här ifrågavarande slag har uppfyllts, och alla hörda myndigheter har tillstyrkt koncessionsansökningen. Det har också fastslagits att den trafik- förbindelse det här gäller är synnerli- gen behövlig.

Nu säger herr statsrådet i svaret att Linjeflyg Aktiebolag givetvis har det allra största intresse av dessa frågor. Ja, det kan jag föreställa mig. Men det finns andra, som har ännu större in- tresse av dem, och det är invånarna i Hälsingborg och Landskrona med kring- liggande landsbygd. De är på ett an- märkningsvärt sätt missgynnade i detta avseende.

Statsrådet säger också i svaret, att koncession inte brukar beviljas på en linje, om det redan finns någon som ut- övar linjetrafik på sträckan — men det förekommer inte någon linjetrafik med anknytning till Bulltofta. Det är givetvis riktigt som statsrådet säger, att kon- cession har beviljats på trafiklinjerna Kalmar—Karlskrona och Jönköping— Värnamo därför att järnvägsstyrelsen inte ansett sig böra inlägga sitt veto däremot, men jag tycker det skulle varit på samma sätt med Hälsingborg.

Sedan kan jag inte heller undgå att något ingå på detta ärendes behandling under de år som gått. Jag konstaterar då först och främst att förbindelserna mel-

Svar på interpellation ang. principerna för beviljande av tillstånd till viss linjetrafik

lan Hälsingborg eller Landskrona till Stockholm är mycket dåliga, särskilt om man använder flyget. Då måste man nämligen först resa till Malmö och ligga över där och ta flyget följande morgon. Vill man resa med flyg från Stockholm till Hälsingborg, så måste man också ligga över i Malmö och fortsätta resan till Hälsingborg nästa dag. Detta är verkligen en trafikförbindelse, som vi anser allt annat än tidsenlig. Det var därför inte förvånande att Linjebuss 1955 gjorde en framställning till järnvägsstyrelsen om att få upprätta reguljär bussförbindelse i anslutning till flyget. Jag kan emellertid gå med på att det var riktigt att denna koncessionsansökan avlogs, eftersom avslaget motiverades med att SJ själv skulle upprätta bussförbindelse på sträckan. Denna trafik kom också mycket riktigt till stånd men pågick endast ett år, närmare bestämt från den 1 maj 1955 till den 2 juni 1956, då den upphörde utan vidare och utan att staden underrättades därom.

När denna busstrafik nedlades, skedde det på grund av den låga resandefrekvensen. Statens järnvägar skrev då att försöket varit »så otillfredsställande och så föga hoppingsivande, att distriktschefen anser sig nödsakad att tills vidare göra ett avbrott i ifrågavarande anslutningstrafik och avvakta en mera gynnsam utveckling av flygintresset».

Varför blev då resultatet så ogynnsamt? Ja, jag föreställer mig att detta till stor del berodde på att människorna inte visste om att denna trafikförbindelse fanns. Den var nämligen inte intagen i tidtabellen. Själv kom jag t. ex. till Malmö en gång med morgonbussen Hälsingborg—Malmö och hade ett ganska stor sällskap med mig. Jag frågade då tjänstemannen i biljettluckan vad det fanns för kvällsförbindelser med anslutning till Bulltofta. Jag fick därvid beskedet att det på kvällen inte fanns någon bussförbindelse Bulltofta—Hälsingborg och Landskrona. Jag frågade

då — kanske inte särskilt älskvärt — om det ej heller fanns någon morgonförbindelse per buss med Hälsingborg. Nej, det gjorde det inte, påstod vederbörande. Jag kunde emellertid bevisa att han hade fel eftersom vi begagnat den just den dagen. Redan ett par dagar senare upphörde man med denna anslutningstrafik. Jag har förhört mig litet om resandefrekvensen på linjen, och det har därvid sagts mig, att man haft ungefär en resande per tur. Vad kan då denna dåliga frekvens ha berott på? Ja, jag tror att orsaken helt enkelt var den, att man inte gjorde tillräckligt för att trafiken skulle gå bra. Jag finner det också anmärkningsvärt att resultatet blev så dåligt under försöksåret, eftersom man då hade en stor utställning i Hälsingborg och många resande till och från staden. Om denna trafikförbindelse hade varit mera känd, så hade försöket helt säkert lyckats bättre.

Det sades att statens järnvägar avvaktade en lämplig tidpunkt för att återuppta trafiken. Ingenting åtgjordes emellertid i saken, och staden tog därför kontakt med Linjebuss och hemställde att företaget skulle göra upp trafikschema och kostnadskalkyler för sträckan. Så skedde också, och sedan upprättades ett avtal mellan staden och Linjebuss, vilket gick ut på att bolaget skulle ordna med bussförbindelse till varje flygplan från och till Stockholm och en del städer utomlands. Under den tid ärendet låg hos myndigheterna tog emellertid SJ kontakt med staden och erbjöd sig att driva busstrafik på sträckan på samma villkor som Linjebuss. Jag förstår att statens järnvägar ansåg sig ha företrädesrätt när det gällde att ordna trafiken på sträckan, om detta kunde ske på samma villkor som för det konkurrerande företaget. Staden var emellertid bunden av avtalet med Linjebuss och kunde därför icke taga ställning till järnvägsstyrelsens propå. Framställningen avlogs därför först hos

Svar på interpellation ang. principerna för beviljande av tillstånd till viss linje- trafik

länsstyrelsen och sedan hos Kungl. Maj:t. Detta skedde med motiveringen att staden hade träffat avtal med Linjebuss på samma villkor som SJ erbjöd och att stadsfullmäktige redan enhälligt beslutat, att staden under första året skulle betala 20 000 kronor för att om möjligt skapa den good will som tydligen behövdes. Därefter skulle dock staden icke bidra med någonting.

Jag har mig inte bekant om det finns andra busslinjer här i landet som är jämförbara — det vet herr statsrådet bättre — och som får kommunala subventioner och där vederbörande trafikföretag har ställt detta som villkor för att trafiken skall komma till stånd. I så fall är det en princip som jag inte känner till, och jag måste säga att den är mycket otillfredsställande, ty det blir ju på något märkligt sätt ändå så, att kommunerna nästan kommer att presas till ett ställningstagande som inte kan vara riktigt.

Till detta kommer också, som jag tidigare sade, att förbindelserna är mycket dåliga. Hälsingborgs stad måste med nödvändighet se till, att trafikanternas behov av anslutningslinjer, först och främst till flyget, tillgodoses. Man skulle naturligtvis kunna säga att det för stadens del gör detsamma om de betalar till SJ eller till Linjebuss, eftersom det är samma antal kronor det gäller. Men jag menar att då ett företag, statligt eller inte, i detta fall statligt, så dåligt — om jag får vara så vanvördig — eller inte alls utnyttjar en koncession som det redan har, så bör inte detta med nödvändighet hindra ett annat företag, som staden slutit ett fördelaktigt avtal med, från att få företrädesrätt att sätta i gång med en ny bussförbindelse. Jag skulle över huvud taget inte ha tagit upp denna fråga, om SJ verkligen hade satt i gång linjen. Visserligen kan man säga att SJ väl skall avvakta huruvida de får de 20 000 kronorna, men är SJ så optimistiskt att de tror, att det efter ett

år skall gå bra utan vidare hjälp, så borde det ligga i SJ:s eget intresse att nu börja. Det var dock så pass länge sedan som i oktober 1958 som SJ förklarade sig villigt att börja driva denna busslinje, men det har ännu inte blivit något.

Det var speciellt denna sista synpunkt jag ville ha fram. Är det principiellt riktigt att ett statligt kommunikationsföretag som SJ för att fullgöra en plikt, som det egentligen åtagit sig i och med att det fått koncessionen, skall behöva begära en kommunal subvention? Jag har faktiskt forskat i saken, men jag har inte kunnat finna något liknande fall.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag skall be att få göra några kommentarer till vad fröken Karlsson hade att säga. Jag vill bekräfta vad fröken Karlsson själv sade, nämligen att SJ under åren 1955 och 1956 hade trafik på denna sträcka. Antalet passagerare var ju emellertid så lågt att SJ så småningom upptäckte, att man inte kunde fortsätta trafiken. Om man skall uttrycka sig i decimalbråk, vilket må tillåtas mig att göra, så var det ungefär 0,9 person per tur eller avrundat uppåt en person, som fröken Karlsson själv uttryckte saken. Det var av denna anledning SJ upphörde med trafiken, och jag tror att man med hänsyn till det ekonomiska utfallet över huvud taget för SJ kunde ha viss täckning för detta beslut.

Sedan kom ett avtal till stånd mellan Hälsingborgs stad och Linjebuss International AB, där Hälsingborgs stad gick med på att ställa 20 000 kronor till förfogande som garantikapital under ett år. Nu fick emellertid inte Linjebuss koncessionen, beroende på att SJ bedriver trafik mellan berörda orter, fastän spårbunden. Detta måste man ta hänsyn till,

Svar på fråga ang. organisationen av skolväsendet på realskolestadiet under övergångstiden före enhetsskolans genomförande

i enlighet med innehållet i 12 § i yrkes-
trafikförordningen.

Den 22 augusti 1958 skrev SJ till Hälsingborgs stad och översände samtidigt ett avtalsförslag, där de förklarade sig beredda att uppta denna trafik på samma villkor som de som Hälsingborgs stad erbjudit Linjebuss International AB. Fröken Karlsson säger att avtalet med Linjebuss är en sak — det kan inte åberopas när det gäller SJ. Fröken Karlsson kände nämligen inte till att det förekommer kommunala bidrag till SJ för uppehållande av linjetrafik. Jag kan då till fröken Karlssons upplysning meddela, att sådant förekommer i minst fem fall.

SJ har emellertid ännu inte fått något svar från Hälsingborgs stad på sin nyssnämnda skrivelse och vet sålunda inte vad staden har för mening om dess innehåll.

Jag har därför haft samtal med båda parter, och jag tror att SJ är berett att på nytt ta initiativ för att se om Hälsingborgs stad möjligen nu vill resonera. Jag tror också, att det efter nämnda samtal skall bli möjligt att nå någon form av överenskommelse i frågan.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! De låga frekvenssiffrorna är vi överens om; det är ingenting nytt.

Statsrådet säger att statens järnvägar driver spårbunden trafik på sträckan Hälsingborg—Landskrona—Malmö, och vill därmed säga att bussbolaget inte bör erhålla koncession. Men statens järnvägar driver också spårbunden trafik mellan Karlskrona och Kalmar och på den jönköpingslinje som jag tidigare nämnde. Här föreligger alltså en likhet och ingen olikhet.

Jag gläder mig verkligen åt att statsrådet hoppas på resultat av den kontakt han haft med hälsingborgarna, om vilken jag i dag läste i en tidning. Det är inte en dag för tidigt att det blir

goda förbindelser till Hälsingborg. Jag är övertygad om att kammarens ledamöter skulle bli chockerade, om de finge se vilka dåliga förbindelser vi har där.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Jag vill bara säga att statens järnvägar inte har i detta sammanhang åberopat sin företrädesrätt vad gäller sträckan Karlskrona—Kalmar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. organisationen av skolväsendet på realskolestadiet under övergångstiden före enhetsskolans genomförande

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Fröken Vinge har frågat, hur snart de kommuner, för vilka Kungl. Maj:t förbehållit sig beslutanderätten, kan få besked om organisationen av skolväsendet på realskolestadiet under övergångstiden före den nioåriga skolans genomförande.

Den tredje och sista gruppen av kommuner, vilkas skolorganisation skall omprövas enligt 1956 års beslut, omfattar 111 kommuner. Dessutom återstår några ärenden från tidigare etapper. I de flesta av dessa ärenden tillkommer beslutanderätten skolöverstyrelsen.

För närvarande återstår endast ett 30-tal ärenden av detta slag att avgöra av Kungl. Maj:t eller av överstyrelsen. Av dessa innefattar ungefär hälften ansökningar om att få börja försöksverksamhet med enhetsskola. Man torde kunna räkna med att dessa omkring 15 ärenden blir avgjorda i maj. Beträffande övriga cirka 15 fall har uppgivits, att hälften är på remiss hos länsskolnämnden och att den andra hälften gäller kommuner, som fått uppskov eller inte

Svar på interpellation ang. det ekonomiska resultatet av viss utvidgning av konstfackskolans nybyggnad

avhörts. Hur många av dessa omkring 15 ärenden som skall avgöras av Kungl. Maj:t är svårt att säga i förväg.

Slutligen vill jag tillägga att sådana ännu inte avgjorda ärenden, som avser omorganisation från och med nästa läsår, självfallet kommer att behandlas med förtur.

Vidare anförde:

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min enkla fråga.

För de kommuner som berörs av de förhållanden min enkla fråga avser är det givetvis värdefullt, att de nu får åtminstone en viss klarhet i när de kan vänta att få de besked, som de borde ha fått för länge sedan.

Enligt läroverksstadgan skall skolstyrelserna i april fastställa en preliminär plan för undervisningens organisation. Den planen skall grunda sig på förslag av rektor, som dessförinnan behöver ha vissa besked. Sedan skall föräldrarna underrättas. Om det är ett gott samarbete mellan skola och hem — vilket vi här i riksdagen är angelägna om — bör föräldrarna få detta besked både muntligen vid föräldramöten och skriftligen. Därefter behöver föräldrarna ha en viss tid på sig för att fundera över innebörden av det besked de fått, innan de bestämmer vilka klasser deras barn skall söka in i. Sedan det skett har skolmyndigheterna att ta ställning till hela frågan om intagningen. När denna är fastställd, skall den definitiva organisationen göras upp, varefter hela frågan om lärartillsättningen kommer till.

Nu konstaterar jag med tillfredsställelse, att statsrådet i likhet med mig anser det självklart att i varje fall de ärenden, som avser omorganisation från och med nästa läsår, skall behandlas med förtur. Jag ber statsrådet betänka, att ett besked i mitten av maj för dessa kommuner kommer väl sent.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Som en ytterligare upplysning till fröken Vinge vill jag säga, att enligt en lista som jag har framför mig här kommer förmodligen endast två av de femton ärenden som gäller enhetsskolan att gå till Kungl. Maj:t. Mina möjligheter att påskynda besluten i dessa ärenden är således inte överväldigande stora.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. det ekonomiska resultatet av viss utvidgning av konstfackskolans nybyggnad

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Nilsson i Göingegården frågat, om jag är villig att lämna kammaren en fullständig redogörelse för de ekonomiska följderna av 1956 års riksdagsbeslut om utvidgning av den då planerade nybyggnaden för konstfackskolan.

Med anledning härav vill jag först framhålla, att någon fullständig redogörelse, såsom interpellanten önskat, inte för närvarande är möjlig att lämna, eftersom byggnadsföretaget ännu inte slutförts. De för konstfackskolan avsedda lokalerna togs visserligen till betydande del i bruk från och med höstterminen 1958 men återstoden av skolor lokalerna liksom vissa övriga lokaler beräknas inte bli färdiga förrän till sommaren detta år. Byggnadskomplexet i dess helhet beräknas vara färdigställt före årsskiftet 1959/60. På grund av den använda entreprenadformen — det s. k. bok- och räkningssystemet — samt på grund av att uthyrningen av samtliga därför avsedda utrymmen ännu inte slutförts är det inte möjligt att ännu helt

Svar på interpellation ang. det ekonomiska resultatet av viss utvidgning av konstfackskolans nybyggnad

överblicka läget i det avseende interpellanten åsyftar. Men även om en fullständig redogörelse således inte kan lämnas nu, vill jag lämna de uppgifter som för närvarande är möjliga att ge i denna fråga för att belysa det spörsmål, som för interpellanten synes vara det primära, nämligen huruvida de beräkningar som låg till grund för 1956 års riksdagsbeslut om utvidgning av byggnadsföretaget var realistiska eller ej.

Motivet för nämnda beslut var att den välbelägna och värdefulla tomten, där byggnaden nu uppföres, skulle komma att utnyttjas mera intensivt än om den tagits i bruk endast för konstfackskolans behov. Enligt det ursprungliga byggnadsförslaget skulle på tomten ha uppförts 17 960 m² våningsyta, medan det byggnadsprogram som 1956 års riksdag beslutat innebär, att våningsytan kommer att uppgå till 40 880 m², en ökning således med omkring 128 procent. Denna utvidgning har åstadkommits genom att det ursprungliga byggnadsprogrammet utökats dels genom en påbyggnad till de egentliga skollokalerna, i första hand avsedd för kontorsändamål, dels genom att bottenvåningen helt omdisponerats och dels genom att lokaler inrymts även i källarplanet. Dessa lokaler i bottenvåningen och källarplanet skall, såsom förutsattes i riksdagsbeslutet, uthyras bl. a. till företagare inom handel och hantverk med anknytning till konstfackskolans verksamhet.

Enligt de beräkningar som låg till grund för beslutet om utvidgning av byggnadsföretaget skulle kostnaderna för själva konstfackskolan sjunka från 10,8 till 10,3 miljoner kronor. Kostnadsökningen för påbyggnaden angavs till 3,2 och för botten- och källarvåningarna till 10,5 miljoner kronor. Totalt skulle således byggnadskostnaderna uppgå till 24 miljoner kronor enligt 1955 års prisläge. Härutöver har merkostnadsanslag i vanlig ordning erhållits med ett belopp av 2,9 miljoner kronor. Såvitt nu kan

bedömas, torde denna kostnadsram kunna hållas.

Som jag nyss nämnde kom det slutliga byggnadsprogrammet att inrymma, förutom uthyrningslokaler i botten- och källarvåningarna, en påbyggnadsdel innehållande kontorslokaler. Dessa kommer helt att disponeras av överstyrelsen för yrkesutbildning, som under sommarens lopp kan flytta från barackbyggnaderna på Valhallavägen och erhalla ändamålsenliga ämbetslokaler i denna nybyggnad. Jag vill framhålla, att dessa förvaltningslokaler, som med nuvarande brist på kontorsutrymmen för statliga ändamål utgör ett synnerligen värdefullt lokaltillskott, kunnat åstadkommas utan att statsverket behövt vidkännas några särskilda kostnader för anskaffande av tomt. Mot bakgrunden av de krympande marktillgångarna i Stockholm måste det över huvud taget anses tillfredsställande, att den tillgängliga tomtmarken genom riksdagens beslut således kunnat utnyttjas i väsentligt större utsträckning än som ursprungligen avsågs.

Utökningen av byggnadsprogrammet har emellertid också medfört vissa andra ekonomiska fördelar. Dessa hänför sig till de för hela byggnadskomplexet gemensamma uppvärmnings- och ventilationsanordningarna o. d. samt till en minskning av vissa biutrymmens relativa andel av den totala byggnadsvolymen i förhållande till en byggnad för enbart konstfackskolan. Den kostnadsminskning på en halv miljon kronor för själva skolbyggnaden, som, enligt vad jag nyss angav, skulle bli ett resultat av den beslutade utvidgningen av byggnadsprojektet hänför sig just till denna fördelning av vissa kostnader för biutrymmen på en större total byggnadsvolym.

De lokalutrymmen som vinnes genom omdisponering av bottenvåningen och genom utnyttjande av källarplanet skall enligt de förutsättningar, som låg till

Svar på interpellation ang. det ekonomiska resultatet av viss utvidgning av konstfackskolans nybyggnad

grund för riksdagsbeslutet 1956, göras räntabla genom uthyrning. Preliminärt uppskattades 1956 den ungefärliga årliga hyresinkomsten till 1 050 000 kronor. Byggnadsanslagen har beräknats med utgångspunkt i att dessa lokaler skall uthyras i oinrett skick, vilket innebär att kostnader för mellanväggar, golvbeläggning, speciell utrustning i fråga om elektricitet, värme, ventilation och sanitet m. m. skall åvila hyresgästerna. Det i jämförelse med 1956 kärvare ekonomiska läget har visserligen medfört, att det blivit något svårare än man då hade anledning förutsätta att realisera den ursprungliga tanken att kring konstfackskolan sammanföra butiker och verkstäder med anknytning just till konstfackskolans egen verksamhet. Enligt vad byggnadsstyrelsen under hand meddelat räknar ämbetsverket dock med att under instundande sommar ha slutfört uthyrningen av lokalerna. Även om uthyrningen i första hand måste inriktas på att göra lokalutrymmena räntabla, räknar byggnadsstyrelsen oaktat de ändrade förutsättningarna med att också syftet att såsom hyresgäster få företagare med anknytning till konstfackskolans verksamhet skall kunna tillgodoses i tillfredsställande grad.

Jag inledde detta svar med att ange skälen för att någon fullständig redogörelse av det slag, som interpellanten önskat, inte kan lämnas ännu. Med hänsyn till det just pågående arbetet från byggnadsstyrelsens sida med att hyra ut lokalerna i konstfackskolans byggnad ligger det i sakens natur att jag inte här går in på någon närmare uppskattning av de blivande hyresinkomsternas storlek. På grundval av uppgifter, som jag under hand låtit inhämta, anser jag mig emellertid kunna konstatera, att om inte något speciellt, nu helt oförutsebart skulle inträffa, så kommer de investeringar i uthyrningslokaler i konstfackskolebyggnaden, som riksdagen 1956

beslöt, att ge en fullt tillfredsställande avkastning.

Därmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på interpellationen. Det ger inte mycket besked, men i det fallet respekterar jag de skäl som statsrådet redovisat för att han inte för tillfället kan lämna en fullständig redogörelse, även om jag nog tycker att statsrådet kunde ha redovisat några siffror, som visade hur det slutgiltiga resultatet kan bli med hänsyn till vad man för dagen vet. Jag tyder statsrådets svar som en stilla förhoppning om att allt skall gå lyckligt beträffande ekonomi och förräntning i form av uthyrning.

Andra avdelningen i statsutskottet hade en gång i höstas tillfälle att besöka konstfackskolans byggnader. Jag skall inte nu, herr talman, på något sätt gå in på frågan om dessa byggnader, men jag vill gärna ha sagt att avdelningen, lindrigt sagt, var mycket förvånad över utformningen av dessa lokaliteter. Det finns måhända — inte minst med hänsyn till vad statsutskottet vid sammanträde i dag beslutat — anledning att återkomma till denna fråga här i kammaren.

Min interpellation gäller emellertid den tillbyggnad som beslöts av riksdagen efter en framställning av finansministern om ökade anslag för byggnadskostnader med något över 10 miljoner — en framställning i fråga om vilken jag för min del anser att man skulle kunnat diskutera om den inte borde ha blivit föremål för en anmärkning av konstitutionsutskottet. Dessa många miljoner är anledningen till att jag framställt denna interpellation om att få en fullständig redogörelse för de ekono-

Svar på interpellation ang. det ekonomiska resultatet av viss utvidgning av konstfackskolans nybyggnad

miska följderna av 1956 års riksdagsbeslut om utvidgning av den då planerade nybyggnaden för konstfackskolan. Jag har mig bekant att det rör sig litet där. Vad statsrådet säger om att man avsåg att med denna tillbyggnad utnyttja tomten bättre, tycker jag i viss mån är riktigt, nämligen då det gäller den överbyggnad som gjorts. Denna anser jag vara mycket värdefull med hänsyn till behovet av lokaliteter för överstyrelsen för yrkesutbildning. Men då statsrådet säger att man samtidigt utnyttjar tomten bättre genom tillbyggnad, förstår jag inte längre resonemanget. Denna tomt är givetvis mycket dyrbar, men den kunde lika väl ha utnyttjats för något annat ändamål.

Man frågar sig vad det slutliga resultatet kommer att bli av denna jätteinvestering. Från början rörde det sig om 10—11 miljoner. Sedan dess har beloppet ökat, och enligt statsrådets redovisning är det med denna tillbyggnad nu uppe i cirka 26,9 miljoner, nämligen 24 miljoner plus 2,9 miljoner för de automatiska kostnadsökningar som uppstått under tiden.

Jag vill minnas att vederbörande rektor inte kunde ge något definitivt svar på frågan vad den sammanlagda kostnaden skulle bli, när vi i andra avdelningen gjorde vårt besök på konstfackskolan — han kunde helt naturligt inte svara för mer än sitt eget område och således inte för tillbyggnaden. Men det torde, sade han, komma att röra sig om 25 å 30 miljoner kronor. Det tror jag han hade rätt i. Är man nu uppe i 26,9 miljoner, drar det sig nog snart upp mot 30 miljoner.

Men det allvarligaste problemet är nog ändå: Har man verkligen möjlighet att få en förräntning av det väldiga belopp, som staten investerat, genom uthyrning av de så småningom färdiga lokalerna? Såvitt jag förstår är det mycket stora bekymmer härvidlag. Det framhölls 1956, då riksdagen beslöt om

denna tillbyggnad, att inredningen av ganska stora lokalutrymmen skulle bekostas av dem som förhyrde lokalerna, men det sades den gången ingenting om att hyran skulle sänkas så som lär ha skett för de utrymmen AB Svensk form hyr. Denna firma investerar själv 400 000 kronor i inredning, samtidigt som hyran i ett tioårskontrakt sänks till 40 kronor per kvadratmeter, ehuru de verkligen kostnaderna lär ligga vid 140 kronor per kvadratmeter.

Jag frågar mig: Var det avsikten, när riksdagen fattade sitt beslut, att en dylik subventionering skulle ske? Jag är medveten om att den nuvarande ecklesiastikministern mycket väl kan säga, att detta har inte ägt rum under min tid som chef för ecklesiastikdepartementet. Men jag har ändå i samband med vad man nu är inne på velat erinra om vad riksdagen beslöt. Det kan naturligtvis vara svårt att få lokalerna uthyrda — de ligger visserligen väl till men dock i innerstadens kant — så att man får en årlig hyresinkomst av 1 050 000 kronor. Jag tycker emellertid att det är fel att redan nu i ett hyreskontrakt binda sig för en sänkning, något som faktiskt medför en ren subventionering. Den ursprungliga tanken i riksdagens beslut var, säger statsrådet i sitt svar, att kring konstfackskolan sammanföra butiker och verkstäder med anknytning just till konstfackskolans egen verksamhet, och statsrådet framhåller att byggnadsstyrelsen också räknar med att såsom hyresgäster få företagare med anknytning till konstfackskolans verksamhet. För att realisera denna ursprungliga tanke sovrar man alltså hyresgästerna. Jag tror emellertid att man här räknat fel, och de farhågor jag hyste 1956, när riksdagen utan någon närmare utredning investerade ytterligare 10 å 11 miljoner, har besannats.

Herr statsrådet avslutade svaret med att säga, att han för sin del ansåg sig

Svar på interpellation ang. det ekonomiska resultatet av viss utvidgning av konstfackskolans nybyggnad

kunna konstatera, att om inte något alldeles oförutsett skulle inträffa, så kommer de investeringar i uthyrningslokaler i konstfackskolebyggnaden som riksdagen 1956 beslöt att ge en fullt tillfredsställande avkastning. Jag måste, herr talman, säga att jag tycker det är en mycket blåögd förhoppning, som man tyvärr åtminstone enligt min uppfattning för närvarande har all anledning att ställa sig tvivlande till.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det är uppenbart att den utmärkta tomt som vi har där ute på Djurgården kommer att bli utnyttjad på ett helt annat sätt än tidigare efter det beslut, som 1956 års riksdag har fattat. Det blir ju helt andra exploateringsstal, vilket jag också nämnde. Väningssytan ökas med inte mindre än 128 procent. Man bygger bokstavligt talat både nedåt under jorden och uppåt. Det måste vara en fördel, när man har en så exklusivt belägen tomt som det här är fråga om. Det är ganska naturligt, att de myndigheter, som har ansvaret för den statliga lokalförsörjningen i huvudstaden, inte velat finna sig i att denna tomt bebyggdes med bara konstfackskolan.

Vad beträffar ett eventuellt ytterligare överskridande av kostnadsramen vill jag gärna här i kammaren understrika, att jag så sent som före lunchen i dag på nytt varit i kontakt med byggnadsstyrelsen. Det är inte bara så, att den kostnadsram, som vi rör oss med, såvitt nu kan bedömas kommer att kunna hållas, utan man ser till och med ännu mer optimistiskt på den saken. Regering och riksdag har ju samma intresse av att myndigheterna kan hålla sig inom beviljade anslagsramar; även den ärade interpellanten och jag har ju exakt samma intresse på den punkten. Men än så länge får vi nöja oss med

försäkringar, och jag räknar för min del med att dessa kommer att visa sig vara absolut riktiga.

Slutligen vill jag beträffande frågan, om det blir en tillfredsställande förräntning av de pengar som är nedlagda i hyreslokalerna, nämna, att lokalerna redan i dag är uthyrda i en sådan utsträckning, att man i byggnadsstyrelsen räknar med att det blir hyresintäkter på bortåt miljonen. Visserligen kan man självfallet inte precisera varje hyresbelopp samtidigt som förhandlingar pågår, men det skulle innebära en förräntning av byggnadskostnaderna för hyreslokalerna på omkring 8 procent. Det är ju inte så dåligt, om det visar sig vara hållbart.

Jag inbjuder gärna den ärade interpellanten att återkomma en gång till, när jag vet litet mer om denna sak.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Herr statsrådet säger att det var en lycklig utformning av tillbyggnaden, att man fick en utökning av golvytan med inte mindre än 128 procent och att man byggt både högt över och djupt under markytan. Med anledning härav vill jag fråga: vad skall det bli av det jättestora garaget med plats för 100—200 bilar, där garagehyran skulle bli 100 kronor i månaden. Avser man att det garaget skall förränta sig, eller vad skall man göra av denna mycket kosta-samma och jättestora golvyta, som man där har till förfogande?

Jag är mycket intresserad av att följa denna stora statliga investering i fortsättningen, och därför är jag tacksam för den fortsatta redovisningen för investeringen. Riksdagen har enligt herr statsrådets och min uppfattning all anledning att se till att den kommer att hålla sig inom den från början avsedda investeringsramen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. konstfackutbildningen

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Nihlfors frågat om jag delar den uppfattningen, att konsthantverkets nuvarande läge kräver allvarlig uppmärksamhet från statsmakternas sida och att konstfackutbildningen i vissa hänseenden kan vara i behov av en översyn, samt om jag i så fall är beredd att vidtaga av situationen på området betingade åtgärder, så att förbättringar skyndsamt kan åstadkommas.

I anledning härav vill jag först framhålla, att i princip varje slag av utbildning bör vara föremål för en fortlöpande översyn beträffande utbildningens innehåll och formerna för dess meddelande, så att den ständigt anpassas till förändringarna i samhällsstrukturen och fyller de behov, som samhället har av utbildningen i fråga. Konstfackutbildningen kan naturligtvis inte undantas från denna allmänna princip. Tvärtom, en utbildning som har att tillgodose så pass snabbt skiftande behov som både de estetiska och de rent praktiska och ekonomiska bör självfallet ständigt undergå förändringar och förnyelser för att kunna vara verkligt ändamålsenlig.

På sistone har från konstfackutbildades sida yppats en viss oro över utkomstmöjligheterna inom yrken, för vilka konstfackskolan meddelar utbildning. Detta kan till en del bero på strukturförändringar inom sysselsättningsområdena, och i så fall är det naturligtvis anledning att närmare granska konstfackskolans rent kvantitativa utbildningskapacitet och inriktning för olika yrkesområden. Till en del torde emellertid nämnda farhågor och de kommentarer därtill, som gjorts från

bl. a. industrihåll, sammanhålla med frågan om konstfackutbildningens innehåll och utformning i relation till samhällets aktuella önskemål och krav både i specialiserad och i vid mening beträffande denna utbildning. Den omständigheten, att konstfackskolan fick sin nuvarande organisation för snart femton år sedan och att de i samband därmed utarbetade och av överstyrelsen för yrkesutbildning fastställda utbildningsplanerna med smärre ändringar alltså är gällande, utgör också skäl för att konstfackutbildningen kan tänkas behöva åtminstone i vissa avseenden göras mera aktuell för att vara verkligt ändamålsenlig. I första hand såsom ett led i den fortlöpande översyn av yrkesutbildningens kapacitet samt innehåll och utformning, som överstyrelsen för yrkesutbildning har att göra, synes det därför lämpligt att också konstfackutbildningen upptages till granskning från både kvantitativa och kvalitativa synpunkter. En dylik på behovsundersökning grundad prövning av konstfackutbildningens målsättning, innehåll och utformning samt därmed sammanhängande frågor torde kunna förutsättas komma att ske lämpligen i anslutning till att konstfackskolan med den slutliga inflyttningen i nya lokaler i höst erhåller tillfredsställande lokalmässiga förutsättningar för en effektiv utbildning. Denna översyn bör givetvis på vanligt sätt ske i intim kontakt med industri och hantverk, företrädna bl. a. genom skolans styrelse, och med övriga av dessa utbildningsfrågor berörda myndigheter och andra organ. I samband härmed vill jag nämna, att jag erfarit att statens konsumentråd, där för övrigt interpellanten är ledamot, för närvarande har sin uppmärksamhet riktad på dessa utbildningsfrågor, varför jag räknar med att även konsumentrådet skall kunna ge värdefulla bidrag till belysning av konstfackutbildningens ställning och uppgifter.

Herr talman! Jag vill tillägga, att innan jag gick till riksdagen i dag fick

Svar på interpellation ang. konstfackutbildningen

jag meddelande om att statens konsumentråd i en skrivelse har anhållit om särskild utredning i denna fråga.

Härefter anförde

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för det som jag tycker mycket positiva svar han har lämnat på min interpellation.

Jag har tolkat hans uttalande om den framtida översynen så, att han önskar en så allsidig översyn som möjligt av konstfackutbildningen och att den kommer till stånd i en så nära framtid som man kan tänka sig.

När jag hörde den föregående interpellationsdebatten gjorde jag den reflexionen, att det till äventyrs hade varit till fördel, om en översyn av utbildningsformerna vid konstfackskolan hade ägt rum innan man tog ställning till hur det nya konstfackhuset skall se ut. Jag kan inte bedöma det, men det är möjligt att man vid en översyn kommer till det resultatet, att utbildningen borde ordnas på ett eller annat sätt, men finner att det blir nödvändigt att i viss mån rätta sig efter huset, som är byggt på ett visst sätt. Jag tror det hade varit till fördel om man tidigare på ansvarigt håll — jag vet inte i vad mån det har förekommit — hade gjort framstötter om en översyn av det slag som vi nu tydligen har att räkna med.

Herr statsrådet nämnde att konsumentrådet anmält sin medverkan i detta sammanhang. Jag kanske bör komplettera denna upplysning med att jag i dag råkat höra att Svenska slöjdföreningen för sin del är positivt inställd och vill medverka i sammanhanget. Den framställning, som statsrådet nämnde mot slutet av sitt anförande, har jag som deltagare vid ett sammanträde i går inom konsumentrådet givetvis kännedom om. I anslutning till vad som sagts

i interpellationssvaret vill jag under några minuter beröra vissa spørsmål.

Det har ju ägt rum — och kommer kanske även i fortsättningen att äga rum — en mycket livlig dagspressdebatt, som även spritt sig till veckopress och fackpress, om just dessa problem. Vi, som mer eller mindre är lekmän, har fått veta att för många ett bekymmersamt läge uppstår efter genomgången utbildning vid konstfackskolan. Man har en känsla av att eleverna efter att ha gått igenom denna utbildning, faktiskt kan lämnas vind för våg. Några prognoser över situationen inom olika grenar av konstfackutbildningen tycks inte förekomma — i alla händelser verkar sådana prognoser inte särskilt välkända bland dem som borde beröras därav. Man har läst att före detta konstfackelever säger: »Vad skall vi göra? Är vi nödvändiga? Vad blir det av oss?»

Konsumentrådet har i sin framställning just tagit upp frågan om hur man skall komma till rätta med dylika problem. Jag vill som hastigast referera ett påpekande som rådet gör. Rådet säger att man skulle vilja undersöka om undervisningen är upplagd med hänsyn till sådana rön och erfarenheter rörande varuformgivning, som vunnits genom statlig och annan forsknings- och undersökningsverksamhet. Det påpekas att staten — numera genom konsumentrådet — t. ex. finansierat åtskilliga undersökningar och funktionsstudier av möbler och porslin i marknaden. Man frågar sig om resultaten av dessa forskningarna utnyttjas i undervisningen för de blivande formgivarna.

Man skulle naturligtvis även behöva granska undervisningmetoderna och undervisningsmaterielens pedagogiska uppläggning. Det finns vid skolan sju linjer plus ett teckningslärarinstitut. Såvitt jag förstår sker en uppspaltnings på de olika facken redan från början. Eleverna är mycket unga — lägsta åldern lär vara 16 år, något som på många håll väckt förvåning — och det

Svar på interpellation ang. konstfackutbildningen

är givetvis svårt för en sextonåring att från början träffa rätt val av utbildningslinje. Enligt vad som uppgivits förekommer det också en ganska omfattande överflyttning mellan olika linjer vid konstfackskolan.

Det är ganska naturligt att man frågar sig, om detta är riktigt och om det inte borde, i enlighet med en del offentligen framförda propåer, inrättas ett enhetligt mera allmänt-orienterande första skolår för samtliga elever, varigenom det skulle kunna ske en testning av deras förutsättningar för olika slags fortsatt utbildning, och först därefter företas en uppdelning på specialiteter.

Det är, herr talman, sådana saker som den kommande utredningen naturligtvis får ta ställning till, och jag hoppas att den blir igångsatt så snart som möjligt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 146, med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom.

§ 7

Föredrogs den av herr *Stiernstedt* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående införande av särskilt trafik kort för traktor.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredrogs herr *Carlssons* i Huskvarna vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kom-

munikationsdepartementet i anledning av trafikolyckor i Odensjöbacken söder om Jönköping.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om ändring i kommunala vallagen, i vad gäller utseende av suppleant för landstingsman;

statsutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm m. m.,

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

bankoutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckt motion om utgivande av en utförligare matrikel över riksdagens ledamöter, och

nr 20, i anledning av väckt motion angående viss ändring av riksbankens sedeltyper;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckta motioner om obligatorisk tilläggsjukpenningförsäkring för företagare,

nr 18, i anledning av väckta motioner om införande i vägtrafikförordningen av vissa särskilda bestämmelser rörande skolskjutsar, och

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av

Internationella arbetsorganisationens konferens år 1958 vid dess fyrtioförsta sammanträde (sjunde sjöfartskonferensen) fattade beslut, dels ock i ämnet väckt motion;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad, dels ock i ämnet väckta motioner, och

nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 14, i anledning av väckta motioner angående differentierad vård av de svårartade ungdomsbrottslingarna,

nr 19, i anledning av väckt motion om befrielse från dansundervisning i skolorna, och

nr 20, i anledning av väckt motion om dubbla åldersgränser för barns bevisande av offentlig filmföreställning, m. m.

§ 10

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva viss utvidgning av gällande rätt till varvsindustrirestitution; och

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 13 § förordningen den 31 maj 1957 (nr 343) om oljelagring m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

från första lagutskottet:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 och 52 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472); och

nr 158, i anledning av väckta motioner om tillämpning av vissa bestämmelser i domsgastadgan å tjänstgöring som notarie vid rådhusrätt; samt

från jordbruksutskottet:

nr 155, i anledning av väckta motioner angående anslag till bidrag till plantskolekontroll; och

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statens stöd åt hästaveln, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 11

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 20—28 april 1959 för att i Strasbourg delta i sammanträde med Europarådets rådgivande församling.

Stockholm den 17 april 1959

Gunnar Heckscher

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.04.

In fidem

Sune K. Johansson

Måndagen den 20 april

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 14 innevarande april.

§ 2

Upplästes ett till kammaren från fru Renström-Ingenäs inkommet läkarintyg, avsett för vederbörande sjukkasse, av vilket inhämtades att fru Renström-Ingenäs på grund av influensa vore sjukskriven under tiden den 18—den 28 april 1959.

Fru Renström-Ingenäs beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, statsutskottets utlåtanden nr 56—58, bevillningsutskottets betänkande nr 30, bankoutskottets utlåtanden nr 19 och 20, andra lagutskottets utlåtanden nr 17—19, tredje lagutskottets utlåtanden nr 15—17 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden och memorial nr 14, 19 och 20.

§ 4

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321);

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 13 § förordningen den 31 maj 1957 (nr 343) om oljelagring m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott; och

nr 167, i anledning av väckta motioner om föreskrifter rörande fordon, som i mörker uppställts på väg utom tätbebyggt område.

§ 5

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.03.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 21 april

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 15 innevarande april.

§ 2

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Kellgrens interpellation angående sysselsättningsläget.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Nilsson lämnade nu en kort sammanfattning av dess innehåll.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Herr Kellgren har frågat, dels om jag vill lämna en redogörelse för det aktuella sysselsättningsläget, omfattningen av de hittills vidtagna åtgärderna samt deras kostnader och sannolika effekt för näringslivet, dels om jag vill göra en bedömning av sysselsättningsfrågorna på längre sikt särskilt med tanke på läget i höst och nästkommande vinter.

Det aktuella sysselsättningsläget karakteriseras av den påtagliga nedgång av antalet arbetslösa som skedde under februari och mars. Från 73 000 i januari minskade antalet arbetslösa till 45 000 i mars. Arbetslösheten bland arbetslöshetskassornas medlemmar sjönk från 4,3 till 2,6 procent. Därmed hade arbetslöshetsprocenten pressats ner till

samma nivå som i mars månad 1956 och 1957.

Nedgången i arbetslösheten under vintermånaderna har flera orsaker. Inte minst har den gynnsamma väderleken bidragit till utvecklingen. Vidare har de olika arbetslöshetsbekämpande åtgärderna varit av stor betydelse. Dessa åtgärder har till betydande del varit inriktade på att upprätthålla byggnadsverksamheten. Antalet arbetslösa byggnadsarbetare var också närmare 10 000 färre i mars i år än vid samma tid i fjol. Även inom sådana industrier, som direkt påverkas av byggnadsverksamhetens omfattning, har antalet arbetslösa sjunkit.

Det bör understrykas att förändringar i arbetslöshetstalen från en månad till en annan — liksom de absoluta talen för enstaka månader — kan påverkas av tillfälliga faktorer. Lika litet som den relativt höga januarisiffran kunde tagas till intäkt för att vi var på väg mot en djupgående arbetslöshet kan förbättringen i mars berättiga till uppfattningen att vi är på snabb återgång till ett läge där vi kan säga att sysselsättningen är tryggad. Det är först på något längre sikt, som vi kan få en riktig bild av läget. Det kan då konstateras att i genomsnitt 2,5 procent av kassamedlemmarna var arbetslösa under år 1958. För 1957 var årsmedeltalet arbetslösa 1,9 procent och för 1956 var det 1,5 procent. Mellan 1956 och 1958 hade alltså en viss stegring skett. Om vi skulle nöja oss med att ligga väl till vid internationella jämförelser kunde vi dock även för 1958 fastslå, att vår arbetslöshet var relativt låg.

Även om ökningen av arbetslösheten under detta större perspektiv inte har varit särskilt stor har vi bedömt den

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

vara så allvarlig att statsmakterna som bekant vidtagit en rad arbetslöshetsbekämpande åtgärder. Jag har tidigare lämnat kammaren flera redogörelser för dessa åtgärder men vill gärna på nytt ge en översikt av arbetslöshetspolitiken.

I första hand har åtgärderna hittills inriktats på att omplacera de arbetslösa på den öppna arbetsmarknaden. Såväl den geografiska som den yrkesmässiga rörligheten har stimulerats och underlättats. I detta syfte har arbetsförmedlingarna förstärkts, särskilt på orter där arbetslöshet hotat uppstå. Rese- och flyttbidrag har lämnats i betydligt större utsträckning än tidigare. Starthjälp på 300 kronor har införts för arbetslösa, som lämnar arbetslöshetsdrabbade orter och tar stadigvarande arbete på annan ort. Familjeförsörjare, som tar stadigvarande arbete utanför hemorten, kompenseras för dubbla hushåll genom ett särskilt familjebidrag, som kan utgå under högst 6 månader. För att snabbt lösa bostadsfrågan åt arbetslösa, som kan få arbete på expanderande orter, har i vissa fall särskilda bostäder uppförts på dessa orter med utnyttjande av arbetslöshetsmedel.

Genom arbetsförmedlingarna har under det senaste året i genomsnitt tillsatts 75 000 lediga platser per månad. Av dessa platser har fyra å fem tusen per månad tillsatts med personer, som tagit arbete på annan ort än sin hemort. De rörlighetsstimulerande åtgärderna har i hög grad medverkat till att detta resultat kunnat uppnås. Samtidigt visar siffrorna att det även under en konjunkturedgång på olika områden finns ett betydande nyrekryteringsbehov, som det gäller att tillgodose snabbt och effektivt.

Den yrkesmässiga rörligheten har befrämjats genom yrkesutbildning, omskolning och vidareutbildning. Utbyggnaden av det ordinarie yrkesutbildningsväsendet har forcerats bl. a. ge-

nom ökat byggande av yrkesskolor. Dessutom har yrkesutbildningskurser — i regel varierende mellan 4 och 22 månader — satts i gång i stor skala. För närvarande deltar 6 000 personer i dylika kurser. Totala antalet elever som genomgått arbetslöshetskurser är givetvis betydligt större. Efter avslutad utbildning har de i regel kunnat placeras i arbete på öppna marknaden. Det har också varit möjligt att öppna flera klassavdelningar vid de allmänna skolorna än man tidigare räknat med. Därigenom har många ungdomar beretts möjlighet att förlänga sin skolgång och rusta sig bättre för konkurrensen på arbetsmarknaden. Även den enskilda företagsamheten har visat ökat intresse för yrkesutbildningen, och ett nära samarbete har etablerats mellan skol- och arbetsmarknadsmyndigheterna å ena sidan och företrädare för näringslivets yrkesutbildning å andra sidan.

Men dessa åtgärder har inte räckt till för att möta påfrestningarna på arbetsmarknaden. Det har varit nödvändigt att även vidtaga direkt sysselsättningskapande åtgärder. Dessa har huvudsakligen inriktats på att upprätthålla eller öka investeringarna, främst inom byggnads- och anläggningsområdet.

Som envar vet har bostadsbyggandet ökat kraftigt sedan 1957. Genom ökning av låneramarna både 1958 och 1959 har ett mycket högt bostadsbyggande kunnat upprätthållas. Detta har lagt grunden till en god sysselsättning på byggnadsmarknaden. Offentligt husbyggande, avseende i första hand skolor, yrkesskolor, sjukhus och äldreomsorg, har ökat. Statliga anläggningsarbeten har också ökat kraftigt främst genom att många beredskapsarbeten satts i gång. Hamn- och farledsarbeten, skogsbilvägar och försvarsarbeten har utförts utöver ordinarie planer. Statens järnvägars och televerkets anläggningsarbeten har force-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

rats. Ett större antal flottledsarbeten har kunnat bedrivas. Skogsvårdsarbeten har satts i gång mer än normalt genom ett särskilt statligt stimulansbidrag, och flera tusen skogsarbetare har därigenom beretts extra sysselsättning i skogen. I kommunerna har ett vidgat vatten- och avloppsbyggande satts i gång.

För att stimulera industrien att upprätthålla sina investeringar under nedgångskonjunkturen har ett stort antal företag givits möjlighet att ta sina investeringsfonder i anspråk. De konjunktur- och prisutjämningsavgifter, som avsattes i samband med »Koreainflationen», har vidare fått ianspråktagas i snabbare tempo än vad som tidigare var avsett. Ur lågkonjunkturfonden har medel ställts till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande för beredande av sysselsättning inom skogsbruket.

Statliga industribeställningar har också lagts ut i arbetslöshetsbekämpande syfte. En stor del av dessa har gått till sjöfartsstyrelsen för investeringar i sjösäkerheten (fyrskropp, lotsbåtar, mudderverk m. m.). Vidare har telestyrelsen kunnat göra ökade telefonbeställningar och SJ ökade investeringar i rullande materiel. För väg- och vattenbyggnadsstyrelsens räkning har beställningar på bl. a. färjor lagts ut. Även tullens investeringar har ökat. Textilindustrien har fått relativt betydande beställningar för försvaret. För att ge ökad sysselsättning vid de mindre och medelstora varven har fiskerilånefonden och lånefonden för den mindre skeppsfarten tillförts ytterligare medel. Slutligen har ramen för exportkreditgarantier fördubblats i syfte att främja sysselsättningen i våra exportindustrier.

Det är inte möjligt att exakt ange de totala kostnaderna för de vidtagna arbetslöshetsbekämpande åtgärderna. Bland annat är det svårt att med säkerhet avgöra i vilken utsträckning kostnaderna kommer att belasta innevarande budgetår. Vill man få ett begrepp

om de olika åtgärdernas effekt på arbetsmarknaden måste man för övrigt medräkna inte endast de direkta statliga utgifterna på drift- och kapitalbudgeten utan även utökningen av statens lånegarantiåtaganden och ianspråktagandet av investeringsfonder. Jag har låtit ställa samman dessa olika poster för att belysa omfattningen av vad som skett i syfte att bekämpa arbetslösheten och främja sysselsättningen.

De statliga utgifterna på driftbudgeten under innevarande budgetår torde kunna beräknas till i runt tal 600 mkr. Huvuddelen eller cirka 500 mkr faller på utgifter för beredskapsarbeten, industribeställningar, ökad yrkesutbildning och rörlighetsstimulerande åtgärder. Det förtjänar nämnas att ca 260 miljoner kronor av dessa medel användes till vägarbeten och att ca 90 miljoner kronor beviljats till statliga industribeställningar. Kostnaderna för arbetslöshetskurser tiodubblas från 2,5 till 25 miljoner kronor.

Utöver de nämnda 600 miljonerna har olika former av statliga lån och investeringsramar på kapitalbudgeten ökat med ungefär 180 miljoner kronor, varav 120 mkr avser bostadslån, 32 mkr industribeställningar m. m. för kommunikationsverken, 17,5 mkr lånefonden för den mindre skeppsfarten och 5 mkr fiskerilånefonden. På kreditgarantiernas område, som ju i varje fall på kort sikt inte medför någon direkt belastning för statskassan, är det främst möjligheterna att bevilja exportkreditgarantier som har vidgats, nämligen från 300 till 600 miljoner kronor.

Medgivande att skattefritt ianspråktaga investeringsfonder har givits för 400 miljoner kronor. Av skogsföretagens konjunktur- och prisutjämningsmedel har 25 miljoner kronor redan nu frisläppts på grund av arbetsmarknadsläget.

Utöver de här angivna medlen har stora summor investerats av kommuner och enskilda som en direkt följd av de

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

statliga åtgärderna. Kostnaderna för att utföra de arbeten, som föranletts av ökade statliga bidrag och lån, torde sålunda uppgå till mellan 300 och 400 miljoner kronor. Härtill kommer kostnader för gator och ledningar m. m. till nya bostadsområden till följd av det ökade bostadsbyggandet.

För att fullständiga bilden bör även de kostnader medräknas, som hänför sig till kontantunderstöd till arbetslösa respektive ersättning till arbetslöshetsförsäkrade. Statsbidragen till arbetslöshetskassorna utgör numera den helt övervägande delen av dessa kostnader och kan under innevarande budgetår beräknas uppgå till 76 miljoner kronor. Därtill kommer kassornas egna kostnader med 74 miljoner eller tillhopa 150 miljoner kronor.

Någon summering av de olika posterna kan rimligen inte göras eftersom det till stor del rör sig om storheter som inte är direkt jämförbara. Det kan dock konstateras att det är fråga om miljardbelopp, som mobiliserats i kampen mot arbetslösheten.

Interpellanten har önskat att jag skall lämna en redogörelse för effekten av de vidtagna åtgärderna. En sådan borde givetvis resultera i en beräkning av hur många, som har erhållit arbete tack vare den förda arbetslöshetspolitiken. Det är naturligtvis mycket vanskligt att göra en sådan beräkning, och även om jag tidigare återgett olika uppskattningar vill jag här nöja mig med att nämna några tämligen säkra tal. I mars månad sysselsattes 16 000 man i beredskapsarbeten. 6 000 personer deltog i extra yrkesutbildningskurser. 4 000 man beräknades vara sysselsatta i arbeten som igångsatts med medel från investeringsfonderna. Uppskattningsvis sysselsattes 15 000 man i ökat bostadsbyggande och offentligt byggnad och 3 000 personer med statliga industribeställningar. Mellan 40 och 50 tusen personer skulle sålunda i mars vara i arbete som en direkt följd av de

sysselsättningsskapande åtgärderna. Det bör uppmärksammas att de igångsatta arbetena är av mycket skiftande varaktighet.

Hänsyn bör också tagas till den indirekta effekten av åtgärderna och till vad som blivit resultatet av de rörlighetsstimulerande åtgärderna. Denna effekt är ännu mera svårbedömbart, men det förefaller mig inte osannolikt att den varit lika stor som den direkta effekten.

Herr Kellgrens andra fråga gäller min bedömning av sysselsättningsfrågorna på längre sikt, särskilt med tanke på närmaste höst och vinter.

Sysselsättningsutsikterna för det närmaste halvåret synes vara relativt ljusa. Inom industrien förefaller inga allvarligare sysselsättningsstörningar vara att befara under sommarhalvåret. Visserligen kan lokalt begränsade svårigheter uppstå på grund av besvärligheter inom enstaka företag eller branscher, men sådana bekymmer får vi vara beredda på oavsett det allmänna konjunkturläget. En viktig orsak till att vi bör kunna räkna med en hög sysselsättning under de närmaste månaderna är vidare, att vi uppenbarligen kan emotse en omfattande byggnadsverksamhet.

Betydligt svårare är det att bilda sig en uppfattning om utsikterna för den kommande hösten och vintern. Industriföretagen är mycket försiktiga i sina förutsägelser. Möjligen kan man säga att det i allmänhet synes råda en försiktig optimism. Industrien ådagalägger för närvarande en förhållandevis väl upprätthållen investeringsvilja. Å andra sidan är man på industrihåll angelägen att framhålla, att läget är så labilt att obehagliga överraskningar långt ifrån är uteslutna.

Vad som särskilt inom vissa branscher gör läget svårbedömbart är de verkningar, som upprättandet av sexstatsunionen kan komma att få. Även om det dröjer avsevärd tid innan den-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

na union får full effekt kan den även på kort sikt få ogynnsamma verkningar för vår handel, såvida man inte uppnår en överenskommelse, som tryggar ett varuutbyte på någorlunda likvärdiga villkor.

Det är framför allt via utrikeshandeln, som vi kan befara att få känning av ett försämrat arbetsmarknadsläge. Riskerna för att efterfrågan på hemmamarknaden skulle svikta och att vi på den vägen råkar in i en konjunkturförsämring är betydligt mindre, men också den inhemska marknaden är naturligtvis beroende av den internationella konkurrensen.

De pågående byggena kan beräknas få stor omfattning under sommaren. Man har därför anledning hoppas på en någorlunda väl upprätthållen sysselsättning inom byggnadsverksamheten under hösten. Inte heller för vintern bör förutsättningarna vara ogynnsamma. Detta förutsätter dock ett betydande offentligt byggande och troligen också en viss rörlighet inom byggnadsarbetarkåren.

Utbudet av arbetskraft kommer under innevarande år att öka genom en naturlig befolkningstillväxt i de arbetsföra åldrarna med omkring 40 000 personer, till stor del i de yngre åldersklasserna. Vidare måste vi räkna med betydande strukturella omvandlingar inom näringslivet, som friställer arbetskraft inom vissa områden. Planeringen av den fortsatta sysselsättningspolitiken måste ske från dessa förutsättningar.

Med detta utgångsläge är det självklart, att rörlighetsstimulerande åtgärder och yrkesutbildning i olika former alltfjämt måste bedömas som mycket angelägna uppgifter för arbetsmarknadspolitiken. Genom sådana åtgärder underlättas de nytillträdande åldersgruppernas inträde i produktionen, och arbetsmarknaden kan på ett mera smärtfritt sätt anpassa sig till förändringar inom näringslivet. Vi måste nog

också räkna med att personer med arbetshinder av olika slag kommer att vara svårplacerade på arbetsmarknaden. Deras konkurrenskraft måste i första hand stärkas genom yrkesutbildning.

Beredskapen i fråga om direkt sysselsättningsskapande åtgärder måste liksom hittills i första hand inriktas på att upprätthålla en hög investeringsverksamhet. En central ställning intar därvid bostadsbyggandets upprätthållande på en hög nivå. Andra i detta sammanhang viktiga investeringsområden blir vägbyggandet, annat offentligt byggande (skolor m. m.) samt skogsvård. De enskilda investeringarna måste uppmuntras, vilket kan ske bl. a. genom fortsatta medgivanden att ianspråktaga investeringsfonder. Genom de av årets riksdag godkända ändringarna av bestämmelserna rörande dessa fonder har företagen fått ytterligare förbättrade möjligheter att utnyttja de fördelar bl. a. i beskattningshänseende som fonderna erbjuder.

Industribeställningarna har visat sig vara ett utmärkt instrument för arbetsmarknadspolitiken, och detta medel kan utnyttjas även i fortsättningen. Genom stimulansbidrag till kommuner, som i arbetslöshetsbekämpande syfte lägger ut industribeställningar i förtid, hoppas vi ytterligare kunna förstärka verksamheten. Den föreslagna uppmjukningen av bestämmelserna rörande exportkreditgarantier avser att ge ökade möjligheter att medverka till att sysselsättningen inom exportindustrien upprätthålles.

Vi strävar sålunda efter att på olika områden stärka beredskapen mot arbetslöshet. Beredskapsåtgärderna utformas på ett sådant sätt att de skall kunna användas i en selektiv sysselsättningspolitik syftande till att upprätthålla en hög och produktiv sysselsättning. Naturligt är att dessa åtgärder i stor utsträckning är inriktade på att direkt och indirekt bekämpa upp-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

kommen eller befarad arbetslöshet. Det torde dock ha framgått av min redogörelse, att åtskilligt av vad statsmakterna gjort på arbetsmarknadspolitikens område — eller på andra områden med arbetsmarknadspolitisk motivering — innebär ett stöd åt näringslivet och därigenom är ägnat att på både kortare och längre sikt medverka till den fulla sysselsättningens upprätthållande. Som interpellanten själv framhållit har arbetslöshetspolitiken i hög grad utvecklats till aktiv sysselsättningspolitik. Så måste den förbli även i fortsättningen.

Jag vill emellertid betona, att antingen vi kallar vår arbetsmarknadspolitik för arbetslöshets- eller sysselsättningspolitik är den nuvarande konjunkturbilden sådan, att vi har anledning utforma våra åtgärder så elastiskt som möjligt. De skall relativt snabbt kunna anpassas efter de konjunkturrella förändringarna.

Härefter anförde:

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag vill genast uttrycka mitt tack till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet för det utförliga och med siffror och fakta underbyggda svaret på min interpellation. Det är med tillfredsställelse jag tar del av de lämnade uppgifterna, ty de klarlägger på det mest effektiva sätt, att landets regering och inte minst socialministern själv vill inte bara i ord utan också genom aktiva insatser förverkliga den fulla sysselsättningens politik. Detta är mycket viktigt att fastslå i en tid då ekonomiskt ledande länder i demokratiernas stora krets inte tycks göra tillräckligt för att minska arbetslösheten och ge arbete åt alla som vill och har förmåga att göra en produktiv insats. Det är kanske onödigt att tillägga, att endast om demokratin kan lösa sysselsättningsproblemet har den möjlighet att bekämpa ideologier som är fientliga till det demokratiska styrelseskicket.

Att den förda sysselsättningspolitiken varit effektiv, framgår klart av de av socialministern lämnade uppgifterna. Arbetslösheten bland arbetslöshetskassornas medlemmar har pressats ned till en nivå som gällde för de goda åren under 1950-talet. Jag kan vidare glädja socialministern och kammarens ledamöter med att arbetslösheten inte visar tecken att stiga under april månad. Den i förra veckan vid arbetsförmedlingarna genomförda räkningen visar att antalet arbetslösa i stort sett är detsamma som för månaden mars, men i jämförelse med siffrorna för april månad i fjol är det en betydande nedgång. Då hade vi 59 000 arbetslösa; denna månad kan vi inregistrera omkring 46 000.

Jag är, herr talman, särskilt glad över att interpellationssvaret lämnar utförliga uppgifter i två avseenden som förtjänar uppmärksamhet, nämligen dels att arbetslöshetspolitiken håller på att omvandlas till en aktiv, rikt differentierad och nyanserad sysselsättningspolitik, dels att finansministern har ställt betydande ekonomiska resurser till näringslivets och arbetsmarknadsmyndigheternas förfogande, så att sysselsättningspolitiken har kunnat genomföras med framgång.

Arbetslöshetspolitikens omvandling till sysselsättningspolitik har inneburit ökade möjligheter för individen, för den arbetslöse personligen, att själv aktivt medverka till lösningen av sin sysselsättningsfråga. Åtgärderna går under benämningen *rörlighetsstimulerande åtgärder*, ett torrt och kanske byråkratiskt namn, men de omsluter sådana positiva bidrag från samhällets sida som rese- och flyttningsbidrag, startbidrag till arbetslösa, och allt detta som kan kallas investeringar i människan, d. v. s. omskolning och vidareutbildning och förkovran i det egna yrket eller ett helt nytt yrke. De omsluter också åtgärder för att skaffa de arbetslösa nya bostäder eller på annat sätt klara deras bostadsfråga. För närvarande omsluter omskol-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

ningsverksamheten och vidareutbildningen cirka 6 000 personer i olika åldrar, och verksamheten är föremål för ständig utbyggnad. Också företagen har visat ett ökat intresse för att själva aktivt medverka och igångsätta fortbildningskurser vid de egna företagen när permitteringar måste tillgripas.

Jag skulle bara vilja understryka, i anslutning till dessa åtgärder, deras växande betydelse i alla slags konjunkturlägen. Är antalet arbetstillfällen inte tillräckligt, måste arbetskraften många gånger omskolas för att passa efterfrågan i näringsgrenar som kan väntas expandera, och föreligger det brist på arbetskraft, måste reserverna och nytillskottet på arbetsmarknaden inriktas på de expansiva delarna av näringslivet. Över huvud taget allt som kan göras för att anpassa individen till arbetsmarknadens och arbetslivets olika villkor måste göras, ty först då uppnår man de varaktiga lösningarna.

Det bör också uppmärksammas att de rörliga stimulerande åtgärderna är de ekonomiskt billigaste åtgärderna. Ett beredskapsarbete kostar i dag cirka 200—250 kronor per dagsverke, men igångsättandet av ett sådant arbete behöver inte alls lösa de arbetslösas mera långsiktiga problem. Om man i stället använder kanske en femtedel av dagsverkskostnaden för fortbildning eller stimulans till omflyttning, kan man i många fall, kanske i de allra flesta, uppnå ett bättre resultat.

Jag vill därför herr talman här passa på att uppmana statsmakterna att visa största möjliga generositet vid handläggningen av alla de frågor som ansluter sig till en rörlighetsfrämjande politik. Det kan vara en god affär för statsverket inte bara när det gäller antalet kronor utan också framför allt därför att åtgärderna leder till snabaste och effektivaste resultat.

Lika självklart som investeringar i människan håller på att bli lika självklar är samhällets skyldighet att skapa

tillräckligt med arbetstillfällen när dessa är otillräckliga på grund av att den ekonomiska aktiviteten inom näringslivet är för liten.

Det har i sanning också skapats arbetstillfällen genom samhällets försorg under den inträffade nergången i konjunkturen. I sitt svar redovisar statsrådet en rad olika åtgärder från bostadsbyggande till industribeställningar och vidgad ram för kreditgivning åt exportindustrien. Jag vill inte ta upp en tävlan med herr statsrådet om att lämna exempel men det finns anledning att uppmärksamma den stora betydelse som olika slags arbeten har för medborgarna och folkhushållet i gemen. Ibland märker man en viss nedlåtande kritik när det talas om beredskapsarbeten precis som om det var fråga om 1920-talets reserv- och nödhjälpsarbeten. Det finns de som menar att det arbete som erbjuds den arbetslöse skulle på något sätt vara onödigt, sämre betalt, rent av onyttigt på flera sätt. Det är för mig angeläget att understryka, att beredskapsarbetena är nyttiga, väl betalda arbeten, där lönevillkor och arbetsvillkor i övrigt avtalas mellan myndigheterna å ena sidan och de berörda fackförbunden å andra sidan.

Det sägs ibland också att arbetena inte är tillräckligt effektivt skötta och bedrivna. Då kan jag säga att arbetsmarknadsmyndigheterna för närvarande har i sin tjänst vid olika slags byggnads- och anläggningsföretag 1 200 av de 8 000 grävmaskiner som finns i landet. På fyra beredskapsarbetare går det i dag en specialist, en yrkesman, antingen från vägförvaltningarna eller från stora privata byggnads- och anläggningsföretag. De resultat som åstadkommes på detta sätt behöver minsann ingen skämmas för.

Det kanske kan vara av intresse för kammarens ledamöter att höra att den totala väglängden för de under budgetåret 1958/59 beslutade vägarbetena, igångsatta av arbetslöshetsskäl, uppgår

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

till cirka 75 mil. Vägarbeten som beviljades under budgetåret 1957/58 men som ännu inte är riktigt slutförda torde uppgå till omkring 25 mil. Jag överdriver inte om jag säger att över hundra mil vägar nu tillkommit på grund av statsmakternas effektiva politik för att i tid och på rätt plats bekämpa arbetslösheten. De lämnade siffrorna visar också, att statsmakterna är beredda att hjälpa bilismen och trafikväsendet till så bra vägar som möjligt och i takt med utvecklingen av våra ekonomiska resurser och vårt folkhushålls möjligheter. Allt tal om en vägfientlig politik borde vid det här laget ha tystnat.

Det finns åtskilliga andra exempel på beredskapsarbeten och initiativ från arbetsmarknadsmyndigheternas sida, som förtjänar att redovisas. I Särna i norra Dalarna uppföres t. ex. en ungdomsgård, Knappegården kallad. Där sysselsättes sju överåriga skogsarbetare, som är svårplacerade. Arbetslönerna bekostas av arbetsmarknadsmyndigheterna och kommunen står för resten. På ett femtontal platser i landet bygges yrkesskolor, antingen permanenta eller provisoriska. Statliga beredskapsarbeten i byggnadsstyrelsens regi i form av sinnessjukhus är i gång på flera platser i landet. För alkoholistvården har inrättats olika slags vägarbeten. Enligt de sakkunniga är detta en av de effektivaste åtgärder som vidtagits för att komma till rätta med detta samhällsproblem. Kuratorerna tjänstgör som arbetsförmedlare under sysselsättningstiden, och de vårdbehövande kan ofta inplaceras i ny miljö direkt från beredskapsarbetet.

På liknande sätt överväger man nu att hjälpa ungdomsvårdsklientelet. Det gamla talesättet besannas ännu en gång, att arbete botar det mesta. Det gäller att finna de rätta formerna för produktiva insatser. Man finner då ganska snart att inget klientel är så svårt, att inte arbete hjälper och botar.

Vadstena slott — för att ta ett annat

exempel — har restaurerats med hjälp av äldre byggnadsarbetare, och Kungl. Biblioteket i Stockholm kommer att i vinter repareras av samma slags svårplacerade arbetskraft. Även Lunds landsarkiv kommer att på liknande sätt få sina byggnader förbättrade.

Herr talman! Jag har tagit risken att trötta kammarens ledamöter med dessa uppgifter om beredskapsarbetena. Uppgifterna är långt ifrån uttömmande och utgör alls inte exempel på de verksamaste åtgärderna från samhällets sida, när det gäller att skapa sysselsättnings-tillfällen. Där överväger självfallet det ökade bostadsbyggandet, vägarbetena samt stimulansen åt näringslivet via exportkrediter och utnyttjandet av investeringsfonderna.

Jag vill emellertid här understryka vad statsrådet i sin redogörelse sagt om de stora kostnaderna. Det är sant att man inte kan summera olika poster med varandra, eftersom de kan vara ojämförbara eller därför att man inte vet om utgifterna har gjorts under detta budgetår, men så mycket framstår väl i varje fall klart att det är fråga om miljardbelopp som mobiliserats av regeringen och finansministern i kampen mot arbetslösheten. Jag är övertygad om att företagarna här i landet är mest belåtna över att regeringen gjort dessa utgifter i stället för att lyssna på oppositionen när den — som så ofta — efter sin tid krävt minskade statsutgifter och en begränsning av statsmakternas insatser. Jag tror att herr Henning Gustafsson i likhet med mig är belåten med det vägföretag vid riksväg 13 där i dag 105 man är sysselsatta i trakten av Skellefteå. Jag tror också att herr Martin Larsson i Stockholm är belåten över att detaljhandeln och varuhusen har kunnat sälja mycket därför att köpkraften har upprätthållits här i landet. Ja, jag tror även att herr Königson i Göteborg i likhet med mig är glad åt att varven, även de mindre, tack vare rätt insatta statsbeställningar kunnat

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

hålla sysselsättningen uppe. Henning Carlsson i Huskvarna liksom också Arvid Nilsson i Lönsboda måste väl också känna tillfredsställelse med regeringens aktiva politik som visserligen inte ineburit besparingar men hjälp åt företagen och alla dem som drabbats av konjunkturedgången.

Herr talman! Med tanke på de ofta illa genomtänka besparingsförslag som framföres i denna kammare är jag angelägen om att framhålla vilken betydelse det har för företagen och deras möjligheter att ge sina ägare vinst och sina anställda arbete, att regeringen är beredd att hålla sysselsättningen och därmed också efterfrågan uppe. Den köpkraftiga efterfrågan är ju den enda säkra grund företagen har att stå på när det gäller deras existens och fortbestånd.

Jag vill också understryka vikten av att regeringen har tillräckliga resurser att tillgripa när sysselsättningsläget så kräver. Den mycket måttliga konjunkturedgång vi upplevat har dock ställt anspråk på statskassan uppgående till miljardbelopp och vi måste vara beredda på att konjunkturerna kan växla helt normalt på det sätt som nu skett. Vilken regering det vara månde måste ha tillräckliga resurser för att klara sysselsättningsstörningar av olika slag. Den regering som inte skaffar sig sådana möjligheter — eller som är rädd för att skaffa sig dem — kan aldrig garantera en full sysselsättning. Jag är därför tacksam för herr statsrådets uttalande — med tanke på den alltid osäkra framtiden — att regeringen strävar efter att på olika områden i fortsättningen stärka beredskapen mot arbetslöshet.

Avslutningsvis vill jag beröra vissa åtgärder inom några fält som förtjänar stor uppmärksamhet.

Vi måste vara på det klara med att konjunkturavmattningen har fått allvarliga efterverkningar på det sättet att antalet svarplacerade har vuxit. Långtidsfallen bland de arbetslösa är flera

nu än tidigare. Det kommer därför att föreligga behov av träningsverkstäder och skyddad verksamhet i olika former i betydligt ökad omfattning. Man bör också undersöka om inte det aktiva arbetslivet kunde förmås medverka på ett gagnarikt sätt. Det är i samarbete mellan de aktiva företagen och arbetsmarknadsmyndigheterna som de varaktiga lösningarna skall sökas. Jag bedömer behovet av omskolningsplatser och liknande till 15 000 mot nuvarande cirka 6 000. I dag har arbetsmarknadsmyndigheterna vidareutbildning i gång vid olika slags kurser för cirka 6 000 personer. Jag tror inte jag tar till i överkant om jag säger att det aktuella behovet med hänsyn till medelålders utrationaliserad arbetskraft och de stora ungdomskullarna samt svårigheterna att finna lämpligt arbete för kvinnorna är omkring 15 000 platser i stället för de nämnda 6 000. Utbyggnaden måste med andra ord fortsätta även om kostnaderna blir betydande.

Glädjande nog pågår för närvarande också en betydande utbyggnad på skol- och vårdområdena. Utbyggnaden där kan tillsammans med den välutvecklade serviceverksamheten sägas ha räddat sysselsättningen under senare år. Rationaliseringen inom industrien samt jord- och skogsbruket har framkallat ett minskat behov av arbetskraft där och den sålunda uppkomna tillgången plus nytillskottet av arbetskraft har till största delen fått sin sysselsättning inom servicenäringarna. Det är min förhoppning att statsmakterna även i fortsättningen skall stimulera övergången till områden med behov av arbetskraft och att de ansvariga myndigheterna beredes samma praktiska möjligheter att handla och arbeta som de hittills kommit i åtnjutande av.

Herr talman! Med det anförda ber jag att ännu en gång få tacka herr statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min interpellation.

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Endast några reflexioner till socialministerns och herr Kellgrens yttrande här, föranledda måhända i någon mån av den senare talarens lilla försök att ställa frågan i en onödigt skev belysning.

Socialministern redovisar en ganska mångsidig politik från samhällets sida för att uppehålla sysselsättningen. Dessa ansträngningar har alltid från vår sida haft ett varmt och livligt understöd. Jag kan säga att socialministern här belyser väsentliga sidor av den politik, som 1935 framlades av arbetslöshetsutredningen. En del saker har tillkommit, men några revolutionerande tankegångar utöver de som fanns i 1935 års betänkande — som mötte rätt allmän anslutning — tror jag inte man kan peka på. Detta är inte i minsta mån någon kritik, det är bara ett nyktert konstaterande.

Att de rörlighetsskapande åtgärderna år efter år har givit vissa resultat bland annat genom bättre arbetsförmedling, känner vi alla till. Det innebär att den sysselsättningsprocent, som måste framstå som önskvärd, för varje år ter sig allt högre, och jag måste säga att jag inte är fullt så nöjd med dagens arbetslöshetssituation som herr Kellgren var. Jag skulle tro att socialministern måhända därvidlag står mig närmare än vad den överbelåtna herr Kellgren gör.

Emellertid skulle jag vilja göra ett påpekande beträffande kostnaderna. Det kan väl inte råda något tvivel om att en mera näringsvänlig skattepolitik än regeringen fört under senare år i dag framstår som den uppenbarligen billigaste och bästa politiken för att vidmakthålla en hög sysselsättning. Vi skulle haft möjlighet både att stärka näringslivet och att hålla sysselsättningen på en högre nivå, om regeringen hade varit villig att lyssna till en del av förslagen från oppositionen. Vidare är det väl uppenbart att när man från folkpartihåll har fört fram krav på att

målsättningen för bostadsbyggandet skulle sättas något högre än regeringen velat göra, så framstår detta i dag som ännu mera välmotiverat än förut. Jag tillåter mig verkligen uttala den förhoppningen, att regeringen inte skall vara så benägen, som vissa uttalanden i propositionen om bostadsbyggandet möjligen låter förmoda, att acceptera en minskning av bostadsbyggandet av sådan art att man kan få uppleva sysselsättningssvårigheter framkallade därav.

Herr Kellgren talade om miljardbe-
lopp och föreföll att näsan frossa i belåtenhet över att siffrorna och kostnaderna är så höga. Det är en tankegång som är lätt att missförstå. Jag måste bekänna att jag för min del skulle varit ännu mera belåten, om det allmänna kunnat bedriva samma sysselsättnings-skapande politik för något mindre kostnader. Men låt mig först angående herr Kellgrens återopande av olika folkpartistiska riksdagsmäns av honom antagna belåtenhet med sysselsättnings-skapande åtgärder säga att han skulle väl kunnat ta med hela denna kam-mare, alla ledamöter. Jag vet inte att här har varit någon strid om detta, att samhället har plikt att försöka skapa full sysselsättning och att man skall mobilisera mycket betydande resurser i detta syfte. Det är emellertid klart att det bör göras till så låga kostnader som möjligt. Man bör inte eftersträva att skapa ett större budgetunderskott genom att göra politiken dyrbar, vilket det föreföll mig som om herr Kellgren hade sympatier för. Den riktning jag företräder har ju hela tiden konsekvent hävdad att i tider av stor arbetslöshet skall det allmänna bedriva en köpkraftsuppehållande politik. I sådana mer eller mindre depressionsbetonade lägen ryggas vi inte heller tillbaka för ett visst underskott på driftbudgeten. Men man får inte tro — det var närmast för att säga detta jag begärde ordet, herr talman — att detta innebär

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

att man vore ointresserad av att skapa sysselsättning till så låga kostnader som möjligt. Här har föreslagits t. ex. åtgärder för att öka hantverkets möjligheter att utbilda lärlingar. Jag nämner det bara som ett exempel på sådant som är väl motiverat och som drar rätt ringa kostnader. Detta har förts fram från oppositionshåll. Jag skall emellertid inte gå in i någon detaljdiskussion.

Herr Kellgren tycktes mena att ett samhälle som inte skaffar tillräckliga resurser inte kan bedriva en sådan politik, och han tycktes vilja göra gällande, att denna arbetslöshetssituation därför var ett skäl för en hög skatteinivå. Det är väl ändå en logisk kullerbytta. Det kan inte vara någon motive-ring för höga skatter. Om man t. ex. tillgriper en höjd indirekt beskattning, som i sin tur leder till kompensationskrav från löntagarorganisationernas sida, och man därigenom pressar upp kostnadsnivån i landet med minskad konkurrensförmåga till följd, så åstadkommer man ju inget annat än minskad sysselsättning och försvagning av det svenska näringslivet. Man minskar sysselsättningen på både kort och lång sikt.

Nej, det finns verkligen ingen motsättning mellan å ena sidan strävandena att vara återhållsam med statliga utgifter i allmänhet för att undgå sådana skattehöjningar som en ny omsättningsskatt och å andra sidan en positiv inställning till en sysselsättnings-skapande politik av ungefär den typ som nu bedrivs men med vissa kompletteringar. Det finns icke någon som helst motsättning mellan ett krav på sparsamhet, återhållsamhet med statliga utgifter å ena sidan och en positiv arbetslöshetspolitik å andra sidan. Det är för att göra detta fullt klart, herr talman, särskilt efter herr Kellgrens glidning mellan dessa båda slag av tankar, som jag begärde ordet.

Sedan tror jag för min del att det kanske är bättre att vänta till en an-

nan gång med att diskutera sysselsättningspolitikens detaljer. För dagen vill jag bara än en gång upprepa, att rörande det principiella greppet och nödvändigheten av att verkligen på allvar satsa för att hålla uppe en hög sysselsättning råder det veterligen inga delade meningar i denna kammare. Och det är väl glädjande att man i det svenska samhället sedan mer än två årtionden är helt överens i en så betydelsefull fråga. Låt oss då hellre betona denna enighet i huvudsak och sedan vid lämpligt tillfälle diskutera de punkter där det eventuellt finns avvikande meningar och inte försöka sådana konstgrepp som att låtsas som om det skulle vara någon motsättning mellan sparsamhet, en återhållsam inställning till statsutgifterna, och en positiv sysselsättningspolitik. Det finns ingen motsättning mellan dessa båda krav.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag är tacksam över folkpartiledarens allra sista uttalande, där han sade att enligt folkpartiets uppfattning en återhållsam besparingspolitik från statens sida inte kan stå i motsättning till en aktiv sysselsättningspolitik.

Herr Ohlin! Hur är det egentligen med folkpartiets besparingsförslag på 10 procent när det gäller omkostnaderna för de statliga verken? Har inte folkpartiets ledamöter stått här som tennsoldater i bänkarna och röstat för bl. a. att man skall sänka omkostnaderna för arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsförmedlingarna, alltså de praktiska administrativa organ som just har till uppgift att försöka lösa arbetslöshetsproblemen och verkställa den omfördelning av arbetskraften som är så nödvändig och som varit så nödvändig i nuvarande konjunkturläge? Hur skulle egentligen arbetsmarknadsorganen kunna bedriva denna verksamhet med de besparingar folkpartiet föreslagit? I stället har statsmakterna varit tvungna att ge-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

neröst öka utgifterna med åtskilliga tiotals procent för att det hela skall gå i lås.

Herr Ohlin tycks också ha fattat saken så att jag skulle vara nöjd med nuvarande sysselsättningssituation. Herr Ohlin måste inte ha lyssnat tillräckligt noga när jag särskilt underströk behovet av omskolningsåtgärder, som skulle beröra cirka 15 000 personer, eller när jag talade om den skyddade verksamheten och träningsverksamheten, som skulle beröra minst lika många personer. Åtgärder måste därför nu vidtagas, som innebär stora kostnader för både stat, kommuner och landsting, för att vi skall få ner arbetslösheten på grund av de skadeverkningar som åstadkommits under konjunkturdämpningen. Hur vill egentligen herr Ohlin förverkliga detta program med en återhållsam besparingspolitik, som ser till att statens utgifter minskar?

Jag är inte av den uppfattningen och sade inte att jag anser att en mycket hög skattenivå skulle vara nödvändig för att bekämpa en arbetslöshet av den typ vi nu har. Jag har inte nämnt skatterna och den aktuella skattediskussionen på något sätt. Inte heller har jag försökt beröra det nuvarande budgetläget, det underskott som finns. Vad jag menar är att man inte i och för sig skall eftersträva låga kostnader. Vad man skall eftersträva i sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiken är de riktiga kostnaderna, de riktiga utgifterna. Enligt min uppfattning har regeringen under den nuvarande konjunkturdämpningen verkligen försökt att omskapa arbetslöshetspolitiken till en rikt nyanserad och differentierad sysselsättningspolitik. Denna sysselsättningspolitik förverkligas inte av sig själv utan genom att man ställer tillräckliga resurser till förfogande.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag skall bara göra ett

par kommentarer till herr Ohlins anförande.

Jag kan med tillfredsställelse inkasera hans medgivande, att regeringen enligt hans förmenande fört en nyanseerad och differentierad sysselsättningspolitik, i vilken man utnyttjat olika möjligheter för att schacka den tilltagande arbetslöshet, som vi i höstas och vintras upplevde på grund av den nedåtgående konjunkturen. Herr Ohlin sade, att han på det hela taget kunde biträda den förda sysselsättningspolitiken, men att det hade varit önskvärt om regeringen fört en mera näringsvänlig politik.

Ja, herr Ohlin, det framgår av mitt svar, att regeringens näringsvänlighet inte är alldeles obefintlig. Jag vill hänvisa till mitt svar. Jag nämner inte de 260 miljoner kronor som gått till vägarna, vilket jag för min del också anser vara ett uttryck för näringsvänlighet, eftersom goda vägar underlättar transportväsendet och eftersom vi ofta fått lyssna till önskemål från motororganisationernas och yrkesfolkets sida om ett förbättrat vägväsende. Jag vill i stället hänvisa till att vi lagt ut för 90 miljoner kronor statliga industribeställningar. Jag kan vidare nämna, att industribeställningar från kommunikationsverken utgått med 32 miljoner kronor utöver det belopp vi ursprungligen hade tänkt oss. 17,5 miljoner kronor har gått till lånefonden för den mindre sjöfarten och 5 miljoner kronor till fiskerilånefonden. Detta är några exempel på de direkta beställningar som lagts på industrien.

På tal om skattevänlighet — herr Ohlin var inne på den frågan — har det lämnats medgivande att skattefritt ianspråktaga investeringsfonder i industrien på i runt tal 400 miljoner kronor, och av skogsföretagens konjunktur- och prisutjänningsmedel har 25 miljoner kronor frisläppts på grund av arbetsmarknadsläget. Detta är ju i själva verket direkta skattelättnader för nä-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

ringslivet. Det är åtgärder, som enligt statsmakternas och — efter vad herr Ohlin erkänt i dag — även folkpartiets uppfattning kommer att motverka den tilltagande arbetslöshet som förmärkts och som, när konjunkturen vänder, skapar möjligheter för det svenska näringslivet att med effektivitet och kraft gå ut i konkurrensen på exportmarknaden. Jag anser således att även detta element, som herr Ohlin efterlyste, finns i den sysselsättningspolitik som regeringen för.

Än en gång antydde herr Ohlin — han gjorde det även under den senaste bostadsdebatten — att regeringen, därast vi fortfarande skulle ha den konjunktursvacka som vi haft under den sistförflutna vintern, hade en målsättning för sin bostadspolitik, som skulle innebära en alltför kraftig nedgång jämfört med de 70 000 å 71 000 bostäder som vi beräknar att producera under innevarande år. Inom parentes sagt är det den högsta siffra, som vi någonsin kommit upp till, en siffra som — om man tar hänsyn till befolkningstalet — icke har uppnåtts av något land, Västtyskland inberäknat. Men då vill jag än en gång påpeka för herr Ohlin — jag underströk det under bostadsdebatten — att antalet byggda lägenheter förmodligen inte kommer att stanna vid 63 000, vilken siffra gäller såsom ett minimiprogram, som endast kan komma i fråga vid en markerad konjunkturuppgång. Vi tror snarare att antalet byggda lägenheter kommer att ligga närmare 70 000 än 63 000. Jag tillät mig att under bostadsdebatten fråga folkpartiets företrädare, huruvida deras program på 65 000, vilket skulle genomföras under förutsättning att man kunde göra de besparingar som enligt folkpartiets uppfattning skulle kunna uppnås genom vissa åtgärder i bostadspolitiskt hänseende, var ett minimiprogram. Är det inte ett minimiprogram, anser jag att vår målsättning ligger över folkpartiets. Och vad som har skett på bostadspoliti-

kens område under de senaste åren visar väl med all önskvärd tydlighet, att vi i det fallet inte är mindre expansiva än något av oppositionspartierna — inräknat folkpartiet som ändå, på grund av sin allmänna ställning som oppositionsparti, brukar vilja bjuda över alla andra.

För undvikande av varje missförstånd och för att herr Ohlin inte skall behöva upprepa det påstående han gjorde nu, säger jag i finansministerns närvaro, att jag tror att det snarare blir uppmot 70 000 lägenheter än de 65 000 som folkpartiet nu försöker att som en avledande manöver propagera för. Det sker väl för att dölja att man i bostadsfrågan alltmer närmat sig högerens politik.

Herr talman! Herr Ohlin sade, att efter uppräknningen av alla de åtgärder som vidtagits av regeringen och efter uppräknningen av de kostnader som de vidtagna åtgärderna dragit, så skulle jag tycka, att det var en fördel att de sysselsättningsstimulerande åtgärderna drog så stora kostnader som möjligt. Herr Ohlins mening var, att man skulle kunna uppnå samma sysselsättning med mindre kostnader än dem vi för närvarande har. Ja, det kan man i och för sig önska. För att undvika alla missförstånd även här vill jag understryka, att vår avsikt är naturligtvis att de arbeten, som utförs i sysselsättningsstimulerande syfte, skall göras rationella och därigenom också så billiga som möjligt, *men de skall göras rationella*, herr Ohlin. Givet är, att om vi i dag bygger vägar, med den enorma tekniska utveckling som skett på detta område under de senare åren, när maskinerna i stor utsträckning ersatt människorna, så måste det dra väldigt mycket högre kostnader än på 30-talet, då vi för det första inte hade den maskinpark till vårt förfogande som vi nu har, och då man för det andra många gånger utförde arbetena irrationellt, bara därför att pengarna skulle räcka längre. Men det kan vi inte vara med om med vår nuvarande sysselsättningspolitik.

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

Jag är alltså medveten om — och det kommer alltid att bli så, vilken regering som än sitter — att om vi vill driva sysselsättningsstimulerande arbeten, så drar de förhållandevis drygare kostnader per anställd än tidigare. I gengäld utvinner vi bra mycket större rikedomar än vi gjorde förr. Det är därför jag säger, att inte skall vi använda mera pengar än som behövs för att driva en aktiv sysselsättningspolitik, men det skall inte vara och behöver aldrig vara något motsatsförhållande mellan sparsamheten och den sysselsättningspolitik, som vi bedriver. Bakgrunden till vårt handlande måste emellertid hela tiden vara, att när vi sätter in de beslutsamma åtgärder som jag anser att vi måste sätta in för att motverka arbetslösheten, så skall det ske under sådana former att arbetena bedrivs rationellt, så att sysselsättningspolitiken blir i sann anda produktiv. Detta har också medverkat till att kostnaderna blivit större än vad man med tidigare erfarenheter föreställt sig.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Herr Kellgren försvarade sig med att säga att han hade inte berört skatterna och finansieringen närmare. Nej just det — herr Kellgren talade som om han tycktes tro att det just inte spelade någon roll vad det kostade. Men å andra sidan talade herr Kellgren om dem som inte vill ge samhället tillräckliga resurser. Vad betyder det? Det är precis det uttryckssätt som regeringspartiet brukar använda när man säger att ni vill inte vara med om tillräckligt höga skatter inom oppositionen. Vi vet alla hur aktuellt detta är med regeringens krav på en ny omsättningsskatt.

Det är därför som jag även om herr Kellgren inte tycker om att det berörs nu var ofin nog att ta upp den sidan av saken. Det kan väl inte råda något som helst tvivel om — i varje fall kan väl inte herr Kellgren som ekonom be-

strida det — att om vi hade haft en omsättningsskatt i år så skulle arbetslösheten ha varit väsentligt större. Någon slutsats får man måhända dra av detta faktum.

Till socialministern vill jag bara säga, när han talar om rationellare metoder för vägbyggandet och därav föranledda högre kostnader per arbetsdag, att jag har precis samma mening som han därvidlag. Nog är det väl att vi kommit bort från detta att sätta arbetslösa att knacka makadam med så få redskap som möjligt för att pengarna skall räcka längre. Man får ta vissa konsekvenser av att siffrorna per arbetsdag förefaller höga, av det skäl som socialministern anförde.

Då socialministern talar om bostadsbyggandet vill jag, herr talman, utan att nu ta upp någon debatt om detta, bara göra en liten observation. Vi vet vad regeringen åstadkom under perioden 1947—1949 — vilken radikal beskärning av bostadsbyggandet som man då genomförde. Vi har sett, hur denna ryckighet i bostadspolitiken mött kritik inte minst från bostadsstyrelsen. Denna benägenhet att använda bostadsbyggandet som konjunkturregulator hyser vi — det vidhåller jag — en viss skepsis mot.

Beträffande siffrorna vill jag bara säga att jag har betraktat 65 000 såsom ett minimiprogram. Men får jag erinra socialministern om vad som skedde när folkpartiet för några år sedan lade fram ett program, enligt vilket vi föreslog en successiv ökning av bostadsbyggandet från 60 000 till 70 000 lägenheter, detta vid en tidpunkt då ni å er sida inte ville acceptera siffran 60 000. Då förklarade man på er kant att en sådan siffra som upp till 70 000 inte var någonting annat än ett uttryck för folkpartiets vanliga försök att bjuda över. I dagens läge framstår vårt förslag väl ändå inte såsom varande så omotiverat — såvida inte socialministern vill hävda att det är en ren tillfällighet att man

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

nu skall bygga 71 000 lägenheter och att man mycket snart måste anpassa sig nedåt. Om socialministern inte säger detta måste han nu i efterhand, förmodar jag, ändå medge att det från er sida så hårt kritiserade program vi tidigare framförde var ganska väl motiverat.

Herr talman! Socialministern gjorde mycket av att regeringen tillåtit att vissa investeringsfonder fått utnyttjas. Ja, herr socialminister, det fattas bara annat! Här har riksdagen år efter år fattat beslut om en åtgärd som är avsedd att användas på ett visst sätt. Skulle ni ha underlåtit att begagna detta instrument genom att frisläppa en del av dessa fonder, då skulle detta sannernligen ha framkallat en berättigad kritik.

Beträffande en näringsvänlig skattepolitik, som jag talade om, förhåller det ju sig så i fråga om hela detta problemkomplex som vi så många gånger diskuterat, att den första försvarslinjen gentemot arbetslösheten går inom företagen och att en konsolidering inom företagen skulle göra det möjligt för dem att sysselsätta flera människor. Jag kan nämna för socialministern att jag i dag åt lunch med ett par industrimän, och utan att jag bragte saken på tal sade de: Tänk om vi inte hade haft den extra bolagsskatten i år, vad vi då skulle ha varit i stånd att göra nu i form av produktiva investeringar, som är nödvändiga för att uppehålla vår konkurrenskraft men som vi på grund av svagare finansieringsmöjligheter inte kan göra i behövlig utsträckning. Ja, det är ett litet konkret exempel, herr socialminister, på att en näringsvänlig skattepolitik under senare år skulle ha medfört större sysselsättning i dag, år 1959.

I samband med dessa frågor vill jag till sist endast hänvisa till det internationella problemkomplexet. Jag har förut motiverat varför jag menar att man inom regeringen borde mera ha intresserat sig för sådant internationellt samarbete, som skulle möjliggöra en

högre konjunktur både hos våra närmsta handelspartners och inom vårt eget land. Jag tror fortfarande att mer kunde ha utträttats på det området än som gjorts, men det är problem som man kanske med större fördel fortsätter att diskutera i ett annat sammanhang. Förhållandet kan emellertid förtjäna inregistreras här såsom en sida av en politik som är väsentlig, om man eftersträvar att hålla uppe en hög och jämn sysselsättning. Om den målsättningen är vi glädjande nog alla överens.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! När det gäller det sista avsnittet av herr Ohlins anförande, där han kom in på önskvärdheten av internationellt samarbete för att uppehålla sysselsättning och skapa ett varuutbyte, vilket kan bli till bättnad för alla som deltar däri, vill jag säga att detta är en mening om vilken herr Ohlin och jag och regeringen är alldeles överens. Vi kan alla förenas i strävandena att söka åstadkomma en sådan utveckling.

Så bara några ord i anledning av vad herr Ohlin sade beträffande den näringsvänliga politiken. Han refererade ett lunchsamtal som han haft med ett par industrimän. Dessa uttryckte den meningen att det skulle ha kunnat uträttas så väldigt mycket om vi avskaffat den extra bolagsskatten. Ja, det är ofta man får höra sådana argument och det är möjligt att när dessa industrimän säger så till herr Ohlin menar de fullt allvar. Vi är väl alla sådana att vi helst skulle se att vi undgick att betala skatter. Och det är ju med herr Ohlin och hans industrimän som med många andra, att de låter sig därav av herr Hjalmarsons resonemang att vi själva skall behålla våra pengar. Men både herr Ohlin och jag och industrimännen vet att staten har många åtaganden och uppgifter som är kostnadskrävande. Pengarna måste skaffas på något sätt,

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget

och det måste då vara samhällsmedborgarna som får betala.

Men om jag jämför den summa, som det här är fråga om — 200 miljoner kronor, därest vi avskaffar den extra bolagsskatten — med de mellan 400 och 450 miljoner av investeringsfonderna som ställts till förfogande hittills, så är det inte säkert, att skattelättnaden i fråga skulle ha framkallat en så stark aktivitet inom näringslivet som dessa industrimän förmodade. Jag får nog säga att ifrån statens sida har man fått rikta industriföretagarnas uppmärksamhet på följande: Här har Ni nu möjligheter att ta ut hundratals miljoner, och ni får de och de skattelättnaderna om ni investerar dessa pengar och rationaliserar edra företag, vilket blir till båtнад när konjunkturen vänder. Först därefter steg investeringsviljan. Jag tror att företagen först och främst påverkas av sina egna förväntningar. När man utgår från sitt eget företag, är det inte alltid man vill bygga ut just vid en tidpunkt då orderstocken krymper. Det är också mänskligt om man tövar med att sätta in åtgärderna efter att ha gjort sådana iakttagelser.

Herr Ohlin sade vidare, att det bara skulle fattas att inte investeringsfonden ställts till företagens förfogande med de skattelättnader man utgått ifrån, all den stund detta är riksdagens mening. Javisst är det riksdagens mening, men det är väl skattelättnader även om riksdagen står bakom sådana åtgärder. Vad jag slår fast och slog fast i mitt förra anförande var bara, att företagen kommit i åtnjutande av betydelsefulla skattelättnader om de velat använda sina investeringsfonder till att bygga ut och modernisera företagen.

Beträffande bostadspolitiken hänvisade herr Ohlin till vad som skett tidigare, och han sade att man visste att regeringen vid viss tidpunkt ströp åt bostadsbyggandet högst väsentligt; han ville inte att bostadsbyggandet skulle

vara en dylik konjunkturregulator. Han hänvisade till att produktionen varit nere i 53 000 nya lägenheter. Jag kan ju lika gärna hänvisa till att vi från början räknade med att det under innevarande år skulle bli 63 000 lägenheter. Men eftersom konjunkturen medgav att man byggde väsentligt mycket mer, har vi kommit upp till ungefär 70 000 lägenheter. När vi nu på nytt startar med 63 000 lägenheter, kan jag försäkra att därest konjunkturen ger oss möjligheter, kommer vi upp i de 70 000. Med den bedömning, som man för närvarande har beträffande konjunkturutvecklingen och sysselsättningsmöjligheterna för byggnadsarbetarna nästa vinter, tror jag personligen snarast att det kommer att röra sig om 70 000 lägenheter.

Men vi måste väl använda bostadsbyggandet som regulator likaväl som vi får använda andra områden som regulator för att försöka utjämna de uppåtgående och nedåtgående konjunkturerna. Vi har bland mycket annat tillgripit vägbyggandet och bostadsbyggandet, om vi har tvingats dämpa sysselsättningen. Vi var väl alla överens om att detta senare måste ske vid en tidpunkt då vi hade vad vi kallade över-sysselsättning. Det var ju i allas intresse att detta skedde. Jag har inte sagt att bostadsbyggandet som sådant bara skall användas som en konjunkturregulator, men det ingår som en del i vår allmänna konjunkturpolitik, vilket jag tror att vi på det hela taget har varit överens om.

Herr Ohlin sade slutligen, att folkpartiet vid en tidigare tidpunkt hade uttryckt önskemålet, att bostadsbyggandet skulle expandera och så småningom komma upp till 70 000 lägenheter. Det är möjligt. Folkpartiet bjuder ofta, som jag tidigare sagt, mycket högt. Man kan säga att folkpartiet har ställt kraven och att regeringen har uppfyllt dem. En arbetsfördelning som säger mer än många ord.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Med tanke på herr Ohlins kommande lunchgäster skulle jag vilja göra ett påpekande, nämligen att 1958 års privata investeringsvolym varit den hittills största. Enligt kommerskollegii enkät för 1959 finns all anledning att tro, att det skall bli en ytterligare ökning av investeringsvolymen, med kanske 10 procent. De privata företagen visar alltså en mycket stor tilltro till framtiden. Herr Ohlin tog även ett annat exempel. Han menade att en omsättningsskatt i nuvarande läge skulle verka tryckande på efterfrågan, varför det skulle vara mycket olämpligt att införa en sådan skatt. Som ekonom vill jag, herr Ohlin, bara säga, att det beror alldeles på vartill man använder inkomsterna från omsättningsskatten. Om vi använder den t. ex. för att sänka bolagsskatten och därigenom kanske befrämja de privata investeringarna ytterligare eller t. ex. till bostadsfinansiering och därmed tillåter att efterfrågan inriktas på det området, så kanske man når en större sysselsättningseffekt med hjälp av en omsättningsskatt än på annat sätt. Man måste nog också tänka på hur man använder pengarna, om man skall kunna ge ett tillfredsställande svar.

Jag vände mig i mitt anförande till dessa folkpartiledamöter helt enkelt av det skälet, att jag klart och tydligt ville försöka fastslå, att den politik som förts av regeringen är den mest företagsvänliga politik som man över huvud taget kunnat föra i nuvarande läge och att de vidtagna åtgärderna haft en stimulerande effekt på företagsamheten. Allra sist vill jag påpeka en sak, nämligen att förslaget till sänkning med 10 procent av omkostnaderna för arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsförmedlingarna skulle avsevärt försvåra kanske t. o. m. omintetgöra sådan aktiv arbetsmarknadspolitik som har förts.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. arbetsvårdens möjligheter att placera arbetshindrade på arbetsmarknaden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Jonsson i Strömsund har frågat om jag uppmärksammat de ökade svårigheter som uppstått för arbetsvården beträffande placering av arbetshindrade på arbetsmarknaden och om jag anser att det är möjligt att med hjälp av de särskilda medel, som anslagits för arbetslöshetens bekämpande, förstärka arbetsvårdens resurser, eventuellt genom att starta skyddad verksamhet som beredskapsarbete för arbetslösa med arbetshinder.

I anledning av interpellationen synes det mig vara lämpligt att lämna en redogörelse dels för arbetsvårdsverksamheten under det senaste året och de resultat som därvid uppnåtts, dels för de planer som förvidligger eller håller på att utarbetas för den framtida verksamheten.

Arbetsvårdens väsentligaste uppgift är att skaffa sysselsättning åt partiellt arbetsföra, antingen detta sker i öppna marknaden, i skyddad verksamhet, i arkivarbete, i beredskapsarbete eller i egen rörelse av något slag.

Bakom en arbetsplacering ligger ofta individuella förberedande åtgärder, t. ex. yrkesvägledning, psykotekniska anlagsprov, arbetsprövning, arbetsträning, yrkesutbildning, speciell läkarundersökning, anskaffning av tekniska hjälpmedel och anskaffning av bil eller annat fordon.

Om det redan i tider med goda konjunkturer är svårt att skaffa arbete åt partiellt arbetsföra, blir svårigheterna självfallet mycket större i tider av arbetslöshet.

Belysande för utvecklingen är att medan antalet arbetssökande vid arbetsvårdsexpeditionerna under de senaste

Svar på interpellation ang. arbetsvårdens möjligheter att placera arbetshindrade på arbetsmarknaden

fem åren har ökat från 22 000 till 25 000 har antalet tillsatta platser minskat från 10 000 till 9 000 eller med ca 10 procent. Samtidigt visar dock detta att det också under en konjunkturedgång finns möjligheter att placera partiellt arbetsföra.

Det bör observeras, att den s. k. arbetsvårdsstatistiken icke ger en fullständig bild av den offentliga arbetsförmedlingens åtgärder för de partiellt arbetsföra. Ett betydande antal arbetshindrade anvisas nämligen arbete genom de allmänna förmedlingsavdelningarna utan att arbetsvården är inkopplad. Arbetsmarknadsstyrelsen uppskattar detta antal till 3 000 å 4 000 per år.

Den vidgade klyftan mellan antalet sökande och antalet tillsatta platser har bl. a. föranlett en intensifierad utbildningsverksamhet.

Inom ramen för den ordinära yrkesutbildningen i näringslivet och vid yrkesskolor samt den kraftigt utökade extraordinära utbildningsverksamheten vid arbetslöshetskurser erhöll 1 600 partiellt arbetsföra utbildning under förra året genom särskilda bidrag från arbetsmarknadsstyrelsen. Härutöver bereddes 500 partiellt arbetsföra yrkesutbildning genom arbetsvårdsexpeditionernas försorg utan bidrag från styrelsen. I dessa fall gäller utbildningen merendels ungdomar, som finansierat studierna bl. a. genom bidrag från föräldrar. Det totala antalet utbildningsfall har ökat med 800 under de båda senaste åren.

Näringshjälp, vilken innebär att man stöder partiellt arbetsföras försök att starta självständig verksamhet, lämnades under 1958 i drygt 300 fall.

Under 1958 var närmare 1 100 personer sysselsatta i arkivarbete eller musikerhjälp. Erfarenhetsmässigt torde man kunna räkna med att 60 å 70 procent av dessa är att beteckna som partiellt arbetsföra.

Numera tages även de vanliga beredskapsarbetena i viss utsträckning i anspråk för partiellt arbetsföra. För dagen

finns således ca 150 man vid 6 arbetsplatser för svårplacerad arbetskraft. Vidare har fysiskt svårt handikappade personer på försök börjat sysselsättas med lättare göromål i andra beredskapsarbeten, bl. a. i kontroll- och bevakningsuppgifter.

Antalet sysselsatta vid institutionerna för arbetsträning och skyddad verksamhet steg mellan 1957 och 1958 med drygt 600 till 2 800, var till kan läggas ca 250 man inom icke statsunderstött parkarbete. Inom den skyddade verksamheten sysselsättes alltså f. n. totalt över 3 000 personer.

Av det anförda framgår att den sedan länge bedrivna utbyggnaden av arbetsvårdsverksamheten alltjämt pågår. Behov föreligger emellertid av en ytterligare utbyggnad. Vid en sådan utbyggnad bör givetvis olika vägar prövas. Bland de utredningar som just nu är i gång på detta område inom arbetsmarknadsstyrelsen kan nämnas en som gäller möjligheterna och förutsättningarna att få till stånd en betydande utbyggnad av den skyddade verksamheten.

Dessutom undersöker arbetsmarknadsstyrelsen f. n. möjligheterna att anordna särskilda arbeten av beredskaps typ, där de generella arbetskraven medger sysselsättning av partiellt arbetsföra. Styrelsen har även sökt animera kommunförbunden att inventera tillgången på objekt som är lämpliga för detta ändamål.

I samband med att verksamheten för bekämpandet av arbetslöshet kommit att i ökad omfattning avse åtgärder som tidigare väsentligt använts för partiellt arbetsföra — exempelvis olika slag av yrkesutbildning — har arbetsmarknadsstyrelsen alltmera frångått särskiljandet av de partiellt arbetsföra från de arbetslösa i övrigt. De partiellt arbetsföra har alltså numera kommit att i huvudsak jämsställas med andra arbetslösa.

Svar på interpellation ang. åtgärder för ett förbättrat barna- och ungdomsskydd, m. m.

Härpå anförde

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för det snabba och tillfredsställande svar jag erhållit på min interpellation.

Anledningen till interpellationen var att jag ville rikta uppmärksamheten på det förhållandet, att i sämre konjunkturen svårigheterna att placera partiellt arbetsföra ökar, något som även statsrådet erkänner. De särskilda arbetsvårdsorganen utför ett värdefullt arbete, och de ekonomiska insatser som görs av stat, landsting och kommuner är stora.

Ändå räcker det inte riktigt till. 25 000 arbetssökande och 9 000 tillsatta platser är icke tillfredsställande siffror. Statistiken säger visserligen ingenting om det exakta antalet ohjälpta. På båda sidor, såväl på arbetssökandesidan som bland de placerade, kan samma person förekomma flera gånger. Men om detta sker i lika stor utsträckning på bägge hållen skulle 16 000 kvarstå som ohjälpta.

Jag delar socialministerns uppfattning att de 9 000 tillsatta platserna visar, att det finns möjligheter att placera partiellt arbetsföra även under en lågkonjunktur. Jag kan tillägga att detta även visar, att arbetsvården i dag är mäktig en mycket god prestation. Jag kommer ändå inte ifrån att dessa cirka 16 000 personer, som trots arbetshinder vill försöka uträtta något men som inte får tillfälle därtill, är ett rätt skrämmande antal. De är partiellt arbetsföra och svårplacerade — den saken är klar — men många av de vanliga arbetslösa — det framgick kanske av föregående interpellationsdebatt — har måhända bakom sig en lång tid av arbete i ett enda yrke, där de inte längre finner sin utkomst. De är också svårplacerade, de är också partiellt arbetsföra, och de vanliga partiellt arbetsföra utan någon selsättning är — även om de kanske

aldrig har haft någon — likafullt i dagens situation arbetslösa.

Det förefaller därför mycket svårt att upprätthålla skillnaden mellan grupperna. För båda gäller, att man först skall försöka att direkt placera ut på arbetsmarknaden dem som kan placeras där, men kanhända framför allt, att man skall omskola alla som efter en omskolning lättare kan placeras. Det blir i många fall den slutliga utvägen att — även om det kan vara dyrbart — ordna beredskapsarbeten för de kvarstående. Nu består emellertid våra beredskapsarbeten av gammal typ alltför ofta av vägarbeten, arbete med vatten- och avloppsledning, skogsröjningar och andra fysiskt tunga arbeten, som inte lämpar sig för den vanliga gruppen partiellt arbetsföra. Det är därför viktigt att få fram en typ av beredskapsarbeten, som mera liknar den skyddade verksamhet för arbetshindrade som för närvarande bedrives, ehuru i alltför liten utsträckning. Jag är mycket tacksam för beskedet att en undersökning i denna riktning pågår liksom för det svar jag erhållit och som ändå visar, att oerhört mycket göres på detta betydelsefulla område.

Med detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna, var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. åtgärder för ett förbättrat barna- och ungdomsskydd, m. m.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Gansmoe har i en till statsministern riktad interpellation framställt följande frågor:

1) Är regeringen beredd att framlägga sådana förslag om förbättrat bar-

Svar på interpellation ang. åtgärder för ett förbättrat barna- och ungdomsskydd, m. m.

na- och ungdomsskydd att polisen får ökade befogenheter att ingripa mot barn och ungdom under viss ålder, som utan godtagbart skäl vistas utanför hemmet efter viss tidpunkt på kvällen?

2) Vill Ers Excellens lämna kammaren en redogörelse rörande den aktuella situationen i fråga om tillgången på ungdomsvårdsskoleplatser?

3) Vilka åtgärder är regeringen — därest det visar sig att en tillfredsställande reserv av ungdomsvårdsskoleplatser icke finnes — beredd att vidtaga för att åstadkomma en förbättring härutinnan?

Då interpellationen i första hand avser polisens befogenheter har det överlämnats åt mig att besvara interpellationen.

Jag vill då först något erinra om de befogenheter att ingripa mot barn och ungdom, som den nu gällande lagstiftningen ger polisen.

Den som misstänkes för brott kan enligt rättegångsbalken gripas av polisen, om skäl föreligger att anhålla honom. En förutsättning är dock, att den misstänkte är straffmyndig, d. v. s. fyllt 15 år. Utan sådan begränsning kan polisen enligt polisinstruktionen tillfälligt omhändertaga den som stör allmän ordning eller vars uppträdande utgör en omedelbar fara för ordningen. Omhändertagande skall också ske, när det erfordras för att avvärja en straffbelagd gärning, som polisen är skyldig att ingripa mot.

Vidare har polisen befogenheten att ingripa mot asocialitet hos ungdom. Enligt barnavårdslagen får polisen sålunda omhändertaga ungdom mellan 18 och 21 år, som beträdes med oordentligt eller lastbart levnadssätt, vilket innebär fara för allmän ordning eller säkerhet. En förutsättning härför är dock, att nämnda fara är så överhängande att åtgärd, som ankommer på barnavårdsnämnden, ej utan våda kan avvaktas. En liknande bestämmelse är upptagen i det förslag till ny barnavårdslag, som

avgivits av barnavårdskommittén och som efter överarbetning avses skola framläggas för årets riksdag. Polisens befogenheter utsträcks dock enligt barnavårdskommitténs förslag till att avse alla underåriga över 15 år, och som enda förutsättning för ingripande föreskrives, att fog uppenbarligen föreligger för omhändertagande enligt barnavårdslagen och att den underåriges leverne utgör fara för allmän ordning och säkerhet.

Provisoriskt omhändertagande av den som är i behov av vård kan polisen i övrigt företaga med stöd av nykterhetsvårdslagen, sinnessjuklagen m. fl. lagar.

Barn och ungdom, som avvikit från anstalt eller skola eller som rymt hemifrån, kan likaledes omhändertagas av polisen. I detta sammanhang vill jag också erinra om det förslag till ändring i lagen om villkorlig dom, som nyligen framlagts för riksdagen (prop. 314/1959). Förslaget innebär bl. a., att befogenhet ges att tillfälligt omhändertaga den som erhållit villkorlig dom men som håller sig undan eller eljest missköter sig. Polisen kan dock inte ingripa i detta fall med mindre beslut härom meddelats av domstol eller övervakningsnämnd, och sådant beslut får inte avse ungdom under 18 år.

Av vad jag nu anfört framgår, att polisens befogenheter att ingripa mot barn och ungdom, som hamnat i kriminalitet eller asocialitet; är ganska vidsträckta. Och det övervägs att i det förslag till ny barnavårdslag, som är under utarbetande, ytterligare utvidga dessa befogenheter, framför allt genom att ingripande får ske även mot minderåriga, som beträdes med asocialitet. De svåraste av de missförhållanden, som interpellanten beskrivit, bör otvivelaktigt kunna föranleda ingripande av polisen med stöd av den nya barnavårdslagen, om den utformas enligt dessa riktlinjer. Ingripandet bör i vissa fall kunna ges den formen, att den underåriga kvarhål-

Svar på interpellation ang. åtgärder för ett förbättrat barna- och ungdomsskydd, m. m.

les hos polisen, tills han avhämtas av föräldrarna.

Interpellanten uppehåller sig särskilt vid polisens möjligheter att ingripa mot barn under 15 år, som sent på kvällen påträffas på gator eller i för dem olämpliga lokaler men som i övrigt inte visat någon vanart. Även i sådana fall kan polisen givetvis ingripa på det sättet, att barnen tillsäges att gå hem. Det kan också vara lämpligt, att barnens namn och adress antecknas och att, om samma barn anträffas flera gånger på olämpliga tider och ställen, anmälan härom göres till barnavårdsnämnden. Ett dylikt förfaringssätt praktiseras sedan en tid i Göteborg med gott resultat. Även på andra håll i landet har efter överenskommelse mellan målsmännen, skolorna, barnavårdsnämnden och polisen m. fl. en viss tidpunkt på kvällen fastställts, efter vilken barn som vistas utom hemmet utan att vara i sällskap med äldre skickas hem av polisen. Enligt min mening är de sålunda vidtagna frivilliga åtgärderna av stort värde. Däremot ställer jag mig mera tveksam till lämpligheten av en särskild lagstiftning av det slag interpellanten efterlyst. Jag tror nämligen inte att man kan lösa ifrågakvarande problem genom generella bestämmelser om förbud att vistas utomhus efter viss tidpunkt. Utformningen och övervakningen av en generell lagstiftning med sådant innehåll skulle säkerligen stöta på stora svårigheter, och jag är inte övertygad om att den skulle mötas med förståelse hos den stora allmänheten i vårt land.

Jag delar däremot helt herr Gansmoes uppfattning om vikten av att polisen är verksam i brottsförebyggande syfte och att den därvid särskilt har sin uppmärksamhet riktad på barns och ungdoms beteende. Detta understrykes också i de anvisningar, som gäller för polisens arbete, liksom betydelsen av att samarbete sker med de socialvårdande organen och i synnerhet med de institutioner, som är verksamma inom barna-

och ungdomsvården. Det brottsförebyggande arbetet med social inriktning blir också allt vanligare i polisverksamheten. I ett flertal städer, såsom Göteborg, Malmö, Hälsingborg och Örebro, har särskild personal avdelats för detta arbete. Det bedrivs med patruller i bil eller till fots. Ofta ingår personer från barnavårdsnämnden i patrullerna. Av särskilt intresse är verksamheten i Göteborg och Malmö. Där är patrullerna ute till kl. 4 resp. kl. 3 på natten, varvid speciell uppmärksamhet regelmässigt ägnas sådana platser och lokaler, som är kända såsom tillhåll för misskötsamma personer. Det är också framför allt dessa patruller, som ingriper mot barn och ungdom i de fall och på det sätt jag förut berört. I Malmö hålles vidare regelbundet informella konferenser mellan denna polispersonal och representanter för barnavårdsmyndigheterna, varvid fall av intresse diskuteras och erfarenheter av betydelse för den gemensamma verksamheten utbytes. Även i Stockholm bedrivs verksamhet av liknande slag, från polisens sida, dock i mindre omfattning på grund av personalbristen. Av större betydelse är här den inom barnavårdsnämnden inrättade s. k. nattpatrullen, vilkens främsta uppgift är att under kvällar och nätter taga kontakt med asocial ungdom och med ungdom, som befinner sig i riskzonen till kriminalitet.

I syfte att ytterligare intensifiera polisens brottsförebyggande verksamhet har polisverksamhetsutredningen i ett i höstas avlämnat betänkande föreslagit bl. a., att särskilda socialpolisavdelningar av det slag, som jag förut beskrivit, skall inrättas i alla städer med mer än 50 000 invånare. Förslaget har i denna del mött åtskillig kritik. Jag överväger f. n. hur utredningens intentioner bäst skall kunna tillgodoses, om möjligt utan nya tvångsföreskrifter för kommunerna.

Herr talman! Jag anser mig härmed ha besvarat den första frågan i inter-

Svar på interpellation ang. åtgärder för ett förbättrat barna- och ungdomsskydd, m. m.

pellationen. Vad beträffar frågorna under 2) och 3) angående ungdomsvårds-skoleplatserna torde jag få hänvisa till propositionen nr 88 i år, där en utförlig redogörelse lämnas för den aktuella situationen i fråga om tillgången på sådana platser och för de åtgärder, som avses skola vidtagas för att förstärka skolorganisationen.

Vidare anförde:

Herr GANSMOE (h):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för det svar, som statsrådet och chefen för inrikesdepartementet har givit på min interpellation. Jag är dock inte alldeles enig med inrikesministern om att det inte skulle kunna gå att hjälpa landets föräldrar i deras fostrargärning genom att stifta lagar, som i trängda lägen fick tillämpas i kommunerna, då den lokala myndigheten bedömde situationen vara sådan, att verklig fara var på färde — inte minst som skydd för de barn och ungdomar som inte kommit in på felaktiga vägar och livsyttningar. Det är helt naturligt — som statsrådet säger — att utformningen och övervakningen av en generell lagstiftning skulle möta stora svårigheter, men massor av föräldrar i vårt land ropar faktiskt efter initiativ och hjälp från myndigheternas sida, eftersom de själva i sina hem inte behärskar den ytterligt pinsamma situation som nu är ett faktum.

De nya idéströmningar, som i vår tid behärskar begreppet fostran, har i långa stycken visat sig vara ett misstag, t. o. m. ett grovt misstag. Förr tillämpades den karaktärsdaning som kristna normer, föräldraauktoriteten och aktning för lärare kunde skänka. Nu har även många av samhällets ansvariga upptäckt att man nog är inne på fel väg. Men det är så dags, när man har fullt sjå med att ta reda på följderna av en uppfostringsideologi som egentligen innebär ett ytterst våghalsigt experiment. Inom den

medicinska forskningen och försöksverksamheten använder man djur, när man skall pröva nya vägar och metoder. När det gäller dessa för nationen så framtidsavgörande frågor använder man, kusligt nog, såsom försöksobjekt frimodigt de människor som skall forma morgondagens samhälle.

Jag vill i detta sammanhang gärna citera vad en stockholmsstidnings ledare skrev i mars månad under rubriken »Vi behöver nya människor». Han sade där bl. a.: »De människor, som vårt ungdomsvårdsproblem framför allt berör, är de ansvariga ledarna. På senare tid har man från högsta ort velat göra gällande att ansvaret för det nedslående resultatet av vår ungdomsvård vilar på underordnade instanser. Det är dock de högsta ledarna som bär ansvaret för dessa olyckliga ungdomars öde. Det är de som introducerat dessa oprövade uppfostringsmetoder i vårt samhällsliv, och det är de som omdanat såväl lagstiftning som socialvård till vad de nu är, och resultatet är en ungdomsbrottlighet som växer dem över huvudet, ett resultat inför vilket de själva måste känna ett tungt ansvar.»

Här är det alltså inte fråga om nya metoder, anstalter eller vårdplatser, utan om att få fram nya människor, som förstår värdet av att använda gamla välkända och beprövade medel för fostran, där ledmomenten är fasthet och kärlek, inte hårdhet och dalt. Alla i detta land vet nog vad man menar när man nämner otuktshärvan i Skövde. Dessvärre är inte detta någon isolerad företeelse för staden Skövde. När jag i dagens Stockholms-Tidning läste om att polisen misstänker maskerad bordell i Enskede, gick mina tankar till vad jag upplevde i Enskede, när jag tillsammans med hennes föräldrar sökte efter en bortsprungen 15 års flicka. När man ser förhållandena på nära håll, så blir man rädd. Efter att ha bevittnat vilken uppfattning barn och ungdomar nu har fått om människors umgänge med var-

Svar på interpellation ang. åtgärder för ett förbättrat barna- och ungdomsskydd, m. m.

andra undrar man: kan det inte göras någonting utöver vad som redan är gjort för att förhindra en fortsättning?

Herr talman! Mig förefaller det som om det här är fråga om en smitta, en epidemi som håller på att sprida sig med fart över hela vårt land och beträffande vars ursprung de äldre har ansvar och del.

I detta sammanhang skulle jag vilja fråga, varför det ännu får säljas tidningar i vårt land, vilkas innehåll är uppenbart sårande för tukt och sedlighet. Detta är enligt min personliga uppfattning inte tryckfrihet, det är missbruk av tryckfriheten. Får jag också fråga: Kan de som arbetar inom radio, TV och film svära sig helt fria från att ha medverkat i andra program än sådana, vilkas innehåll är gott och nyttigt för våra barn och ungdomar? Och vad gör de ansvariga inom dessa kommunikationsgrenar i detta hänseende?

Herr talman! Jag tror det är olyckligt att sexualundervisningen i våra skolor har införts vid en tidpunkt då situationen är så allvarlig som den är. Detta har nog ytterligare förvärrat problemen.

Vad gör man, när en epidemi hotar att sprida sig? Den frågan behöver jag inte besvara kammarens ledamöter med. Men vad gör vi för att hindra spridandet av andlig smitta? Är inte den minst lika farlig? Om en smittkoppsepidemi utbryter här i landet, får då inte de enskilda hemmen i en utsatt provins eller stad rätta sig efter myndigheternas bestämmelser? Men det kanske inte gör så mycket om våra barn dagligen kommer i kontakt med ungdomar, som genom att ha dragit sexuella förskottsväxlar på framtiden senare i livet aldrig kan bli lyckliga och harmoniska människor. Det är detta, herr statsråd, det är fråga om. Om de ansvariga i stat och kommun inte anser att några extra åtgärder behövs, skall man naturligtvis inte lägga på människorna den extra börda som en sådan begränsning av ungdomars rörelsefrihet innebär. Men om man mär-

ker att lösaktigheten ökar, då måste man ingripa på något sätt för att få laget under kontroll. Det är just i detta hänseende som jag skulle önska att regeringen ville visa en radikalare och mer verklighetsbetonad politik. Men nu har vi ju i stället att vänta preventivmedelsautomater — just i denna situation.

Jag är mycket tacksam för det uttalande som inrikesministern har gjort, där han klart och tydligt säger ifrån att exemplet i Göteborg är efterföljansvärt. Ett faktum är att tusentals barn och ungdomar i vårt land för närvarande går igenom något som jag skulle vilja beteckna som moralisk inkubationsperiod och som inom en nära framtid kan blosa upp i ett stegrat behov av omhändertagande. Jag har haft förmånen att på nära håll se hur man arbetar i Göteborg. Poliskammarens i Göteborg yttrande till polisverksamhetsutredningen är någonting av det bästa man kan läsa i den vägen. Jag tycker att man i Göteborg arbetar på ett trevligt, hänsynsfullt och synnerligen effektivt sätt. Jag var där nere för en tid sedan och fann då, att vid elvatiden på kvällen var inga barn eller ungdomar ute. Polisens arbete tillsammans med barnavårdsnämnden hade åstadkommit att barnen höll sig inne om kvällarna. Detta tycker jag är ett efterföljansvärt exempel. Men om pojkar och flickorna och föräldrarna struntar i vad polisen säger, vad händer då? Jo, då ingriper barnavårdsnämnden, och därmed är hela den kommunala och statliga apparaten i gång. Skulle man inte kunna göra någonting emellan polisens eventuellt uppkomna maktlöshet och barnavårdsnämndens ingripande? Vågar man föreslå bötesstraff för föräldrar som inte kan hålla reda på sina barn om kvällarna? Min bestämda åsikt är att de lokala myndigheterna just härigenom skulle få möjlighet att hjälpa föräldrarna med deras uppfostringsproblem i fråga om både sig själva och barnen. Det växer nämligen upp en ge-

Svar på interpellation ang. åtgärder för ett förbättrat barna- och ungdomsskydd, m. m.

neration av föräldrar här i landet, som har personliga svårigheter visavi de normer som bör vara bestämmande för deras barns uppfostran. Jag vill understryka, herr talman, att det här är fråga om att hjälpa Sveriges föräldrar. Ingen-ting kan ersätta hemmet och dess inflytande. När vi nu lever mitt uppe i en period av normlöshet och vanmakt på detta område, är det underbart — och nödvändigt — att regeringens representant här ger uttryck åt den uppfattningen, att man här kan handla efter vissa normer och principer, så att pojkar och flickor som ännu inte har dragits ut i dessa missförhållanden kan slippa de vådor och de följder som en för sen utevaro så lätt kan få.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! När man läser och hör utläggningar å la herr Gansmoe kan man tro att det gäller — för att nu tala ett för herr Gansmoe välbekant språk — ett Sodom och Gomorra. Det finns i alla fall mycket hyggligt folk, kolossalt många föräldrar som står sina barn mycket närmare och ägnar dem mera tid än vad föräldrar i allmänhet gjorde förr. Det finns oändligt många barn och ungdomar som arbetar mera än vad man gjorde tidigare och skaffar sig större kunskaper.

Det är likväl riktigt att reagera mot oarter. Vi har i allmänna beredningsutskottet enats om att i en ton som är varken fariseisk eller likgiltig vädja till regeringen, särskilt kanske till statsministern som visat speciellt intresse för dessa frågor, att försöka medverka till en moralisk uppryckningskampanj. Men man behöver inte göra detta med alltför ruskiga beskrivningar. Man talar om vad som står i tidningen i dag om ungdomar som kommit på sned. Men i dag i tidningen står det också om ett par som har förskingrat 10 miljoner. Det var inga ungdomar! I dagens tidning berättas om en notarius publicus som kommit i en så olycklig situation

att han begått allvarliga brott. Varför skall man då bara dra fram de allra yngsta brottslingarna när man vill ge exempel på offer för den slappa anda som herr Gansmoe påtalar?

Vad jag ville reagera mot när jag tog till orda var egentligen herr Gansmoes motivering för sin interpellation. Han åberopade sig på experimenten i Hamburg. Hamburg har blivit en mycket populär stad bland svenskar efter kriget, men det har nog inte varit så mycket för att komma dit och se bra moral som människor har rest till Hamburg. Därför är det egendomligt att nu plötsligt finna att Hamburg framhålles som exempel på en stad, där man verkligen förmått att bemästra ungdomskriminaliteten genom litet hårdare tag, en del påbud och en lagparagraf som gör det möjligt att ingripa mot ungdomar på förlusteställen och andra platser. Jag vill bestrida det riktiga i den skön-målning som man finner i herr Gansmoes interpellation, där han säger att man i Hamburg med framgång prövat en ny giv mot ungdomskriminaliteten, varvid han avser, att polisen har rätt att säga till ungdomar att de inte får vara på vissa näringsställen, om de är under 18 år. Det är inte så, att kriminaliteten i Hamburg gått tillbaka. Tvärtom. Över huvud taget har Tyskland under tiden 1954 till 1958 nästan fördubblat sin ungdomskriminalitet. De siffror vi har från Hamburg tyder inte alls på att man genom denna nya lag har kommit så värst långt. Jag vet att det finns myndigheter och poliser som är mycket ambitiösa, och man kan inte anmärka på deras arbete. Men poliskåren är mycket underbemannad. Man har inte lyckats på något sätt som skulle kunna tjäna till föredöme för oss i Sverige. Enligt officiella, mycket färska rapporter är rannsakningsfängelserna i Hamburg våldsamt överbelagda med två, tre fångar i varje cell. Antalet ungdomar som sitter i häkte har bara på ett par år ökat, enligt de siffror jag har fått,

Svar på interpellation ang. åtgärder för ett förbättrat barna- och ungdomsskydd, m. m.

från 70 för två år sedan till 240 nu. Häktningstiderna är mycket långa, beroende på anhopning av mål i domstolarna, som inte hinner arbeta undan.

Hamburg har en ligakriminalitet som är en helt annan än den vi menar med ligabrottslighet. Man hänför till ligabrottslingar endast medlemmar i ligor, som är direkt inriktade på och har slutit sig samman för att begå brott. Det är heller inte så, herr Gansmoe, att man är så rädd för dansen där nere. Vi behandlade nyligen en motion av herr Gansmoe där han reagerar mot dansundervisningen. Jag har uppgift av en som leder en del av ungdomsarbetet därnere, att han skulle vara mycket glad om han hade danshak som Nalen, King-side och Sunside, stora snygga lokaler där man inte serverar sprit och där ungdomarna kan dansa. Sådana saknas i Hamburg. Däremot finns det så många andra nöjesställen, och det är dit man är rädd att ungdomarna skall gå innan de är tillräckligt gamla. Det finns hundratals, tusentals små krogar där man bara serverar sprit och öl. Man har en särskild prostitutionsgata, som väl alla svenskar som har turistat där nere har gått och tittat på: Herbertstrasse med flickor sittande i fönstren och beredda att vara med om alla perveriteter. Herr Gansmoe! Vi har inte Stora Nygatan, eller vilken gata vi nu skall välja som exempel nere i Gamla stan, avstängd för att uteslutande användas för sådant ändamål. Om vi tänker oss att vi plockar bort varor ur fönstren, alla hattar och kappor och vad de nu annars har att visa i skyltfönstren och sätter dit flickor i stället, får vi en bild som något liknar vad man kan se i detta Hamburg, som nu målats ut som något som det vore värt för oss att efterlikna. Hamburg har många gator med mycket elände och av den slutna typen, även Ulrikestrasse nära Operan. Detta känner ju alla väl till.

Vidare finns där något som man oroar sig rätt mycket för just nu. Det är

alla dessa speciellt homosexuellt inriktade krogar där det just är ungdomar mellan 16 och 20 år som är i verksamhet. Dem har man försökt att förbjuda i kraft av den ungdomslag som man nu har fått, men man har icke lyckats med detta.

Skall man alltså jämföra moralen här i Sverige med moralen i Hamburg får man väl ta med både det ena och det andra. Man ser kanske då att det inte är så uruselt ställt i Sverige, att vi ens kan jämföra oss med andra länder. Likväl kan man mycket väl oroas av de missförhållanden som finns. Men man skall inte sammanställa svår kriminalitet och sådana ruskiga saker som sexualundervisningen och dansundervisningen i skolorna och rysa över allt detta lika mycket. Då kan det hända att människor inte tar en på allvar. Vi måste gradera företeelserna och säga, att somligt är verkligen farligt här i samhället och gör det befogat att vi griper in och hjälps åt att åstadkomma en förbättring. Vi skall inte oja oss över vanliga företeelser bland hyggligt folk. Framför allt tycker jag att man inte skall underlåta att tala litet grand om den hyggliga ungdomen och det hyggliga Sverige som finns till och med i storstaden. Vi kan gemensamt göra större insatser, men jag tyckte det var för mycket fariseism och dalt och jolt med en unken föreställning i herr Gansmoes anförande.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Jag vill gärna ge uttryck åt min uppfattning, att föräldrarna i största allmänhet inte känner sig så där värnlösa och handfallna som det kanske kan förefalla av vissa resonemang, och inte heller har jag uppfattat något rop på hjälp och initiativ från myndigheternas sida. Under alla omständigheter måste det väl ändå i första hand vara föräldrarnas och skolans uppgift att fostra barnen och

Svar på interpellation ang. åtgärder för ett förbättrat barna- och ungdomsskydd, m. m.

ungdomarna. Sedan är det alldeles riktigt att det till deras stöd under vissa omständigheter måste finnas barnavårdande myndigheter, och därest svårigheterna blir för stora och man är överens om det lämpliga häruti, kan ett samarbete mellan föräldrar, skola, barnavårdsmyndigheter och polisen komma i fråga, men det måste, såsom jag har velat uttrycka det, vara ett samarbete efter frivillig överenskommelse.

Som jag har redovisat i interpellationssvaret har man också i en rad städer, t. ex. i Göteborg och Malmö, och på andra orter, där det råder speciella omständigheter och där man har upptäckt svårigheterna, gått från ord till handling och inlett ett samarbete, på samma sätt som nu i Skövde, mellan föräldraorganisationen, skolan och polisen.

I anslutning till vad fru Eriksson här framhöll om att allmänna beredningsutskottet har tänkt sig att riksdagen i en skrivelse skulle fästa regeringens uppmärksamhet på de här problemen och frågan om en allmän kampanj vill jag säga, att det spörsmålet tidigare varit uppe i riksdagen — om jag inte missminner mig har herr Helén vid något tillfälle talat om det. Jag vill gärna säga, att regeringen sedan två eller tre månader tillbaka har diskuterat detta mycket allvarligt och att vi som en första åtgärd förbereder en överläggning, där vi hoppas på kontakt med ungdoms- och andra organisationer med intresse för de här angelägenheterna. Efter en sådan konferens skall vi försöka dra upp riktlinjer för ett gemensamt arbete.

Herr Gansmoe efterlyste möjligheter att komma till rätta med vanartiga barn. Jag vill svara, att jag tror den nya barnavårdslagen kommer att ge sådana möjligheter.

Låt mig sedan till slut säga, att jag har följt i tidningsreferaten en del av de diskussioner som herr Gansmoe har deltagit i om dessa frågor. Han har

mött en ganska bestämd uppfattning — jag vill inte säga att det är ett motstånd — hos dem han har diskuterat med, som avvisar ett direkt förbud, vilket av många kan komma att betraktas som ett underkännande av föräldrarnas uppföstran. Jag såg i dag ett referat från en sammankomst i högerns kvinnoorganisation, där man underströk nödvändigheten av att tala allvar med föräldrarna, så att de förstår betydelsen av att vaka över sina barn. Jag delar den uppfattningen att det framför allt är föräldrarna vi måste söka kontakt med. I den mån myndigheterna här kan vara till någon hjälp är det klart att denna hjälp skall stå till buds, men den kan inte lämnas i form av förbud, som vi från början vet är svåra att övervaka och hålla i kraft.

Herr GANSMOE (h) kort genmäle:

Jag är glad över att åtminstone fru Eriksson tycks ha tagit mig på allvar.

Fru Eriksson säger att jag talar om de yngsta. Ja, det gör jag enbart därför att jag är rädd om dem och därför att jag i så många fall inte bara i den här staden, utan i många andra städer har sett vart det leder när de yngsta är ute på kvällen tillsammans med kamrater som är avancerade just på det här området.

Vidare säger fru Eriksson, att experimenter i Hamburg inte alls har givit de resultat man hade väntat sig. På det vill jag kort och gott svara, att det är representanter för polisen — jag hyser stort förtroende för den — som har varit nere i Hamburg och ansett det möjligt för oss att använda en del av de metoder som använts där. Därmed är inte sagt att vi kan använda allt, men det finns mycket som är gott och som jag tycker vi bör ta vara på.

Sedan blandar fru Eriksson in dansen i den här diskussionen. Jag har i dag tackat fru Eriksson för den välvilliga behandling som allmänna berednings-

Svar på interpellation ang. åtgärder för ett förbättrat barna- och ungdomsskydd, m. m.

utskottet har visat min motion i det ärendet, men det har inte alls med den här saken att göra. Motionen gäller en grupp människor som på grund av samvetsbetänkligheter inte vill vara med om att dansa — det är en annan sak, som inte har med denna att göra.

Statsrådet säger att det förekommer ett motstånd mot förbud. Ja, det vore underligt i annat fall, och ingen vore gladare än jag om vi slapp ett förbud. För min personliga del tror jag emellertid att det vill till, att man håller ögonen på det här problemet och att man, om situationen skulle bli värre än den nu är, måste vara beredd att ta även ett förbud under övervägande.

Herr **HELEN** (fp):

Herr talman! Inrikesministern påminde om det initiativ som jag tillät mig att ta i höstas genom en vädjan till regeringen att tillsätta ett aktionsutskott över partigränserna, inrymmande företrädare för de stora folkrörelserna. Inrikesministern säger, att man har övervägt detta inom regeringen, och jag är naturligtvis glad över att man har haft tid med det. Jag undrar emellertid om den föreslagna konferensen — tydligen den som skall hållas på socialstyrelsens nivå — helt motsvarar det syftet. Jag drar av inrikesministerns meddelande nu den satsen, att den bara är tänkt som en inventering och katalogisering av början på någonting annat.

Jag skulle vilja vädja till regeringen att handlägga den här saken så okonventionellt som möjligt och inte låsa fast den i alltför tung byråkratisk ordning utan söka finna en grupp av människor, oavsett partitillhörighet, oavsett placering i folkrörelserna, som känner så varmt och djupt för de svårigheter stora delar av svensk ungdom uppenbarligen är i, att de är villiga att satsa mycken tid och göra det till en stor personlig insats att finna goda former för ett fortsatt och förbättrat samarbete

mellan hem, skola, barnavårdsmyndigheter och polismyndigheter.

Inrikesministern antydde att man ute i en rad svenska städer nu har fått i gång ett sådant samarbete. Det är riktigt. På sina håll förefaller det arbetet mycket realistiskt inriktat, och där kanske en aktion från högsta håll inte betyder så mycket, men även på andra håll tycks man treva, och det finns också risk för att en sådan här verksamhet kommer i händerna på människor som ser ganska enögt på ungdomens svårigheter. Just av det skälet tror jag att det är viktigt att vi här får en grupp på högsta nivå av vad vi kan prestera här i landet, människor som är villiga att göra det till en livsuppgift att under våra år hjälpa ungdomen ur de onödiga och de värsta svårigheterna.

Utöver denna vädjan skulle jag vilja rikta ytterligare en vädjan till inrikesministern att i sin egenskap av högste föredragande i polisärenden verkligen bevaka alla möjligheter att här i Stockholm, där det dock finns en tydligt urskiljbar grupp av människor som verkar som förförare för många unga, skapa resurser för att föra bort en del av dessa människor från staden och för att hindra deras fortsatta verksamhet. Det är inte i första hand en fråga om att tillskapa så och så många tiotal nya polistjänster, utan det är en fråga om att inom poliskåren finna sådana arbetsformer, att man kommer åt en del av de souterörer och parasiter som har mycket stor verkan och räckvidd och inför vilka många unga står helt hjälplösa.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Bara ett par ord för att inget missförstånd skall uppstå.

Den konferens som närmast socialstyrelsen har tagit initiativet till — en konferens med kvinnoorganisationerna — är inte den som jag tänker på, utan

Svar på interpellation ang. bostadsanmälningsplikten för utlänningar

vi arbetar vidare för att kunna få en större och bredare samling ungefär enligt den uppläggning som herr Helén själv talade om.

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill replikera några ord med anledning av den här rapporten från Hamburg, som har kommit till Sverige via några polismän.

Hur stor respekt man än har för poliskåren när den sköter sitt polisarbete är det inte säkert, att man bör visa en sådan enorm respekt för en polis som nyligen varit nere i Hamburg i sällskap med några andra. Svårigheterna med språket är uppenbara. Jag har andra uppgifter från företrädare för poliskåren i Hamburg, som inte känns vid den rapport som sprids i Sverige och som har återopats gång på gång. Det var närmast därför jag tyckte det var viktigt att nämna några officiella siffror och inte bara låta debatten bygga på en reseberättelse, som kanske tillkommit på en höft. Vem som helst kan göra misstag när man är ute och reser, men nog måste man granska rapporter litet närmare, om man vill lägga dem till grund för en ny lagstiftning i Sverige. Det är bara för att hjälpa herr Gansmoe att söka ett annat argument som jag har velat så att säga avslöja rapporten.

Herr **GANSMOE** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte bara den här polisen som har varit i Hamburg och studerat förhållandena, utan också omdömesgilla civila personer har följt polisens arbete där.

Herr **ALEMYR** (s):

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga ett par ord som en protest mot vad herr Gansmoe framförde i sitt långa anförande.

Såvitt jag förstod ville herr Gansmoe att man skulle utrusta polisen med befogenhet att vidtaga generella åtgärder för att hindra kriminalitet bland ung-

domen. Jag fattar det så, att polisen bland annat skulle utrustas med befogenhet att rensa gatorna efter ett visst klockslag på kvällen och att föräldrarna skulle kunna straffas, om barnen inte hölle sig inne på nätterna. Det där sammanfattar herr Gansmoe i en önskan, att regeringen skulle föra en radikalare och mer verklighetsbetonad politik. Jag får en vision av den fulländade polisstaten, framkallad av herr Gansmoe, som till sin syn på den här frågan har kommit från rent kristna utgångspunkter. Jag är överraskad över detta och hoppas att kretsen kring herr Gansmoe inte kommer att bli alltför stor. Jag tror att en förutsättning för att vi skall kunna lösa de allvarliga problem vi har att brottas med är, att de personer som vill använda herr Gansmoes metoder blir så få som möjligt.

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Jag är övertygad om att det inte bara är dessa fyra poliser som har varit i Hamburg, utan även omdömesgilla personer, såsom herr Gansmoe sade. Den rapport som han har stött detta förslag på har emellertid avgivits just av fyra polismän, och det är alltså deras uppgifter jag har velat vederlägga med officiella rapporter om tillståndet i Hamburg, lämnade av polismyndigheter men stödda av den officiella statistiken.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. bostadsanmälningsplikten för utlänningar

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare fröken Karlsson har frågat mig, om jag anser den nuvarande ordningen beträffande anmälningsplikt för

Svar på interpellation ang. bostadsanmälningsplikten för utlänningar

utlänningar tillfredsställande, om några förändringar i denna ordning övervägs samt om jag anser, att ett radikalt slopande av anmälningsplikten skulle kunna få några allvarigare konsekvenser.

Till svar härpå vill jag anföra följande.

Den 1 maj 1958 trädde en överenskommelse mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge angående upphävande av passkontrollen vid de internordiska gränserna i kraft. Överenskommelsen syftade till att åstadkomma ett gemensamt nordiskt passkontrollområde, innebärande att passkontroll av utlänningar inte skall ske vid de internordiska gränserna utan endast vid det nordiska områdets yttergränser. Huvudprincipen i överenskommelsen är sålunda, att inte bara nordbor utan även alla andra utlänningar kan resa mellan de nordiska staterna utan att undergå särskild passkontroll vid in- och utresan. Det förhåller sig alltså *inte* så som interpellanten uppgivit, att andra utlänningar än nordbor underkastas passkontroll och har att passera särskilda spärrar. De olika spärrarna slopades helt i samband med reformens genomförande den 1 maj 1958. Interpellantens motivering till frågan är sålunda delvis missvisande.

Passunionens tillkomst ansågs allmänt innebära vissa bestämda fördelar för de resande, men samtidigt var man fullt på det klara med att den kunde leda till en avsevärd försvagning av utlänningskontrollen. Före passunionen grundades utlänningskontrollen nämligen främst på de inrese- och utresekort, som varje icke-nordbo skulle lämna passkontrollanten vid inresa i eller utresa från Sverige. Den bostadsanmälningsplikt, som gällde alltsedan 1926 och som även ansåg nordbor, hade då beträffande icke-nordbor en mera sekundär betydelse för utlänningskontrollen. Med hjälp av denna kunde man klarlägga var utlänningen uppehöll sig.

Numera blir de allra flesta utlänning-

ar inte föremål för någon svensk inrese- eller utreseprövning av den anledningen, att in- och utresorna i allmänhet sker via annat nordiskt land, och då lämnas ej några in- och utresekort i Sverige. Inte heller krävs sådana kort av viseringsfria utlänningar, som kommer till vårt land utan att passera annat nordiskt land. Bostadsanmälingarna har därför nu blivit grundmaterialet för utövat av utlänningskontrollen. Enligt passöverenskommelsen är varje fördragsslutande stat skyldig att tillse att ingen utlänning uppehåller sig i Norden utan vederbörligt tillstånd. För att kunna fullgöra denna skyldighet måste man veta hur länge utlänningen vistats i landet, och det ansågs icke finnas någon annan möjlighet att få in uppgifter härom än genom bostadsanmälan och i förekommande fall arbetsanmälan.

Redan vid tillkomsten av passunionen förutsågs att borttagandet av gränskontrollen mellan de nordiska staterna skulle nödvändiggöra en väsentlig skärpning av den utlänningskontroll, som utövades inom landet och i vilken bostadsanmälingarna utgjorde det väsentligaste ledet. Detta underströks mycket kraftigt av olika remissinstanser, och andra lagutskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 39/1957 i anledning av proposition med förslag om godkännande av passöverenskommelsen följande.

»I fråga om den inre kontrollen i vårt land är det uppenbart att förslagets genomförande kräver en väsentlig effektivisering av det på bostads- och arbetsanmälingarna grundade kontrollförfarandet. Att den nödvändiga upprustningen av den inre kontrollen — såsom de svenska experterna uttalat — förutsätter en förstärkning av polismyndigheternas resurser för ändamålet synes utskottet ofrånkomligt.»

För att den kontroll, som baserar sig på bostadsanmälingar, skulle bli mer effektiv än tidigare, utsträcktes — i en-

Svar på interpellation ang. bostadsanmälningsplikten för utlänningar

lighet med riksdagens uttalande — anmälningsskyldigheten i vissa hänseenden i samband med att passöverenskommelsen trädde i kraft. Sålunda slopades undantagsbestämmelsen, att vederlagsfri upplåtelse av bostad intill tre dagar inte behövde anmälas. Vidare vidgades anmälningsskyldigheten till att omfatta även den, som mot vederlag upplåter tältplats på särskilt anordnat lägerområde. Å andra sidan genomförde man i samband med passunionen en mycket väsentlig lättnad i bostadsanmälningsskyldigheten genom att denna — inte bara som interpellanten uppgivit — begränsades utan helt slopades för alla nordiska medborgare. Detta innebar att icke mindre än ca 40 procent av samtliga bostadsanmälningar avskaffades.

Jag vill i anslutning till vad jag nu sagt framhålla, att dessa bestämmelser om bostadsanmälan inte är något speciellt för vårt land, utan liknande bestämmelser förekommer såväl i våra grannländer som i flertalet andra länder i Västeuropa och övriga delar av världen.

Såsom framgår av det anförda, utgör bostadsanmälningarna själva grundvalen för vår utlänningskontroll, och ett sådant system ha befunnits nödvändigt och tillämpas i flertalet civiliserade stater. Uppenbart är att bostadsanmälningarna inte kan slopas utan att ersättas med ett annat system, som gör det möjligt att utöva en effektiv kontroll över utlänningarna — såvida vi icke anser oss kunna helt och hållet slopa all utlänningskontroll, vilket jag för min del dock inte är beredd att tillstyrka.

Jag är emellertid medveten om att den nuvarande ordningen, som i och för sig är kostnadskrävande, inte till alla delar fungerar fullt tillfredsställande. Av bl. a. detta skäl har jag, i enlighet med vad jag redan förutskickat i årets statsverksproposition, utverkat Kungl. Maj:ts bemyndigande att till-

kalla särskilda sakkunniga för att bl. a. göra en översyn av systemet för övervakning av utlänningarna i landet. Inom ramen för passöverenskommelsen skall dessa sakkunniga pröva, om en effektiv utlänningskontroll kan upprätthållas genom annat system än bostadsanmälningar. Om dessa anses böra bibehållas, skall vid översynen eftersträvas såväl en effektivisering som en förenkling och rationalisering av förfarandet.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter anförde:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min interpellation. Jag tycker att svaret är mycket tillfredsställande — helt naturligt för övrigt, eftersom innehållet i detsamma helt sammanfaller med min egen uppfattning.

Statsrådet säger på slutet i interpellationssvaret: »Jag är emellertid medveten om att den nuvarande ordningen, som i och för sig är kostnadskrävande, inte till alla delar fungerar fullt tillfredsställande.» Därefter säger statsrådet — vilket gläder mig — att han i enlighet med vad som förutskickats i statsverkspropositionen har utverkat Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för att verkställa en översyn av systemet för övervakning av utlänningarna i landet. Jag hoppas att det på den vägen så småningom skall bli möjligt att få en ändring till stånd i här påtalade förhållanden, vilka herr statsrådet själv betecknar som icke fullt tillfredsställande. För min del vill jag till och med kalla dem mycket otillfredsställande.

När passkontrollen vid de internordiska gränserna upplähdades den 1 maj 1958, var avsikten att skapa lättnader för de resande. Detta uppskattades gi-

Svar på interpellation ang. bostadsanmälningsplikten för utlänningar

vetvis både av de resande själva och av dem som tog emot de utländska gästerna. Men avsikten var också att åstadkomma en besparing av passkontrollpersonal, och i någon mån har väl så också kunnat ske, dock inte på Bromma, där man i stället har måst utöka personalen. Förhållandena i Stockholm är emellertid sådana, att man väl behöver den poliskader som där finns.

Herr statsrådet säger också i svaret: »De olika spärrarna slopades helt i samband med reformens genomförande den 1 maj 1958. Interpellantens motivering till frågan är sålunda delvis missvisande.» Jag vill emellertid genmäla, att spärrarna mycket riktigt slopades i Malmö och Hälsingborg och på andra jämförbara platser, men så skedde som sagt inte i Bromma — som ju är en yttergräns. Det är emellertid förhållandena i Sverige över huvud taget vi här talar om, och Bromma ligger ju också i Sverige. Jag har i dag kontrollerat och fått fastslaget att det existerar skilda spärrar och att man frågar de resande vid den skandinaviska spärren vilken nationalitet de tillhör. Där föreligger sålunda inget fel från min sida.

När vi införde passlättnaderna, så överfördes kontrolluppgifterna på bostadsupplåtarna. De blev då tvungna att fylla i blanketter med uppgift om den resande, och dessa blanketter skulle inom 24 timmar överlämnas till polismyndigheterna. Det är ett oerhört arbete med dessa blanketter, speciellt under turistsäsongen, då det kan komma ända upp till 6 000 resande per dag till Stockholm. Dessa turister är givetvis spridda över hela staden och på ett stort antal hotell och pensionat, men när anmälningarna hamnar hos polisen, så är antalet blanketter i realiteten 18 000, ty varje anmälan skall göras på tre blanketter, som alla skall avstämplas var för sig. Det är inte bara i Stockholm det är ordnat så, utan det är samma sak på andra platser.

Sedan gör herr statsrådet ännu ett påpekande, som jag är ofin nog att beteckna som felaktigt. När jag anfört att bostadsanmälan måste göras även för nordbor, så genmäler statsrådet att detta tvång är helt slopat. Så är det emellertid inte, utan det är länsstyrelsen som bestämmer om anmälan skall göras eller inte. I Hälsingborg t. ex. måste man sålunda bostadsanmäla alla skandinaver som kommer dit och stannar över natten. Den saken har jag också kontrollerat i dag för att vara på den säkra sidan. Mitt påstående i det stycket är sålunda inte felaktigt.

Det har inte endast blivit ökat arbete för bostadsupplåtare, utan detta arbete har också blivit ganska obehagligt, eftersom bostadsupplåtarna är ansvariga för att det som skrivs ned på blanketterna är överensstämmande med verkligheten. Vid allra minsta lilla misstanke att så inte är fallet måste bostadsupplåtaren avkräva den resande passet för att få bevis på om uppgifterna är riktiga.

Att det har blivit ökat arbete sammanhänger förutom med det stora antalet anmälningar även med att anmälningar som strömmar in till polisen ofta är felaktiga eller ofullständiga. Då måste polisen söka reda på dessa hotell och uthyrare av privatrum för att utröna om uppgifterna är riktiga eller införskaffa kompletterande uppgifter. Detta är mycket tidskrävande.

Det mest betänkliga i allt detta är emellertid att trots att denna kontroll vållat så mycket merarbete den egentligen ej är effektiv och man sålunda inte kan vara nöjd med den. Det finns många smitningsmöjligheter — om jag skall kalla det så — och jag skall be att få nämna ett par exempel för att visa detta.

Vi antar att en person anländer till Stockholm och tar in på ett hotell, där han tänker stanna mindre än tre dagar. Då kan hotellet samtidigt som det skickar in bostadsanmälan omedel-

Svar på interpellation ang. bostadsanmälningsplikten för utlänningar

bart avanmäla honom. Personen tillfrågas vart han skall fortsätta. Eftersom han bilar säger han, att han inte har resplanen klar, varför han inte kan avgöra, var han befinner sig nästa dag. I ett sådant fall får polisen ett förfärligt besvär att spåra upp honom, och om polisen lyckas i något fall är det väl rena turen.

Ännu ett exempel! En utlänning uppges på ett hotell, t. ex. i Stockholm, att han skall resa till Göteborg inom tre dagar. Då kan han också samtidigt avanmälas. Han stannar emellertid icke i Göteborg utan tar en färja över till Danmark. Den mannen kommer helt enkelt att ha försvunnit i Göteborg och kan inte uppspåras, i varje fall icke i detta sammanhang, därför att registreringen mellan Sverige och Danmark upphört genom det avtal som tillämpas fr. o. m. den 1 maj i fjol.

Med dessa exempel har jag velat visa att det inte är bra som det är nu, vilket inrikesministern och jag ju är överens om. Tanken är väl efter vad jag kan förstå att den utredning, som nu kommer till stånd, skall lyckas få fram ett mera effektivt övervakningssystem och ett system som, samtidigt som det ger mera eftertryck åt bestämmelserna, också skall bli mera arbetsbesparande. Skulle detta lyckas måste jag gratulera statsrådet till att komma med ett initiativ, som kan följäs av alla andra länder. Statsrådet säger nu att de bestämmelser som finns i Sverige även tillämpas av andra länder. Är detta riktigt tycker jag det vore glädjande, om vi kunde föregå med gott exempel och få en sådan kontroll, som jag är övertygad om att statsrådet själv önskar.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Vi har ju varit överens om väsentligheterna här, och därför skall jag inte ta upp någon längre debatt.

Fröken Karlsson var litet känslig i fråga om det fel, som jag ansåg före-
4 -- Andra kammarens protokoll 1959. Nr 13

ligga i hennes interpellation och kunde leda till vissa missförstånd. Jag läser direkt ur interpellationen: »Passreformen innebär som bekant att medborgare i de övriga nordiska länderna kan komma till oss utan passkontroll. För övriga utlänningar kvarstår passvånget, men det torde inte råda något tvivel om att om någon av en eller annan anledning skulle önska undvika att visa sitt pass ställer det sig tämligen enkelt att ta sig in i landet på annat sätt än genom den rätta spärren.»

Herr talman! Denna skrivning leder väl ändå fram till den föreställningen att, om någon kommer från Köpenhamn till Malmö och inte är nordbo, underkastas han en promenad genom en särskild spärr i Malmö. Det är mot detta jag reagerat. Det är ingen pressning av skrivningen, utan det står faktiskt på det sättet. Så förhåller det sig emellertid inte. Det är vi ju överens om. Passreformen gällde ett upphävande av kontrollen internordiskt. Det är ju också passreformen som interpellanten avhandlar, men i samband därmed tar hon upp frågan, hur det går för utlänningarna i övrigt.

Bostadsanmälningarna är generellt slopade i utlänningskungörelsen. Men länsstyrelsen äger föreskriva, att det på vissa hotell eller motsvarande fortfarande skall gälla anmälningskyldighet även för nordbor, om särskilda omständigheter ger anledning härtil.

Fröken **KARLSSON** (h):

Herr talman! Det är riktigt som herr statsrådet säger att det är länsstyrelserna som bestämmer om det skall föreligga anmälningskyldighet. Men i en stad som Hälsingborg, där det är så många tillresande, blir arbetsbördan inte mindre, därför att den är beroende, icke av en riksgiltig författningstext utan av de bestämmelser som gäller för Hälsingborgs stad.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. förlossningsvården

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare fru Kristensson har frågat mig 1) om jag anser den omfattande indragningen av mindre förlossningshem önskvärd eller om ett bibehållande av dessa bör eftersträvas, 2) om jag ämnar vidtaga några åtgärder i anledning av rådande barnmorskebrist, 3) om jag anser att det bör anförtros åt distriktsbarnmorska att avgöra huruvida det är nödvändigt för den blivande modern att barnmorska medföljer till barnbördsavdelning och att hon i så fall får ersättning för resekostnaderna.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Inledningsvis vill jag understryka, att en god vård av barnaföderskan före, under och efter förlossningen är av den allra största betydelse för hennes egen och barnets hälsa. Det är därför av vikt att den pågående utbyggnaden såväl av den förebyggande mödra- och barnavården som av den slutna förlossningsvården intensifieras. Vad särskilt den förebyggande vården angår sker en fortgående ökning av antalet mödra- och barnavårdscentraler liksom av där verkssamma barnmorskor och sjuksköterskor. Antalet i den förebyggande vården inskrivna mödrar och barn ökar för varje år. Såsom interpellanten framhållit torde denna utveckling på ett verksamt sätt ha bidragit till att dödlighetssiffrorna för mödrar och spädbarn i Sverige hör till de lägsta i världen.

Utvecklingen av förlossningsvården har gått i den riktningen att numera nästan samtliga förlossningar sker på anstalt. Medan antalet hemförlossningar år 1930 utgjorde mer än tre fjärdedelar av samtliga uppgick de år 1955 till 2,4 procent och 1957 till endast 1,3 pro-

cent. Även i glesbygderna har hemförlossningarnas antal minskat kraftigt. Också vid de mindre förlossningshemmen har verksamheten minskat. 1953 var sålunda antalet förlossningar i hemmet 3 655 och å förlossningshem 6 279. Under 1957 var motsvarande siffror 1 400 resp. 3 900. Totala antalet förlossningar var 1957 107 600. Antalet vårdplatser — inberäknat även förlossningshemmens platser — utgjorde samma år cirka 3 600, vilket möjliggör vård åt 108 000 barnaföderskor.

Ur medicinsk synpunkt är emellertid skillnaden mellan en förlossning i hemmet och på förlossningshem obetydlig, eftersom utrustning och beredskap icke i någotdera fallet fyller moderna krav. Vid planeringen av den slutna förlossningsvården strävar medicinalstyrelsen och sjukvårdens huvudmän därför efter att barnaföderskorna i största möjliga utsträckning skall beredas plats å förlossningsanstalt med obstetriskt och gynekologiskt specialutbildad läkare. Övriga bör beredas plats å lasarett eller sjukstuga där möjlighet finns till en snar och tillfredsställande vård och behandling vid komplikationer. Beräkningen av vårdplatsbehovet måste givetvis grunda sig på den väntade befolkningsutvecklingen. Man kan de närmaste åren emotse en långsam nedgång eller stagnation av antalet förlossningar. Omkring 1963 kan dock en temporär ökning av antalet förlossningar väntas börja.

Antalet vårdplatser vid mindre sjukstugor, förlossningshem och sjukhärbargen har de senaste åren minskat, medan platsantalet vid specialanstalter och barnbördsavdelningar vid lasarett ökat. Härigenom och i viss mån också till följd av nativitetssminskningen har allt flera kvinnor kunnat hänvisas till större och mera välutrustade anstalter för vård. Denna utveckling synes önskvärd. Där antalet vårdplatser å lasarett och sjukstugor inom landstingskommun är tillräckligt är det till fördel för barnaföderskorna att kvalificerad vård kan

Svar på interpellation ang. förlossningsvården

erbjudas. De större anstalterna har också bättre möjligheter att utnyttja personalen på ett rationellt sätt. Ur ekonomisk synpunkt är vidare de små anstalterna relativt dyra i drift. Vård-dagkostnaden ligger sålunda där i regel högre än å de största lasaretten. Det kan väl ifrågasättas om det överallt finns ett tillräckligt antal platser för den slutna förlossningsvårdens till-godoseende. Planer föreligger emeller-tid inom flera sjukvårdsområden på inrättande av flera obstetriska special-avdelningar eller utökning av redan be-fintliga.

Vad frågan om barnmorskebristen be-träffar har den nämnda utvecklingen mot allt färre hemförlossningar med-fört en icke ringa indragning av tjänster samt omorganisation av de kvarvarande distriktsbarnmorskornas tjänstgöring, vilken för närvarande till största delen utgöres av förebyggande mödravård. Denna omorganisation pågår alltjämt. Bristen på barnmorskor har givetvis gjort sig kännbar inom både den slutna och den öppna vården. Härvid har be-hovet av barnmorskor å förlossningsav-delningar, där barnmorska ovillkorli-gen måste finnas för den livsviktiga verksamheten, i första hand måst till-godoses. Vad interpellanten anför om att arbetet inom mödravården på grund av barnmorskebristen i stora delar av landet under mycket långa tidsperioder helt legat nere är obestyrkt. Givetvis har svårigheter uppstått under vakans-perioder, semestertider och längre tjänstledigheter. Genom ett gott sam-arbete mellan slutna och öppna vård har man emellertid i de flesta fall kun-nat bemästra situationen. Den ökade anslutningen till den förebyggande vår-den från 67 procent år 1950 till 78 procent år 1957 talar icke för en mins-kad aktivitet inom denna verksamhet.

Frågan om barnmorskebristen har av mig berörts i årets statsverksproposi-tion under avlöningsanslaget till barn-morskeläroanstalten i Göteborg med an-

ledning av förslag om anordnande av en extra barnmorskekurs i Göteborg. Jag framhöll därvid, att enligt en redogö-relse, som lämnats av medicinalstyrel-sen, antalet vakanser på barnmorske-tjänster var högt samt att avgången från yrket syntes påfallande stor. Orsaken till att i synnerhet de gifta barnmorskorna i så stor utsträckning övergår till annan tjänst eller helt lämnar sin yrkes-verksamhet syntes enligt medicinalsty-relsens uppfattning främst ligga i barn-morskornas ansträngande tjänstgörings-förhållanden. För egen del ansåg jag att de svårigheter, som yppat sig i fråga om barnmorskorna, syntes vara de-samma som redan tidigare konstaterats beträffande sjuksköterskorna. Man för-söker emellertid minska bristen på sjuk-sköterskor genom att införa deltids-tjänster och ändrade arbetstider m. m. Vidare erinrade jag om att Kungl. Maj:t uppdragit åt medicinalstyrelsen att ut-reda frågan om inrättande av en reserv-kår av sjuksköterskor, som skulle kunna rycka in vid vakanser. Denna utred-ning avsåg även de barnmorskor, som också är sjuksköterskor, men den borde enligt min mening omfatta även andra barnmorskor. Övriga tänkbara åtgärder för att lätta barnmorskebristen, t. ex. ändringar av tjänstgöringsförhållan-dena, ansåg jag utgöra frågor av den art att de måste upptagas vid förhandlingar med huvudmännen. I avvaktan på re-sultatet härav samt av den nämnda ut-redningen ansåg jag mig inte i nyss-nämnda sammanhang kunna tillstyrka förslaget om utökning av utbildnings-kapaciteten med en extra barnmorske-kurs. Jag vill här upplysa om att av samtliga barnmorskor, som utexamine-rats i Stockholm under de senaste åren, är 46 procent gifta, och av dessa har 25 procent helt lämnat den aktiva yrkes-verksamheten. Av de tjänstgörande gifta barnmorskorna arbetar många endast tillfälligt. Innan man vidtar några åtgärder i syfte att öka antalet utbildade barnmorskor, bör därför alla möjlig-

Svar på interpellation ang. förlossningsvården

heter att söka förmå de gifta barnmorskorna att stanna kvar i eller återgå till aktiv tjänst undersökas. Skulle det icke visa sig möjligt att på sätt jag nu antytt öka antalet yrkesverksamma barnmorskor, torde ytterligare åtgärder få övervägas.

Vad slutligen angår frågan om ersättning till distriktsbarnmorska för resekostnader när hon medföljer den blivande modern till förlossningsanstalt vill jag framhålla, att den längre färdväg, som indragningen av vissa förlossningshem medfört, för en del barnaföderskor uppväges av de under senare år förbättrade kommunikationerna. De flesta har numera ej mer än fem mil till närmaste anstalt. En väl upplagd förebyggande vård med upplysning och undervisning gör att den blivande modern i god tid kan företa resan till anstalten. Varje barnaföderska, som av medicinska skäl behöver barnmorskas biträde vid resa till anstalt, bör givetvis erhålla sådant. Enligt uppgift biträdde barnmorskor vid nära 5 000 sådana resor under 1957. De förekommer oftare i Norrland än i övriga delar av landet. Trots indragning av en del förlossningshem synes de emellertid inte ha ökat i frekvens.

För resa till anstalt för förlossning gäller att ersättning beräknas av sjuk-kassa å den sammanlagda kostnaden för den försäkrade och följeslagare eller vårdare samt att ersättning för följeslagares resekostnad varje gång högst må utgivas efter kostnaden för tur-ochreturresa. Återfärd för vårdare ersättes av sjuk-kassa efter attest av läkare. Medicinalstyrelsen har sig ej bekant att barnmorska själv fått betala sina resekostnader, däremot har det hänt att barnaföderskan fått påtaga sig dem. Handläggningen av ersättningsanspråken för återresa växlar inom olika områden. En förutsättning för att ersättning skall medges synes vara att vederbörande läkare vid framkomsten intygar att behov av vårdare funnits.

Bedömningen kan här vara vanskelig, eftersom den i allmänhet göres i efterhand. Enligt min uppfattning intages i praxis i allmänhet en så generös inställning som möjligt både av sjukförsäkringsmyndigheterna och av vederbörande läkare beträffande sjuk-kassans gäldande av dylika resekostnader.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för det utförliga svaret på min interpellation. Det vore en överdrift att säga att jag är glatt överraskad av svaret, ty jag visste redan när jag avlämnade interpellationen att det med hänsyn till statsrådets kunskaper om och intresse för förhållandena inom sjuk- och förlossningsvården i riket skulle bli positivt.

I fråga om de mindre förlossningshemmen delar jag statsrådets uppfattning att de varken ur medicinsk eller ekonomisk synpunkt är helt ändamålsenliga. Anledningen till att jag ställde min fråga var närmast den att jag mot bakgrunden av det svar som statsrådet skulle komma att ge — nämligen att dessa förlossningshem i och för sig är dyrbara och kanske inte så ändamålsenliga ur medicinsk synpunkt — ändå ville understryka att man, om man går in för att i större utsträckning dra in förlossningshemmen måste göra klart för sig att man då får ställa än större anspråk på utbyggnaden av distriktsbarnmorskeorganisationen. Ett minimianspråk som landsbygdens kvinnor kan ställa är att distriktsbarnmorska skall finnas tillgänglig inom rimligt avstånd.

En konsekvens av indragningarna blir också en ökad belastning på de större sjukhusens BB-avdelningar. Vad statsrådet anför om planerna på att inrätta flera obstetriska specialavdel-

Svar på interpellation ang. förlossningsvården

ningar eller utöka de redan befintliga måste hälsas med tillfredsställelse. I detta sammanhang kan jag inte underlåta att nämna att det på vissa håll i landet finns en påtaglig tendens att låta gynekologplatserna inkräkta på förlossningsplatserna, vilket ibland fått till följd att dessa i än högre grad blivit otillräckliga, varför vårdtiden ytterligare måste begränsas. En tillräckligt lång vårdtid på BB-avdelningarna anser jag vara ett berättigat krav. Man glömmar också lätt bort det likaledes berättigade kravet på en god eftervård. I en av våra större städer i Mellansverige skickas mödrarna hem redan efter fyra eller fem dagar. En enda distriktsbarnmorska finns i staden, och hennes tid räcker på intet sätt till för att ge dessa mödrar den författningsenliga eftervård på tio dagar som medicinalstyrelsen har föreskrivit.

Den andra frågan i min interpellation — om barnmorskebristen — ger anledning till ytterligare reflexioner. Jag vågar fortfarande påstå, herr statsråd, att i vissa delar av vårt land arbetet inom mödravården under vissa perioder helt legat nere, låt vara att detta företrädesvis varit fallet under semestertider. Med hänsyn till att det måhända kan vara olämpligt att direkt utpeka några landsting skall jag nöja mig med att som exempel anföra att i ett landsting i sydvästra Sverige hade man under en tid av två månader ingen förordnad på en vakant distriktsbarnmorsketjänst. I Mellansverige saknade två distrikt barnmorska under sommarmånaderna. I vissa norrlandslän kallas barnmorskorna in på förlossningshemmen, och under tiden finns ingen som sköter arbetet i distriktet. I en större stad i Norrland finns en distriktsbarnmorska på en befolkning på 40 000 personer. Med tjänsten följer dessutom tjänstgöringsskyldighet på mödravårdscentral typ I. Vakanser på ända upp till 4 år på samma tjänst är inget unikt. I några landsting bryr man sig inte hel-

ler om att kungöra en vakant tjänst till ansökan ledig utan låter månad efter månad gå utan att vidta några åtgärder.

Jag anser således, herr talman, situationen ingalunda tillfredsställande. Även om man på papperet förordnar en distriktsbarnmorska att uppehålla två distrikt, så är det ju uppenbart att hon inte kan sköta två tjänster samtidigt, utan att vissa arbetsuppgifter nödvändigtvis måste bli eftersatta.

Statistik är inte rolig, men jag kan inte underlåta att nämna följande. Herr statsrådet anför att anslutningen till mödravården år 1957 var 78 procent. Såvitt jag kan se beror ökningen på den större anslutningen till mödravårdscentralerna. På mödravårdsstationerna på landsbygden är deltagandeprocenten emellertid väsentligt lägre — där finner man siffror på cirka 50 procent. I detta sammanhang kan jag nämna att barnavården samtidigt har en betydligt högre anslutning, som ligger vid inemot 90 procent. Den mödraundervisning som man menar att varje blivande moder skall ha visar också dåliga siffror. I vissa landsting får av samtliga mödrar endast en sjättedel sådan undervisning.

Jag delar emellertid herr statsrådets uppfattning att barnmorskebristen icke i första hand avhjälpes genom utökning av utbildningskapaciteten. Problemet är i stället, såsom herr statsrådet mycket riktigt påpekat, hur man skall få gifta barnmorskor att stanna kvar i eller återgå till förvärvsarbetet.

När jag framställde min interpellation hade jag en känsla av att jag riktade den till fel statsråd. Frågan hur man skall förmå gifta kvinnor med viss kvalificerad utbildning att stanna kvar i förvärvsarbetet är en fråga, som i första hand borde besvaras av finansministern. Utan tvekan är det de orimliga reglerna på familjebeskattningsområdet, den s. k. sambeskattningen, det alltför låga förvärvsavdraget, som är en väsentlig orsak till den låga frekvensen av yrkesarbetande bland de gifta

Interpellation ang. den inträffade förskingringen inom LKAB:s och Grängesbergsbolagets försäljningsbolag i Belgien

kvinnorna. Hellre än att satsa pengar på utökning av utbildningsanstalternas kapacitet bör man satsa pengar på en rättvisare och arbetsvänligare familjebeskattning. Jag skulle därför, herr talman, vilja vädja till inrikesministern att begagna sin allmänt erkända förhandlingsskicklighet till att söka påverka herr Sträng att vidta snara, positiva åtgärder i detta hänseende.

De alltför låga lönerna och de presande arbetstidsförhållandena för barnmorskor har givetvis också sin stora avskräckande inverkan på rekryteringen till yrket.

När det, herr talman, slutligen gäller rätten för en distriktsbarnmorska att avgöra, om hon bör medfölja en blivande moder till BB, har jag av statsrådets svar inte fått klart för mig under vilka omständigheter barnmorskans biträde vid resan skulle anses erforderligt. Herr statsrådet anför i interpellationssvaret: »Varje barnaföderska, som av medicinska skäl behöver barnmorskas biträde vid resa till anstalt, bör givetvis erhålla sådant.» Vad avser herr statsrådet med medicinska skäl? Inkluderar detta uttryck även det psykiska hälso-tillståndet? Jag skulle vara mycket tacksam om herr statsrådet ville ge mig ett besked på den punkten.

Jag hade hoppats att herr statsrådet i sitt svar skulle klart säga ifrån att en barnmorska, som i sitt dagliga arbete ställs inför många svåra och livsavgörande beslut, också kunde anförtros detta jämförelsevis vardagliga avgörande, om hon skall medfölja en barnaföderska till en förlossningsanstalt. Detta skall inte behöva bli beroende av ett godkännande i efterhand av vederbörande läkare. Jag är övertygad om, herr inrikesminister, att man inte behöver befara ett missbruk, då en distriktsbarnmorska knappt tillmätta tid sannerligen inte medger några »okynnesresor».

Målsättningen i arbetet inom mödra- och förlossningsvården bör vara att ge

de blivande och nyblivna mödrarna en verklig trygghetskänsla. Jag tvingas nog konstatera, att dagens situation lämnar en hel del övrigt att önska i detta avseende.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Den långt framskridna tiden gör att jag inte anser mig kunna gå in i någon längre debatt i denna fråga, även om det skulle ha varit intressant att få resonera om en del förhållanden på detta område med fru Kristensson. Jag skall därför nu endast svara på hennes direkta fråga, om de medicinska skäl som jag berört i interpellationssvaret också innefattar psykiska indikationer. På den frågan kan jag svara ja.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7

På förslag av herr förste vice talmanen beslöt kammaren att allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14 skulle uppföras närmast efter statsutskottets utlåtande nr 57 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 8**Interpellation ang. den inträffade förskingringen inom LKAB:s och Grängesbergsbolagets försäljningsbolag i Belgien**

Herr HAGBERG (k) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jätteförskingringen i det belgiska försäljningsbolag, vari staten genom LKAB samt Grängesbergsbolaget är intressent, kommer enligt pressuppgifter att medföra stora förluster för skattebetalarna. Då upptäckten förefaller ha skett för ganska lång tid sedan, ter det sig märkligt att varken riksdagen eller offentligheten uppmärksamats på

Interpellation ang. den inträffade förskingringen inom LKAB:s och Grängesbergsbolagets försäljningsbolag i Belgien

skandalen. Det i pressen antydda tillvägagångssättet vid polisutredningen i Belgien, rättegångsförfarandet liksom handläggningen av ärendet mellan de svenska huvudintressenterna uppmärksammas just nu på grund av de många egendomligheter som avslöjats. Med hänsyn härtill torde både riksdag och regering ha intresse av att frågan till fullo klarlägges.

Jag hemställer därför om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande spörsmål:

Vill statsrådet inför riksdagen redogöra för LKAB-ledningens, eventuellt regeringens åtgärder efter avslöjandet av storförskingringen hos LKAB:s och Grängesbergsbolagets belgiska försäljningsbolag?

Denna anhållan bordlades.

§ 9**Interpellation ang. den inträffade förskingringen inom LKAB:s och Grängesbergsbolagets försäljningsbolag i Belgien**

Ordet lämnades på begäran till

Herr KELLGREN (s), som yttrade:

Herr talman! Den uppseendeväckande förskingringen i Belgien på rekordbeloppet 10 miljoner kronor har av pressuppgifterna att döma ägt rum under åren 1953—1957 och avslöjades några månader efter det att staten inlöst huvudparten av Grängesbergsbolagets andel i LKAB, varvid det belgiska bolaget kom att sortera direkt under LKAB:s och Grängesbergsbolagets nybildade försäljningsbolag AB Malmexport.

Det förskingrade beloppets storlek men framför allt omständigheterna kring förskingringen motiverar att det inträffade blir ordentligt utrett och genomlyst. Det måste anses anmärkningsvärt att förskingringen kunnat undanhållas den svenska offentligheten så länge som skett. Nyheten om svindeln

blev tydligen känd för LKAB:s styrelse för ungefär ett år sedan. Det svenska moderbolagets revision av sitt belgiska dotterbolag tycks också ha varit underhållig. Andra än Grängesbergsbolagets aktieägare berörs också av förskingringen, nämligen svenska staten och därmed hela svenska folket. Det förefaller oklart hur mycket av förskingringen som kommer att bäras av TGO:s aktieägare och av svenska staten.

Under hänvisning till det här anförda ber jag till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att lämna en redogörelse för den aktuella förskingringsaffären och omständigheterna kring denna och att därvid uttala sig om huruvida något otillbörligt hemlighetsmakeri kan anses ha förekommit från Grängesbergsbolagets och LKAB:s sida?

2. Vill statsrådet därjämte klarlägga huruvida svenska staten gör några förluster till följd av förskingringen och om så olyckligtvis skulle vara fallet hur stora dessa kan bedömas vara?

Denna anhållan bordlades.

§ 10**Interpellation ang. den inträffade förskingringen inom LKAB:s och Grängesbergsbolagets försäljningsbolag i Belgien**

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr HELEN (fp), som anförde:

Herr talman! Enligt meddelanden i dagspressen har en förskingring av betydande belopp inträffat inom LKAB:s försäljningsbolag i Belgien, Compagnie des Minerais Suédois. Enligt uppgifter skulle förskingringen röra sig om ett belopp på ca 10 miljoner kronor. En mera preciserad uppgift om det förskingrade beloppets storlek saknas dock, liksom om i vilken utsträckning

Interpellation ang. den inträffade förskingringen inom LKAB:s och Grängsbergsholagens försäljningsbolag i Belgien

staten i egenskap av huvuddelägare i LKAB får bära de i anledning av förskingringen uppkomna förlusterna.

Då förskingringen enligt uppgift skulle ha upptäckts under senare delen av 1957 och även varit känd för den svenska regeringen, synes det anmärkningsvärt att någon redovisning till riksdagen av det inträffade icke har lämnats. Någon uppgift om genom förskingringen uppkomna förluster lämnades sålunda icke i den till årets riksdag avgivna propositionen angående anslag till inlösen av aktier i LKAB för budgetåret 1959/60 (Kungl. Maj:ts prop. nr 55).

Med hänsyn till statens delägarskap i LKAB är det uppenbart av allmänt intresse att inför riksdagen lämnas en klarläggande redovisning från regeringens sida om den inträffade förskingringen i de hänseenden där staten i egenskap av huvudsaklig ägare av LKAB lidit förluster.

Under hänvisning till det anförda och med hänsyn till frågans principiella betydelse från synpunkten av regeringens redovisningsansvar inför riksdagen anholder jag om kammarens tillstånd att framställa följande fråga till statsministern:

Är herr statsministern i tillfälle att lämna kammaren en klarläggande redogörelse för de förluster som staten vårlats eller väntas lida till följd av den i dagspressen redovisade förskingringen inom LKAB:s försäljningsbolag i Belgien?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Till bordläggning anmälades

statsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verk-

samhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.,

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, m. m.,

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. jämte i ämnet väckt motion,

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt förre tjänstemannen vid Shanghai Municipal Council A. Th. Dahl,

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställningsformen för vissa assistenter vid lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna, och

nr 66, i anledning av väckta motioner om enskildas aktieförvärv i statsägda bolag;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av väckta motioner angående avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd samt amortering av studieskuld,

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

om ändrad lydelse av 12 § 4 mom. och 86 § 1 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m. jämte i ämnet väckt motion, och nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om utgivande av en riksdagens författningssamling;

första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge m. m., dels ock i ämnet väckta motioner,

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om handel med preventivmedel, dels ock i ämnet väckta motioner, och

nr 21, i anledning av väckta motioner angående dispens för sjukkasse att utgiva ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket.

§ 12

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1959/60 till all-

männa läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i visst fall i anledning av yrkesskada; och

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

§ 13

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 147, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m., och

nr 149, angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14

Anmäldes följande till herr förste vice talmannen under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 570, av herrar *Andreasson* och *Carlsson* i Göteborg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 120, med förslag till sjöarbetstidslag, m. m.,

nr 571, av herr *Bengtsson* i Göteborg *m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 120,

nr 572, av fröken *Elmén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 131, med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete,

nr 573, av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 131,

nr 574, av herr *Carlsson* i Huskvarna *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 136, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), samt

nr 575, av herrar *Kollberg* och *Bohman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 137, med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 14 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 18.38.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 22 april

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Svar på fråga ang. länsstyrelsernas möjligheter att införa lokala hastighetsbegränsningar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Fru Svensson har frågat mig om jag är i tillfälle att informera kammaren i vad mån länsstyrelserna utnyttjar de möjligheter 61 § vägtrafikförordningen bjuder att införa lokala hastighetsbegränsningar.

Till svar härpå vill jag anföra följande.

I proposition till 1958 års riksdag med förslag till ändringar i vägtrafikförordningen förklarade jag bland annat, att jag då inte ansåg mig kunna tillstyrka 1953 års trafiksäkerhetsutrednings förslag om införande av en allmän hastighetsbegränsning. Jag framhöll också, att ställningstagandet inte avsåg lämpligheten av lokala hastighetsbegränsningar, då ett system av sådana inte lider av samma stelhet som en regel om allmän hastighetsbegränsning utan

medger ett verkligt bedömande av vad som i det särskilda fallet är en lämplig högsta hastighet på en viss vägsträcka. Slutligen uttalade jag i detta sammanhang att jag förutsatte, att länsstyrelserna i erforderlig omfattning skulle komma att utnyttja de möjligheter att införa lokala hastighetsbegränsningar, som bestämmelserna i 61 § vägtrafikförordningen bjuder.

Med anledning av den framställda frågan har jag inhämtat vissa upplysningar från länsstyrelserna och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Härav har framgått i huvudsak följande. Frågor om lokala hastighetsbegränsningar kommer ofta under länsstyrelsernas prövning efter framställningar av polismyndigheter, kommuner, trafiksäkerhetskommittéer och enskilda personer. Envar som kan tänkas ha intresse av att den högsta tillåtna färdhastigheten på en viss väg eller vägsträcka begränsas har alltså möjlighet att få detta önskemål prövat av länsstyrelsen. Länsstyrelserna får bl. a. på så sätt god kännedom om de vägsträckor, som kan tänkas vara trafikfarliga. I många fall tar länsstyrelserna själva initiativet till införande av hastighetsbegränsningar eller uppdrager åt vägförvaltningarna att inventera rörande behovet av hastighetsbegränsningar och inkomma med de förslag som denna inventering föranleder.

Svar på fråga ang. länsstyrelsernas möjligheter att införa lokala hastighetsbegränsningar

Det bör också nämnas, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat länsstyrelserna särskilda anvisningar till ledning vid utfärdande av bestämmelser om lokala hastighetsbegränsningar. Härvid har man understrukit önskvärdheten av att största möjliga enhetlighet länen emellan ernås.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser för sin del, att länsstyrelserna i allmänhet på ett väl avvägt sätt utnyttjat möjligheterna att införa hastighetsbegränsningar jämlikt 61 § vägtrafikförordningen. Styrelsen konstaterar vidare att inom länen ständigt arbetas på en ur trafiksäkerhetssynpunkt lämplig anpassning av hastighetsbestämmelserna till föreliggande trafikintensitet, vägstandard och bebyggelse och övriga faktorer, som har betydelse i sammanhanget. Styrelsen säger sig även under de senaste månaderna kunnat förmärka en ökning av såväl förfrågningar som antalet beslut om lokala hastighetsbegränsningar.

Härmed anser jag mig ha besvarat frågan.

Härpå anförde

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min enkla fråga.

Det var den ohyggliga katastrofen utanför Sala en av de första dagarna i april som föranledde min fråga. Ett tåg rammade en personbil med fruktansvärd kraft och med det ohyggligaste resultat man gärna kan tänka sig. Tre människor fick sätta livet till. Även om detta är tragiskt nog, innebär olyckan också katastrof för vederbörandes familjer. Två barn miste både far och mor, och i ett annat hem blev en far ensam med tre moderlösa barn på grund av vad som här hände under några få sekunder.

Man behöver inte vara vare sig sentimental eller överdrivet känslig för att inse vilken fruktansvärd katastrof som drabbade dessa familjer och som drabbat människor litet varstans i vårt land genom trafikolyckor av liknande slag.

Utredningen har visserligen visat, att olyckan utanför Sala troligen orsakades av att bilen saknade bromsvätska och således inte kunde stannas så snabbt och på så kort sträcka som hade varit nödvändigt för att undvika kollision med tåget. Man kommer dock inte ifrån tanken att denna och liknande olyckor på samma plats kanske kunnat undvikas om vägsträckan varit fartbegränsad. Det är långa raksträckor både norr och söder om denna järnvägsövergång, och dessa raksträckor inbjuder till mycket höga hastigheter. Sedan kommer denna kurva, som tydligen inte är doserad med tanke på raksträckorna och den höga farten, och olyckan är ett faktum. Åtskilliga vurpor har inträffat här av denna anledning, till och med dödsolyckor. Läger man därtill järnvägs korsningen med allt vad den innebär av fara, så tycker man nog att det borde vara dags för lokala fartbegränsningar på denna och liknande riskfyllda platser i vårt land. Det är inte den enda farliga platsen ur trafiksynpunkt i vårt län. Vi har exempelvis en liknande utanför Valskog, där det visserligen är planfri korsning med järnvägen, men vägens sträckning är sådan att det är en veritabel dödsfälla.

Departementschefens uppfattning om lokala hastighetsbegränsningar och deras värde finns återgiven i andra lagutskottets utlåtande nr 20 förra året på sidan 69. Departementschefen understryker där att hastighetsbegränsningen verkar som en varning till trafikanterna för risker som de kommer att möta på vägen, och detta torde i sin tur medföra att lokal hastighetsbegränsning oftast respekteras, även om det inte är möjligt att ingående övervaka dess efterlev-

Svar på interpellation ang. olycksfallsriskerna i samband med skolskjutsverksamheten

nad. »Speciellt synes det mig lämpligt», säger departementschefen, »att införa hastighetsbegränsning på sådana vägavsnitt, där olycksfrekvensen erfarenhetsmässigt är hög och detta kan antagas bero på att vägen lockar till alltför hög hastighet — — — jag förutsätter att länsstyrelserna i erforderlig omfattning kommer att utnyttja de möjligheter att införa lokala hastighetsbegränsningar, som bestämmelserna i 61 § vägtrafikförordningen bjuder». Det är, herr talman, denna länsstyrelsernas möjlighet — och jag skulle vilja säga skyldighet — att se över vilka trafikfallor som finns ute i länen och i vad mån ytterligare trafikolyckor kan förebyggas som jag avsåg med min fråga. Statsrådets understrykande av att enskilda människor genom hänvändelse till länsstyrelserna ang. lokala fartbegränsningar kan medverka till ett bättre förhållande anser jag ytterst värdefullt.

Jag ber ännu en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2**Svar på interpellation ang. olycksfallsriskerna i samband med skolskjutsverksamheten**

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Carlsson i Huskvarna, under åberopande av de olycksrisker, som föreligger för barn i samband med de s. k. skolskjutsarna, ifrågasatt införandet av föreskrifter innebärande, att skolskjuts skall vara särskilt utmärkt samt att stopplikt skall åligga övriga fordon, innan de passerar skolskjuts, som tar upp eller lämnar av skolbarn. Interpellanten har vidare ifrågasatt särskilda anordningar för skolskjutsar på skolgårdar för att förhindra olyckor i samband med skolbarns av- och påstigning.

Med hänvisning härtill har interpellanten frågat mig, om jag är beredd att inför kammaren redogöra för vilka åtgärder man från regeringens sida ämnar vidtaga i syfte att eliminera de stora olycksfallsrisker, som är förenade med den mycket omfattande skolskjutsverksamhet, som numera förekommer.

Då herr Carlsson framställde denna fråga, förelåg redan av herr Gustafsson i Kårby m. fl. väckta och till andra lagutskottet hänvisade motioner om införandet av skärpta säkerhetsbestämmelser rörande skolskjutsar. Eftersom interpellantens önskemål sammanföll med motionärernas yrkanden, har jag ansett det lämpligast att besvara herr Carlssons fråga då kammaren om en stund går att behandla andra lagutskottets utlåtande i anledning av motionerna.

Såsom framgår av utskottsutlåtandet, som sålunda kommer att behandlas senare i dag, innehåller vägtrafikförordningen icke några särskilda bestämmelser om skolskjutsar. I 46 § föreskrives emellertid, att fordonsförare skall hålla en med hänsyn till förhållandena tillräckligt låg hastighet, bl. a. då fordonet nalkas spårvagn eller buss, som stannat för passagerares av- eller påstigning, samt då fordonet nalkas barn, som uppehåller sig på eller invid vägen. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har emellertid år 1952 med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande fastställt särskilda bestämmelser för skolskjutsar. Dessa bestämmelser är sedan en längre tid tillbaka föremål för omarbetning, och nya bestämmelser beräknas vara klara i god tid före instundande hösttermins början. Styrelsen har i cirkulärskrivelse den 11 april 1959 till samtliga skolstyrelser i landet förutskickat, att dessa bestämmelser bl. a. kommer att innehålla föreskrift att skolskjuts skall såväl fram- som baktill vara försedd med särskild skylt. På denna skylt kommer att finnas ordet skolskjuts och bilden av

Svar på interpellation ang. olycksfallsriskerna i samband med skolskjutsverksamheten

två springande barn. I samma skrivelse har styrelsen anmodat skolstyrelserna att medverka till att sådan skylt snarast möjligt anbringas på alla fordon, som utför skolskjutsar. Genom denna åtgärd torde ett av interpellantens önskemål få anses ha blivit uppfyllt.

Vad beträffar frågan om införandet av generell stopplikt för övriga fordon, innan de passerar skolskjuts, som tar upp eller lämnar av skolbarn, har andra lagutskottet på anförda skäl enhälligt uttalat sig mot införande av en dylik stopplikt. För egen del anser jag mig böra biträda utskottets uppfattning på denna punkt.

I likhet med utskottets majoritet finner jag mig inte heller kunna tillstyrka, att i vägtrafikförordningen intages en särskild föreskrift om att fordonsförare skall hålla en med hänsyn till förhållandena tillräckligt låg hastighet, då fordonet nalkas skolskjuts, som stannat för skolbarns av- eller påstigning. Gällande bestämmelser ålägger redan nu fordonsförare dylik försiktighet, då han nalkas barn, som uppehåller sig på eller invid vägen. Då skolskjutsarna i framtiden kommer att bli ordentligt utmärkta kommer dessa bestämmelser att innebära skyldighet för fordonsförare att anpassa hastigheten med hänsyn till möjligheten att skolbarn beger sig ut på körbanan.

I övrigt har interpellanten ifrågasatt särskilda bestämmelser för att förhindra olyckor i samband med skolbarns av- och påstigning på skolgårdar. I anledning härav vill jag meddela, att i samband med delgivningen av de nya bestämmelser, som är under utarbetande av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, kommer bl. a. att ytterligare understrykas kraven på chaufförernas körskicklighet och personliga lämplighet samt deras förmåga att upprätthålla ordning bland barnen, något som är av särskild betydelse vid barnens på- och avstigning. Vidare kommer den viktiga frå-

gan om anordnande av hållplatser, så att barn kan förflytta sig till eller från skolbyggnaden så säkert som möjligt, att närmare prövas.

I detta sammanhang vill jag erinra om den trafikundervisning, som sedan flera år med ökad intensitet pågår i våra skolor och vilken givetvis är av betydelse för trafiksäkerheten även vid skolskjutsar.

Även om olyckor i samband med skolskjutsar lyckligtvis varit relativt sällsynta, måste man från alla håll sträva efter att söka helt eliminera olycksriskerna. Av det sagda torde framgå, att myndigheterna ägnar frågan vederbörlig uppmärksamhet och att åtskilligt gjorts och görs för att förhindra sådana olycksfall.

Med det anförda anser jag mig, herr talman, ha besvarat herr Carlssons interpellation.

Vidare anförde

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! Till statsrådet Skoglund ber jag att få framföra ett tack för det i många stycken positiva svaret på min interpellation.

Det är klart att det inte är roligt att behöva köra nästan 200 000 barn dagligen långa vägar från den ena socknen till den andra, men det är nödvändigt med den avfolkning som landsbygden utsatts för på senare år. Förr var skolan på landsbygden ett kulturcentrum av alldeles särskilt slag, och man kan beklaga att detta nu flyttas bort med alla dessa skolskjutsar till följd. Vid den nya skolans genomförande med centralisering av högstadiet kommer väl ännu flera barn att få skjutas. Under de närmaste åren blir det kanske en rätt kraftig utveckling på detta område.

I dag skjutas, som jag nämnde, nästan 200 000 barn. Man får vara tacksam över att det inte sker flera olyckor än det gör; varje olycka är ändå en för

Svar på interpellation ang. olycksfallsriskerna i samband med skolskjutsverksamheten

mycket. Det är ganska underligt att samma dag som jag framställde denna interpellation blev en pojke påkörd och dödad i samband med en skolskjuts. Det händer, som vi vet, tre till fyra liknande olyckor om året, och man kan fråga sig, vad som bör göras. Av svaret som jag här har fått framgår det, att vissa åtgärder kommer att vidtagas. I den delen är min interpellation positivt besvarad. Det är en mycket god sak att bussarna blir försedda med särskilda skyltar som talar om, att de är skolbussar. Enligt min mening är det dock inte tillräckligt med detta. Jag har också i min interpellation varit inne på förslag om stopplikt för bilar vid passerande av skolskjuts. Sådan stopplikt föreligger ju vid passerande av spårvagnar, och en utvidgning skulle nog inte betyda så särdeles mycket för allmänheten. Jag tycker, att detta är en rätt rimlig begäran under nuvarande förhållanden med den trafiktillväxt och den utökning av skolskjutsarna som kommer att äga rum framöver. En sådan åtgärd är tillräddlig och ett effektivt led i den förebyggande verksamheten.

Statsrådet yttrar, att chaufförerna bör kunna hålla ordning på barnen. Är det verkligen deras uppgift? De skall ju köra bussarna.

I min interpellation har jag också nämnt inrättande av uppkörningsplatser på skolgårdarna. Sådana skulle många gånger kunna förhindra olyckor. Uppkörning på en skolgård, som i förväg är fylld av barn, kan ju vara besvärlig.

I ett yttrande, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt från skolöverstyrelsen, har det framgått, att denna delvis är inne på samma linje som jag. Skolöverstyrelsen säger: »Tillfredsställande uppvärmningsanordningar i fordonen bör vara obligatoriska. Fordonens dörrar bör vara försedda med säkerhetskedjor. Framsätena bör vara försedda med säkerhetsbälten. Fordonen bör utrustas med igenkänningsskyltar.

Förare av annat fordon bör åläggas skyldighet att stanna fordonet före passerandet av skolskjutsfordon, som på eller invid allmän väg stannat för av- eller påstigning av elever.»

Jag skall inte ta upp alla punkter här, men det framgår av det nämnda, att skolöverstyrelsen har samma uppfattning som jag givit till känna när det gäller stopplikt.

Det bör nog tas nya och friskare tag i fråga om förebyggande åtgärder. Jag har i min interpellation sagt, att det förhållandet att det inte sker flera olyckor kanske får tillskrivas de skickliga chaufförer som kör skolbussarna. Detta är dock inte tillräckligt. I vår tid, då utvecklingen går så hastigt, bör det vidtas radikala och tillförlitliga förebyggande åtgärder.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Sedan ledamoten av första kammaren herr Tor Herman Wolgast den 9 innevarande april månad avlidit får jag hemställa, att kammaren med anledning av berörda dödsfall måtte besluta företaga val av en suppleant i styrelsen för riksdagsbiblioteket; verkställigheten av detta beslut ankommer enligt stadgarna för riksdagsbiblioteket på de av kamrarna redan tillsatta valmän och suppleanter för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte deras suppleanter.

Kammaren beslöt i enlighet härmed.

§ 4

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** anförde:

Jag får meddela att kammarens plenum fredagen den 24 april är avsett att bli ett arbetsplenum och kommer att ta sin början kl. 15.00.

§ 5

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Rimmerfors, som vid kammarens sammanträde den 10 april med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 6

Vid remiss av propositionen nr 147

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 147, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.

Därvid anförde:

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! När vi nu skall för utskottsbehandling remittera propositionerna nr 147 och 149 vill jag av olika anledningar ta tillfället i akt att anföra några synpunkter.

Först vill jag säga ett par ord om proposition nr 149, som gäller det särskilda stödet åt det mindre jordbruket. Denna fråga var enligt samstämmiga vittnesbörd mycket aktuell redan för tre år sedan, när den nu snart avslutade perioden för prissättningen började. Den utredning, som tillsattes för att förbereda det här föreliggande förslaget, avlämnade sitt utlåtande i början av 1958, och såvitt jag vet var det den gången tanken att förslaget skulle föreläggas 1958 års riksdag. När så inte skedde, väckte jag vid 1958 års B-riksdag en motion, II: 265, vari jag bl. a. yttrade: »Enligt all erfarenhet kommer förhandlingarna om denna uppgörelse att draga långt ut på tiden. Man riskerar därmed att det blir en mycket begränsad tid för riksdagsbehandlingen. Om småbruksfrågan skall behandlas samtidigt under vårriksdagens sista bråda dagar, riskerar man att den icke kan ägnas den uppmärksamhet från riksdagens sida som är önskvärd.»

Vid remiss av propositionen nr 147

Med anledning av detta gjorde jordbruksutskottet ett ganska bestämt uttalande. Visserligen yttrade sig utskottet med vanlig högaktning om den ytterligare utredning som pågick och framhöll att man givetvis fick ta hänsyn till denna utredning och annat sådant, men sedan sade utskottet att det fann sig »böra starkt framhålla önskvärdheten av att Kungl. Maj:t finner utvägar att påskynda denna propositionsfrågas handläggning».

Nu har det gått såsom man på ett rätt tidigt stadium befarade. Vi har fått denna proposition om stödet till småbruket samtidigt med den stora propositionen om prisregleringen, och denna kommer som vanligt sent. Jag förmodar att när de förslag, som innehålles i propositionerna, nästa gång kommer att föreläggas kamrarna, har vi mycket liten tid både att läsa och diskutera saken. Även i utskottet lär det nog bli rätt ont om tid för behandlingen av dessa frågor.

Läget är emellertid ännu mer ogynnsamt därigenom att den stora prispropositionen i år inrymmer en principfråga, vilken är — såvitt jag förstår — av mycket stor betydelse för den fortsatta utvecklingen på svensk landsbygd. Jag vill erinra om, och jag gör det för att klarlägga min personliga ställning, att jag för tre år sedan, när vi skulle behandla prisuppgörelsen för innevarande period, i ett särskilt yttrande förklarade att jag har en annan uppfattning om både förutsättningar och önskemål då det gäller jordbrukspolitiken på längre sikt än vad utskottsmajoriteten för sin del gav till känna. Det finns inte så stor anledning att i då förevarande sammanhang gå närmare in på den saken, men jag vill understryka att man nu har kommit till en skärningspunkt som jag tror är mycket väsentlig.

Som alla intresserade säkerligen vet, vare sig de har tittat i propositionen eller inte, innebär prisuppgörelsen i år en överenskommelse om att man efter sex år skall bygga inkomstjämförelsen

Vid remiss av propositionen nr 147

mellan jordbruk och andra näringar på de s. k. normjordbruken med 20—30 ha åker i stället för på de s. k. basjordbruken med 10—20 ha.

När denna fråga avgjordes 1947 fanns som grundval en utförlig utredning. De olika partierna klargjorde vid det tillfället sin hållning. Den gången förklarade centerpartiet, eller bondeförbundet som det då hette, att basjordbruken var för stora för att lämpa sig som jämförelseobjekt. Denna ståndpunkt återfinnes i en reservation vid 1947 års riksdag.

För min del accepterade jag både under utredningen och senare under riksdagsbehandlingen — det gjorde också det parti jag tillhör — basjordbruken bl. a. med den motiveringen att man inte rimligtvis kan få ett tillförlitligt siffermaterial för jordbruk av mindre storlek. Nu är man alltså mogen att gå vidare, såsom man för övrigt har förebadat i olika sammanhang.

Det är inte min mening att här nita fast några bestämda ståndpunkter. Jag vill peka på fakta och anföra några synpunkter. Till dessa fakta hör, att antalet normjordbruk i Sverige enligt 1946 års jordbruksräkning är 18 479 och att de utgör 6,9 procent av samtliga jordbruk och omfattar 13,1 procent av hela åkerarealen. Gruppen mellan 2 och 20 ha, de jordbruk alltså som vi i dagligt tal brukar kalla småbruk och basjordbruk, omfattar sammanlagt 230 000 jordbruk eller 86 procent av samtliga brukningsdelar. De representerar drygt 52 procent av åkerarealen. I själva verket är det inte nödvändigt att dela in jordbruken i just dessa grupper. Bland basjordbruken finner man de flesta i nedre halvan av storleksklassen. Om man plockar ut en grupp som ligger mellan 5 och 15 ha, alltså de som man populärt kan kalla större småbruk och mindre bondgårdar, skulle den gruppen komma att omfatta 122 000 jordbruk eller 45 procent av hela antalet och en tredjedel av hela åkerarealen.

Att fördelningen sedan ställer sig olika i olika delar av landet är klart. I Bohuslän har vi 340 normjordbruk, vilket motsvarar 3,7 procent av samtliga jordbruk och knappt 10 procent av åkermarken. Dessa kan jämföras med gruppen större småbruk och mindre basjordbruk, som inrymmer drygt 5 000 brukningsdelar eller 56 procent av hela antalet och 54 procent av åkerarealen. Om man väljer Norrland som exempel, finner man inom hela detta vidsträckta område 706 normaljordbruk, motsvarande 1 procent av antalet och 3,7 procent av åkerarealen.

Det tål i varje fall att tänka på om man på detta sätt skall flytta jämförelsen från gruppen basjordbruk till gruppen normjordbruk.

Problemet är tvåsidigt. Det gäller å ena sidan vilken grupp man jämför med på jordbrukarsidan och å andra sidan vilken grupp man jämför med inom andra näringar. Härvidlag har skett en förskjutning som jag har varit en smula rädd för, och mina farhågor har nu bekräfts. 1942 års kommitté försökte göra jämförelser mellan kördränkare och med dem jämställda arbetare i jordbruket å ena sidan och å andra sidan sådana arbetare utanför jordbruket som ansågs ha en väsentligen likartad ställning. Konkret blev detta en jämförelse med vägarbetare, skogsarbetare, diversearbetare inom industri och diversearbetare i byggnadsföretag. Visserligen kunde 1942 års jordbrukskommitté aldrig leda den undersökningen till ett definitivt slut, men den ansåg sig i alla fall ha fått veta tillräckligt mycket för att bilda sig en åsikt om läget. Sedan överfördes lantarbetarlönerna på basjordbruken genom arbetskraftsredovisningen till den s. k. totalkalkylen.

Detta är utgångspunkten. När man sedan för tre år sedan valde att pröva en ny ordning, rekommenderade jordbruksprisutredningen att man skulle jämföra med industriarbetarna i de två lägsta dyrortsgrupperna. Landsorgani-

Vid remiss av propositionen nr 147

sationen var kritisk mot detta, enligt vad jag kommer ihåg. Den menade att på så sätt även yrkesskickliga specialarbetare kom med i jämförelsen. Till detta anmärkte herr Norup, att en basjordbrukare, som sköter en gård rationellt, ju inte kan betraktas såsom varande utan yrkesskicklighet han heller, en sak som man i och för sig kan hålla med om. Men så slumpade det sig så att det, som var de två lägsta dyrortsgrupperna, då jordbruksprisutredningen skrev sitt betänkande, utgjorde två andra dyrortsgrupper när herr Norup skrev sin proposition. Men herr Norup begagnade bara samma uttryck utan att på något sätt redovisa dess ändrade innehåll, varför man alltså inte hamnade i grupperna 1 och 2 i den gamla dyrortsskalan utan i grupperna 2 och 3.

Vi yppade då viss tveksamhet mot detta, fastän det naturligtvis inte var populärt att inta en sådan ståndpunkt. Man har nu gått ett steg vidare. Man håller nu fast vid dessa två ortsgrupper, men man tar med så många faktorer som möjligt för att höja jämförelsegruppen på industrisidan. Det har tydligen ansetts vara mycket bondevänligt att få en så högt liggande grupp inom industrien som möjligt som jämförelsegrupp. Följden av detta blir att man nu i stället fått släppa basjordbruksbegreppet och flyttar upp det till normjordbruket. Det resultat man därmed kommer till är ur jordbrukarsynpunkt minst sagt svåröverskådligt. Med denna ändring hamnar man dock som jag redan nämnt i en grupp, som utgör 6,9 procent av antalet jordbruk. Man kan ju fortsätta på denna väg så att man till sist får kvar 500 godsägare och jämför dem med byråchefer. Det går nog det också, men det angår praktiskt taget inte huvudmassan av befolkningen på den svenska landsbygden, hur dessa gossar har det. Jag tror att man har lurat sig själv, då jordbrukarna å ena sidan pressar upp jämförelsegrupperna på industrisidan så mycket de kan, me-

dan å andra sidan konsumentintressena begagnar varje tillfälle att flytta upp jämförelsen till så stora gårdar som möjligt. Till sist hamnar vi vid sidan av den grupp vi egentligen borde syssla med.

Förra gången vi tog ståndpunkt till detta problem förelåg en vidlyftig utredning med remissförfarande och en utförlig diskussion i riksdagen. Nu får vi mycket kort tid på oss i jordbruksutskottet och några timmar i kamrarna av den brådeste perioden vid vårsessionens slut. Under sådana förutsättningar skall vi fatta beslut av denna principiella räckvidd och innebörd. Och detta skall vi göra, fastän beslutet inte skall tillämpas förrän om sex år, åtminstone efter vad det påstås.

Under dessa sex år inträffar 1960 års andrakammarval, 1962 års kommunalval samt 1964 års andrakammarval. Nog borde det ha funnits tillfälle att låta olika grupper av det svenska folket säga sin mening om denna sak innan beslut fattas. Beslutet kommer nu att i realiteten bero av en liten grupp människor under en förhandling, och riksdagen ställs i realiteten inför fait accompli.

Då man vill fatta ett beslut redan nu och låta det träda i kraft först om sex år, måste ju meningen vara, att man under dessa sex år skall försöka göra vad man kan för att röja undan en del av de mindre jordbruket och skapa större jordbruk, d. v. s. man skall sätta in ett psykologiskt administrativt tryck inte bara mot småbrukargruppen utan även mot basjordbrukargruppen. Man kan givetvis ha olika uppfattningar om vad man i fortsättningen bör eftersträva för landsbygdens del. För min del tror jag att detta beslut kommer att på ett mycket olyckligt sätt samverka med allt annat som nu påverkar landsbygdens omformning.

Jag har den uppfattningen, som jag har deklarerat många gånger tidigare att vi i det långa loppet behöver ha ett

Vid remiss av propositionen nr 147

jordbruk av den storlek vi nu har. Jag tror att utvecklingen i världen är sådan. Men det skall jag inte tvista om, ty om det kan man ingenting bevisa. Var och en har sin uppfattning.

Herr talman! Efter dessa allmänna reflexioner skall jag be att ytterligare få säga ett par saker. Dessa normjordbruk, som lägges till grund för inkomstjämförelsen, skall ligga i södra och mellersta Sveriges slättbygder. När man skall ha dem som roder att styra prisutvecklingen med, betyder detta att de vegetabiliska produkterna väger ganska tungt. Detta gäller brödsäd, sockerbetor, oljeväxter, potatis och åtskilligt annat. För dessa normjordbruk i slättbygderna finns inkomstsiffror på över 11 000 kronor för vegetabiliska produkter. Man kan alltså påverka inkomstlikställigheten rätt väsentligt genom en prissättning på vegetabilier, som inte betyder mycket som inkomstkälla för den stora massan av småbrukare och småbönder men som i många fall i stället innebär en belastning för dem.

Det hade, herr talman, enligt min uppfattning varit önskvärt, att en fråga av så stor principiell räckvidd som denna hade kunnat behandlas i andra former och under andra förutsättningar än som blir fallet vid årets riksdag. Slutresultatet förmodar jag blir det vanliga, och det är därför jag har velat säga dessa ord. Förmodligen blir det ännu meningslösare att säga någonting nästa gång frågan kommer upp.

Herr HÄGGBLOM (h):

Herr talman! Det är tydligen mycket brännbart politiskt stoff i de båda propositioner som vi nu skall remittera. Jag vill å högerpartiets vägnar deklamera, att vi anser att det hela ligger på ett sådant plan, att vi har god tid att redovisa vår ståndpunkt när motions tiden är slut. Jag vill bara antyda, vad vi därvidlag eventuellt kan ge uttryck åt.

Här föreligger ett avtal, som jordbrukets organisationer har ställt sig bakom. Under sådana förhållanden och då det inte ställs anspråk på ökade anslag från staten, menar vi att det inte finns någon anledning för riksdagen att uppträda som förmyndare för jordbrukets organisationer, lika litet som vi uppträder som förmyndare för arbetsmarknadens parter när de träffar avtal vilkas samhällsekonomiska konsekvenser säkerligen är av minst lika stor betydelse som detta jordbruksavtal.

Vad riksdagen har att ta ståndpunkt till är huruvida dessa delvis nya linjer kan beräknas trygga en från beredskapssynpunkt tillräcklig försörjning, och då måste vi självfallet ta ställning till hur stort jordbruk vi skall ha här i landet och hur den areal som behöver brukas bör fördelas på jordbruksenheter av olika storlek. Eftersom små jordbruk upp till högst 10 hektar åker i dagens situation svarar för 40 procent av mjölkproduktionen, ungefär lika stor andel av fläskproduktionen och 60 procent av äggproduktionen, måste man vara på det klara med att den jordbruksproduktion, som vi behöver för att trygga vårt lands försörjning ur beredskapssynpunkt, måste inom överskådlig tid drivas på jordbruk av praktiskt taget alla de storlekar som nu förekommer. Under sådana förhållanden måste man självfallet bedöma, vad vi behöver göra för att hålla jordbruksproduktionen på dessa olika brukningsenheter uppe.

Men, herr talman, vi är på vår sida som sagt inte oroade över att inte kunna ge uttryck åt detta när motionstiden är slut. Jag ber därför att få hemställa, att propositionerna remitteras.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag kan givetvis instämma med herr Svensson i Ljungskile i att tiden kanske blir litet knapp för behandlingen av denna stora fråga, men

vi är ju alla underkunniga om att det har förekommit ingående och långvariga förhandlingar, och såvitt jag förstår har ärendet inte kunnat forceras mer.

Det referat som herr Svensson i Ljungskile har gjort av mer eller mindre kända detaljer i detta ärende är riktigt, men jag har nog samma uppfattning som herr Hæggbloom, att det inte är någon mening att på detta stadium ta upp någon större debatt om dessa frågor, eftersom vi säkerligen framöver kommer att få tillfälle att noga penetrera dem.

Jag skall liksom de två tidigare talarna inte heller beröra det här avtalet i och för sig. Jag vill bara erinra om vad jordbrukets förhandlare själva har sagt, att man tycker sig ha betalat ett högt pris. Jag har nog den uppfattningen, att det när det gäller den nya arealgränsen har gjorts ett avsteg från tidigare målsättning för jordbrukspolitiken, och jag har i ett uttalande ifrågasatt huruvida man borde avgöra en fråga av denna valör i en avtalsförhandling. Såvitt jag kan bedöma är just den nya arealgränsen för jordbrukspolitiken en politisk fråga av allra största omfattning, som enligt min mening riksdagen, opåverkad av tidigare avtalsförhandlingar, borde ta ställning till. Jag vill emellertid inte insinuera, att riksdagen inte skulle kunna i det föreliggande fallet bedöma saken på samma sätt, men med hänsyn till den klara politiska strukturen hade det enligt min mening varit bättre att få pröva en ny målsättning utan samband med ett prisavtal.

Redan i höstas i samband med behandlingen av 6-procentsregeln framfördes farhågor från vårt håll beträffande denna nya arealgräns, och vi uttalade en maning till dem som kom att få hand om detta — inte minst riktades maningen till chefen för jordbruksdepartementet — att noggrant bedöma de verkningar som en ny arealgräns kan

Vid remiss av propositionen nr 147

få. Vi framhöll vid detta tillfälle, att om man syftar till en snabbare strukturrationalisering — och det är väl meningen med den nya gränsen — bör man samtidigt ha klart för sig att det icke är praktiskt möjligt att genomföra en sådan strukturrationalisering, i varje fall icke över hela landet. Vi framhöll också de vådor som kan bli en följd av en för hastig och för långt gående strukturrationalisering med sysselsättningspolitiska och sociala svårigheter som följd.

Det är alldeles riktigt som herr Svensson i Ljungskile sade, att det för landsbygdens del är en livsviktig fråga, som kan komma att inverka på landsbygdens möjligheter att hävda sig kulturellt, socialt etc. Vi har därför den uppfattningen på vårt håll, att det vore önskvärt att denna nya arealgräns inte definitivt slås fast nu, utan att man avvaktar den utveckling som kan komma under denna ganska långa period. Sex år är ändå en lång period, och efter den tiden kan vi bättre överblicka följderna. Därest riksdagen skulle komma att sätta en ny arealgräns, har vi i varje fall givet uttryck för den uppfattningen, att det stöd som då lämnas det mindre jordbruket bör byggas ut till att omfatta alla jordbruk under en eventuell ny gräns. Skulle riksdagen göra ett bindande uttalande om en framtida högre arealgräns, menar vi att den också bör göra ett bindande uttalande om ett ytterligare utbyggt stöd åt det jordbruk som faller under denna gräns.

Sedan vill jag rent allmänt uttala den förhoppningen att vi inte som 1955, när det framfördes krav på förbättringar i det avtalsförslag som då framlades, skall möta motstånd från håll, där man annars vill göra sig till tolk för jordbruksintressen och speciellt det mindre jordbrukets. Jag hoppas att man nu låter handling och ord bättre stämma överens än de gjorde vid det tillfälle när det nu gällande avtalet fastställdes.

Vid remiss av propositionen nr 147

Jag ber också, herr talman, att få yrka på remiss.

Efter härmed slutad överläggning remitterades propositionen till jordbruksutskottet, till vilket jämväl de i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandena skulle överlämnas.

§ 7

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den å bordet liggande propositionen nr 149, angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket.

§ 8

Föredrogs var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionerna nr 570—574; samt

till bevillningsutskottet motionen nr 575.

§ 9

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 8 och 59—66, bevillningsutskottets betänkanden nr 32, 36 och 43, bankoutskottets utlåtande nr 21, första lagutskottets utlåtande nr 22 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 14 och 21.

§ 10

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket.

Kammaren beslöt till en början, på framställning av utskottet, att utlåtan- det skulle företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Härefter biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogs den av herr *Hagberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående den inträffade förskingringen inom LKAB:s och Grängesbergsbolagets försäljningsbolag i Belgien.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12

Föredrogs den av herr *Kellgren* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående den inträffade förskingringen inom LKAB:s och Grängesbergsbolagets försäljningsbolag i Belgien.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 13

Föredrogs herr *Heléns* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående den inträffade förskingringen inom LKAB:s och Grängesbergsbolagets försäljningsbolag i Belgien.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 14

Föredrogs vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om ändring i kommunala vallagen, i vad gäller utseende av suppleant för landstingsman; och

statsutskottets utlåtande nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm m. m.

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet Nilsson hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Lothigius' interpellation angående åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under femte huvudtiteln, punkterna 37—42, samt under kapitalbudgeten (bilaga 26, punkten 1) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1959/60 beräkna vissa anslag för dessa skolor m. m., hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 88, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 mars 1959, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, som föranleddes av vad departementschefen förordat;

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60;

dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 anvisa å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond till Ytterligare medel till vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården ett investeringsanslag av 790 000 kronor;

dels ock för budgetåret 1959/60 anvisa a) å driftbudgeten under femte huvudtiteln

1) till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar ett förslagsanslag av 8 210 000 kronor;

2) till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Omkostnader ett förslagsanslag av 4 619 000 kronor;

3) till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Engångsansskaffning av inventarier m. m. ett reservationsanslag av 190 000 kronor;

4) till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Anordnande och drift av provisoriska förläggningar ett reservationsanslag av 650 000 kronor;

5) till Utbildning av personal vid skolor tillhörande barna- och ungdomsvården ett reservationsanslag av 55 000 kronor;

6) till Bidrag till inrättande av inackorderingshem m. m. ett reservationsanslag av 100 kronor;

7) till Ersättning till inackorderingshem för driftförluster m. m. ett reservationsanslag av 73 000 kronor;

b) å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond

till Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården ett investeringsanslag av 3 600 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat ett antal till utskottet hänvisade motioner.

I de likalydande motionerna I: 416 (av fru Hamrin-Thorell m. fl.) och

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

II: 512 (av fröken *Elmén m. fl.*) hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära dels att en expertkommitté tillsattes för att centralt och i samarbete med socialstyrelsen leda en hela landet omfattande generalinventering av för familjevård lämpade privata hem, dels att en utredning tillsattes i syfte att på staten överlåta kostnaderna för placering av vanartad ungdom i fosterhem.

Utskottet hemställde

I. att motionerna I: 414 och II: 511 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 213 och II: 270, i vad de avsåge medelsdisposition, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 mars 1959 förordat;

IV. att riksdagen måtte godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60;

V. att riksdagen måtte för budgetåret 1959/60 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar ett förslagsanslag av 8 210 000 kronor;

2) till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Omkostnader ett förslagsanslag av 4 619 000 kronor;

3) till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Engångsansskaffning av inventarier m. m. ett reservationsanslag av 190 000 kronor;

4) till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Anordnande och drift av provisoriska förläggningar ett reservationsanslag av 650 000 kronor;

5) till Utbildning av personal vid skolor tillhörande barna- och ungdomsvården ett reservationsanslag av 55 000 kronor;

6) till Bidrag till inrättande av inackorderingshem m. m. ett reservationsanslag av 100 kronor;

7) till Ersättning till inackorderingshem för driftförluster m. m. ett reservationsanslag av 73 000 kronor;

VI. att riksdagen måtte under statens allmänna fastighetsfond anvisa

1) till Ytterligare medel till vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 ett investeringsanslag av 790 000 kronor;

2) till Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården för budgetåret 1959/60 ett investeringsanslag av 3 600 000 kronor;

VII. att motionerna I: 213 och II: 270, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om personalutbildningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att motionerna I: 415 och II: 513 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IX. att motionerna I: 416 och II: 512, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om tillsättande av en expertkommitté, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

X. att motionerna I: 416 och II: 512, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin, Axel Johannes Andersson, Edström och Malmberg*, fröken *Elmén* och herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet under IX bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 416 och II: 512, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

Kungl. Maj:t anhöll att en expertkommitté tillsattes för att centralt och i samarbete med socialstyrelsen leda en hela landet omfattande inventering av för familjevård lämpade enskilda hem.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Låt mig först få uttrycka min tillfredsställelse över den utbyggnad med 215 nya platser vid ungdomsvårdsskolorna, som kommer till stånd i och med att vi fattar detta beslut. Därmed kommer vi också att få en del skolor för de mer svårbehandlade, för vilka man kan få fram en något bättre differentiering, vilket jag också måste notera som mycket tillfredsställande.

Vi är dock alla överens om att denna utbyggnad inte är tillräcklig i fortsättningen utan att en ganska stor brist på platser på grund av de ökade ungdomskullarna kommer att kvarstå.

Redan i fjol lades från folktopihåll fram en motion, vari begärdes en inventering av fosterhem, som skulle kunna ta emot dessa mer missanpassade ungdomar. Motionen missförstods då av utskottet, som trodde att det här gällde en eftervård för ungdomar sedan de varit på ungdomsvårdsskola.

Vi har i år upprepat motionen och framhåller däri att det gäller att kunna få fram hem, som skulle vara redo att ta emot ungdomar för familjevård. Eftersom det inte finns tillräckligt med platser på ungdomsvårdsskolorna blir förhållandet ofta det, att när ungdomar fått åtalseftergift händer ingenting med dem. De får gå tillbaka till den miljö de kommer ifrån, och man hoppas att så småningom kunna få in dem på en ungdomsvårdsskola. Det kanske egentligen är kommunens sak att se till att det sker en omplacering av dessa unga,

men kommunerna har inte resurser här för. Detta har också från socialstyrelsens sida påtalats i många fall. De unga går därför tillbaka till sin gamla miljö och fortsätter ofta på den kriminella vägen.

Vi har med motionen i år begärt att en expertkommitté tillsattes för att centralt och i samarbete med socialstyrelsen leda en hela landet omfattande generalinventering av för familjevård lämpade privata hem. Man räknar med att hemmen skall stå redo att ta emot de unga, så att de omedelbart skall kunna placeras om.

Vi är fullt medvetna om att det är en mycket svår uppgift att få fram dessa hem. De måste testas mycket noggrant. Där måste finnas tillgång till arbete och sysselsättningsmöjligheter, och hemmet måste i övrigt vara lämpligt att ta emot de unga. Finns det då verkligen hem, som vill ta emot dessa missanpassade ungdomar? Inom olika vårdgrenar vädjar vi för närvarande till familjevården. Vi gör det inom sinnessjukvården, inom sinnesslövrården, inom alkoholistvården och även på andra områden. Det är därför en oerhört stor efterfrågan på sådana platser. Det behövs en samordning för en inventering av hur många lämpliga familjer det finns som kan ta emot dessa vårdbehövande.

Ofta när dessa ungdomsfrågor diskuteras undras det — och det i vissa fall med rätta — om det är den riktiga vägen att skicka iväg de unga till en ungdomsvårdsskola, där de kommer in i nya gäng och ligabildningar och där det blir samma prat och samma diskussioner, där samma ämnen kommer upp i deras intressesfär. Är det inte bättre att placera ut de unga i privata hem?

Jo, alldeles säkert. Svårigheten är bara att hitta sådana hem. Motionärerna och reservanterna anser att den fosterlege som nu utgår är alldeles för liten och att den bör höjas väsentligt, om

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

vi skall kunna stimulera lämpliga hem att åtaga sig denna fostraruppgift. Fosterhemmen skall inte bara ha ersättning för mat och husrum, utan vad vi framför allt måste betala för är arbetet med att fostra de unga. Det är det som är av den största betydelsen.

Nu framhåller utskottet att det i socialstyrelsen har tillsatts en tjänsteman, som har dessa uppgifter om hand. Ja, under detta år han arbetat, har han lyckats få fram ett 40-tal fosterhem, vid vilka vårdbehövande ungdomar kan få plats — och det är ett bra resultat. Det motsvarar faktiskt kapaciteten hos en ungdomsvårdsskola. Även om man höjer fosterlegan högst väsentligt, måste ändå vården i sådana privata hem bli mycket billigare för staten än verksamheten vid en ungdomsvårdsskola som nu kostar ungefär 1 500 kronor per elev och månad. Om fosterhemmen också bara får halva detta belopp, innebär det ändå en väsentlig höjning av fosterlegan.

Vi är mycket glada och tacksamma över vad nämnde tjänsteman i socialstyrelsen åstadkommit, och vi reservanter anser att han bör ha ytterligare hjälp och stöd för att välja ut ännu fler lämpliga fosterhem. Vi förstår emellertid att man för att lyckas härmed måste ha intim kontakt med de lokala organen. Jag har mig också bekant att nämnde tjänsteman för att få fram ett tiotal lämpliga hem måste gå igenom hundra-talet hem eller mera. Det är sålunda ett mycket omfattande och krävande arbete att välja ut lämpliga fosterhem.

Vi anser dagens situation mycket brydsam, och alla krafter måste sättas in för att kunna ta hand om ungdomarna. Vi reservanter har därför yrkat att man skulle tillsätta en expertkommitté — om jag så får kalla den — i vilken experter på arbetsmarknadsfrågor jämte social, psykologisk och pedagogisk expertis skulle ingå. Den kommittén

skulle ha i uppdrag att skaffa fram lämpliga fosterhem.

Sedan vill jag också säga några ord om de s. k. utredningshemmen. I det ärendet har också väckts en motion, vilken emellertid har avslagits. Det är så att man såväl i propositionen som utskottet har föreslagit inrättande av särskilda hem, i vilka ungdomarna skulle placeras under tiden som deras fall utredes. På det sättet skulle ungdomarna inte kunna fortsätta sin kriminella verksamhet under utredningstiden. Där har det för Stockholm och Stockholms omgivningar föreslagits en mottagningsavdelning vid Hammargården och en avdelning för Göteborg och Göteborgs omgivningar vid Fagareds ungdomsvårdsskola, vardera med åtta platser. De större städerna har emellertid redan måst inrätta betydligt större avdelningar än dessa för att ta hand om ungdomarna under utredningstiden, och vi har i vår motion begärt att statsbidrag skall utgå till dessa utredningshem.

Utskottet framhåller att kommunerna har rätt att inrätta dylika hem, men när det gäller kostnaderna och ansvarsfordelningen vill utskottet avvakta vad den nya barnavårdslagen kommer att innebära. Vi anser emellertid att verksamheten både vid utredningsavdelningarna och i fosterhemmen bedrivs i klart brottsförebyggande syfte, att de i princip är uppbyggda på samma sätt och att statsbidrag därför bör utgå i båda fallen. Vi har därför från folktopartheid begärt att staten skall betala fosterlegan även beträffande utredningshemmen. Vi får väl dock där tills vidare nöja oss med vad utskottet skrivit och avvakta den nya barnavårdslagen, i vilken gränserna mellan kommunens och statens ansvar väl kommer att mera klart avgränsas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Det är en relativt liten men ingalunda oviktig detalj i detta ärende som föranlett mig att begära ordet. Jag syftar på frågan om de inackorderingshem, som drives av Godtemplarorden i samarbete med socialstyrelsen. Det finns visserligen inga motioner och heller inga reservationer i detta ärende, men jag skulle dock gärna vilja göra några erinringar.

Dessa hem har tillkommit som ett bidrag till eftervården av omhändertagna ungdomar, främst sådana som utskrivits från ungdomsvårdsskolorna. Det gäller alltså en enligt min mening mycket väsentlig detalj inom eftervården. Från början var det meningen att man skulle inrätta ett 40-tal sådana inackorderingshem, men det har endast blivit tio, och jag tror att ett par har nedlagts så att det f.n. bara finns åtta. Gemensamt för dessa inackorderingshem är att de haft och fortfarande har en del ekonomiska problem. Detta har också under de senaste åren påpekats här i riksdagen. Jag vill erinra om att jag själv motionsvägen flera gånger fäst uppmärksamheten på dessa frågor. Vissa förbättringar har också genomförts. En fördel är att man numera kan få underskottersättning till dessa hem utbetalade i förskott per halvår och att årlig lön utbetalas till hemmens husmor. Vidare har man beslutat att anvisa extra anslag för nyanskaffning av inventarier till dessa hem, så snart den första avtalsperioden på sju år gått till ända. Fortfarande finns dock plats för ytterligare förbättringar, om verksamheten skall kunna pågå utan alltför stora bekymmer för hemstyrelserna.

Socialstyrelsen har enligt vad som framgår av propositionen begärt att lönen till husmödrarna vid dessa inackorderingshem skall höjas till 2 000 kronor. Jag tycker nog att denna framställning är mycket väl motiverad. När vi

här i riksdagen för tre år sedan beslöt att husmödrarna skulle få en ersättning av 1 000 kronor, förelåg motioner om det dubbla beloppet, d. v. s. 2 000 kronor. Tidigare utgick ingen som helst ersättning till dessa husmodrar utöver kost och bostad. Denna förmån utgick även till föreståndareparet — d. v. s. hemmens föreståndare och husmor — samt eventuellt till deras barn, om sådana fanns. Godtemplarorden har åtagit sig denna uppgift av ideella och sociala skäl, och någon ekonomisk ersättning var det från början inte alls fråga om. Men det visade sig rätt snart, att arbetet var så pass betungande, att en ekonomisk gottgörelse till husmodrarna mer än väl kunde motiveras. Ofta stoppade föreståndarna för detta arbete inte mer än ett par tre år. Man hade och har fortfarande endast ett hembiträde till sin hjälp för att sköta ett sådant här hem, som kan ha ett 10-tal inackorderade ungdomar.

Jag beklagar att riksdagen för tre år sedan inte omedelbart beslöt att en ersättning på 2 000 kronor skulle utgå till husmödrarna. Jag skall dock i dag avstå från att begära någon höjning på den punkten. Jag vill bara uttrycka en förhoppning om att socialstyrelsens framställning vinner gehör i riksdagen nästa gång som denna fråga skall avgöras.

Vad som dock främst föranledde mig att begära ordet i denna fråga är en annan detalj.

Några av dessa inackorderingshem har helt enkelt varit tvingade att låna pengar för att kunna klara sina utgifter. Det skedde särskilt under de första åren, då bestämmelserna om statsbidrag var ännu oförmånligare än de sedermera blivit. Det är visserligen inte några stora belopp som hemstyrelserna måst låna. Det hem, vars styrelse jag tillhör, har tvingats låna 3 500 kronor. Vi frågar oss emellertid nu, var vi skall ta de

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

pengar som behövs för att vi skall kunna betala de skulder, som vi måst ådra oss för hemmets verksamhet. Det finns inga pengar att tillgå. Man kan inte begära att de som tillhör hemstyrelserna skall ta av personliga medel för att betala dessa skulder. Det får vara tillräckligt med det arbete som styrelserna måste utföra utan någon som helst ersättning. Godtemplarorden har heller inga pengar för detta ändamål. Man hade inte tänkt sig att det skulle medföra några ekonomiska förpliktelser för organisationen, när man åtog sig att stå som huvudman för denna verksamhet.

Jag vet att socialstyrelsen har sin uppmärksamhet fäst på denna sak och att uppgifter infordrats från de olika hemmen beträffande storleken av de skulder, som hemmen har nödgats ådra sig. Men det förefaller, som om ärendet inte har avancerat till någon definitiv lösning. Jag vill rikta en vädjan till socialstyrelsen och socialdepartementet i denna sak och vill upprepa vad jag yttrade vid förra årets debatt här i kammaren beträffande ungdomsbrottsligheten, nämligen att det skulle vara av utomordentligt stort värde för oss som sköter dessa hem, om vi kunde få detta lilla handtag att staten betalade tillbaks dessa skulder som vi på grund av ogynnsamma bestämmelser beträffande statsbidragens utformning har nödgats ådra oss. Vi anser också att vi får alldeles onödiga utgifter genom att betala räntor på de skulder som åvilar en del av hemmen.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande på denna punkt; det föreligger som sagt inga motioner och ingen reservation. Jag har bara velat ta tillfället i akt att framföra dessa synpunkter.

Jag vill sedan bara tillägga, att jag mycket starkt sympatiserar med den reservation beträffande åtgärder för att skaffa fosterhem till vanartade ungdomar, vilken fogats till detta utlåtande.

Jag kan instämma i de synpunkter som framförts av fröken Elmén, och jag vill biträda hennes yrkande om bifall till den föreliggande reservationen.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Frågan om en effektivisering av vården av missanpassad ungdom i enskilda hem har tidigare varit uppe i riksdagen. Under 1958 års B-riksdag väckte bland andra jag själv en motion om åtgärder i ungefär samma riktning som dem som nu har bragts under riksdagens prövning genom motioner i första och andra kammaren. Sedan återkom frågan i valrörelsen, och jag hade där tillfälle att närmare beröra saken i ett uttalande i televisionen. Det glädde mig att statsministern senare under ungdomsdebatten i höstas apostroferade detta yttrande mycket välvilligt. Saken fördes vidare på tal av herr Jansson i Benestad, som under höstriksdagen riktade en interpellation i frågan till vederbörande statsråd. Han var där också inne på problemet om kostnaderna för vården. Jag skall inte nu hålla det långa och som jag själv tyckte ganska tungt vägande anförande som jag höll vid det första av dessa tillfällen.

Jag skall bara i korthet erinra kammarens ledamöter, av vilka väl en del då också var närvarande, om att jag när jag talar om dessa ting inte står och talar i vädret som den som ingenting vet, utan jag har verklig erfarenhet att bygga på, en erfarenhet av tvåfaldigt slag. I min egenskap av domare är jag ju med om att då och då döma unga brottslingar till frihetsstraff just därför att det inte funnits plats för dem inom socialvården. Jag är själv en mycket övertygad anhängare av idén att dessa unga i görligaste mån skall behandlas inom socialvården och inte inom fångvården. En människa kan över huvud taget inte komma nog sent till behand-

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

ling under fångvården. Kan man behandla dem på något annat sätt är det förmånligt, därmed inte sagt att inte också den sista vårdformen är erforderlig.

Jag har också flera års erfarenhet som ordförande i styrelsen för en ungdomsvårdsskola. Erfarenheterna därifrån har sagt mig att det är många som slutligen hamnar på en ungdomsvårdsskola trots den stora platsbristen där som, om man tagit dem om hand något tidigare, mycket väl skulle ha kunnat tillrättaföras genom familjevård. Många av dessa unga, jag vågar påstå de allra flesta, är ju egentligen i och för sig ganska hyggliga ungdomar. Det är bara det att de fått en tråkig start i livet. De kommer ofta från hem — man skall kanske inte använda ordet dåliga — som av en eller annan anledning inte haft de bästa förutsättningarna att fostra ungdomarna till goda medborgare. Fadern kanske är alkoholist, modern kanske är slarvig på något annat sätt, eller hemmet kan vara brustet — det finns inte längre någon gemenskap mellan föräldrarna. Många gånger har dessa ungdomar aldrig fått erfara den kärlek och omtanke som vi gärna vill omge våra barn med och som är själva grundförutsättningen för en god uppfostran.

Man tycker att det närmaste steget att gå när det gäller att tillrättaföra de unga just vore att ersätta deras bristfälliga hem med ett annat och bättre hem, där de så att säga kom i normala förhållanden, fick andra föräldrar än sina egna, föräldrar som kunde visa dem mera kärlek och mera omtanke och ägna sig mera åt deras fostran än de verkliga föräldrarna har gjort. Det är inte tu tal om, och många har hållit med mig när jag talat om dessa ting, att det i vårt land finns en stor reserv av outnyttjad verklig förmåga att fostra ungdom. Det kan vara folk som inte själva

har några barn men gärna hade velat ha några och som genom hela sitt liv behåller ett oerhört stort intresse för ungdom och ungdoms fostran. Det kan vara andra, vilkas barn har lämnat hemmet och som ändå har denna lust att ägna sig åt ungdom. Och det kan vara personer som har varit verksamma inom det sociala området på olika sätt och som sedan när de lämnat denna verksamhet behåller sitt intresse för den. Själv känner jag flera kvinnor som när de gift sig har måst lämna den sociala verksamhet de ägnat sig åt men som sedan gärna anknyter till något som har med det sociala att göra.

En förutsättning för att en sådan verksamhet skall lyckas är, som jag nämnde, att man inte tar ungdomarna under samhällsvård först när det är för sent, när de har blivit i grunden kriminella. Man skall alltså ta hand om dem tidigare. Det kan man också gärna göra, ty detta att ta unga människor till familjevård — med andra ord att flytta dem från deras eget kanske inte så goda hem till ett bättre hem — är ju ett mycket litet ingrepp i deras liv.

En annan förutsättning är att de som skall ägna sig åt denna vård får en skälig ersättning för sitt arbete. Man måste utgå från att arbetet inte är alldeles riskfritt — det kan hända en del saker både i och omkring hemmet som inte är så behagliga. Med en del av dessa ungdomar kommer man inte att lyckas; man får utgå från att vederbörande kan gå vidare på brottets bana, bli omhändertagen på ungdomsvårdsskola och kanske slutligen hamna i fängelse, ja, i vidrigaste fall bli en förbrytare hela sitt liv. Man måste alltså räkna med att de människor som skall ägna sig åt denna vård skall ha en inte för knappt tilltagen ersättning. Jag tror att jag inte talar förgäves till kammarens ledamöter om jag säger att det är naturligt, att när en familj mottar en sådan här poj-

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

ke eller flicka och vederbörande lägger beslag på ett rum i lägenheten, som familjen eljest kunnat hyra ut, är det rimligt, att familjen skall ha betalt för den hyra man går förlustig. Om vidare husmodern, som ju får ombesörja en mycket stor del av fostringsarbetet och ha en mängd besvär för den omhändertagne, avstår från att utöva något annat arbete, t. ex. på halvtid, så bör hon ha ersättning för den inkomst hon går förlustig genom att ta hand om en sådan här pojke eller flicka.

Jag gläder mig som sagt åt att det blivit en viss medvind för dessa idéer. För min del tror jag att vi aldrig till rimliga kostnader kan bygga ut ungdomsvårdsskolorna i sådan utsträckning, att där alltid står en plats och väntar på den som just den eller den dagen t. ex. stjälar en bil. Det måste alltid bli vissa väntetider, och det är dessa som är så prövande för de unga och för familjerna.

Inom socialstyrelsen finns det nu en tjänsteman som sysslar med att skaffa fram sådana här fosterhem. Det är gott och väl; jag är mycket tacksam för de åtgärder som här vidtagits. Jag tror emellertid inte att de är till fyllest. Jag skall inte ta upp kostnadsfrågorna just nu — jag anser liksom utskottet att detta inte är rätta tillfället att tala om dem — men jag vill säga att man nog aldrig kan få riktig fart på denna verksamhet med familjevård av ungdomarna förrän man här kommer fram till en rimligare kostnadsfördelning mellan stat och kommun. Skall det bli någon verklig fart på denna verksamhet måste man räkna med hem som står till förfogande en längre tid. Det är inte så att man just när man behöver hemmen kan gå ut och på de kanske åtta dagar, som står till förfogande, finna ett passande hem, utan man behöver ha hem förtecknade som under längre tid ägnar sig åt sådan här verksamhet och som alltså

står till förfogande mer eller mindre regelmässigt.

Naturligtvis kan det hända, att något av de hem som står till förfogande blir outnyttjat en kortare tid. Även för den tiden måste man tänka sig att lämna viss ersättning. Familjen har ju ett rum stående, och hustrun har inget arbete utom hemmet, därför att familjen regelmässigt mottar ungdomar för fostran.

Det är just när det gäller att plocka ut dessa hem som jag tror det är så betydelsefullt att ha något slags organ. Motionärerna biter sig naturligtvis inte fast vid att det skall vara just tre experter — det kanske kan vara två, men jag tror det är för litet med en expert i socialstyrelsen för detta arbete. Det måste ju vara en person med tämligen ingående erfarenhet av hela landets möjligheter härvidlag, en person som har vittgående sociala kunskaper och social erfarenhet, psykologisk utbildning och dessutom åtminstone någon hum om arbetsmarknaden i riket. Förr eller senare måste här göras en inventering. Sedan torde det bli lättare att hålla denna kader av hem, särskilt om man betalar skäligt.

Jag skall inte utbreda mig vidare, men jag vill berätta en historia från min egen verksamhetssfär, som jag tror kan säga kammarens ledamöter något om möjligheterna på detta område. I min rådhusrätt i Västerås förekom i höstas till huvudförhandling tre fall, då man nödgades häkta sextonåriga brottslingar. Att göra det finner jag mycket tråkigt — det är ju nästan att ta en ung människa från barnkammaren direkt till fängelset. När vi tänker på den kärlek och ömsinhet vi visar våra egna barn måste vi väl säga, att precis den rätta metoden kan inte detta vara, vad den här brottslingen än må ha gjort — ofta har vederbörande gjort ganska mycket, stulit en rad bilar o. s. v. Allt-

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

nog: före häktningen hade stadsfiskalen och barnavårdsnämnden varit verksamma för att skaffa plats på en ungdomsvårdsskola för dessa unga missdådare. Det gick inte. Domstolen var i förbindelse med socialstyrelsen. Det fanns ingen plats. Jag skyller inte socialstyrelsen för detta — det fanns uppenbarligen ingen plats någonstans, och de som redan var intagna hade gjort sig skyldiga till ännu mer graverande saker.

Där stod domstolen. Skulle man alltså döma dessa unga till fängelsestraff? Med stora ansträngningar (jag kan tyvärr inte skryta med detta själv, eftersom jag inte handlade dessa fall) lyckades det domstolen att genom förmedling, i ett fall av en nämndeman, i ett annat fall av en socialvårdare — som dock inte sysslade med sådana här ting utan med andra frågor inom socialvårdens vidsträckta gebit — och i det tredje fallet av någon annan, jag minns inte vem, att skaffa enskilda hem som kunde ta emot dessa unga, och de blev alltså inte dömda till fängelse.

Kort före ungdomsdebatten i höstas, i vilken jag tänkte delta men sedan inte kunde på grund av sjukdom, träffade jag socialvårdschefen hemma och frågade honom hur det gått med dessa tre fall som vi lyckades placera i familjevård i stället för att döma dem till frihetsstraff. »Åjo, de klarar sig.» Något surmulet kom svaret. Denne man, som säkerligen tänker normalt och vettigt i detta hänseende, lät emellertid undfalla sig detta yttrande: »Det har gått bra, men nu får vi betala 250 kronor i månaden för dem. De skulle egentligen ha suttit på ungdomsvårdsskola.» Vi vet alla att en plats på ungdomsvårdsskola kostar 1 400—1 500 kronor i månaden. Det vore alltså förmånligt om vi kunde placera så många som möjligt i familjevård.

Den medvind, som den här frågan nu

har, hoppas jag skall göra att utvecklingen går i rätt riktning, hur utgången av detta ärende än blir. Men jag tror inte det är tillräckligt med denne ende tjänsteman i socialstyrelsen, även om man räknar med de krafter som är verksamma ute i länen och barnavårdsnämnderna, som har så otroligt mycket annat att sköta och som inte kan stampa fram platser. De hittills gjorda ansträngningarna räcker nog inte till att sätta någon riktig fart på denna verksamhet.

Jag borde inte blanda in denna fråga i sammanhanget, men vi får nog även tänka oss att på något sätt ändra på kostnadsfördelningen om vi skall komma till rätta med problemet.

Herr talman! Jag instämmer i yrkandet om bifall till reservationen i tro att man på det sättet skall något snabbare nå fram till det mål som vi nog alla har gemensamt, nämligen att få en rikare variation på möjligheterna att behandla ungdom som kommit på sned, att med mindre ingrepp kunna ta hand om dem tidigare, innan de blivit så kriminaliserade att de är en svår påfrestning för föräldrarna och även för samhället utgör ett stort problem.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Först och främst skall vi kanske fundera litet på vad det är för ungdomar det är fråga om. Av de ungdomar som tas om hand för skyddsutfostran därför att de visat prov på vanart och behöver skiljas från sina hem kommer inte alla på anstalt. I själva verket utackorderas större delen av de sålunda omhändertagna i enskilda hem genom barnavårdsnämndernas försorg. Så långt är allt bra. Det klientel vi här talar om är ungdomar som visat sådan vanart att de, så att säga, är klart mogna för intagning på ungdomsvårdsskolor. Men det är just det man bör försöka undvika!

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

Som fröken Elmén har sagt, är det ett mycket starkt humanitärt önskemål att så långt möjligt undvika att en pojke eller flicka kommer in på anstalt. Detta behöver jag inte utveckla; det förstår alla, att kommer en ung människa in på anstalt tillsammans med andra som kommit på avvägar, fastnar han eller hon förfärligt lätt i vanart och kriminalitet. Därtill kommer att det ligger i samhällets ekonomiska intresse att undvika anstaltsvård i onödan. Utskottet och reservanterna är fullständigt överens om att det är ett mycket stort samhälleligt intresse att vi får en grupp enskilda hem som vill och kan ta hand om även ganska svåruppfostrade ungdomar. Sådana enskilda hem finns runt om i vårt land, de finns inom alla yrkesgrupper och samhällskategorier. Men problemet är att hitta dem. Vi känner nästan alla, antar jag, en eller annan familj, om vilken vi tänker att dessa människor är mäktiga att ta hand om ganska svåra fall. De har en speciell begåvning och ett speciellt intresse för att ta hand om ungdom. Om vi fick den eller den pojken till dem, är det mycket sannolikt att de skulle klara av vederbörande.

Det är givet — utskottet är också på det klara med detta — att om det finns hem som vill åta sig en så besvärlig uppgift, måste de få ordentligt betalt. Det räcker inte med vanlig fosterlega i detta fall, utan de måste verkligen gottgöras för sina uppoffringar. I själva verket gör de givetvis ändå dessa uppoffringar av idealitet — det är sådana hem man vill få tag i — men det hindrar inte att de måste ha de ekonomiska förutsättningarna klara.

Ända dit är utskott och reservanter överens. Vi skiljer oss på den sista punkten, där det gäller hur man skall bära sig åt för att leta fram denna grupp av hem. Jag föreställer mig att det inte är en så särskilt stor grupp

man skulle behöva. Antag att man hade 400—500 hem spridda över landet. Det skulle betyda oerhört mycket i detta sammanhang. Reservanter och motionärer vill att man här skall göra en generalinventering och för detta tillsätta en särskild expertkommitté, som skall samarbeta med socialstyrelsen. Det är detta som vi inom utskottsmajoriteten inte riktigt tror så mycket på. Vi tror att letandet måste ske fortlöpande, framför allt på det lokala planet, inom barnavårdsnämnderna och inom barnavårdsförbunden ute i länen. De har ju liksom länsstyrelserna särskilda inspektriser, som fortlöpande sysslar med anskaffande av fosterhem. De lokala krafterna bör i samarbete med de tjänstemän, som finns i socialstyrelsen för detta ändamål, kunna göra sökandet effektivt.

Om man skulle tillsätta en expertkommitté, har jag litet svårt att se vad den skulle kunna åstadkomma utöver de organ som redan finns. Jag tror att riksdagen starkt skall stryka under att denna verksamhet är viktig och att den avdelning i socialstyrelsen, som sysslar med den, måste få det stöd och de krafter de behöver till sitt förfogande. Jag tror att man också skall stryka under vikten av att ett gott samarbete med de lokala myndigheterna här kommer till stånd. Men jag anser att man skall stanna vid detta. Jag skall inte säga att denna expertkommitté inte tjänar något förnuftigt ändamål, men jag tror inte den kan göra den insats man hoppats på.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru TORBRINK (s):

Herr talman! Debatten om ungdomens negativa sidor har varit en följetong, som följt mänskligheten allt sedan Sokrates' dagar, och den är lika aktuell i dag. Var tid tar ställning till sina ung-

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

domsfrågor, men skulle man riktigt lyssna på de negativa uttalanden som görs, skulle man tycka att ingen tid haft så svårt som just vår att komma under fund med ungdomen och få bukt med dess avigsidor. Vi får emellertid inte glömma att tekniken på olika områden också gjort sitt till. Man skulle kunna räkna upp åtskilliga detaljer, som kanske kan ge en plausibel förklaring till att ungdomen i dag har ett ur vår synpunkt besvärligt beteendemönster. Detta avsnitt av debatten rör sig emellertid inte om den saken.

Här är det fråga om att ta ställning till det utskottsutlåtande, som har att på basis av socialministerns propåer försöka förbättra den vård vi redan har för i viss mån missanpassad ungdom.

Jag kan hålla med herr Cassel när han säger, att han inte tror på centraldirigering eller centralisering av exempelvis inventering av lämpliga fosterhem. Vi skall inte glömma att vi har socialstyrelsen som högsta myndighet med särskilda befattningshavare för denna gren av verksamheten. Till varje länsstyrelse är dessutom knuten en assistent, som bland annat skall anskaffa fosterhem, och det är inte bara fosterhem för snälla, skönlockiga småflickor utan också för andra kategorier av barn.

Vi har också i länens barnavårdsförbund funnit för gott att återtillsätta barnavårdsombudstjänsterna, som skulle indragas i och med att vi fick en ändring i länsstyrelsernas arbetsförhållanden vis à vis barnavården. Jag tror att sådana tjänster har tillsatts hos alla länsförbund utom möjligen ett. De står i samma situation att försöka hjälpa barnavårdsnämnderna med fosterhem.

Det låter så bra när man säger, att vi givetvis skall försöka slippa få ungdomen till anstalter. Ja, herr Cassel, det är väl ingen som önskar ha ungdomen på anstalter. Men låt oss komma ihåg att liksom vi har sjukhus för sjuka män-

niskor måste vi ha något ställe för att ta hand om dessa ungdomar, som dock på sitt sätt är sjuka. De är kanske inte sjuka kroppsligt, men det finns någon defekt, någonting i deras uppförande som tyder på att allt inte är gott och väl. Vi måste komma i håg att ungdomsvårdsorganisationerna med deras skolor av olika slag inte är några straffanstalter. De är avsedda att tillrättaföra ungdomarna, ge dem livsnormer och möjligheter att anpassa sig efter samhällets krav på dem. För detta fordras arbetsro i skolorna och både personal och utrustning. Vi är medvetna om att det blir dyrt, och ur den synpunkten kan jag förstå herr Cassel när han tar upp de samhällsekonomiska frågorna i sammanhanget. Vi har då bara att avväga vilket som blir billigast: att försöka ta hand om ungdomen eller bara låta det bero.

Talet om att man i så stor utsträckning skulle kunna ersätta ungdomsvårdsskolornas verksamhet med vård i enskilda hem tror jag inte på, vilket må förlåtas mig. Ingen skall tro att våra assistenter i länsstyrelserna och barnavårdsombuden sitter sysslolösa eller bara söker skaffa fosterhem för de små snälla barnen. Varje barnavårdsnämnd försöker säkerligen få hem för den ungdom man ser vara på glid. Finns det undantag, så är de i alla fall inte så många. Varje barnavårdsnämnd, var den än är belägen, måste nog ta hänsyn till ungdomarna och deras snedsprång, de söker också få ett fosterhem om de finner att det ursprungliga hemmet på något sätt inte är lämpligt. Det är tragiskt att behöva skilja barn från hemmet. Det kan vara lika tragiskt att skilja ett barn från hemmet och skicka det till fosterhem som att skilja det från hem och sända det till en ungdomsvårdsskola. Det blir en stor förändring för barnet i båda fallen.

Det pågår alltså redan en intensiv

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

jakt efter fosterhem. Vi får emellertid komma ihåg de ändrade hemförhållandena i vårt land. Det finns inte längre så många goda och stora lanthem med stora utrymmen. Det fordras dock även sådana hem för fosterbarn. Människorna är mera engagerade i förvärvsverksamhet och på annat sätt och kan inte alltid ta hand om ungdomarna, som vi kanske inte anser direkt mogna för ungdomsvårdsskola men som i varje fall fordrar mycket stor tillsyn.

Jag vet från min egen barnavårdsnämnd, där jag är ordförande, att vi har många barn ute i fosterhem, vilket går bra i många fall men dåligt i andra. Vi får ibland en jobbspost från ett fosterhem som säger, att man tyvärr inte kan ha kvar vederbörande längre. Anledningen är inte alltid att man anser sig ha misslyckats. Orsaken kan vara någon annan t. ex. att man fått en baby i familjen. Vi i barnavårdsnämnden fortsätter emellertid att arbeta vidare på denna väg, och det tror jag man också kan göra utan denna expertkommitté. Med förtroendefullt samarbete mellan socialdepartementet, socialstyrelsen och alla olika organ skall det kunna lyckas.

Vad beträffar den allmänna opinionen tror jag att man faktiskt socken- och kommunvis måste intressera människorna för alla de aspekter som denna fråga har och inte bara falla in i det allmänna skallet om hur fördärvade barn och ungdomar är. Man bör i stället verkligen fråga sig själv: Vad kan jag göra i denna situation? Jag tror sålunda att man skall börja i den kommunala självstyrelsen. Man bör försöka intressera föräldraföreningar, skolor m. m. Någon har framhållit detta i dag, och jag tror på den linjen.

Nu har vi att ta ställning till ett utskottsutlåtande om uppbyggande av den organisation som vi i denna kammare ibland varit optimistiska nog att tro att

man skulle kunna minska. Den har bringats ned, och det har visat sig, att den kanske blivit för liten. Nu gäller det att göra det bästa möjliga av situationen. Jag tycker emellertid att det tas friska tag, och det bör man hälsa med tillfredsställelse.

Må det tillåtas mig i egenskap av ordförande i en ungdomsvårdsskola att säga, att man kanske inte får vara för optimistisk i fråga om korttidsbehandling. När det gäller att ta in så många som möjligt bör man också räkna med överbeläggning. Man räknar med att ett hotell alltid har 110 bokningar när de kan ta 100. Det är inte riktigt analoga förhållanden. Kan man tänka sig att vid varje tillfälle ha alla platser belagda vid en ungdomsvårdsskola? Det tror väl ingen vare sig i socialstyrelsen eller i departementet. Skall man under en rymningsperiod, då exempelvis tre, fyra eller fem ungdomar avvikit och man inte har fått tag på dem och man har lång väntelista, ta in nya? Det är knappast lämpligt, ty under en sådan orostid måste personalen söka ta reda på dem som är borta och lugna ned stämningen. Detta är ingen lämplig tidpunkt för en skadad ungdom att komma in på en skola.

Man har läst artiklar om att 25 procent av platserna är obesatta. Alla tidsningsrubriker skall ju ge allmänheten mycket, och det gjorde den rubriken, men historien har nu fått sina rätta proportioner. Jag tycker att socialministern tagit ett ganska friskt grepp på problemet, och utskottet har också följt honom.

Jag skulle vilja uttala det lilla önskemålet, att man skall tänka på att ingen skall omhändertas på anstalt bara för att vara oskadliggjord för en tid, utan ungdomarna skall lära sig anpassning till det samhälle de skall leva i. Det behövs kanske litet tid för sådant beroende på elevernas olika läggning.

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

Vi är inne i en ond cirkel som på något sätt måste brytas. Många åtgärder behöver vidtas för att undvika ungdomskriminalitet, och vi har här i riksdagen att ta ställning till rattlås på bilar och dylikt. Vi tänker på människornas rätt att ha sin egendom i fred, men vi tänker kanske inte alltid på vilken press ungdomar, som är intresserade av bilar, utsätts för. Det är inget försvar för bilstölderna. Jag har under årens lopp fått många »skällebrev» om detta, så jag vet väl hur en bilägare som blivit av med sin bil känner det. Jag tror att det är en hel del sanning i att de kortare vårdtiderna bidragit till att återtagningssiffran höjts. Vi bör nu försöka göra det bästa möjliga var på sin ort i denna fråga och i riksdagen påta oss de utgifter som behövs för att bygga upp en verkligt effektiv organisation. Jag tror att detta utskottsutflåtande är en god hjälp i det arbetet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RYLANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måtte inte ha lyckats klargöra vad jag egentligen avsåg med mitt yttrande i den här frågan. Jag vill därför än en gång understryka att jag är mycket tacksam för det beaktansvärda steg som genom den föreliggande propositionen tagits av socialministern i vad gäller en utbyggnad på skilda sätt av ungdomsvården. När jag står här och önskar mig någonting är det närmast fråga om en sista liten gren på det vidlyftiga träd som redan finns. Jag vill inte underskatta den verksamhet som bedrivs av barnavårdsnämnder, barnavårdsombud och vad det nu gäller, men vad jag har försökt framhålla är, att en barnavårdsnämnd — om det så är fråga om barnavårdsnämnden i Stockholm — knappast kan skaffa tillräckligt med fosterhem på skilda

platser i vårt land. För en liten barnavårdsnämnd är det t. ex. alldeles uteslutet att man skulle ha tillräckligt med arbetskraft för att kunna hålla förbindelse med olika slags hem och göra en sådan inventering av dem, att man vet vilka som står till förfogande just när det behövs. Det viktiga härvidlag är ju att så att säga bryta miljön för ungdomarna, så att de kommer ur sina gamla gäng. Om jag tar min hemstad, är det inte lämpligt att skaffa fosterhem i Västerås, kanske inte ens i dess omedelbara omnejd, utan fosterhemmen bör vara belägna långt därifrån.

I detta sammanhang vill jag erinra om det mycket intressanta försök som göres i Stockholm genom den s. k. operation Vildmark, som innebär att man skickar de tuffa ynglingarna till fjäll- och skogsbygder i Norrland, där de visserligen får vistas en ganska kort tid men blir föremål för en effektiv omvårdnad och behandling. Platserna på dessa hem kostar minsann mycket mer än 250 kronor i månaden, men något sådant kan Stockholm kosta på sig. För mindre orter är det otänkbart med en liknande anordning, och därför måste för landet i övrigt, kanske med undantag för de stora städerna, ansträngningarna att skaffa fosterhem på ett eller annat sätt samordnas. Från den ungdomsvårdsskola, av vars styrelse jag är medlem, vet jag att det är nästan hopplöst att skaffa fosterhemsplatser just när man behöver dem. Förutsättningen för att hela idén med fosterhemsplatser skall kunna genomföras är, att det finns en kader av hem som brukar användas för detta ändamål. Men då måste man ha det ordnat så, att man antingen kan låta den ena inackorderingen komma direkt efter den andra, något som väl i regel inte är möjligt, eller också måste det utgå någon form av ersättning under den tid då ett fosterhem inte utnyttjas. Annars kanske hemmet en vac-

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

ker dag inte står till förfogande för sådant här familjevård.

Jag är inte på något sätt så enkel-spårig att jag anser, att just den väg som anvisas i motionen är den enda tänkbara, utan jag är fullt på det klara med att man kan välja även andra vägar. Anledningen till att jag över huvud taget tagit till orda i denna fråga är mitt stora intresse för att någonting skall göras också i detta hänseende.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Vi har inte med motion nr 513 på något sätt syftat till att platserna vid ungdomsvårdsskolor eller ungdomsvårdsskolorna över huvud taget skulle utbytas mot enskilda fosterhem. Vi har härvidlag instämt i propositionens synpunkter och anser att det är nödvändigt med båda formerna av vård. Det är kanske nödvändigt med en ytterligare utbyggnad av ungdomsvårdsskolorna, men vi anser samtidigt att man bör ta till vara alla andra möjligheter att ge ungdomarna den vård som behövs.

Jag skulle egentligen ha kunnat nöja mig med att endast instämma med utskottet, eftersom utskottet ansluter sig till motionens syfte och bara finner det lämpligast att uppskjuta diskussionen till den tidpunkt då det nya förslaget om barnavårdslag föreligger. Jag hoppas att vi då också får tillfälle att ta ställning till problemet i hela dess vidd och att de synpunkter, som anförts inte bara vid detta tillfälle utan också under remissdebatten och i andra sammanhang, skall beaktas i den proposition som vi har att vänta i ärendet.

För övrigt kan jag helt och hållet instämma med fru Torbrink i hennes skildring av arbetet på fältet. Hela den syn, som man har på dessa problem, bestämmes ju i hög grad av den sfär, där man själv verkar, och de vunna

erfarenheterna av det arbete som man utför. Vi är väl också alla väl medvetna om att förhållandena skiftar rätt väsentligt när det gäller små kommuner och mindre samhällen eller större tätorter och städer.

Genom motionen har vi i främsta rummet velat fästa uppmärksamheten på risken för att en del barnavårdsnämnder ser krasst ekonomiskt på placeringsproblemet, eftersom man är fullt på det klara med att vid placering i ett enskilt hem får den borgerliga kommunen stå för hela kostnaden, medan staten får betala fiolerna, därest barnet placeras på en ungdomsvårdsskola. Det finns många som anser att just denna fördelningsprincip är rätt farlig, och jag skulle i detta sammanhang vilja erinra om det skolexempel som herr Rylander anförde. Kommunerna resonerar ofta som så att man inte själv kan ikläda sig alltför stora kostnader för denna sak, varför det är bäst att placera ungdomarna på ungdomsvårdsskola, då staten får stå för utgifterna. Lika väl som vi är medvetna om att långt ifrån alla barn är lämpliga att placera i de präktigaste fosterhem man kan åstadkomma, lika olämpligt är det att i alla situationer placera barnen på ungdomsvårdsskolor. Det ena barnet kan foga sig in i vårt allmänna liv, när man kan skapa förutsättningar för normala förhållanden i ett enskilt hem under en familjs kärleksfulla omvårdnad, men i ett annat fall kan det bli nödvändigt att ta till helt andra fosteringsformer, som t. ex. anstaltsvård eller speciella skolor. Vi har velat peka på detta och hoppas, att vi så småningom skall ha möjlighet att få kostnaderna fördelade på ett sådant sätt, att penningen inte skall vara det avgörande för var och hur och under vilka omständigheter ett barn skall placeras i fosterhem eller å ungdomsvårdsskola då det omhändertas av samhället.

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

Jag skall inte utveckla frågan vidare i dag utan vill instämma med utskottet, när det anser, att det kanske kan vara lämpligare att behandla den i ett annat sammanhang. Det är självklart att när det gäller dessa problem, där det ena avsnittet behandlas i det ena utskottet, det andra i ett annat och det tredje i ett tredje utskott o. s. v., beroende på olika omständigheter, kan man stå tveksam inför till vilken av propositionerna anknytning skall göras. Säkertligen har många frågat sig: Skall fördelningsproblemen tas upp till diskussion i detta sammanhang eller i samband med barnavårdslagen i dess helhet? Eller enskilt i annat sammanhang?

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Vissa händelser i svensk ungdomsvärld just nu utgör en verkningsfull bakgrund till den debatt, som föres här i dag, och ger den en viss djupdimension. Själv har jag legat på sjukhus några dagar och haft litet mera tid än annars att läsa tidningarna. Jag måste konstatera, att det är en ganska kuslig bild som dagspressen ger dag efter dag av den brottskatalog som hör samman med ungdomliga övertramp. Jag skyndar mig att tillägga — för undvikande av allt missförstånd — att hälsan som vanligt tiger still och att det naturligtvis är undantagen — de sjuka och missanpassade — som låter höra av sig.

Sambandet mellan de företeelser, som jag här berört, och statsutskottets utlåtande nr 57 ligger, synes det mig, på hemmets plan. Frågan om hem eller frånvaron av hem är nog problemets verkliga brännpunkt. Allt vad vi försöker göra — såväl från samhällets sida direkt som inom ideella folkrörelser, kristna församlingar eller organisationslivet i övrigt — avser ju att skapa ersättning för förlorade hem. Fråga dok-

tor Gustaf Jonsson på Skå-Edeby — läkaren som med mycken personlig uppgift och mycket tålmod försöker hjälpa en del av våra ungdomar från Stockholm — vad det är för klientel han har att göra med, och han skall svara, att 50, 60, 70 procent av denna ungdom kommer från trasiga hem eller från en sådan miljö, där hemmets värme och fostran väsentligen har saknats.

Vi måste sålunda — även om det är en truism att återigen påpeka det efter allt det goda som sagts här — inrikta oss på att fylla detta tomrum för tusentals av våra ungdomar med om inte det bästa dock det näst bästa. Det är klart att det bästa är de naturliga hemmen — den miljö där Skaparen själv har menat att våra barn och vår ungdom skall fostras. Inackorderingshemmen, som herr Nyberg bland annat talade om, hör till de goda ersättningarna. Jag har tidigare haft tillfälle att här i kammaren tala till förmån för denna verksamhet, vare sig den utövas direkt av samhället eller av IOGT eller kristna samfund. Jag understryker än en gång, att det är önskvärt med den bredaste möjliga mobilisering av folkrörelser och enskilda krafter i kampen för vår ungdom. Vi har verkligen goda erfarenheter av en hel del inackorderingshem. Jag tänker på sådana som jag personligen har kontakt med, såsom ett pojkhem som drives av Missionsförbundets ungdom i Göteborg, där det enligt tidningarna på sistone har nåtts påfallande goda resultat. Det samma gäller Baptistsamfundets pojkhem i Kungsängen. Jag känner till liknande erfarenheter från IOGT:s många inackorderingshem.

När vi för några år sedan debatterade denna sak i kammaren vände sig, minns jag, dåvarande socialministern, statsrådet Sträng, till herr Dahlén i Stockholm och mig, som hade varit i elden i denna fråga, och menade, att vi som medlemmar av den svenska frikyrko-

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

rörelsen borde vädja till våra meningsfränder att öppna sina hem för olycklig och missanpassad ungdom. Dessa hem, menade socialministern, borde vara särskilt väl skickade att på ett kärleksfullt och förstående sätt ta hand om sådan ungdom. Han hade otvivelaktigt rätt. Vi kunde också redan då upplysa honom om att vi hade rätt många sådana hem som stod öppna för olycklig ungdom.

Jag kan i dag glädja den nuvarande socialministern med att utvecklingen under de senaste åren har fortgått i gynnsam riktning. När det gäller detta område inom Svenska missionsförbundet, vars sociala verksamhet jag själv står som ledare för, pågår just nu en inventering i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som antydes i motionerna av fru Hamrin-Thorell m. fl., i reservationen och i dagens debatt. Vår socialkommitté har nämligen vänt sig till samfundets distriktsföreståndare — de är sexton till antalet — och bett att de som en första åtgärd skall ge anvisning på tio hem var, som de personligen känner och går i god för. Nu har namnen börjat komma in, och jag kan nämna som exempel på hur angelägen hela frågan är, att jag inte hinner få in namnen förrän de går åt. Socialarbetare både i de kristna samfundet och i de samhällliga organen vänder sig till oss och frågar, om vi inte har möjlighet att placera den pojken eller den flickan. Jag hoppas därför att detta initiativ skall leda vidare.

Det är inte minst ur denna synpunkt jag så gärna, herr talman, skulle se, att vi i dag kunde bifalla reservationen, så att vi finge en sådan allmän inventering av goda hem. Att medlemmarna av den expertkommitté, som skall verkställa en sådan här, låt oss säga från början ganska begränsad inventering, men som ändå skulle betyda så oändligt mycket, skall komma just från folk-

rörelserna, utgår jag ifrån. Jag hälsar med tillfredsställelse förslaget att de skall arbeta i intimt samråd med socialstyrelsen. Jag kan alltså helhjärtat ansluta mig till det förslag som har framlagts av fru Hamrin-Thorell och fröken Elmén m. fl.

Jag vill, herr talman, sluta med att yrka bifall till utskottets förslag med den formulering, som har föreslagits i reservationen av herr Sundelin m. fl.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att säga någonting om den lösning som föreslås vad angår de s. k. utredningsfallen. Utskottet säger: »Den av departementschefen i anslutning till kommitténs förslag» — det är alltså ungdomsvårdsskolekommittén — »för sådant ändamål förordade utbyggnaden av vissa skolor med särskilda mottagningsavdelningar kan utskottet tillstyrka.»

När frågan om utredningshem kom upp — det var ju genom barnavårdskommittén år 1955 — skulle hemmen i första hand avse förvaring av ungdomar, som var misstänkta för brott, under den tid brottsutredning pågår. Detta skulle ske i ett syfte som vi alla är helhjärtat ense om, nämligen att så vitt möjligt undvika att, som herr Rylander nyss sade, ta ungdomarna direkt från barnkammaren till fängelset. Kommittén för ungdomsvårdsskolor däremot har tagit upp detta på ett annat sätt. De vill att problemet skall lösas inom ramen för nu gällande bestämmelser.

Det förefaller mig här som om det är fråga om en sammanblandning av syften för de ifrågasatta utredningshemmen eller att man liksom velat tjäna flera, ofta vitt skilda syften. Det gäller nödvändigheten dels av att få brott utredda, dels av att ta hand om dessa ungdomar för att utreda deras sociala,

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

mentala o. s. v. bakgrund. Därför skulle man då sätta dem på någon ungdomsvårdsskola under en observationstid. Jag vill till detta säga, att det är olyckligt att sammanblanda alla dessa ändamål och att platsbristen på vissa skolor har medfört, att det kommer att bli oerhört svårt att genomföra ett sådant arrangemang.

Kommittén säger bland annat att om ungdomsvårdsskolorna utbyggs i sådan omfattning att åtalsbeslut omedelbart kan verkställas, skulle inte behov av särskilda utredningshem föreligga. Sedan kommer en ytterligare reservation: »I de fall där beslut om skyddsuppföstran fattats.» Kommittén säger vidare, att ett omhändertagande, som enbart avser förvaring för utredning av skuldfrågan, hör enligt kommitténs uppfattning inte hemma inom ungdomsvården.

Var skall vi då ha ungdomarna? Vi vill inte ha dem i häkte. Det är vi helt överens om. Det bör väl vara barnavårdsnämnderna eller andra som har hand om sådana här hem, som skall ta hand om dem. På andra ställen framskymtar att dessa hem väsentligen skulle vara för sådana ungdomar, beträffande vilka det föreligger skäl för omhändertagande för skyddsuppföstran. Men dels tar det tid innan beslut om skyddsuppföstran kan fattas, och dels finns det oändligt många fall som behöver utredning utan att skyddsuppföstran sedermera visar sig nödvändig. Om det gäller ett gäng, t. ex. Hökarängsligan eller Spitaligan, förefaller det mig som om det vore nödvändigt att kunna skilja gängmedlemmarna från varandra för att verkligen få till stånd en ordentlig brottsutredning. Jag tycker att det är olyckligt att på det här sättet sammanblanda uppgifter som faktiskt är av skilda slag. Det är naturligt och står i överensstämmelse med en humanitär anda att lägga huvudvikten vid dessa tänkta avdelningars vårdupp-

gifter, men genom en sammanblandning av utredning och vård måste vården ovillkorligen bli lidande.

Herr talman! Jag anser det vara ytterst viktigt, inte minst ur allmänpreventiv synpunkt — och det är vi nog också överens om — att avgörandet beträffande påföljder och påföljdernas inträde kommer så snabbt som möjligt efter gripandet. Detta är viktigt också för målsägandena. Men inte tror jag att vi, som våra ungdomsvårdsskolor nu ser ut, kommer någon vart på den vägen med den här föreslagna lösningen. Dessutom skulle utsikterna till att kriminalvården i det enskilda fallet skall leda till positivt resultat starkt försämrats, om det skulle bli så, att motiv för skyddsuppföstran måste föreligga innan vederbörande kan tas om hand. Då har vi åter den här olycksaliga rundgången, att ungdomarna tas fast, brotten håller på att undersökas men det inte finns något ställe där ungdomarna kan placeras, varför de begår nya brott, etcetera, etcetera. Risken för fortsatta brottsliga gärningar är enligt min mening, om man skall skjuta fram omhändertagandetidpunkten, väsentligt större, med allt vad denna risk kan innebära av lidande och skador för laglydiga medborgare. Likaså försämrats genom förseningen i omhändertagandet möjligheterna att återföra vederbörande till en laglydig livsföring, och de långa väntetiderna leder till försämrade bevismöjligheter och därmed till risker för rättssäkerheten. Här görs alltså inte något, det vill jag sammanfattningsvis konstatera, för att då det gäller ungdomar underlätta brottsutredningen i förnuftiga och humana former och på ett tidigt stadium.

Till sist ber jag att få ansluta mig till vad herr Cassel sade beträffande den reservation som det här varit fråga om. Jag har sett rätt mycket av försöken att placera sådana här ungdomar i en-

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

skilda hem, och hur gärna jag än skulle vilja tro det, tror jag inte att en expertkommitté skulle kunna åstadkomma mycket utöver vad redan befintliga organ nu gör.

Herr andre vice talmannen tog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr GANSMOE (h):

Herr talman! Såvitt jag förstår är den brännande punkten i denna fråga att få fram goda fosterhem, som kan bli ett komplement till den ungdomsvårdsorganisation som redan arbetar. Herr Rimmerfors har i stort sett sagt vad jag har tänkt säga, men på ett område kan jag inte instämma med honom. Det gäller inrättandet av en expertkommitté, som tydligen skulle placeras i Stockholm och arbeta härifrån. Jag har en helt annan syn på dessa saker. Jag tror att allt som har med centralisering att göra kommer att göra apparaten tungrodd. Vad vi behöver här i landet är att få fram fosterhem så fort som möjligt för de enskilda fallen. Folkkrörelserna har stora möjligheter att skaffa fram fosterhem. Som herr Rimmerfors sade har vi mycket goda erfarenheter av dessa. Jag har personligen flera gånger på nära håll sett hur ungdomar som kommit till ett riktigt hem ganska snabbt har repat sig och kommit i balans och på fötter igen. Men jag tror att fosterhemsreserverna skall samlas vid orternas barnavårdsnämnder. Vid många av domstolarna i landet har ju barnavårdsnämnden en representant som förhörsvittne. Denne hjälper unga pojkar och flickor vid rättegångarna. Jag tror att det är nödvändigt att de som arbetar med dessa fall har överblick över vilka fosterhem som finns i reserv och vid behov snabbt kan få fram just de hem som passar det aktuella fallet.

Jag kan tyvärr inte ansluta mig till reservanternas åsikt, att vi bör ha en

expertkommitté som arbetar på det här sättet. Jag tror det bästa är att försöka lösa problemet på det lokala planet. Folkkrörelserna här i landet omfattar ju väldigt mycket folk — bara frikyrkörörelsen omfattar cirka 300 000 människor — och dessa har släkt, vänner och bekanta över hela landet. Bästa sättet att få fram ett fosterhem är att vända sig till dessa människor, som personligen känner vederbörande hem och kan avgöra om det kan användas och om det passar när saken blir aktuell.

Herr talman! Jag har inget speciellt yrkande, men jag har velat trycka på att jag vill slippa en centralisering och i stället hålla verksamheten på det lokala planet — barnavårdsnämnderna har ju goda kontakter med varandra — detta kommer att medverka till att problemet löses snabbare och framför allt effektivare.

Herr RIMMERFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gansmoe var ju ense med mig i allt väsentligt. Vad gäller det område där vi *inte* var ense, nämligen beträffande expertkommittén, vill jag helt kort understryka två skäl som tycks mig tala för tillsättande av en kommitté.

För det första skulle tillsättandet av en kommitté vara en formell åtgärd, som satte i gång någonting utöver vad som nu görs. För det andra har vi erfarenhet av att liknande undersökningar har burit frukt — jag tänker på den inventering som vi gjorde för några år sedan i samarbete mellan socialstyrelsen, fångvårdsstyrelsen och folkkrörelserna för att få fram övervakare för olika vårduppgifter. Det kom in ett avsevärt antal förslag på personer som hade prövats lokalt och som sedan kunde ställas till respektive vårdorgans förfogande.

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

När herr Gansmoe säger, att en centralisering här skulle omöjliggöra ett gott resultat, vill jag genmäla, att representanter för olika delar av riket och för alla former av gemenskapsliv där skulle kunna ge sin mening till känna utan att arbetet behövde bli alltför tungrott. Det finns ju inom varje grupp någon som överblickar sitt fält. Låt oss säga att det går till så som jag nyss antydde, att vi inom vårt verksamhetsområde till att börja med plockar fram 160 goda hem — om flera gör likadant och arbetet centraliseras i en liten kommitté, gärna i socialstyrelsens regi, skulle det säkert innebära ett gott framsteg.

Herr GANSMOE (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte sagt att centralisering omöjliggör arbetet; jag har sagt att centraliserat arbete blir tyngre, besvärligare och svårare. Jag tror visst inte att det är omöjligt att sätta i gång någonting om verksamheten är centraliserad på riksplanet, men arbetet kan lika bra och bättre komma i gång på det lokala planet, där människorna känner varandra bättre, än man gör i en kommitté i Stockholm, som bara tar emot papper och uppgifter från olika håll utan att få den mera personliga kontakt som i dessa spörsmål är så väsentlig. Jag har sett i många sammanhang, att det vanligtvis blir luckor i sambanden när allting samlas på en ort, och verksamheten får inte den effektivitet som man åsyftat från början.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle till herr Gansmoe vilja säga, att de lokala organen för närvarande har möjlighet att arbeta just på det sätt som herr Gansmoe här talar om, men det räcker tydligen inte. Vi måste sätta i gång aktivitet på ett annat sätt. Vidare måste vi

vidga området. Det är mycket bra om man kan få fram hem inom ett lokalt område, men vad det här gäller är, såsom herr Rylander framhöll, att placera om ungdomarna, kanske på rätt långt avstånd från de platser där de förut opererat, så att de söderifrån flyttas rätt långt norröver och vice versa.

Den tjänsteman inom socialstyrelsen som sysslar med dessa saker har gjort åtskilligt för att skaffa fram flera hem, men det behövs tydligen fler krafter, och jag tycker saken är värd ett försök. Vad det här gäller är nämligen att snabbt få ungdomarna omplacerade.

Herr GANSMOE (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten. Jag vill dock säga till fröken Elmén, att det som har gjorts på det lokala planet naturligtvis är tacknämligt, men allt som kan göras på det lokala planet har inte gjorts. Om de lokala myndigheterna i landet vände sig till folkrörelserna och sade, att man befinner sig i ett nödläge och att man behöver få fram fosterhem, och bad folkrörelserna att envar inom sin grupp utse någon med uppgift att skaffa fram fosterhem, tror jag att stora resultat skulle kunna nås, ännu större än de som nåtts hittills.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Vad jag här har att säga handlar om en helt annan del av behandlingen av detta klientel än den som avser hemmen. Det hänför sig också förmodligen till nästa punkt på föredragningslistan, allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, men eftersom jag inte skall ställa något yrkande i anslutning till den motion som jag har väckt, har herr talmannen ansett att även den delen lämpligen kan tas upp i detta sammanhang.

Frågan gäller en viktig förutsättning för att bl. a. även hemvården skall bli

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

av någon betydelse och nytta, nämligen en verklig differentiering av klientelet innan man går till behandling av det. Jag är tacksam för att socialministern, sedan motionen väcktes i början av denna riksdag, i den proposition som senare framlagts i hög grad uppmärksammat denna fråga om differentiering. Den kommitté som har arbetat med dessa frågor tycks också ha blivit på det klara med att man, när man går att behandla detta klientel av svåranspassade ungdomar, måste veta, vad det är för människor man behandlar, så att man kan anpassa vården efter den typ av människor man får hand om.

Jag antar att alla kammarens ledamöter har observerat en viktig uppgift i propositionen, men jag kan det oaktat inte undgå att här ännu en gång fästa uppmärksamheten vid den, nämligen den siffra som lämnas rörande resultatet hittills av ungdomsvårdsskolornas verksamhet vad gäller de manliga eleverna. Enligt kommittén har 73 procent av de manliga elever, som var intagna på yrkesskolor den 1 januari 1951 och som varit slutligt utskrivna fyra, fem år, efter utskrivningen dömts för straffregisterbrott. 73 procent av detta klientel har återfallit i brott! Siffran är ytterst allvarlig, och man frågar sig, hur man skall bedöma hela den vårdform som det här är fråga om. Är det möjligt att i fortsättningen satsa på den såsom hittills?

När jag läste denna uppgift gick jag till strafflagberedningens betänkande och såg efter, hurdant resultatet hade blivit av den vanliga kriminalvården. Det gäller där ett annat klientel — inte bara ungdomsklientelet — men det oaktat har det sitt mycket stora intresse att se, hur de olika behandlingsformerna slagit ut. Också här är det fråga om återfall under en tid av fem år efter behandlingen. Det visar sig att av de straffriförklarade, som erhållit mental-

vård, bara 13,5 procent har återfallit. Av dem som fått villkorlig dom med övervakning har 23,3 procent återfallit, av dem som fått fängelse eller straffarbete i mindre än sex månader 29,4 procent, av dem som fått fängelse eller straffarbete i sex månader eller mer 50,1 procent, av dem som dömts till ungdomsfängelse 62,3 procent och av dem som dömts till förvaring eller in-
terneringsanstalt 67,2 procent.

Jag reserverar mig för jämförbarheten — det finns många reservationer att göra, som jag inte har tid eller anledning att ingå på här — men det är ändå märkligt att ungdomsvårdsskolorna med sina 73 procent visar det sämsta resultatet vid denna jämförelse mellan olika vårdformer. Man måste allvarligt fråga sig, vad det kan bero på.

Jag hörde en interpellationsdebatt i första kammaren — jag tror det var i höstas — när herr Mogård, som har personlig erfarenhet på detta område, sade att det på ungdomsvårdsskolorna i regel är en mycket liten grupp av pojkar och flickor som förpestar hela miljön. De bildar ett gäng, och den mentalitet som utstrålar från denna lilla grupp smittar ned hela klientelet. Ungdomsvårdare i Stockholm säger detsamma om de gäng som har härjat i Stockholm. Allt tyder på att det finns en relativt liten grupp av abnorma ungdomar, som icke är i stånd att leva i en social miljö eller över huvud taget i ett samhälle, utan som därför på något sätt måste skiljas ut från den övriga gruppen av vårdbehövande.

Hur skall då detta gå till? Såvitt jag förstår är enda möjligheten den, att man i stället för att som nu klumpbehandla ungdomarna och ge dem ungefär samma behandling, oavsett deras personliga situation, underkastar dem en ingående undersökning, där man gör vad som står i mänsklig makt för att komma underfund med deras konstitution och de-

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

ras allmänna status. Det är klart att stora brister vidlåder en sådan undersökning liksom allt mänskligt, och den ger ingen hundra procentig garanti för att man kommer rätt, men den ger i varje fall en helt annan möjlighet därtill än de nuvarande behandlingsformerna.

Jag vill sedan fästa uppmärksamheten vid ett allvarligt konstaterande i propositionen. Efter att ha citerat denna siffra på 73 procent säger socialministern, att det finns skäl att frukta, att lika nedslående uppgifter om återfall i brottslighet skulle framkomma, om undersökningen utsträcktes till att omfatta senare årgångar av elever vid skolorna. Och han säger i ett annat sammanhang, att han inte vågar räkna med att denna höga återfallssiffra kommer att minska utan att den snarare kanske kommer att öka. Det är därför mycket angeläget att vi här tillgriper mera radikala åtgärder — radikala i den meningen att vi försöker komma verkligheten bättre inpå livet än hittills. Jag vågar ha den uppfattningen att det sammanbrott, som många med viss rätt har konstaterat på detta område av det socialpolitiska verksamhetsfältet, beror på att behandlingen har varit för slentrianmässig, att vi inte uppjudit hela vår förmåga att komma underfund med vilket klientel det här är fråga om och hur det i olika fall lämpligen skall behandlas. Jag vill uttrycka min erkänsla för att man även från kommitténs och från utskottets sida har uppmärksammat denna del av problemet, och jag hoppas att man nu skall nå fram till riktigare och mera effektiva behandlingsformer än de hittills använda.

Jag tror — om jag får säga det rent parentetiskt — att det inte är möjligt att skicka en konstitutionellt djupt abnorm pojke eller flicka till ett fosterhem eller en ungdomsvårdsskola och hoppas att miljön där skall vara ett effektivt medel att återställa den abnorme till hälsa.

Nej, vi måste veta vilket klientel vi skickar till fosterhem och till andra vårdinrättningar!

Om jag sedan till sist också skulle säga några ord om den i detta ärende väckta motionen så blir det mera att hänföra till remissinstansernas uttalanden än till vad motionärerna yrkat — jag nöjer mig där med det förslag som återfinnes i propositionen — och vad utskottet har anfört. Det som har intresse, när det gäller yrkandet om andra och mera rationella differentieringsförsök, är först och främst att medicinalstyrelsen oreserverat tillstyrker en utredning på denna punkt. Samma hållning har medicinalstyrelsen intagit beträffande ungdomsvårdsskolekommitténs likartade förslag. Vår främsta medicinska ansvariga instans tillstyrker sålunda energiskt och oreserverat att åtgärder där sättes in.

Jag vill också hänvisa till vad socialstyrelsen — där man ju måste hålla fast vid de socialpolitiska åtgärderna och tro på dem — konstaterat, nämligen att en stor del av det klientel som hänvisas till yrkesskolorna inom ungdomsvårdsskoleorganisationen är konstitutionellt så gravt belastat, att de resurser som för närvarande står skolorna till buds är otillräckliga för ungdomarnas rätta behandling. Detta allvarliga, kallt sakliga konstaterande är värt all uppmärksamhet.

Herr talman! Jag vill sluta med att rekommendera socialministern att han etablerar samarbete med inrikesministern för att i helt annan grad än hittills få medicinsk-psykiatrisk sakkunskap inkopplad på detta område — jag är visserligen medveten om de brister som även där finns, men det är ändå den enda sakkunskap vi har tillgång till — och låter de sakkunniga där hjälpa till att ta hand om detta svåra klientel. Då kan måhända resultat uppnås i en helt annan utsträckning än vad man hit-

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

tills förmått. Då tror jag också, att det då finns utsikter att verkligen hjälpa ungdomarna själva till rätta på ett bättre sätt än hittills. Jag uttrycker min glädje över att socialministern har slagit in på sådana vägar. Jag hoppas att de skall beträdas med all energi och att de skall leda till framgång.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Min avsikt var egentligen inte att göra några kommentarer till den diskussion som böljat fram och åter och som huvudsakligen rört sig om viktiga detaljfrågor. Jag har med intresse lyssnat dels på dem som förordat en starkare centralisering när det gäller att vinna utvägar för att placera unga missanpassade i fosterhem, dels på dem som jag tycker representerar det praktiska livets kvinnor och män, vilka med sina erfarenheter från barnavårdsnämnderna förordar en intensifiering av nuvarande verksamhet. Jag skall inte blanda mig i den diskussionen, och jag hade inte tänkt att över huvud taget göra några kommentarer, därest inte herr Ståhl uppkallat mig att säga några ord.

Jag måste i likhet med honom göra det erkännandet, att jag faktiskt ställer mig frågande till hela vårdformen, när jag avläser de resultat som har vunnits. 73 procent återfall efter 5 år är, som herr Ståhl påpekade, nedslående. Jag förstår att de som arbetar med dessa frågor kan lockas till att tappa sugen och till att tycka att detta egentligen är en fruktlös verksamhet. Man lägger också märke till att de som hamnat i ungdomsfängelse utgör en annan grupp, där vårdformen inte heller givit de resultat som skulle varit önskvärda. Av de siffror som herr Ståhl nämnde fann vi, att det egentligen inte är så stor skillnad i återfallsprocenten mellan dem som varit vid ungdomsvårdsskola och dem

som kommit från ungdomsfängelserna. Jag medger därför, herr Ståhl, att min uppmärksamhet riktades på dessa frågor i samma ögonblick som jag på allvar började få hand om dem, och eftersom jag ser på dem med oförvillade ögon är jag också angelägen om att, som herr Ståhl uttryckte det, försöka komma verkligheten mera inpå livet än jag har intryck av att vi gör för närvarande. Det blir kanske min andra uppgift i detta sammanhang. Som min första uppgift har jag koncentrerat mig på att övervinna den akuta platsbristen. Men sedan vi väl kommit till rätta med den delen av verksamheten kommer jag att ägna uppmärksamheten åt denna företeelse, som jag tycker i och för sig är nedslående.

Jag skall inskränka mig till denna kommentar i anledning av den förda debatten och övergår nu till att svara herr Lothigius, som i en interpellation frågat mig om jag ämnar vidta några åtgärder för att bereda de människor, som bor i närheten av ungdomsvårdsskolor, ökad trygghet mot övergrepp från intagna elever.

Herr Lothigius har här berört ett mycket svårbemästrat problem. Ungdomsvårdsskolorna är i huvudsak öppna institutioner, även om vissa av dem är utrustade med avdelningar som möjliggör slutet vård under en del av en elevs vistelse på skolan. Huvudsyftet med vården på skolorna är att påverka eleverna så att de inordnar sig i ett normalt samhällsliv. Därför är det av stor betydelse ur vårdsynpunkt att eleverna får kontakt med samhället utanför ungdomsvårdsskolan.

Dessa omständigheter gör att rymningar från skolorna är oundvikliga. Det är främst i samband med rymningar som elever vid skolorna gjort sig skyldiga till stöldar och andra brott. Befolkningen i närheten av vissa skolor, där det svårast belastade klientelet pla-

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

ceras, har varit särskilt utsatt. Utvecklingen mot ökad kriminell belastning bland de ungdomar som intages på ungdomsvårdsskolorna har skärpt problemet.

De åtgärder som kan vidtagas mot kriminalitet i samband med rymningar eller permissioner genom elever på ungdomsvårdsskolorna består i förbättring av skolornas utrustning samt av vården på skolorna. Omfattande åtgärder i detta syfte har vidtagits. En redogörelse för dessa har lämnats i den proposition rörande ungdomsvårdsskolorna, som i dag behandlas av kammaren. I detta sammanhang vill jag endast erinra om att en rad skolor utrustats med slutna specialavdelningar och att flera avdelningar av slutna karaktär tillkommer inom en snar framtid. I maj månad blir t. ex. en ny sådan avdelning färdig vid Långnässkolan invid Eksjö. De mottagningsavdelningar som föreslås i propositionen kommer att innebära ännu en förbättring av skolornas resurser.

I propositionen har jag uttalat, att jag har för avsikt att i fortsättningen ägna särskild uppmärksamhet åt bl. a. frågan om ändamålsenligheten av de på skolorna tillämpade vårdmetoderna. Självfallet kommer jag härvid att beakta det angelägna i att minska olägenheterna för dem som är bosatta i närheten av ungdomsvårdsskolorna.

Jag vill nämna, att länsstyrelsen i Jönköpings län på min begäran föranstaltat om en utredning angående förhållandena i närheten av Långnässkolan. Den närmaste anledningen till denna utredning, som ännu inte är färdig, var en petition som undertecknats av ett stort antal personer.

Interpellanten synes huvudsakligen ha fäst sig vid övergrepp mot allmänheten i samband med att ungdomarna erhåller permission från skolorna. Med anledning härav vill jag nämna något om permissionerna vid skolorna.

Permissioner förekommer av två slag, dels längre permissioner till hemorten eller dylikt och dels kortare permissioner till närbelägna samhällen för besök eller annat ändamål. Allmänna regler om permissionerna finnes i stadgan för ungdomsvårdsskolorna och i anvisningar som utfärdats av socialstyrelsen. De närmare bestämmelserna meddelas för varje skola av dess styrelse. Reglerna varierar därför beroende på elevklientelet, skolans belägenhet och andra sådana omständigheter.

Längre permission beviljas vanligen inte under de första tre månaderna av vistelsetiden på skolan. Sedermera beviljas vid de flesta skolorna fasta permissioner två eller tre gånger om året, i regel en till två veckor varje gång. Därjämte beviljas efter individuell bedömning ytterligare permissioner av varierande längd, över lördag—söndag till hemmet eller till s. k. söndagsföräldrar o. s. v. Flera skolor har stipulerat viss tids permissionsförbud efter rymning eller för sen återkomst från permission. Samråd skall alltid äga rum med vederbörande barnavårdsnämnd i fråga om de nu nämnda permissionerna.

När det gäller de kortare permissionerna varierar praxis vid skolorna betydligt. Av praktiska skäl kan dylika permissioner inte medges så ofta för eleverna vid avsides belägna skolor som för eleverna vid skolor belägna i eller nära samhällen. Man strävar efter att ge de skotsamma eleverna möjlighet att tillbringa en del av sin fritid på eget ansvar i likhet med vanliga ungdomar. Eleven skall återvända till skolan vid bestämd tid på kvällen. För sen ankomst leder liksom misskötsamhet till längre eller kortare tids permissionsförbud. Elever som vistats längre tid vid en skola får i allmänhet permission oftare än nyintagna elever. Permissionsmöjligheterna är också beroende på vilken avdelning eleven tillhör. Eleverna på yr-

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

kessskolornas öppna avdelningar får permission oftare än eleverna på de s. k. mellangradsavdelningarna. Eleverna på specialavdelningarna får inte permission på egen hand.

Det är inte lätt att finna den rätta avvägningen — det skall erkännas — mellan å ena sidan att visa eleverna förtroende och uppöva deras självständiga handlande samt å andra sidan att ha dem under betryggande tillsyn. Detta gäller speciellt de pojkskolor som är belägna i eller i omedelbar anslutning till en stad eller större tätort. Såväl skolornas lokala ledning som socialstyrelsen ägnar frågan oavslätlig uppmärksamhet, och permissionsprinciperna har vid olika tillfällen omprövats.

Det övervägande antalet permissioner skötes av eleverna på ett tillfredsställande sätt och föranleder inga konflikter med traktens befolkning. Om det emellertid visar sig att en viss permissionsordning kan medföra elakartade konflikter i en grannstad eller att det genom permissionerna uppstår ett spänningstillstånd mellan eleverna och traktens befolkning, bör man naturligtvis söka få till stånd förbättrade förhållanden genom att ändra permissionsordningen. Enligt vad jag inhämtat har socialstyrelsen med styrelserna för vissa skolor tagit upp frågan om ändring i permissionsreglerna så att man minskar det antal elever, som har permission samtidigt, och så att tiden för permissionerna avkortas. Med anledning härav har inskränkningar nyligen vidtagits i permissionsreglerna vid dessa skolor. Det är givetvis angeläget att frågan följes även i fortsättningen och att reglerna omprövas på nytt om anledning därtill visar sig föreligga.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga, att jag liksom interpellanten är bekymrad över de missförhållanden, som på olika sätt inrapporterats från trakten av vissa ungdomsvårdsskolor,

och att jag är angelägen att finna vägar för att komma till rätta med dem. Samtidigt måste jag emellertid än en gång understryka, att permissionerna är ett värdefullt hjälpmedel i vårdarbetet, som man inte utan stora olägenheter skulle kunna vara av med i den utomordentligt svåra verksamhet som ankommer på ungdomsvårdsskolorna.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret. Denna fråga hänger naturligtvis ihop med det som vi nyss diskuterat trots att det inte är riktigt samma frågeställning. Min interpellation är givetvis föranledd bland annat av den petition som 1 700 människor i Eksjö med omnejd skrivit under, en protest mot de våldsdåd och besvärligheter som de där boende är utsatta för. Alla har naturligtvis inte direkt kännning av missförhållandena, men det råder oro för den pågående utvecklingen på detta område i fråga om förhållandena i närheten av skolorna.

När representanterna för dessa 1 700 personer, omdömesgilla och ansedda människor, uppvaktade socialministern och framlade sina bekymmer, hade socialministern ställt en motfråga till dem: Vad anser ni att man skulle göra i detta fall? Han gav dock inte själv någon positiv anvisning. Jag anser det därför riktigt att ställa samma fråga till herr socialministern, eftersom statsrådet är huvudman för ungdomsvårdsskolorna och det åligger honom att råda bot på missförhållandena. Vi behöver ju faktiskt ett snabbt svar på den frågan.

Min interpellation var också föranledd av liknande situationer på andra ställen och den känsla av oro som uppstår t. ex. där man håller på att

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

inrätta nya skolor. Min egen kommun gränsar till Visingsö kommun, där vi har bestämt att en sådan skola skall inrättas. Man säger visserligen att ett lättare klientel skall skickas dit, men samma situation kan naturligtvis uppkomma även där, att man på grund av platsbristen är tvungen att blanda upp dessa elever med mera försigkomna. Då frågar sig människorna: Vilket skydd får vi som bor i närheten av dessa skolor, när vi tar emot dem? Och är det så underligt att föräldrar hyser oro för sina flickor och pojkar inför det umgänge som måste uppstå, då det ju är meningen i uppfostringsarbetet att den ungdom som kommit på glid skall få tillfälle att träffa vanlig och trevlig ungdom på orten och ta intryck av dem? Så säger också socialministern själv. Nu ser man med oro på de våldsdåd som inträffat, och man är rädd för att utvecklingen skall fortsätta i denna riktning. Det är, herr socialminister, en uppoffring ortsbefolkningen gör, när de tar emot dessa skolor. Man vet ju att ägare av fastigheter får ut ett sämre värde på dessa, när de säljer dem, och att ägare av gårdar har svårigheter att sälja de gårdar som ligger i närheten av en ungdomsvårdsskola.

Någonstans måste man ju ha skolor av denna typ. Men då är det minsta man kan begära att man försöker införa en sådan ordning att ortsbefolkningen får mesta och bästa möjliga skydd. Gör man inte det, äventyrar man ju också den behandlingsform som man tänkt sig för dessa unga. Ortsbefolkningen går i larnesk mot dem i stället för att öppna ett samarbete med skolan, som borde resultera i en mera personlig kontakt mellan de olika kontrahenterna. Det har också hänt i Eksjö att ortsbefolkningen sedan dessa ungdomsvårdsskolepojkar varit särskilt aktiva har tagit rättvisan i egna händer. Med hjälp av cykelkedjor och annat har en hel del ungdom i

Eksjö och även andra klått upp dessa anstaltsungdomar, som fått söka skydd hos polisen. Detta har hittills varit det mest effektiva medlet. Pojkarna har sedan inte vågat sticka näsan i staden på flera månader. Men det är ingen tillfredsställande lösning, att ortsbefolkningen själv måste leka ligister för att få ordning på förhållandena.

Jag hade nog väntat mig litet mera av förslag till aktiva åtgärder från socialministerns sida för att klara upp detta. Som försvarsminister var statsrådet känd för sitt kraftfulla uppträdande. Att försvara ortsbefolkningen mot ligister borde inte vara någon oöverstiglig uppgift för en gammal försvarsminister, även om det är helt andra medel som här måste användas.

Vi hade i höstas en stor debatt om ungdomsbrottsligheten, och det har även i dag varit en ganska lång diskussion om saken. Jag skall inte upprepa alla argumenten. Statsrådet hänvisar emellertid till åtgärder som föreslås i den proposition som ligger till grund för statsutskottets utlåtande nr 57. Jag kan inte underlåta att påpeka ett par saker. Det står där: »Socialstyrelsen har under hand rapporterat, att erfarenheterna av den ökade beläggningen på skolorna hittills är i stort sett gynnsamma.» Och vidare: »Ehuru det självfallet inte kan uteslutas, att ett starkare utnyttjande av skolorna kan leda till flera rymningar, har hittills ingenting framkommit som ger underlag för slutsatsen att den ökade beläggningen medfört en väsentligt högre rymningsfrekvens.»

I en tidningsintervju säger emellertid chefen för Långanäs något helt annat: »Möjligheterna att på lämpligt sätt differentiera klientelet inom anstalten är otillräckliga. De nio slutna vårdplatserna förslår inte på långt när. Svåra fall, som rätteligen borde tas in på den slutna specialavdelningen, måste på grund

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

av platsbristen förläggas på 'mellangradsavdelningen' med alla de risker detta kan innebära.» Och han säger också att »de speciella svårigheterna i höstas, som närmast ligger bakom opinionsyttringarna från orsbfolkningen och uppvaktningen nyligen för socialministern, måste tillskrivas den alltför stora intagningen av svårt belastade ungdomar. Myndigheterna krävde att anstalten skulle 'fullbeläggas', d. v. s. alla utrymmen tillvaratas. Ledningen förlorade därmed de platsmarginaler på de olika avdelningarna som tidigare möjliggjort placering av intagna och återtagna rymmare på lämplig avdelning.»

Detta uttalande av chefen för Långanäs står i kontrast mot det yttrande som fällts av socialministern. Vem skall man egentligen rätta sig efter, en rektor som dagligen ser eländet eller socialministern som någon gång då och då erhåller en rapport? Överbelastningen och en bristande kontroll är naturligtvis de främsta orsakerna till vad som händer på detta område. Jag noterar tacksamt att det i statsutskottets utlåtande 57 utlovas en förbättring, trots att jag där saknar bra mycket av fantasi att söka nya vägar för att ta hand om dessa ungdomar.

Jag skulle vilja fråga socialministern: Vad förekommer det för samarbete mellan er och inrikesministern för att klara de polisiära uppgifterna? Det borde vara naturligt att med en bättre bevakning skydda medborgarna på de platser, där dessa skolor är belägna.

Socialministern har i sitt interpellationssvar uppehållit sig vid frågan om permissionerna vid dessa skolor. Det har visat sig att det brustit på denna punkt, då dessa ungdomar fått vistas ute, t. ex. i Eksjö, till långt in på nätterna. Huruvida ungdomarna själva tagit sig permission eller inte, vet jag inte, men detta har uppmärksammats

av iakttagarna i Eksjö, och det har naturligtvis bidragit till att man är upprörd.

För ungdomarnas egen skull och för att hjälpa dem måste man hålla styvt på de bestämmelser som görs upp. Jag noterar med tillfredsställelse socialministerns uttalande att socialstyrelsen tagit upp dessa frågor med de olika skolorna.

Trots den kritik jag här vågat framföra, vill jag tacka för svaret, som dock andas förståelse för problemet och utgör ett erkännande av dess svårigheter. Jag fattar det så, att socialministern med all kraft skall försöka stävja missförhållandena och med stor uppmärksamhet följa denna fråga.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! När jag lyssnade till herr Lothigius nyss, fann jag föga av den förståelse för problemets svårartade karaktär, som jag fann hos de personer som uppvaktade mig angående förhållandena i Långanäs och Eksjö, personer som själva drabbats av de övergrepp som dessa pojkar vid olika tillfällen gjort sig skyldiga till. De utgick nämligen inte ifrån att jag som en försvarsminister för dem plötsligt skulle vidtaga kraftingripanden. Vad är det för övrigt för kraftingripanden som herr Lothigius tänkt sig? Menar han att vi skall låsa in pojkarna och inte låta dem se dagsljuset? Vad är det för fantasifulla ingripanden som han vill att myndigheterna skall vidtaga?

Vi som lyssnat till dagens debatt och som har litet fantasi och litet förståelse för dessa ungdomar, som ofta kommer från hem vilka i olika avseenden är belastade, kommer till en helt annan slutsats än den herr Lothigius gav uttryck för. Jag förstår, att den som kommer från ett ombonat hem och

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

inte varit i kontakt med denna världens fördärvlighet kan komma till slutsatser av den karaktär som herr Lothigius gav uttryck för, när han menade att jag som gammal försvarsminister skulle ingripa. Vad skall jag ingripa med? Skall jag ingripa med vapen eller vad är det herr Lothigius tänker sig?

Efter denna allmänna kommentar vill jag erkänna, att jag vid den ifrågavarande uppvaktningen förvisso ställde frågan: Vad skulle ni göra i min situation? Skulle ni neka de unga att erhålla permission? Nej, det ville man inte. Jag frågade då, om de ansåg att skolan skulle placeras på annan ort. De tyckte att detta i och för sig vore önskvärt. Men, mina damer och herrar, det är precis vad man önskar praktiskt taget överallt.

Herr Lothigius talar om att man måste skydda människorna på de olika orterna mot dessa »ligister» och säger, att det hittills effektivaste medlet som använts mot dem är cykelkedjorna. Det är precis sådana pogromstämningar som jag tycker att han i viss mån vädjade till och som man tyvärr finner litet varstans i detta land men som är det sämsta tänkbara medlet att komma till rätta med problemen. Innan vi ännu förlagt en ungdomsvårdsskola till en viss ort har jag uppvaktats med brev, i vilka man vänder sig mot de unga interner som skall komma dit. Det är denna inställning från allmänhetens sida som vi också skall dämpa ned. Den är en helt annan än den, som de för denna verksamhet intresserade här tidigare i dag givit uttryck åt, då de sagt att det gäller att bland allmänheten skapa förståelse för dessa unga människor och deras olycksöde, en förståelse som gör att man i stället skall kunna öppna sina hem för unga människor som har råkat illa ut.

Vad gäller detta särskilda fall, så ligger skolan där den ligger. Jag medger

att de som har hand om dessa unga har en svår uppgift sig förelagd. Jag vet att det är fråga om en svår avvägning, hur lång fritid man skall ge dem, om de skall helt avstängas från normala människor eller om man skall bereda dem möjlighet att under eget ansvar komma i kontakt med sådana människor. För att inte från början misslyckas i strävandena att låta dessa unga komma i kontakt med människor med vanliga egenskaper, kan man inte ansluta sig till den opinion som jag fick intrycket av att herr Lothigius understödde. Man skall i stället försöka vädja till de normala människorna att, så långt det går att sträcka sig i det avseendet, bemöta dessa unga människor på ett hyggligt sätt och i varje fall inte i onödan öka de motsättningar, som i och för sig av förklarliga skäl kan uppkomma. Då har jag sagt mig, att det enda vi kan göra är att — som jag också gjort efter den uppvaktning jag nämnde — närmare undersöka de permissionsregler som funnits även vid Långanäs och vidta justeringar. Men det kan väl aldrig vara avsikten att justeringarna skall drivas därhän, att de unga helt och hållet stängs inne på ungdomsvårdsskolorna?

Herr Lothigius gjorde slutligen en kommentar till frågan om överbeläggningen och rymningarna vid skolorna och hänvisade till vad rektorn vid Långanäs sagt. Jag kan för min del hänvisa till den statistik som utarbetats av socialstyrelsen och där man kommit till slutsatsen, att den s. k. överbeläggningen inte hittills lett till ett ökat antal rymningar.

I anslutning till talet om överbeläggning kan jag inte underlåta att än en gång säga: Är det fråga om överbeläggning, när man har 760 platser tillgängliga och — såsom fallet var den 1 september 1958 — 536 närvarande elever? Beläggningen ökade sedermera, kanske genom departementets ingripande, till

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

651 elever på 760 platser. Den 1 februari 1959 var det 649 elever på 750 platser och den 1 mars 1959 672 elever på 750 tillgängliga platser.

Nej herr talman, jag har närmast det intrycket, att om det varit någon annan än den ansvarige departementschefen — ty jag anser mig vara ansvarig för denna verksamhet — som gjort denna upptäckt, att det var bara 536 närvarande elever på 750 tillgängliga platser, så hade departementschefen blivit utsatt för hård kritik — en kritik som i och för sig inte skulle ha varit oberättigad, när man vid samma tidpunkt hade 256 aktuella väntefall. Jag har aldrig förnekat att vi har en brist på platser, och min proposition, enligt vilken vi får 285 nya platser inom icke alltför lång tid, visar också att jag har detta med platsbristen fullt klart för mig. Men denna platsbrist får väl inte utgöra ett motiv för att man inte skall utnyttja de platser som redan finns, precis på samma sätt som den omständigheten att vi har en bostadsbrist inte utesluter att jag reagerar mot att man inte utnyttjar de bostäder som redan finns. Det är därför vi har kommit upp till ett högre beläggningstal nu jämfört med tidigare. Och det är med tillfredsställelse jag funnit att utskottet i sitt yttrande just understrukt det tacknämliga i att platserna nu bättre utnyttjas än tidigare.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Det är alldeles fel, herr socialminister, att påstå att jag här skulle företräda dem som vill använda andra inhumana metoder för att klara de här ungdomarna. Det är just för att få ordning och reda på förhållandena som jag har ställt min interpellation. Hela min strävan i detta fall går ut på att skapa förutsättningar för att kunna ge

dessa ungdomar den vård de så väl behöver. För att de skall kunna få denna vård måste vi skapa förtroende för dem hos den allmänhet som bor i närheten av dessa skolor. Sådant förtroende finns inte för närvarande. Därför behövs det något som kan minska risken för våldsdåd.

Jag vill inte alls ansluta mig till dem som använder cykelkedjor. Jag sade tvärtom, att så får man inte göra. Följden blir att allmänheten tar saken i egna händer. Denna synpunkt skall socialministern inte lasta mig för. Vad har herr Lothigius för rekommendationer att göra i stället? frågade socialministern. Jag föreslog att man skall undersöka förutsättningarna att ge de kommuner, som nu har sådana här skolor, möjlighet till bättre polisbevakning, att inrätta ytterligare någon tjänst med uppgift att syssla med detta problem, en barnavårdsman eller annan lämplig person att vända sig till.

I debatten här, i höstas och i dag, har man föreslagit andra åtgärder. Vi tror att det finns en hel del förenklade metoder som bör kunna utnyttjas, att på ett effektivare sätt ordna med bättre differentiering än som nu sker, att plocka ut de ungdomar som inte är så svårt belastade och placera dem i enklare läger, sysselsätta dem med skogsarbete, med att gräva diken, hugga ved o. s. v. och sålunda ge dem möjligheter till ett hårdande utliv. Därigenom skulle man få bättre möjligheter att ta hand om det mera svårhanterliga klientelet. Jag tror att detta är en utväg att klara den här situationen så snabbt som behövs.

I fråga om själva platsbristen kommer man inte ifrån det faktum att på vissa enstaka skolor, bl. a. Långanäs, har det varit platsbrist, som medfört svårigheter för ortsbefolkningen i det att skolan inte kunnat hålla reda på de ungdomar som vistats där och tillhört ett svårhanterligt klientel.

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag vill med tillfredsställelse notera att herr Lothigius i sitt senaste anförande ger uttryck åt ungefär de tankegångar som har föresvävat mig om hur man skall komma till rätta med dessa ungdomar — en differentiering av klientelet som ger oss möjlighet att isolera vissa element och möjlighet att variera behandlingen. Om herr Lothigius är inne på sådana tankegångar är jag helt överens med honom. Liksom jag är överens med honom om att det gäller att skapa förtroende hos allmänheten och inspirera den till att hjälpa dem som på ungdomsvårdsskolorna har ansvaret för dessa unga människor, vilka har råkat på glid och som jag betraktar som stundom sjuka människor men också i vissa fall som människor, vilka genom olyckliga omständigheter har råkat illa ut.

Men sedan ville herr Lothigius föreslå någon väg utöver den som jag har anvisat. Han ville att man skulle tillätta en extra barnavårdsman på de orter där man har ungdomsvårdsskolor. Det är möjligt att detta vore en utväg, även om min första reaktion är att jag ställer mig litet skeptisk, eftersom jag knappast tror att de som rymmer från skolorna rusar i väg till barnavårdsmannen på orten när de genomfört rymningen. Deras avsikt är väl i stället att undvika barnavårdsmannen.

Slutligen säger herr Lothigius på tal om platsbristen, att det har i varje fall varit brist på platser och att så är förhållandet vid Långanäs. Men, herr Lothigius, detta har jag heller aldrig förnekat. Just det faktum att jag i propositionen föreslår 285 nya platser utöver de 750—760 vi för närvarande har är ju ett bevis för att jag anser att det har rått platsbrist. Men detta kan å andra sidan inte tas som argument för att vi inte skall utnyttja de platser

som redan finns. När jag tog itu med detta problem var min första åtgärd att se till att befintliga platser utnyttjades. Min nästa åtgärd blir att se till att ytterligare platser ställs till förfogande.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Efter de här mera vänliga tongångarna mot min person har jag inget övrigt att tillägga.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Vad som föranledde mig att begära ordet var det häpnadsväckande uttryck som socialministern använde: Vill herr Lothigius då inte låta dessa ungdomar se dagsljus? Jag måste verkligen säga att detta är utomordentligt typiskt. Ty om man vill ha fastare riktlinjer, inte är helt nöjd med det nuvarande tillståndet utan vill ha ett mera effektivt omhändertagande, då utmålats man genast som sadist, då vill man ej låta dem se dagsljus. Vi protesterar mot sådana omdömen, även om vi har en uppfattning som avviker från den förhärskande.

Vad jag tycker i min enkelhet är att en av de åtgärder, som allra först måste vidtas för att råda bot på sådana här ytterst bedrövliga missförhållanden som senast har exemplifierats i Långanäs, är att inrätta flera slutna avdelningar. Jag fick precis samma uppgift av rektorn i Långanäs som den statsrådet lämnade, nämligen att det är överbeläggning på den slutna avdelningen. Man måste ha pojkar på öppna och halvöppna avdelningar som borde vara på den slutna avdelningen.

Vidare måste jag ta bestämt avstånd från statsrådets uttalande att interpellanten väjdade till »pogromstämningar». Interpellanten har endast — och det vill jag också göra — konstaterat det faktum, att det råder stor oro och förtvivlan bland ortsbefolkningen i närheten av ungdomsvårdsskolorna.

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

Statsrådet bör komma ihåg att bland denna orsbefolkning är det förfärligt vanligt icke att betrakta dessa människor, som på grund av olyckliga omständigheter kommit in på asociala och kriminella banor, som olyckliga människor utan att betrakta dem som lymlarna från Lövsta, lymlarna från Långanäs o. s. v. Så ligger det faktiskt till. Det är en angelägen uppgift att verkligen upplysa människorna om hur det i själva verket förhåller sig och att få bort den pogromstämning som kan uppkomma och som i dag bara har konstaterats men som varken herr Lothigius eller skulle jag tro någon annan gör sig till anhängare av.

Det är inte lätt för genomsnittssvensken att hjälpa till att ta hand om dessa ynglingar, när han utsatts för brott från deras sida eller med skäl kan frukta att bli utsatt för sådant.

Jag skall inte gå in på överbeläggningen, ty då slutar vi väl aldrig, och den frågan hör egentligen inte hit. Men jag tycker att det är advokatyr av socialministern att jonglera med siffrorna såsom han gjort, därför att en effektiv ungdomsvårdsskola, skulle jag vilja säga, får aldrig vara fullbelagd.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Med anledning av herr Munktells senaste kommentar vill jag säga, att jag inte gjort mig skyldig till något jonglerande med siffror, utan de siffror jag nämnt är helt enkelt de som socialstyrelsen tagit in beträffande beläggningen i skolorna. Det har aldrig vid någon tidpunkt, om man tar hänsyn till hela antalet, förekommit någon överbeläggning, d. v. s. att antalet närvarande varit större än det egentliga platsantalet. Det är givet att på någon enstaka skola antalet intagna elever vid en viss tidpunkt varit lika stort som

platsantalet, men det har inte varit överbeläggning på någon skola. Det är fakta som man helt enkelt inte kan komma ifrån.

Anledningen till att jag vände mig mot herr Lothigius var det sätt, varpå han kommenterade mitt interpellations-svar. Även jag kan väl anse att det ibland kan behövas, som det uttryckes, fastare tag när det gäller att ta hand om dessa ungdomar. Jag tror bl. a. att de så snart som möjligt skall lära sig respektera arbetet. Det är enligt mitt förmenande en mycket enkel terapi, som emellertid många gånger visat sig vara ytterst verkningsfull. Jag tror att det ligger mycken sanning i det gamla ord-språket att fåfång gå lärer mycket ont. Men när jag talade om hur man skall gå till väga och när jag ställde motfrågan: Skall vi inte låta dem se dagsljuset, skall vi hålla dem inspärrade hela tiden? så var det inte bara en retorisk fråga, herr Munktell. Om man på skolorna skall visa ungdomarna förtroende och ge dem permission för att de skall komma i kontakt med den vanliga befolkningen, innebär det alltid att man tar vissa risker. Varken jag eller herr Munktell eller ledningen för skolorna kan lämna absoluta garantier för trygghet för befolkningen runt omkring dessa skolor, det är jag medveten om. Det kan inte heller lämnas några absoluta garantier för att det inte skall bli rymningar. Vad vi kan göra är att under en viss tid isolera de pojkar, som visar benägenhet för rymning, och det är i själva verket vad som nu kommer att ske.

Beträffande Långanäs medger jag, att herr Munktell har rätt i att det där är önskvärt med flera platser på slutna avdelningar. Men det önskemålet har jag också behjärtat, och det blir, som herr Munktell vet, enligt propositionen på Långanäs ytterligare en slutna avdelning, som kommer att bli färdig under den närmaste tiden.

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., tillika svar på interpellation ang. åtgärder för ökad trygghet mot övergrepp från elever vid ungdomsvårdsskolor

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag ber bara att få hänvisa till sidan 6 i statsutskottets utlåtande nr 57. Där står att det för hela organisationen är 750 tillgängliga platser. Antalet intagna elever är 794 och antalet närvarande elever 672. De intagna utöver dessa 672 måste väl vara dels sådana som har permission och dels sådana som rymt. Men om alla intagna elever vore närvarande, vore det en klar överbeläggning.

Beträffande rymningarna är det klart att man måste räkna med att sådana alltid förekommer. Men vad jag med tillfredsställelse konstaterat i denna proposition är just att det blir mera slutna avdelningar. Om man över huvud taget skall kunna tillämpa denna princip att så att säga slussa eleverna till öppnare och öppnare avdelningar och slutligen till anstalter liknande dem som finns utanför Landskrona, där eleverna endast bor på anstalten och för övrigt sköter sina arbeten, då måste själva starten, d. v. s. de slutna avdelningarna, vara väl rustad.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag tar till orda även med risk för att det kan verka tjatigt. Men eftersom herr Munktells påstående att jag skulle manipulera med siffror inte bör stå oemotsagt, hänvisar jag till precis samma tabell som herr MunkteLL läste ur nyss. Han bör även besvara sig med att läsa en kolumn längre bort. Det framgår att det den 1/3 1959 fanns 750 tillgängliga platser och att antalet intagna elever var 794. Men så många är aldrig där. Antalet närvarande elever var 672. En del som markeras som intagna har antingen rymt eller är på permission. Om man då har en kö på 189 aktuella fall, skall man väl ha möjlighet att ta in en del av dessa.

Då skall ändå herr MunkteLL lägga

märke till att beläggningen har ökat högst väsentligt sedan socialdepartementet ingrep. Dessförinnan var det nämligen 536 närvarande elever på 760 tillgängliga platser, nu har antalet närvarande ökat till 672. Detta, herr MunkteLL, är jag mycket tillfredsställd med, och jag har uppfattat att utskottet också är det.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag vill verkligen inte fortsätta denna tvist. Jag vill bara kort och gott konstatera, liksom jag gjorde i ett tidigare anförande, att en god ungdomsvårdsskola aldrig kan vara fullbelagd. Det måste finnas möjligheter att ta tillbaka just dem som rymt — vi är överens om att det alltid måste förekomma rymningar. Det måste finnas möjligheter att ge eleverna permission en viss tid, sedan åter ta in dem på anstalten och därefter ge dem litet längre permission. Att antalet närvarande elever är lägre än antalet tillgängliga platser är därför, som jag ser det, inte det minsta anmärkningsvärt.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I—VIII

Vad utskottet hemställt bifölles.

Mom. IX

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. X

Utskottets hemställan bifölles.

§ 16

Föredrogos vart efter annat

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta mo-

Ändring av riksbankens sedeltyper

tioner angående differentierad vård av de svårartade ungdomsbrottslingarna;

statsutskottets utlåtande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272); och

bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om utgivande av en utförligare matrikel över riksdagens ledamöter.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 17**Ändring av riksbankens sedeltyper**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion angående viss ändring av riksbankens sedeltyper.

I en inom andra kammaren under nr 381 väckt motion, som hänvisats till bankoutskottet, hade herr *Dickson* föreslagit, att riksdagen måtte anmoda bankofullmäktige att tillse att text av innebörd att vederbörande sedel vid anfordran av riksbanken inlöstes med guldmynt samt orden »Hinc robur et securitas» snarast avlägsnades från riksbankens alla sedeltyper.

Utskottet hemställde, att förevarande motion II: 381 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **DICKSON** (h):

Herr talman! Kammaren har under ganska lång tid sysslat med ungdomens snedsprång. Jag skall nu ta upp en fråga som gäller statens snedsprång. De är ganska många och här är ett av dem.

Många tycker kanske att detta är en obetydlig fråga, men det är det inte alls. Det gäller egentligen om staten utan att någon skall reagera mot det skall få trycka osanna uppgifter. Som de flesta vet, som har haft pengar i sin hand, står det på en del av våra sedlar, att denna sedel inlöses av Sveriges riksbank med guldmynt, om man presenterar den där. Om man tänker sig att en utlänning översätter detta och finner, att han kan få guldmynt för sedeln — det garanterar ju staten — och går till riksbanken, blir han väl närmast utskrattad. Jag har en sedel här på 100 kronor. Den är — såvitt jag förstår — tryckt år 1958; i varje fall står det så på den. Jag vet inte om det är sant det heller. Dessutom står där vad jag nyss anförde och slutligen namnet Per Åsbrink. Det är chefen för Sveriges riksbank. Skall man tyda detta bokstavligen, skulle sålunda inte bara Sveriges riksbank som sådan utan också riksbankschefen år 1958 utfästa sig att om denna sedel presenteras i riksbanken inlöses den med guldmynt.

Jag har inte varit med och hört de livliga diskussionerna om denna sak i bankoutskottet, men jag misstänker att dess ledamöter i någon sorts sömngångaraktig tankspriddhet har sagt: Den här Dickson kommer med sådana underliga förslag, och det kan vi inte godkänna. Utskottet har därför helt enkelt förklarat, att motionen inte skall bifallas, även om det erkänner att »det i och för sig torde vara önskvärt att utfästelsen om guldinlösen borttoges från sedlerna».

Riksgäldskontoret, som ju har litet med saken att göra, har också avstyrkt motionen, liksom för nio år sedan, då frågan även var uppe. Det säger, att det skulle medföra vissa tekniska svårigheter att ta bort detta lögnaktiga löfte. Jag var inne på ett tryckeri häromdagen och frågade experterna där om saken. De svarade, att vilket tryckeri som helst i Sverige kan åta sig att med

Ändring av riksbankens sedeltyper

största lätthet göra en anordning så att texten markeras som ogiltig. Man kan sätta en rad med röda små ringar eller kors över texten. Dessa tekniska svårigheter tror jag därför inte på. Riksbanken förfogar ju över mycket förnämliga maskiner för att göra sedlar — den får t. o. m. en alldeles ny, som inte har kommit ännu och som jag i förbigående sagt, herr talman, hoppas skall vara länge och inte bli alltför fort utsliten.

Jag kommer att yrka bifall till denna motion och även att ta rösträkning på den, herr talman, därför att jag anser det vara en oerhörd sak, att detta skall passera utan att egentligen någon reagerar mot det. Undra på att ungdomar och andra här i landet smusslar med sanningen och pålitligheten, om staten skall visa detta exempel! Själva den omständigheten att frågan betraktas med sådan likgiltighet är ett tecken på att här behövs en ordentlig uppräckning. Det är en mycket liten operation som krävs för att vi skall få ett allvarligt missförhållande tillrättat. På andra områden kan vi behöva betydligt grövre instrument — till den saken blir det kanske anledning att återkomma en annan gång. För dagen skulle jag vilja yrka bifall till motionen om att riksbanken snarast möjligt måtte ta bort den osanna uppgift som nu finns på våra sedlar.

Vidare har i motionen uttalats ett önskemål om att devisen »Hinc robur et securitas» måtte tas bort från sedlarna. I det avseendet är jag inte så säker på att det är nödvändigt att göra en ändring, men jag skulle vilja påpeka en sak. Anledningen till att man inte vill ta bort denna devis är dels att den har gammal hävd, dels att den ingår i den ornamentala utsmyckningen av sedlarna. Jag skulle vilja varna för inställningen att så fort det rör konst skall praktiskt taget vad som helst vara tillåtet. Vi har nog i olika sammanhang fått bevittna att om en sak bara rubriceras som konst, god litteratur, förnäm-

lig vers eller vackra målningar, kan allting ursäktas. Likaså anses det ju att en person, som är konstnär, är ursäktad vilket levnadssätt han än väljer.

Herr talman! Jag upprepar mitt yrkande om bifall till motionen i andra kammaren nr 381.

Häri instämde herrar *Gansmoe* (h), *Nilsson* i Göingegården (h), *Edlund* (h), *Hedin* (h) och *Hamilton* (h).

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon debatt med herr Dickson på denna punkt. Jag gissar att utöver dem, som här instämt med honom, är det nog ett mycket ringa antal ledamöter som blivit moraliskt miljöskadade av att det på en del sedlar finns den uppgift herr Dickson talat om. Om herr Dickson tagit upp en femma eller tia eller tusenlapp, skulle han ha kunnat konstatera att där är denna uppgift borttagen, och riksgäldsfullmäktige har ju sagt att så även skall vara fallet med de nya 50- och 100-kronorssedlarna. Utskottet menar — det var kanske detta som herr Dickson betraktade som sömngångaraktigt — att det är riktigast att inte nu företa någon ändring utan avvakta utgivandet av de nya sedlarna.

Vad beträffar devisen »Hinc robur et securitas» finner jag det värdefullt, att herr Dickson inte bestämt yrkade på att denna skall försvinna. Såsom utskottet framhållit ingår denna devis i sedlarnas utsmyckning, och vi kan inte se att det finns någon anledning att ta bort den.

Herr Dickson har ju meddelat att han skall begära rösträkning, och det återstår väl inte något annat än att vänta och se, hur många som vill att riksbanken omedelbart skall sätta i gång med att trycka nya sedlar för att få bort uppgiften om att sedlarna inlöses med guld.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Om jag riktigt förstod utskottets ärade representant vill han

också gärna att den här osannfärdiga sentensen skall tas bort från våra sedlar, men han tycker att det inte gör någonting, om man dröjer några år tills de nya sedlarna är färdiga. Jag anser att man inte skall vänta en enda minut, när det nu finns en möjlighet att på denna lilla punkt klara statens anseende och medverka till att så småningom möjligen förtroendet till de utfästelser och försäkringar, som från statens håll göres, skall kunna återställas.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dickson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Dickson yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 165 ja och 34 nej, varjämte 16 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Obligatorisk tillägssjukpenningförsäkring för företagare

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om obligatorisk tillägssjukpenningförsäkring för företagare.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Till föreliggande utlåtande från andra lagutskottet har fem ledamöter fogat en blank reservation. Då jag är en av dem skall jag be att få göra ett par korta kommentarer.

Under reservationen döljer sig ingalunda några djupgående meningsmotsättningar mellan utskottsmajoriteten och oss. Vi har varit ense om att anslutningen av företagare till den frivilliga försäkringen för tillägssjukpenning icke fått den omfattning som varit önskvärd. Av utskottets utlåtande framgår att dessa försäkringstagare år 1958 uppgick till omkring 97 000. Det betyder att knappt 20 procent av företagarna anslutit sig till denna frivilliga försäkring.

Men vi har inte varit helt ense om själva skrivningen i utlåtandet. Vi vet i verkligheten inte så mycket om skälen till att företagarna inte i större utsträckning tecknat frivillig tillägssjukpenningförsäkring. Man möter inte sällan småföretagare som klagat över att de måste betala avgifter till den obligatoriska sjukförsäkringen för sina anställda, men själva inte har råd att betala för egen försäkring, framför allt inte om de har kommit upp i litet högre ålder. Många företagare anser försäkringen för dyr. Som företagsledare har de helt enkelt inte råd att lägga sig sjuka. Detta kan vara en av anledningarna till att de inte i större utsträckning har anslutit sig. Småföretagarna har i många fall en ganska blygsam inkomst. De tycker att utgiften för försäkringen är för stor i förhållande till vad de får för den och tar risken, vilket kanske är

Obligatorisk tilläggssjukpenningförsäkring för företagare

oförnuftigt. Därtill kommer att avgifterna i den frivilliga försäkringen för tilläggssjukpenning är högre än i motsvarande obligatoriska försäkring. De tycker därför att försäkringen är orättvis utformad.

Men det är också tänkbart att företagarnas bristande anslutning beror på otillräcklig kännedom om de möjligheter som denna frivilliga försäkring erbjuder. Där finns nämligen stora variationsmöjligheter. Man kan ha en karenstid, inklusive de tre obligatoriska karensdagarna, på 15, 30 eller 90 dagar med däremot svarande högre eller lägre avgifter. Det är förmånligt för företagarna att begagna sig av dessa möjligheter och försäkra sig för i varje fall katastroffallen, alltså långvarig sjukdom.

Det är också möjligt att företagarna har skyddat sig på annat sätt, t. ex. genom försäkring i annan form. Därom vet vi mycket litet. Men det är ganska sannolikt att de inte i större utsträckning har skaffat sig sådant skydd.

I utskottsutlåtandet finns en mening, där utskottet går litet längre än vi reserverar tyckt vara riktigt. Utskottet säger nämligen att det saknas skäl att i detta sammanhang ta ställning till huruvida effektiviseringen av företagarnas sjukförsäkring bör åstadkommas genom att försäkringen blir obligatorisk eller på annat sätt. Så som utskottet skrivit uppskjutes endast ställningstagandet. Vi har för vår del varit beredda att uttala att det inte får bli fråga om obligatorisk anslutning. Vi tror inte att detta vore en framkomlig väg. Många skäl talar däremot. Jag ber att få återropa vad som i remissyttrandet från riksförsäkringsanstalten står återgivet av vad socialförsäkringsutredningen har sagt om obligatorisk försäkring för tilläggssjukpenning för företagare. Denna utredning ansåg sig icke kunna förorda att självständiga företagare ålades obligatorisk försäkring för tilläggssjukpenning, med hänsyn till *dels* risken för

missbruk om dessa personer försäkrades för en hög sjukpenning, *dels* till att det syntes mindre tilltalande att tvångsförsäkra företagare relativt högt, även om de inte behövde någon sjukpenningförsäkring. Härtill komme, att frågan om arbetsgivarbidrag till försäkringen och avgifternas storlek i olika fall skulle kompliceras, om även självständiga företagare bleve obligatoriskt tilläggsförsäkrade. Jag finner dessa skäl alltså giltiga. Det vore inte lyckligt att gå fram på den obligatoriska vägen.

Vi har tagit fasta på vad Sveriges hantverks- och småindustriorganisation sagt. Denna har tillstyrkt förslaget om utredning men framhåller att innan man företager en sådan bör man försöka med en upplysningskampanj, gärna begränsad till visst geografiskt område eller viss yrkesgrupp. Vi har en viss erfarenhet av hur en sådan upplysning kan verka. Anslutningen har genom en kampanj hösten 1957 och våren 1958 ökat från 82 000 till 97 000, alltså med ungefär 18 procent under ett år. Detta måste väl betraktas som ett relativt tillfredsställande resultat. Framgången beror naturligtvis på hur intensiv kampanjen är.

Sveriges hantverks- och småindustriorganisation har i sitt remissyttrande förklarat sig beredd att antingen i samråd med myndigheter eller i egen regi vidtaga åtgärder i detta syfte, alltså för att genomföra en upplysningskampanj. Vi tycker det vore lämpligt att pröva denna väg för att se om man inte därigenom skulle kunna nå en större anslutning.

Utskottets utlåtande går ut på förut-sättningslös utredning, och det har vi inte haft någonting emot.

Jag skall nu be att få komplettera vad jag tidigare sagt om skillnaden i avgifter för obligatorisk och för frivillig försäkring med några siffror, som jag bett utskottets sekreterare ta fram och som han just nu varit vänlig att lämna mig. Av dessa framgår att avgif-

Införande i vägtrafikförordningen av vissa särskilda bestämmelser rörande skolskjutsar

ten för den frivilliga försäkringen är dubbelt så hög i vissa fall, 75 kronor för den obligatoriska men 151 kronor för den frivilliga försäkringen. Detta gäller alltså vid en ålder av 40—50 år och en tilläggsjukpenning på 11 kronor. Man må inte förundra sig över att försäkringstagarna i så fall är litet tveksamma.

Jag skall, herr talman, för att förkorta debatten, befria utskottets ordförande från en honom åliggande skyldighet och i hans ställe yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Vi har, som herr Björkman nyss anförde, inom utskottet enat oss om att tillstyrka en förutsättningslös utredning av detta spörsmål. Då jag har fogat en blank reservation till utskottets utlåtande, gäller det närmast en rent formell, jag skulle kunna säga redaktionell, sak.

På sidan 7 i utskottets utlåtande skriver utskottet, att den utredning som föreslås komma till stånd bör kunna ske i samband med att vissa samordningsfrågor utredes, därest årets riksdag fattar beslut om en allmän tilläggserspionering. I andra hand skulle den utredning, som socialministern aviserade i propositionen 126 under fjolåret, angående en revision av sjukförsäkringslagen, kunna behandla detta spörsmål.

Vi kan alltså konstatera, att vi i dag inte vet någonting om, huruvida dessa samordningsproblem kommer upp till utredning. I varje fall vet vi inte när så kan ske. Det förefaller mig mycket olämpligt att som första alternativ hänvisa utredningen till någonting, varom vi ingenting vet. Jag hade därför velat att den revision av sjukförsäkringslagen, som socialministern under föregående års riksdag förutsatte skulle komma till stånd, hade fått taga ståndpunkt till detta ärende.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än det som herr Björkman redan har framfört.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19**Införande i vägtrafikförordningen av vissa särskilda bestämmelser rörande skolskjutsar**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om införande i vägtrafikförordningen av vissa särskilda bestämmelser rörande skolskjutsar.

Andra lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 323 i första kammaren av herr *Sundin* och herr *Larsson, Thorsten*, samt nr 395 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Kärby m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte föranstalta om åtgärder för införande i vägtrafikförordningen av föreskrifter innebärande *dels* att skolskjutsfordon skall utrustas med såväl framåt som bakåt synlig beteckning som anger, att fordonet är ett skolskjutsfordon, *dels* att stopplikt skall åligga fordonstrafikant innan denne passerar ett skolskjutsfordon, som tar upp eller lämnar av elever utefter allmän väg».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 323 och II: 395, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sunne, Larsson, Thorsten*, och *Wahrendorff*, fru *Svensson* samt herr *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 323 och II: 395, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av 46 §

Införande i vägtrafikförordningen av vissa särskilda bestämmelser rörande skolskjutsar

1 mom. andra stycket vägtrafikförordningen som i reservationen angivits.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! De frågor angående vissa bestämmelser rörande skolskjutsar, som behandlas i detta utskottsutlåtande, har redan tidigare i dag varit föremål för debatt i samband med det interpellationssvar, som kommunikationsministern lämnade herr Carlsson i Huskvarna. Det finns alltså inte längre anledning att fördjupa sig särskilt mycket i ämnet. Låt mig bara konstatera att de bestämmelser om att skolskjutsar skall utrustas med skyltar, som nu kommer att utfärdas, säkerligen kommer att bli till stor nytta. Det är en enkel och praktisk åtgärd, som man får räkna med på ett effektivt sätt skall bidra till att minska olycksfallsriskerna kring skolskjutsarna.

Stopplikt för motorfordonsförare, som nalkas en skolskjuts, vilken stannat för att ta upp eller avlämna barn, avvisas såväl av utskottet som av kommunikationsministern i hans interpellationssvar. Det finns åtskilliga skäl som talar för en sådan stopplikt. Men i de remissvar, som har inkommit till andra lagutskottet från myndigheter och organisationer, har framförts så pass starka skäl mot ett införande av bestämmelse om stopplikt, att även jag, som tidigare haft vissa sympatier för att en sådan stoppliktsbestämmelse skulle tas in i vägtrafikförordningen, i varje fall tills vidare lämnat den ståndpunkten och biträtt utskottsmajoritetens.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anvisar emellertid i sitt remissvar en möjlighet att förtydliga 46 § i vägtrafikförordningen genom att i nämnda paragraf inta en uttrycklig bestämmelse om att motorfordonsförare är skyldiga att, då de nalkas eller passerar skolskjuts som stannat för barns av- eller påsti-

gande, visa nödig hänsyn och nedsätta farten. Det skulle alltså vara en redaktionell ändring, som klart ådagalägger detta och som skulle kunna bli till nytta vid undervisningen i bilskolorna och i propagandan, där man alltså skulle kunna bestämt peka på att motorfordon, då de passerar skolskjutsar, skall sakta farten och visa den hänsyn som omständigheterna kräver. I reservationen har vi yrkat, att 46 § skall omredigeras på det sätt som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har anvisat.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Här har skett ett litet olycksfall i arbetet i dag. Om det föreligger interpellation, som skall besvaras, i ett ämne, som även behandlas i utlåtande på föredragningslistan, är det vanligt att svaret lämnas i samband med behandlingen av utlåtandet. På morgonen i dag diskuterade vi denna fråga, och nu kommer vi tillbaka till den, men detta får väl som sagt betraktas som olycksfall i arbete. Första gången vi behandlade denna fråga var 1957, då jag till dåvarande kommunikationsministern riktade en interpellation i detta ärende. I interpellationen framhölls, att man enligt erfarenheterna från Amerika på detta område måste markera fordonen på ett särskilt sätt för att förhindra att så många olyckor uppstode. Jag diskuterade en markering av fordonen och ifrågasatte om man inte skulle kunna tänka sig en fartbegränsning. Det svar, som lämnades av framlidne statsrådet Henriksson, underströk starkt betydelsen av trafikundervisning i skolorna. När det gällde markeringen, sade statsrådet, att det nog förefunnes stora praktiska svårigheter, eftersom det vore många slags fordon som användes. Han avslutade därför sitt svar med att säga, att det var tvek-

Införande i vägtrafikförordningen av vissa särskilda bestämmelser rörande skolskjutsar

samt huruvida det var lämpligt att föreskriva sådan markering.

I den motion som nu behandlas i det förevarande utskottsutlåtandet återkommer dessa huvudpunkter, dels frågan om markeringen av fordonen och dels frågan om en begränsning av passerande fordonens hastighet. I motionen föreslås stopplikt. Det är endast skolöverstyrelsen som har gått med på detta och som har ansett det lämpligt att införa stopplikt; övriga remissinstanser har varit tveksamma eller avstyrkt. Detta skolöverstyrelsens tillstyrkande av kravet på stopplikt för passerande fordon måste emellertid tillmätas betydande vikt. Å andra sidan har inte förslaget om stopplikt följts upp i utskottet, utan den reservation som där är avgiven innebär en skärpning av 46 § vägtrafikförordningen. Jag ämnar inte yrka bifall till motionen — det är kanske heller inte möjligt — utan kommer att ansluta mig till reservanterna, samtidigt som jag uttalar min uppfattning att denna skärpning inte kommer att visa sig vara tillräcklig.

När jag började intressera mig för denna fråga sysslade jag ganska mycket med skolfrågor. Vi hade i skolorna polismän som undervisade i trafikkunskap, och i en skola hade vi en ung polisman som var mycket populär bland barnen. Han undervisade en gång i trafikkunskap under den sista lektionen för dagen. Barnen gick från lektionen till bussen och steg på. Vid den plats, där den första gruppen av barn skulle stiga av, gick en liten flicka direkt ut på vägen och blev överkörd. Det var just det händelseförlopp som här beskrives; bussen stannar, ett barn stiger av och springer framför bussen och skadas eller dödas av ett passerande fordon. Här kom barnen direkt från en lektion i trafikkunskap, där det just hade påpekats att man, när man stiger av en buss måste se sig om mycket noga.

Även om jag hoppas att föreskrifter om markering av skolskjutsfordon skall leda till goda resultat och innebära en framgång, tror jag att vi så småningom måste göra som många delstater i Amerika, där man har stopplikt för fordon som skall passera ett annat fordon vilket är markerat som skolskjutsfordon. Jag tror inte att vi har mer bråttom i vårt land än att vi skulle kunna hejda oss i sådana situationer.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till den reservation som är fogad till utlåtandet. Jag vill uttala den förhoppningen att de åtgärder som nu kommer att vidtagas möjligen skall leda till ett önskat gott resultat.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna ligger egentligen däri, att reservanterna vill följa den linje som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har anvisat och i den katalog, som finns inrymd i 46 § vägtrafikförordningen, införa ett stadgande, att man skall hålla tillräckligt låg hastighet vid passerandet av skolskjutsfordon.

Utskottsmajoriteten har kommit till den uppfattningen att trafiksäkerheten knappast skulle förbättras genom att en sådan bestämmelse infördes i den tämligen utförliga katalog som 46 § utgör, och den har därför inte ansett sig böra tillstyrka att Kungl. Maj:t företar en sådan ändring i vägtrafikförordningen.

Med vad jag har sagt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den

förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Sunne m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 143 ja och 63 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 20

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens konferens år 1958 vid dess fyrtioförsta sammanträde (sjunde sjöfartskonferensen) fattade beslut, dels ock i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 21

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 13 februari 1959 dagtecknad proposition, nr 71, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) Lag

angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag

Härigenom förordnas, dels att 4 § lagen den 19 juni 1942 om hyresreglering m. m. skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, dels ock att samma lag, vilken enligt lag den 6 juni 1957 (nr 233) gäller till och med den 30 september 1959, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1961.

4 §.

Utöver grundhyran må hyresvärden träffa avtal om skälig ersättning för lägenhetens uppvärmning och förseende med varmvatten eller, om gottgörelse därför ingår i grundhyran, för den ökade kostnad, som för sådant ändamål åsamkas hyresvärden. Vad nu sagts skall ock, i ort som Konungen bestämmer, gälla beträffande sådan ökning av avgifter för vatten och avlopp, som inträtt efter den 1 juli 1955.

Hyresnämnden äger — — — dylik ersättning.

Konungen eller — — — stycket sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1959.

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

Har hyresvärd, utan att hyresrätten är förverkad, före den 1 juli 1959 uppsagt hyresavtal till upphörande efter den 30 september 1959, må framställning som i 7 § sägs göras senast den 14 juli 1959 eller, om hyresvärden icke före den 1 i sistnämnda månad tydligt meddelat, att han ej önskar låta hyresgästen kvarbo, inom fjorton dagar efter det hyresvärden lämnat hyresgästen sådant meddelande.

Har hyresvärd före den 1 juli 1959 lämnat meddelande som i 8 a § femte stycket sägs om att hyresförhållande skall upphöra efter den 30 september 1959, må framställning enligt samma paragraf göras senast den 14 juli 1959.

2) Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.

Häri genom förordnas, att lagen den 19 juni 1942 om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m., vilken enligt lag den 6 juni 1957 (nr 234) gäller till och med den 30 september 1959, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1961.

3) Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1956 (nr 568) om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal

Häri genom förordnas, att lagen den 7 december 1956 om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal, vilken gäller till och med den 30 september 1959, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1961.

4) Lag

om ändrad lydelse av 2 § lagen den 7 december 1956 (nr 567) med vissa bestämmelser, som skola iakttagas sedan hyresregleringen upphört

Häri genom förordnas, att 2 § lagen

den 7 december 1956 med vissa bestämmelser, som skola iakttagas sedan hyresregleringen upphört, skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 §.

Har hyresregleringslagen — — — av beslutet.

Är hyresavtal slutet för en tid av minst fem år, skall vad i första stycket stadgas gälla allenast för tiden intill den fardag som infaller näst efter ett år från det hyresregleringen upphörde.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1959. Nya lydelsen av 2 § äger dock ej tillämpning på hyresavtal som slutits före ikraftträdandet.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat sju i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

i första kammaren nr 402 av herr *Lindblom*, nr 403 av herr *Mattsson* och nr 404 av herr *Hansson, Gustaf Henry*, samt

i andra kammaren nr 489 av herr *Magnusson* i Borås m. fl., nr 490 av herr *Senander m. fl.*, nr 491 av herr *Gustafson* i Göteborg och nr 492 av herrar *Hansson* i Önnarp och *Carlsson* i Bake-röd.

I propositionen föreslogs, att lagstiftningen om hyresreglering och vad därmed sammanhänge skulle förlängas till och med utgången av år 1961. Vidare föreslogs, att i 4 § hyresregleringslagen ett tillägg skulle införas som möjliggjorde att i orter, där avgifterna för vatten och avlopp stigit särskilt mycket efter den 1 juli 1955, avtal finge träffas om ersättning utöver grundhyran för sådana ökade avgifter i likhet med vad som redan gällde beträffande ersättning för värme och varmvatten. Det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma i vilka orter avtal finge träffas om sådan särskild ersättning.

Slutligen föreslogs beträffande hyresavtal som slutits för en tid av minst fem år, s. k. långtidsavtal, en uppmjukning av föreskrifterna i 2 § lagen den 7 december 1956 med vissa bestämmelser, som skola iakttagas sedan hyresregleringen upphört.

I motionerna I: 402 och II: 491, som voro likalydande, hemställdes att riksdagen för sin del måtte besluta att andra punkten i övergångsbestämmelserna till det ovan som 4) betecknade lagförslaget skulle utgå.

Motionerna I: 403 och II: 492, som voro likalydande, innehöllo följande yrkanden:

»1) att riksdagen vid behandling av propositionen nr 71 måtte besluta, att hyresregleringslagen, bostadsrättskontrollagen och besittningsskyddslagen må äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1960;

2) att riksdagen måtte besluta att med verkan från den 1 juli 1959 kategori-mässig avveckling av hyresregleringslagen må ske i fråga om

a) upplåtelse av lägenhet eller del av lägenhet i en- och tvåfamiljshus; samt

b) upplåtelse av möblerade enkelrum; samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till de författningsändringar, som föranledes av bifall till ovanstående förslag;

3) att riksdagen måtte uttala angelägenheten av att myndigheterna vid sanering av stadskärnor söker tillgodose behovet av kommersiella lokaler i enlighet med vad i motionen anförts; samt

4) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning angående sådan ändring av hyresregleringslagen, att vid generell hyreshöjning hänsyn kan tagas jämväl till penningvärdeförsämring samt — därest hyresregleringslagens giltighetstid skulle utsträckas längre än vad ovan nu förordats — om framläggande av förslag för riksdagen i sagda syfte.»

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

I motionerna I: 404 och II: 489, som voro likalydande, hemställdes, att riksdagen måtte

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag angående ändrad lydelse av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag med de ändringar att

dels lagens giltighetstid begränsades till den 30 september 1960,

dels att 26 § av samma lag skulle er-hålla följande ändrade lydelse:

26 §.

Vad i denna lag stadgas skall ej äga tillämpning i fråga om upplåtelse av bostad, som är förenad med allmän tjänst, och ej heller på bostadsupplåtelse i möblerad lägenhet om högst ett rum eller i fråga om lägenhet i hyresvärden tillhörigt en- eller tvåfamiljshus.

Stadgandena i 2—6 §§ skola ej äga tillämpning på upplåtelse av lägenhet i hyresvärden tillhörigt hus, som uppförts med stöd av tertiärlån beviljat enligt kungörelsen den 29 juni 1946 om tertiärlån och tilläggs-lån för flerfamiljshus eller senare författning i samma ämne, så länge lånet ej uppsagts till betalning, eller i fråga om lägenhet i hus, som uppförts utan stöd av dylikt statligt lån och som färdigställt efter den 31 december 1956, eller i fråga om lägenhet, som är avsedd att helt eller till väsentlig del utnyttjas till annat ändamål än bostad. Stadgandena skola ej heller tillämpas på upplåtelse av bostad i sådant pensionärshem eller sådan pensionärlägenhet, som Konungen bestämmer.

Denna lag — — — Svensk författningssamling.

Med avseende — — — vidare gälla.

1. Vad i — — — Konungen bestämmer.

7. Denna lag — — — september 1943.

I fall där stadgandena i 2—6 §§ icke vidare skola äga tillämpning skola lagens bestämmelser om förlängning av hyresavtal m. m. tillämpas under en tid

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

av tre år från det denna lag träder i kraft;

2) antaga ett i motionerna framlagt förslag till lag om ändring av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m. så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

3) antaga förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1956 (nr 568) om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal med den ändring att giltighetstiden begränsades till den 30 september 1960; ävensom

4) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utarbета en plan för en total regional avveckling av hyresregleringen samt förelägga riksdagen densamma instundande höstsession.

I motionen II: 490 hemställdes

»att riksdagen måtte godkänna Kungl. Maj:ts proposition nr 71 i vad den avser förlängning av hyresregleringslagens giltighetstid,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett tillägg till 4 § hyresregleringslagen av innebörd att bereda fastighetsägarna möjlighet till särskild ersättning utöver grundhyran för sådana ökade utgifter som föranledes av att avgifterna för vatten och avlopp stigit särskilt mycket, samt

att det av Hyresgästernas riksförbund framställda förslaget om upphävande av de bestämmelser i 3 § samma lag, som möjliggör höjning eller nedsättning av grundhyra på grund av att grundhyran den 1 januari 1942 understeg respektive översteg hyran för jämförliga lägenheter, måtte bifallas».

Utskottet hemställde

A. att riksdagen måtte

dels antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag,

dels ock avslå följande motioner, såvitt däri yrkats ändringar i detta lagförslag, nämligen

1. I: 403 och II: 492,

2. I: 404 och II: 489 samt

3. II: 490;

B. att riksdagen måtte

dels antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.,

dels ock avslå följande motioner, såvitt däri yrkats ändringar i detta lagförslag, nämligen

1. I: 403 och II: 492 samt

2. I: 404 och II: 489;

C. att riksdagen måtte

dels antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1956 (nr 568) om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal,

dels ock avslå följande motioner, såvitt yrkats ändring i detta lagförslag, nämligen

1. I: 403 och II: 492 samt

2. I: 404 och II: 489;

D. att riksdagen,

med förklaring att riksdagen i anledning av motionerna I: 402 och II: 491 funnit viss ändring böra företagas i övergångsbestämmelserna till det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 7 december 1956 (nr 567) med vissa bestämmelser, som skola iakttagas sedan hyresregleringen upphört,

måtte antaga förslaget med följande ändring av övergångsbestämmelserna:

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1959. Beträffande avtal som ingåtts före nämnda dag skall dock vad i 2 § första stycket stadgas icke gälla för kortare tid än till den 1 oktober 1959.

E. att motionerna

1. I: 403 och II: 492, såvitt däri yrkats visst uttalande av riksdagen,

2. I: 403 och II: 492, såvitt däri yr-

kats utredning om viss ändring av hyresregleringslagen, samt

3. I: 404 och II: 489, såvitt däri yrkats skrivelse till Kungl. Maj:t rörande avvecklingsplan,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Georg Carlsson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottets hemställan borde av riksdagen bifallas med följande avvikelser:

under *punkt A.*

a) att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av hyresregleringslagen erhöles sådan lydelse att lagen skulle gälla till och med den 31 december 1960 samt

b) att 26 § första stycket hyresregleringslagen erhöles denna lydelse:

Vad i denna lag stadgas skall ej äga tillämpning på upplåtelse av bostad, som är förenad med allmän tjänst, och ej heller på bostadsupplåtelse i möblerad lägenhet om högst ett rum eller i sådan hotell- eller pensionatrörelse, för vilken fordras myndighets tillstånd, eller i fråga om lägenhet i hyresvärden tillhörigt en- eller tvåfamiljshus;

under *punkt B.* att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av bostadsrättskontrollagen erhöles sådan lydelse att lagen skulle gälla till och med den 31 december 1960;

under *punkt C.* att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av besittningsskyddslagen erhöles sådan lydelse att lagen skulle gälla till och med den 31 december 1960;

2) av herr *Nyberg*, som ansett att utskottets hemställan borde av riksdagen bifallas med följande avvikelser:

under *punkt A.* att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av hyresregleringslagen erhöles sådan lydelse att lagen skulle gälla till och med den 31 december 1960;

under *punkt B.* att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av bostadsrättskontrollagen erhöles sådan lydelse

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

att lagen skulle gälla till och med den 31 december 1960;

under *punkt C.* att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av besittningsskyddslagen erhöles sådan lydelse att lagen skulle gälla till och med den 31 december 1960;

3) av herrar *Ebbe Ohlsson*, *MunkteU* och *Bengtsson* i Göteborg, vilka ansett att utskottets hemställan borde av riksdagen bifallas med följande avvikelser:

under *punkt A.*

a) att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av hyresregleringslagen erhöles sådan lydelse att lagen skulle gälla till och med den 31 december 1960;

b) att 26 § första stycket hyresregleringslagen erhöles denna lydelse:

Vad i denna lag stadgas skall ej äga tillämpning på upplåtelse av bostad, som är förenad med allmän tjänst, och ej heller på bostadsupplåtelse i möblerad lägenhet om högst ett rum eller i sådan hotell- eller pensionatrörelse, för vilken fordras myndighets tillstånd, eller i fråga om lägenhet i hyresvärden tillhörigt en- eller tvåfamiljshus.

c) att 26 § andra stycket hyresregleringslagen erhöles denna lydelse:

Stadgandena i 2—6 §§ skola ej äga tillämpning på upplåtelse av lägenhet i hyresvärden tillhörigt hus, som uppförts med stöd av tertiärlån beviljat enligt kungörelsen den 29 juni 1946 om tertiärlån och tilläggs lån för flerfamiljshus eller senare författning i samma ämne, så länge lånet ej uppsagts till betalning, eller i fråga om lägenhet i hus, som uppförts utan stöd av dylikt statligt lån och färdigställt efter den 30 september 1957, eller i fråga om lägenhet, som är avsedd att helt eller till väsentlig del utnyttjas till annat ändamål än bostad. Stadgandena skola ej heller tillämpas på upplåtelse i första hand av lägenhet i sådant av kommun eller av kommunalt eller därmed jämställt bostadsföretag förvaltadt hus, som Konungen bestämmer.

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

under *punkt B.*

a) att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av bostadsrättskontroll-lagen erhöles sådan lydelse att den skulle gälla till och med den 31 december 1960;

b) att bostadsrättskontrollagen erhöles ändrad lydelse i enlighet med nedanstående:

Lag

om ändring av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag

Härigenom förordnas, dels att 11 och 16 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt samt rubriken till 11 § skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels att 5—10 §§ samma lag jämte rubriken till 5 § skola upphöra att gälla, dels ock att samma lag, vilken enligt lag den 7 juni 1956 (nr 304) gäller till och med den 30 september 1959, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1960.

Om upplåtelse av annan andelsrätt än bostadsrätt

11 §.

Förening, som — — — lägenheten upplåtits.

Vad i 4 § första stycket stadgas om bostadsrätt skall äga motsvarande tillämpning med avseende å annan andelsrätt i förening eller aktiebolag, varmed följer rätt att besitta eller hyra lägenhet.

16 §.

Den som — — — eller fängelse.

Till enahanda straff dömes den som bryter mot 4 § första eller andra stycket, 11 § andra stycket i vad det hänförs sig till 4 § första stycket, eller mot 12 §. Vad i — — — där sägs.

Den som underlåter att lämna uppgift, varom föreskrift meddelats enligt 4 § i tredje stycket eller mot bättre vetande lämnar oriktig sådan uppgift,

straffes ock med dagsböter eller fängelse.

—————

Denna lag — — — Svensk författningssamling.

Bestämmelserna i 4, 11 och 12 §§ skola ej gälla, om avtal träffats eller anvisning å lägenhet skett före lagens ikraftträdande i orten.

Lagen äger — — — 30 september 1943.

—————

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1959.

—————

under *punkt C.* att ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av besittningsskyddslagen erhöles sådan lydelse att lagen skulle gälla till och med den 31 december 1960;

under *punkt E.* 3 att riksdagen i anledning av motionerna I: 404 och II: 489 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t inför 1959 års höstriksdag måtte framlägga förslag till plan för en total avveckling av hyresregleringslagstiftningen.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Trots att detta utskottsutlåtande visar ganska stor splittring med inte mindre än tre reservationer har i alla fall utskottsmajoriteten och reservanterna det gemensamt, att ingen yrkat på något omedelbart slopande av hyresregleringen. Det är väl här ungefär på samma sätt som det var när vi behandlade bostadssubventionerna för en tid sedan, att vi alla är överens om en successiv avveckling, men vi bedömer takten i denna avveckling litet olika. Det stora antal bostadssökande, som ännu finns, har väl varit motivet till att vi alla anser att hyresregleringslagen i stort sett ännu bör gälla. Det finns ett visst samband mellan denna fråga och bostadspolitiken i övrigt.

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

Så länge vi vidhåller en så pass betydande subventionering av bostadskostnaderna som vi nu gör, kommer vi nämligen att skapa en efterfrågan på bostäder, som egentligen inte alldeles avspeglar det verkliga behovet. Dessa båda frågor bör därför anpassas efter varandra, så att åtgärder på det ena området motsvaras av liknande på det andra.

Om man tar hänsyn till de många gemensamma aspekter som kan läggas på denna fråga och på bostadspolitiken över huvud taget, talar mycket för att vi förlänger denna lag för endast ett år i sänder, liksom vi varje år tar ställning till bostadspolitiken i övrigt. Det väsentligt ökade bostadstillskott, som planeras under innevarande och kommande år, bör också underlätta möjligheterna till en snabbare avveckling av hyresregleringen än vad annars skulle kunnat ske, och därför bör en förlängning på ett år i sänder vara tillräcklig. Vid tidigare tillfällen, när denna fråga behandlats och differensen mellan bostadssökande och bostadstillskott varit större än den är nu, har vi förlängt lagen med endast ett år i taget, och jag har den uppfattningen att riksdagen bör förbehålla sig möjligheten att avväga dessa behov mot varandra varje år.

Vi har från vår sida ansett att en- och tvåfamiljshusen främst bör komma i åtanke vid en fortsatt avveckling av hyresregleringen. De boendeförhållanden som karakteriserar dessa små bostadsfastigheter motiverar enligt min mening att dessa undantages från hyresregleringen. De har redan nu undantagits från besittningsskyddet. Det är väl också på det sättet att uthyrning av en- och tvåfamiljshus mera är en tillfällig sak och att dessa inte har avsetts att vara hyresfastigheter i samma bemärkelse som större fastigheter.

Vi har också från vår sida ansett att de s. k. möblerade rummen nu borde kunna undantas från lagen. Även här

råder ett personligt beroendeförhållande mellan hyresvärd och hyresgäst. Det har vid tidigare tillfällen, när denna fråga behandlats här i kammaren, sagts att om vi slopade denna hyresreglering skulle vi kunna få ett ökat tillskott till marknaden inte minst av möblerade rum. Jag tror detta är riktigt. I en sådan stad som Stockholm, där bostadskön, såsom jag sagt vid tidigare tillfällen, till nära hälften eller i varje fall till gott och väl 40 procent består av ungdomar, som vill ha lägenhet av annan orsak än att gifta sig, skulle en ökad tillförsel på hyresmarknaden av möblerade rum avsevärt kunna reducera efterfrågan på nya lägenheter. Detta klientel av bostadssökande efterfrågar i mycket stor utsträckning små lägenheter. Dessa siffror från bostadsköernas sammansättning talar därför, anser vi, direkt för åtgärder i den riktning som vi här har föreslagit.

När det gäller andra lokaler än bostäder är det inom utskottet mera delade meningar om i vilken takt vi bör avveckla hyresregleringen. Här gäller det arbetslokaler för många mindre företagare, vilkas existens kan vara beroende av den säkerhet som de känner för sin yrkesutövning. För många av dessa är intresset att få bibehålla en något så när stor säkerhet för sin arbetsplats — om det nu är en affärslokal, en verkstad eller en lokal för serviceyrke — viktigare än skyddet för bostaden. I stor utsträckning försöker nog också dessa mindre företagare att så fort som möjligt skaffa sig en egen bostad. Jag måste därför säga att det krav, som framställts från högerns sida att hyresregleringen för dessa lokaler skall slopas, är ett ganska anmärkningsvärt krav. Enligt vår mening måste vi fara försiktigt fram vid avvecklingen av hyresregleringen beträffande sådana arbetslokaler. Dessa s. k. kommersiella lokaler kan enligt vår uppfattning inte nu undantagas från hyresregleringen. Vi framhåller i

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

stället det angelägna i att myndigheterna vid sanering av stadskärnor ser till att dessa yrkesutövares lokalbehov tillgodoses på ett tillfredsställande sätt.

Nu gäller besittningsskyddslagen beträffande affärslokaler. Vad utskottet skrivit i denna punkt torde ha tillämpning endast beträffande affärslägenheter. Samma hänsyn brukar nämligen inte alltid tagas till andra företagarkategorier, t. ex. hantverkare, mindre industriföretag och serviceyrken. Egentligen borde jag kanske för mitt eget vidkommande ha fogat en extra reservation till utskottets utlåtande på den punkten, men jag betraktar det utskottet skrivit såsom gällande framför allt för affärslokalerna, och därför har jag kunnat instämma i utskottets skrivning. Så här litet på sidan om vill jag emellertid säga, att småföretagare inom andra yrken tyvärr inte röner samma behandling. Det lär ofta inträffa att småföretagare vid sanering av stadskärnor blir hänvisade till lokaler, som är belägna långt ifrån den tidigare platsen. Detta betyder givetvis att företagen förlorar sin tidigare kundkrets, och det kan ta lång tid att upparbeta en ny kundkrets på den nya platsen. Den förlust en sådan mindre företagare eller serviceman gör under mellantiden erhåller vederbörande ingen ersättning för, om jag är rätt underrättad. Dylika saneringar av stadskärnor bör därför planeras i så god tid, att hänsyn till dessa mindre yrkesutövare kan tagas i tillräcklig omfattning. Och lika väl som man vid sanering av stadsdelar bygger lokaler för fritidssysselsättning o. s. v. borde man i sådana områden kunna inrätta t. ex. hantverkshus, var i lokaler kunde beredas de företagare, som jag här talar om.

På vårt håll anser vi alltså att tiden nu bör vara inne att ta ett nytt steg i utvecklingen av vissa delar av hyresregleringslagen, främst då när det gäller en- och tvåfamiljshus samt möblerade rum. Det finns exempel på att man

på vissa håll kunnat göra detta utan någon störande effekt på hyresnivån. Det har tvärtom ibland visat sig att ett tillskott av sådana lägenheter, vilka dittills inte utnyttjats tillräckligt, efter en sådan åtgärd har ställts till hyresmarknadens förfogande. När det däremot gäller lokaler för småföretagare, har vi som sagt den uppfattningen att man bör gå försiktigt fram och att tiden ännu inte är mogen att för deras vidkommande avveckla hyresregleringen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1) till utskottets utlåtande.

Herr förste vice talmannen återtog förhandlingarnas ledning.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Jag kan i detta ärende fatta mig mycket kort, eftersom jag i stort sett är nöjd med det utlåtande, som tredje lagutskottet här har presenterat. Särskilt vill jag understryka att utskottet har tillmötesgått framställningen i motionerna nr 402 i första kammaren och 491 i andra kammaren i vad gäller långtidsavtalen och deras relation till de föreslagna övergångsbestämmelserna. Motionerna har praktiskt taget bifallits, och jag har följaktligen ingen anledning att närmare syssla med dem.

Jag skall inte heller ingå i någon polemik mot herr Hansson i Skegrie. Jag vill emellertid understryka att man redan med nuvarande bestämmelser har ganska stora möjligheter till en kategorimässig avveckling av hyresregleringen. Om de kommunala myndigheterna finner bostadsläget vara sådant att hyresregleringen kan avskaffas, så kan man göra detta genom en framställning till Kungl. Maj:t. Jag menar därför att vi i nuvarande läge inte bör gå längre än vad som är möjligt genom att tillämpa de bestämmelser som redan gäller.

Anledningen till att jag begärde ordet är emellertid, att jag har till utskottets

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

utlåtande avgivit en reservation, i vilken jag yrkar att hyresregleringslagen inte skall givas längre giltighetstid än till utgången av nästa år. Det är sålunda samma yrkande som i det avseendet har framställts i motioner från centerpartiet och i högerens reservation. Jag anser att vi av principiella skäl inte bör förlänga en krislagstiftning mer än ett år i sänder. Riksdagen bör, tycker jag, kunna ägna någon tid åt att diskutera denna fråga varje år, till dess vi kommer fram till en tidpunkt, då lagen kan slopas helt och hållet. I likhet med herr Hansson i Skegrie vill jag också erinra om att under tider, då vi hade större svårigheter på bostadsmarknaden än nu, förlängdes lagen i allmänhet bara ett år i sänder. Nu, när vi kan notera en viss ljusning på bostadsmarknaden, föreslår man däremot två års förlängning. Det är enligt min mening inte alldeles konsekvent. Det är därför jag i min reservation har föreslagit att lagen skall förlängas endast till utgången av nästa år.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min med nr 2) betecknade reservation.

Herr BENGTTSSON i Göteborg (h):

Herr talman! Liksom när hyresregleringslagstiftningen behandlades här i riksdagen för två år sedan har det även denna gång i flera väsentliga hänseenden varit omöjligt för högerrepresentanterna i utskottet att biträda utskottsmajoritetens uppfattning. I reservation nr 3 till utskottsutlåtandet har vi gett uttryck för vår uppfattning i nämnda hänseende. I stort sett är den oförändrad sedan förra gången denna fråga debatterades, och den torde vara väl känd för de flesta av kammarens ledamöter. Jag skall därför endast med några ord kommentera reservationen.

Sedan 1957 har det funnits lagliga möjligheter för en metodisk avveckling av hyresregleringslagen. Även om under

dess två år ingenting skett i den vägen, måste det förutsättas att någonting nu äntligen blir gjort. Det måste vara rimligt att riksdagen får möjlighet att kontinuerligt följa avvecklingsarbetet och göra de förändringar i lagstiftningen som kan anses erforderliga. Mot den bakgrunden är en förlängning av denna krislagstiftning med två år oriktig. En ettårig förlängning torde vara det riktiga, och i det fallet har vi på högerhåll samma yrkande som framförts från folkparti- och centerpartihåll.

På samma sätt som man nu även från centerpartihåll reser krav på att regleringen upphävs i fråga om en- och tvåfamiljshus samt möblerade enkelrum, upprepar vi de önskemål som vi i detta sammanhang framförde, när frågan behandlades för två år sedan. Jag skall inte utveckla detta resonemang ytterligare, eftersom herr Hansson i Skegrie redan gjort det.

På samma sätt föreslår vi också denna gång att hyresregleringen skall slopas för de hus, för vilka statliga lån beviljats enligt kungörelsen den 29 juni 1946 och som alltså står under lånebeviljande myndigheters kontroll. Det samma gäller s. k. fria, självfinansierade hus och bostadsrättskontrollagens bestämmelser om överlåtelse av bostadsrättslägenheter.

Slutligen anser vi, vilket herr Hansson i Skegrie hade vänligheten att påpeka, att lägenheter som upplåtits för annat ändamål än bostad bör kunna undantas från hyresregleringen. De som pläderar för ett kvarhållande av regleringen i fråga om dessa lokaler måste göra klart för sig, att det här är fråga om en bristsituation, som alltid kommer att finnas och som även fanns i vad man ibland brukar kalla för normala tider. Hyresregleringskommittén anförde på sin tid i detta hänseende: »På bostadsmarknaden räknar man ju med att genom ökad byggnadsverksamhet så småningom få balans mellan tillgång och efterfrågan. För affärslokaler-

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

nas del äro emellertid problemen icke likartade. Efterfrågan på lokaler med goda affärlägen kommer alltid att överstiga tillgången. Man kan icke hoppas att genom ökad byggnadsverksamhet åstadkomma balans på marknaden såvitt angår dylika lokaler. Det finns därför ingen anledning att vänta sig att ett upphävande av regleringen skulle i någon väsentlig mån medföra mindre störningar om avvecklingen i tiden förbundes med avvecklingen i övrigt av hyresregleringen.»

Herr talman! Från vårt håll har vi upprepade gånger föreslagit att Kungl. Maj:t skall framlägga en plan för hyresregleringens totala regionala avveckling. När nu hyresrådet sammanställt visst material, synes det oss rimligt att riksdagen snarast finge ta ställning till en dylik plan. Vi har i vår reservation föreslagit att en sådan plan borde föreläggas årets höstriksdag.

Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 3 av herr Ebbe Ohlsson m. fl.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Den förlängning av hyresregleringslagen till och med utgången av år 1961, som föreslås av departementschefen, tillstyrkes av samtliga remissinstanser. För första gången vid behandlingen av hyresregleringslagens förlängning här i riksdagen är också parterna på hyresmarknaden, såväl Hyresgästernas riksförbund som Fastighetsägareförbundet, överens om att förlänga lagen på något mer än två år. Det är därför märkligt att utskottet inte enhälligt kunnat acceptera partsorganisationernas tillstyrkan, utan att man från reservanternas håll föreslår en förlängning på högst ett år.

Den nu arbetande hyreslagskommittén har i sitt remissvar framhållit att kommitténs arbete knappast kan beräknas vara avslutat så tidigt att något förslag till definitiva bestämmelser om hyresgästs besittningsskydd kan föreläggas

1960 års riksdag. Ur den synpunkten tillstyrker också kommittén en förlängning av lagen enligt Kungl. Maj:ts proposition.

Intressant är att ta del av bostadsstyrelsens yttrande, i vilket styrelsen icke tvekar att alltjämt bedöma bostadsmarknadsläget framför allt i de större städerna som i hög grad otillfredsställande. Bostadsstyrelsen anser därför att åstadkommandet av en någorlunda tillfredsställande balans mellan tillgång och efterfrågan på lägenheter kommer att kräva avsevärd tid, även om man kan räkna med att produktionsnivån kommer att ytterligare höjas under de närmaste åren.

Departementschefen har vidare uppdragit åt hyresrådet att efter utredning rörande hyresläget avgiva de förslag till hyresregleringslagens avveckling vartill utredningen kan ge anledning. Kungl. Maj:t äger befogenhet att förordna om hyresregleringslagens avveckling inom viss ort eller del av ort samt beträffande visst eller vissa slag av lägenheter. Med anledning av sitt uppdrag skriver hyresrådet följande: »Hyresrådet har hos fullmäktige i samtliga hyresreglerade orter med ett invånarantal understigande 20 000 (444 orter) anhållit om biträde med införskaffandet av viss utredning till belysning av frågan om behovet av fortsatt tillämpning av hyresregleringslagstiftningen på orten. Fullmäktige i dessa orter har nu avgivit begärt yttrande, och förslag har framkommit om regional avveckling beträffande 60 orter och kategorimässig avveckling beträffande 106. 274 orter har förklarat sig icke kunna tillstyrka avvecklingen av hyresregleringslagen.»

Jag kan meddela att hyresrådet enligt vad jag erfarit håller på att bearbeta det material, som inkommit, samt inom den allra närmaste tiden kommer att förelägga regeringen ett förslag om avveckling på vissa orter, antingen regionalt eller kategorimässigt. Hyresrådet är berett att föreslå Kungl. Maj:t att på de

platser, där det utan olägenhet kan ske, gå in för ett avskaffande av hyresregleringslagen. Jag vill emellertid understryka, vad utskottet beträffande regleringen skriver: »Genom att gå fram regionalt kan man lättast undvika de olägenheter som gärna följer med upphävandet av en i samhällslivet och enskilda medborgares rättsförhållanden så djupt ingripande reglering som hyreskontrollen och vad därmed sammanhänger innebär. Samtidigt kan de kommunala myndigheternas bedömning av situationen på hyresmarknaden vinna behörigt beaktande.» Jag vill också betona att det bör vara kommunerna som avgör detta. Jag skulle särskilt vilja trycka på detta, att man inte får åsidosätta kommunernas berättigade anspråk på att själva avgöra frågan.

Jag tror det är lyckligt ur alla synpunkter att hyresregleringslagen avvecklas i ett mera lugnt tempo än vad som föreslås av reservanterna. Erfarenheterna från andra länder, som försökt avveckla hyresregleringslagen snabbt, är inte precis uppmuntrande. Också i fråga om den kategorimässiga avvecklingen uttalar jag förhoppningen att den sker med hänsynstagande till förhållandena på de olika orterna.

I en motion från centerpartihåll har bl.a. föreslagits att riksdagen skulle göra ett uttalande om angelägenheten av att myndigheterna vid sanering av stadskärna tillgodose behoven för affärsinnehavare, hantverkare och småföretagare. Det är glädjande att centerpartiet uppmärksammat betydelsen av ett lagskydd för affärsmännen och småföretagarna, och därför var det ju lyckligt att inte riksdagen i enlighet med framställda motioner 1957 upphävde hyresregleringslagen för denna grupp av samhällsmedborgare. Herr Bengtsson i Göteborg talade om att detta alltid i det långa loppet kommer att bli ett aktuellt problem för affärsmännen. Men i dag, när man är i full färd med att sanera stadskärnorna, blir problemet än

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

mer brännande om man inte skyddar affärsmännen. Jag vill i denna talarstol understryka att det bästa skyddet för de grupper som berörs av centerpartiets förslag är den nuvarande hyresregleringslagen och dess bestämmelser. Med stöd av lagen kan man nämligen tillförsäkra de grupper det här gäller både ersättning vid flyttning från saneringsmogna fastigheter och förstahandsrätt att inflytta i de nya fastigheter som efter saneringen blir färdiga. Man kan också med stöd av lagens bestämmelser se till att de ersättningslokaler som erbjuds vid avflyttningen blir i stort sett likvärdiga med dem som lämnas.

Till herr Hansson i Skegrie vill jag säga, att det stämmer inte riktigt med verkligheten att man inte kan skydda hantverkarna så som representanterna för hyresgästerna önskar. I den stad jag representerar finns en stor affärssektion för över ettusen affärsmän, något som vittnar om att vi med lagens stöd kunnat hjälpa dessa hantverkare både till nya lokaler och till flyttning ersättning och andra ersättningar som kan bli erforderliga.

Det är av betydelse att den nuvarande hyresregleringslagen får den förlängning som föreslagits av departementschefen, ty då hinner hyreslagskommittén framlägga de förslag till förbättring av den allmänna hyreslagen som blir oundgängligen erforderliga därest hyresregleringslagen skulle helt avskaffas. Riksdagen får då också tillfälle att pröva de förslag som kommittén kan komma att framlägga.

Herr Hansson i Skegrie sade att man lätt skulle kunna avveckla regleringen för hyreslägenheter i en- och tvåfamiljsvillor och för möblerade rum. Herr Hansson i Skegrie glömmer då bort att det i de stora städerna och på många andra platser råder en uppenbar brist på sådana bostäder, och han glömmer också bort att lagen skyddar även beträffande hyressättningen. Skulle man ta bort skyddet skulle hyrorna absolut

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

komma att raka i höjden, ty det finns brist på sådana lokaler. Det kan väl knappast vara meningen.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Hyresregleringslagen har utan tvivel, trots sina brister, varit ett av hyresgästernas bästa skydd mot husvärdarna från motsatt intressesynpunkt i olika avseenden företagna åtgärder i syfte att driva hyrorna i höjden. Hyresregleringen har trots sina brister — jag upprepar det — varit ett gott skydd mot uppskörtning av hyresgästerna.

Att man nu börjat beträda vägen mot avveckling av hyresregleringslagen är minst sagt att beklaga. Jag är förvånad över att representanterna för hyresgäst-rörelsen har inlåtit sig på samma väg som beträffs av statsmakterna både i det här fallet och i andra avseenden. Det innebär faktiskt en början till avveckling av den sociala välfärdsanordning som hyresgästerna hittills åtnjutit.

Utskottet förklarar nu i sitt utlåtande, att det önskar en snabb avveckling av hyresregleringslagen. Herr Svenning bekräftade nyss att denna lag, såsom jag tidigare framhållit, har varit ett gott skydd mot uppskörtning av hyresgästerna, och han polemiserade mot de borgerliga, som ju vill ha en snabbare avveckling till stånd. — Jag kan inom parentes sagt inte förstå, varför de borgerliga är missnöjda med utskottets utlåtande. Utskottet säger ju: »Utskottet vill emellertid kraftigt understryka angelägenheten av att den efter dessa linjer påbörjade avvecklingen bedrivs med all den skyndsamhet omständigheterna medger.»

I princip är man sålunda överens om att genomföra en snabb avveckling av hyresregleringslagen, trots att denna är oerhört viktig. Ingenting synes heller vara planerat att sätta i hyresregleringslagens ställe. Det pågår visserligen en

utredning, men den berör av allt att döma inte det allra väsentligaste i fråga om hyresgästernas skydd, nämligen skyddet mot orimligt höga hyressättningar. Och för övrigt: om man väntar sig att det skall komma en lag som ersättning för denna, förstår jag inte varför man har så bråttom att avveckla den gällande lagen, innan den nya lagen ligger på riksdagens bord.

Jag måste säga att jag är misstänksam mot vad som sker på detta område, och jag tror inte på de försäkringar som av och till kommer från ledande personer inom hyresgäst-rörelsen, att man skall få en annan lag i stället för hyresregleringslagen som blir lika effektiv. Om så vore fallet, skulle man inte få bevittna denna iver från de borgerligas sida att avveckla hyresregleringslagen. Och jag vill än en gång säga att den eventuella nya lagstiftning, som kan komma i stället, inte torde ta sikte på det väsentligaste, nämligen att hindra uppskörtning av hyresgästerna, att hindra hyresstegring, för att på så sätt bereda ett skydd åt den svagare parten på hyresmarknaden.

Vi har vänt oss mot planerna på en avveckling av hyresregleringslagen, både vid tidigare tillfällen och nu i en motion II:490, och vi har vänt oss mot det förslag till församlingar för hyresgästernas vidkommande som kommit från regeringen. Jag tycker för övrigt det är ganska egendomligt att man när det gäller en lag som skall avvecklas — och t. o. m. avvecklas ganska snabbt, enligt vad man räknar med — föreslår ändringar som är till hyresgästernas nackdel. Vi går emot förslaget att i 4 § hyresregleringslagen införas ett tillägg som möjliggör att i orter, där avgifterna för vatten och avlopp stigit särskilt mycket efter den 1 juli 1955, avtal må träffas om ersättning utöver grundhyran för sådana avgifter i likhet med vad som redan gäller beträffande ersättning för värme och varmvatten. Vi anser nämligen till-

lägget i fråga vara en ny och ganska betydande eftergift för fastighetsägarnas upprepade krav på hyresstegringar. Hyrorna i vårt land är som bekant redan nu på toppnivå. Det finns ingen marginal för ytterligare hyresstegringar för det stora flertalet hyresgäster, om man utgår från sociala synpunkter och inte, som nu tycks vara fallet, från krasst affärsmässiga sådana.

En bestämmelse av den innebörd som nu föreslås kan dessutom tänkas verka stimulerande på vissa kommuner att genomföra långtgående höjningar av avgifterna för vatten och avlopp, varigenom de hyreshöjningar av denna art som nu inskränker sig till ett mindre antal kommuner kan komma att få en vida större utbredning.

Vi menar att hyrorna nu nått en sådan höjd att ytterligare hyresstegringar icke kan tolereras ur social synpunkt. När statsmakterna nu tillika är inne på linjen att avveckla subventionerna, d. v. s. det stöd som staten har givit de barnrika familjerna och alla hyresgäster som är i behov därav, är det uppenbart att man frånträder de sociala synpunkterna och utlämnar hyresgästerna åt godtycket på hyresmarknaden. Jag fruktar att man kommer att löpa linan ut så småningom även i fråga om avvecklingen av subventionerna.

Statsmakternas hittillsvarande linje har i stort sett inneburit att hyresgästerna fått svara för de ökade bostadskostnaderna medan fastighetsägarna hållits skadeslösa. Man har rätt att ställa frågan: Varför skall det anses vara »naturligt» att hyresgästerna, som utgör den ekonomiskt sett svagare parten, skall stå för stegrade kostnader för bostäderna? Ingen kan anföra verkliga skäl mot att fastighetsägarna får bära sin del av bördan. De tillhör i allmänhet den part på hyresmarknaden som måste betraktas som tillskyndare till de ständigt stigande boendekostnaderna.

Vi finner följaktligen propositionens förslag i denna del obefogade och di-

rekt skadliga för hyresgästernas intressen.

Vi har ett andra yrkande i vår motion. Detta baserade sig på en framställning tidigare av Hyresgästernas riksförbund, nämligen att 3 § hyresregleringslagen skulle slopas. Vi avser därmed den del av lagrummet som möjliggör höjning eller nedsättning av grundhyran på grund av att denna hyra den 1 januari 1942 avsevärt understeg respektive översteg hyran för jämförliga lägenheter. Hyresgästernas riksförbund anförde som motivering att berörda bestämmelse utnyttjats och alltså utnyttjas till hyresgästernas nackdel. Hyreshöjningar med återopande av denna paragraf har skett i sådan omfattning att en successiv lyftning av 1942 års hyresnivå ägt rum genom individuella höjningar i stället för en sådan korrigering av betydande avvikelser som lagstiftaren tänkt sig. Här har alltså påtalats den starkare partens missbruk av en lagparagraf för att få till stånd en lyftning av hyresnivån. Hyresrådet har visserligen förklarat att det avser att genom särskilda anvisningar till hyresnämnderna understryka vikten av en restriktiv tillämpning av stadgandet i fråga. Men med den kännedom man har om förhållandena på bostadsmarknaden är det uppenbart för var och en att detta inte är tillräckligt. Därför har vi yrkat att lagrummet i fråga skall slopas. Vi anser detta vara den enda effektiva spärren mot det missbruk som nu förekommer.

Av formella skäl kan vi emellertid inte yrka bifall till detta andra yrkande i vår motion. Däremot, herr talman, ber jag att med vad jag här sagt få yrka bifall till vårt förslag nr 1, nämligen att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett tillägg till 4 § hyresregleringslagen, som skulle ge fastighetsägarna möjlighet att ta ut ersättning utöver grundhyran för sådana utgifter som föranleds av att avgifterna för vatten och avlopp stigit särskilt mycket.

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att propositioner först komme att ställas beträffande utskottets hemställan under punkten A, som avsåge det genom propositionen framlagda förslaget till ändring av hyresregleringslagen, varvid till en början upptoges varje stadgande, i fråga om vilket under överläggningen framställdts annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, varefter propositioner komme att givas beträffande utskottets hemställan i övrigt under A samt utskottets hemställan under punkterna B—E.

Punkten A**Hyresregleringslagen****4 §**

Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av 4 § i utskottets föreliggande förslag, dels ock på bifall till motionen II: 490 i motsvarande del; och godkände kammaren utskottets förslag till paragrafens avfattning.

26 § första stycket

Herr förste vice talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, såvitt anginge detta lagrum; 2:o) godkännande av lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den av herrar Georg Carlsson och Hansson i Skegrie avgivna reservationen i motsvarande del; samt 3:o) antagande av den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. I fråga om kontrapositionen begärde herr Bengtsson

i Göteborg dock votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående 26 § första stycket hyresregleringslagen antager det förslag, som innefattas i den av herrar Georg Carlsson och Hansson i Skegrie avgivna reservationen 1) i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 3) av herr Ebbe Ohlsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteeringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavs 56 ja och 53 nej, varjämte 104 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteeringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i punkten A i utskottets utlåtande nr 15, såvitt angår 26 § första stycket hyresregleringslagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt

lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herrar Georg Carlsson och Hansson i Skegrie i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han ansåge tvekan kunna råda angående jämväl denna omröstnings utgång, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 134 ja och 77 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan såvitt anginge förevarande lagrum.

26 § andra stycket

Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan såvitt anginge detta lagrum, dels ock på godkännande av lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den med 3) betecknade reservationen i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtsson i Göteborg begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i punkten A i utskottets utlåtande nr 15, såvitt angår 26 § andra stycket hyresregleringslagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reser-

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

vationen 3) av herr Ebbe Ohlsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Bengtsson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 147 ja och 43 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan såvitt anginge detta lagrum.

Ingressen

Herr förste vice talmannen gav propositioner på godkännande av 1:o) utskottets förslag till ingress; 2:o) reservationen 1) i motsvarande del; 3:o) reservationen 2) i samma del; samt 4:o) reservationen 3) i förevarande del; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. I fråga om kontrapositionen begärde herr Bengtsson i Göteborg dock votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontraposition i den votering, som sålunda skulle anställas för utseende av kontraposition i huvudvoteringen, ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffan-

Ändring av hyresregleringslagen m. m.

de denna kontraproposition äskade dock herr Bengtsson i Göteborg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i den votering, som skall företagas för bestämmande av kontraproposition i huvudvoteringen angående ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av hyresregleringslagen, antager det förslag, som innefattas i den av herr Nyberg avgivna, med 2) betecknade reservationen i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen 3) av herr Ebbe Ohlsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 53 ja och 55 nej, varjämte 105 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 4:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av hyresregleringslagen antager det förslag, som innefattas i

den av herrar Georg Carlsson och Hansson i Skegrie avgivna reservationen 1) i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen 3) av herr Ebbe Ohlsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående jämväl denna omröstnings resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 49 ja och 52 nej, varjämte 112 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 4:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i punkten A i utskottets utlåtande nr 15, såvitt angår ingressen till lagen angående fortsatt giltighet av hyresregleringslagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen 3) av herr Ebbe Ohlsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter på nytt intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit än-

Lag med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad — Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

nu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 88 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets förslag till ingress.

Utskottets hemställan i övrigt under punkten A bifölls.

Punkten B

Herr förste vice talmannen gav propositioner på bifall till 1:o) utskottets hemställan; 2:o) reservationen 1) i motsvarande del; 3:o) reservationen 2) i samma del; samt 4:o) reservationen 3) i förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten C

Sedan herr förste vice talmannen framställt propositioner på bifall i detta avseende till 1:o) utskottets hemställan; 2:o) reservationen 1); 3:o) reservationen 2); samt 4:o) reservationen 3), biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna D, E 1 och E 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten E 3

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall i motsvarande del till den med 3) betecknade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen tog ånyo ledningen av förhandlingarna.

§ 22**Lag med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande

de nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad, dels ock i ämnet väckta motioner.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr BENGTTSSON i Göteborg (h):

Herr talman! Till detta utlåtande är fogad en reservation av herr Ebbe Ohlsson m. fl. Innehållet i densamma berör tiden för hyresregleringslagens giltighet, vilken beslutades i anslutning till tredje lagutskottets utlåtande nr 15. Eftersom tiden där har bestämts i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag kan vi inte nu yrka bifall till vår reservation, vilket jag på detta sätt vill anmäla.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23**Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 februari 1959 dagtecknad proposition, nr 83, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete

Härigenom förordnas, att lagen den

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete, vilken enligt lag den 2 maj 1958 (nr 194) gäller till och med den 30 juni 1959, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1961.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat fyra i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 410 av herr *Mannerskantz m. fl.* och nr 425 av herr *Lindblom m. fl.* samt inom andra kammaren nr 500 av herrar *Lothigius* och *Regnéll* och nr 507 av herr *Gustafsson* i Skellefteå m. fl.

I motionerna I: 410 och II: 500, som voro likalydande, hade hemställts »att riksdagen måtte avslå förslaget i propositionen nr 83 till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete».

I motionerna I: 425 och II: 507, ävenledes likalydande, hade föreslagits »att riksdagen måtte avslå förslaget i propositionen nr 83 till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete, samt även i övrigt beakta vad i motionen anförts».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 410 och II: 500 samt I: 425 och II: 507 bifalla förevarande proposition.

Reservation hade avgivits av herrar *Osvald*, *Ebbe Ohlsson*, *Gunnar Pettersson*, *Munktell*, *Nyberg* och *Bengtsson* i Göteborg, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 425 och II: 507 samt I: 410 och II: 500 måtte avslå förevarande proposition.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **MUNKTELL** (h):

Herr talman! Även denna fråga är en gammal bekant, och jag skall bara kny-

ta ett fåtal reflexioner till den reservation som finnes.

När man ser på förslaget om förlängning av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete kan man faktiskt inte undgå att åter igen tänka på vilken uppfinningsrikedom våra makthavande visar då det gäller att finna motive-ringar för att vidmakthålla regleringar. Denna lag tillkom som en utpräglad krislag, som det då hette »föranledd av krig eller krigsliknande omständigheter». Sedan hyfsade man visserligen ingressen, men regleringen bibehölls. Förr talade man om att denna lag skulle verka allmänt konjunkturdämpande. Den skulle vara — som herr Sträng när han var socialminister en gång sade — »en av spakarna för att hålla balans i samhällsekonomin». Ibland sade man: »Nu är det övertryck i konjunkturen, och därför måste vi ha byggnadsreglering»; ibland sade man: »nu har vi balanserad konjunktur, och därför måste vi ha byggnadsreglering för att bibehålla balansen». Det var år 1953 eller 1954, om jag inte missminner mig. Det förefaller ibland som om man endast under en mycket dämpad konjunktur skulle vilja släppa byggnadsregleringen. Så är nu förhållandet, men byggnadsregleringen bibehålles i alla fall. Man biter sig fast vid den motivering som, åtminstone av regeringsförslagen att döma, tidigare ansågs vara av mindre betydelse än övriga, nämligen den motiveringen att byggnadsregleringen skulle verka säsongutjämnande.

Inom parentes vill jag nämna att utskottet för en gångs skull inte exakt har lytt husbondens röst. I utskottsutlåtandet säges nämligen att lagens *huvudsakliga* betydelse är att verka säsongutjämnande. Jag skall inte gå närmare in på denna lilla advertens utan vill bara erinra om att utskottet år 1956 uttryckligen framhöll att lagen icke bör bibehållas *enbart* i konjunkturutjämnande syfte. Något annat syfte beröres över huvud taget inte i det nu förelig-

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

gande utskottsutlåtandet, och jag konstaterar alltså att det har skett en klar förskjutning i utskottsmajoritetens ståndpunktstagande.

Jag skall inte här ta upp något allmänt resonemang om högerpartiets motstånd mot fysiska regleringar över huvud taget, utan jag skall i stället något uppehålla mig vid utskottets motivering. Jag vill då starkt betona att utvecklingen har gått och alltmer går mot ett byggande året runt. Tekniken för vinterbyggande har avancerat med stormsteg. Det har inte skett bara genom att man fått förbättrad apparatur, t. ex. för uppvärmning och vintergjutning, utan även genom att arbetsledare och byggnadsarbetare blivit mer och mer, om jag så får säga, förtrogna med tekniken vid vinterarbete. Det är också ett faktum att de stora företagen nu dominerar mer än förut och praktiskt taget alla byggare har lämplig apparatur för vintersäsongen. Det kan utan överord sägas, att man numera vid en s. k. normalvinter bygger utan större besvär hela vintern. Dessutom verkar ju semesteren, som i realiteten helt är förlagd till sommaren, och likaså byggnadsarbetarnas ledighet i övrigt, i gynnsam riktning för arbete året runt.

Det är också uppenbart att med de alltmer dyrbara maskinerna blir de fasta kostnaderna allt högre, och det är då självklart att man önskar bibehålla en jämn sysselsättning året om. Eljest blir ju administrationsprocenten abnormt hög. Företagarna vill självfallet hålla hela maskineriet i gång året runt ur olika synpunkter — för att kunna behålla sin kvalificerade arbetarpersonal, för att kunna effektivt utnyttja det investerade kapitalet o. s. v. Jag vill erinra om att redan för flera år sedan gjordes en stor utredning som visade, att vinterbyggandet endast var cirka 2—2,5 procent dyrare än sommarbyggandet, och denna kostnadsökning torde numera helt elimineras av de andra faktorer, som jag omnämnt. Den

ojämnheter i byggnadsverksamheten, som förekommer, beror helt enkelt på att möjligheterna till säsongutjämning genom reglering är starkt begränsade beträffande många slag av byggen. Det gäller t. ex. reparations- och underhållsarbeten, det gäller jordbrukets byggnadsverksamhet och i stor utsträckning egnahemsbyggandet.

Jag vill även säga att varken statens eller större delen av kommunernas byggnadsverksamhet torde erfordra särskilda regleringsåtgärder. Det är ju också självfallet att, om man så vill, vinterbyggandet kan uppmuntras i samband med kreditgivningen.

Till sist, herr talman, vill jag understryka vad som avslutningsvis framhållits i den till utlåtandet fogade reservationen, nämligen att syftet med lagen enligt departementschefens uttalande nu i betydande grad begränsats, men att detta på intet sätt framgår av propositionens förslag till lagtext. Följaktligen skulle ett bifall till propositionen innebära, att Kungl. Maj:t under den två år förlängda giltighetstiden skulle få bemyndigande att utan riksdagens hörande utvidga lagens tillämpningsområde långt utöver vad som förutsatts i propositionen. Ett dylikt förhållande står icke i samklang med god svensk rätts-tradition och kan enligt min mening icke godtagas.

Ja, herr talman, man skulle kunna tala mycket om detta. Men, som jag inledningsvis sade, är frågan en gammal bekant och jag inskränker mig därför till att yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Jag kan instämma i det som herr Munktelh har anfört här som motivering för reservationen, men jag vill ytterligare anföra några synpunkter. Särskilt vill jag uppehålla mig vid den uppfattning som synes ha varit avgörande när man föreslagit ytterligare

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

förlängning av byggnadsregleringen, nämligen att den verkar säsongutjämnande på byggnadsverksamheten.

Jag skall, herr talman, gärna medge att säsongutjämnningen är en fråga, som är värd all uppmärksamhet. Men jag har samtidigt den meningen att byggnadsregleringen inte behövs för att klara säsongutjämnningen. Detta har också påpekats i de motioner som från vårt håll väckts praktiskt taget varje år sedan snart ett tiotal år tillbaka. Samtidigt med att vi begärt att regleringen skulle avvecklas har vi yrkat på att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära andra åtgärder i säsongutjämnande syfte. Dessa framställningar har tyvärr avslagits varje år. Man tycks ha menat, att eftersom motionerna om regleringens slopande avstyrkts så har det icke heller varit motiverat att begära utredning om andra åtgärder för säsongutjämnning. Enligt min uppfattning har detta varit en felaktig slutsats. Man borde ju i stället ha resonerat så, att förberedande åtgärder för att på annat sätt klara säsongutjämnningen borde ha arbetats fram medan regleringen ännu fanns kvar. Nu är det ju emellertid ingenting att göra åt det som redan hänt på detta avsnitt i byggregleringens historia. Jag har velat erinra om dessa fakta närmast för att visa den vikt som som vi inom folkpartiet fäst och fäster vid säsongutjämnningen av arbetstillfällena även inom byggnadsverksamheten.

I den i år avgivna motionen pekar vi också på denna angelägenhet och i reservationen till utskottsutlåtandet erinras om de möjligheter som finns att uppmuntra vinterbyggande utan att bibehålla byggnadsregleringen. Det är en sak som herr Munktell före mig har närmare berört. Vi har i sak samma uppfattning om denna angelägenhet som tidigare även om vi nu avstått från att begära en skrivelse till regeringen i ämnet.

Nu kan man ju invända att det finns så litet kvar av regleringen i praktisk

tillämpning, att man borde ha gett sig till tåls. En viss försöksverksamhet beträffande resultatet av att helt slopa även igångsättningstillstånden har inletts på vissa orter. Jag vill gärna medge att denna åtgärd har en positiv betydelse. Men det finns samtidigt anledning erinra om vad vi påpekat i reservationen, nämligen att riksdagen redan 1956 biföll ett utskottsutlåtande, där det framhölls, att lagen icke bör bibehållas enbart i säsongutjämnande syfte. Jag tror även herr Munktell gjorde samma erinran nyss. Enligt vår uppfattning behövs byggnadsregleringen icke för detta begränsade ändamål. Dessutom gäller ju förlängningen lagen i dess helhet, och lika väl som regeringen kunnat företa uppmjukningar i administrativ ordning kan även skärpningar ske så länge lagen finns kvar. Detta gör också att skälen för att bifalla reservationen om avslag på regeringens proposition är starka.

Ja, herr talman, jag vill med detta yrka bifall till reservationen av herrar Osvald m. fl. Jag hoppas också att en del centerpartister stödjer reservationen här i kammaren. Man bör ju komma ihåg att även Sveriges hantverks- och småindustriorganisation yrkat på att byggnadsregleringen skall slopas. Det skälet borde väl beaktas av centerpartiets ledamöter.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! I likhet med departementschefen tror utskottet att det för närvarande icke vore lämpligt att avskaffa byggnadsregleringslagen. Fortfarande är säsongvariationer alltför markerade, något som ganska tydligt kom till uttryck under de två senaste årens vintersäsong, då en rätt omfattande arbetslöshet förekom bland byggnadsarbetarna. De särskilda vintertilläggen har inte varit stimulerande nog. Ur strängt företagsmässig synpunkt är det fördelaktigare att inskränka byggnadsverk-

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

samheten under vintern och utvidga den under övriga delar av året än att hålla driften i gång jämnt och fortlöpande året runt. Det föreligger uppenbar risk att räkna med en ökning av säsongvariationerna vid en fri marknad. Utskottet framhåller att den motsättning, som föreligger mellan önskemålet om rationell drift och därmed billiga bostäder samt kravet på jämn sysselsättning för byggnadsarbetarna, så snart som möjligt skall kunna utjämnas.

Motionärerna framhåller att olägenheterna av säsongvariationer i väsentlig grad skulle kunna elimineras om staten och kommunerna vid sitt byggande i första hand utnyttjade vintrarna. Kan det vara riktigt att huvuddelen av den totala fördyring, som vinterbyggandet medför för byggherren, skulle drabba det allmänna?

Här har tidigare i denna kammare framhållits att vissa offentliga byggnader bl. a. skolorna blir onödigt dyra. Om det mesta byggnadsarbetet för dessa byggnader liksom andra offentliga byggnader förlägges till vinterhalvåret, kommer givetvis kostnaderna att ytterligare gå i höjden. Utskottet kan under inga förhållanden godkänna en sådan ensidig inställning i fråga om fördelningen av tidpunkterna för igångsättandet.

Från och med detta år har av byggnadsverksamheten försöksvis prövats en annan ordning på vissa orter. Fem större orter i olika delar av landet har i princip helt befriats från byggnadsreglering. Arbetsmarknadsmyndigheterna, arbetsgivarna och arbetstagarna inom byggnads- och anläggningsbranschen har i anledning härav träffat överenskommelse den 3 februari 1959 om att på orter, där föreskrifterna om igångsättstillstånd av Kungl. Maj:t förklarats icke skola gälla, bör inrättas en samarbetsnämnd med uppgift att verka för att byggnadsverksamheten ordnas på så sätt, att säsongutjämnningen inte blir sämre än om systemet med igångsättningstillstånd alltfjämt varit gällande.

Vore det inte lämpligt att avvakta resultatet av detta samarbete på de fem orter det här gäller? Skulle det bli positivt, finns förutsättningar för att mera ingående och ur andra synpunkter diskutera frågan.

Jag skulle vilja säga att det inte enbart är sysselsättningsfrågorna som har varit avgörande, utan det är såsom tidigare framhållits även lokaliseringsfrågorna, som i ett läge med full sysselsättning kommer att betyda mycket i detta sammanhang.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JANSSON i Benestad (cp):

Herr talman! Vi har i många år tvisat om byggnadsregleringen. Nog tycker jag det finns mindre anledning att göra det nu än någonsin förut. Visserligen finns lagen kvar, men tillämpningen har mjukats upp så att man nästan kan säga att lagen saknar egentlig tillämpning.

Vad jag begärt ordet för att säga är närmast detta att byggnadsregleringen även vad beträffar lokaliseringspolitiken icke skall tillämpas på samma sätt som tidigare. Jag vill rikta mig till socialministern som, om jag inte är fel underrättad, är ordförande i det byggnadsråd som skall sköta denna sak i fortsättningen. Jag hoppas att man även i det rådets verksamhet skall gå fram lika vettigt som hitintills och beakta lokaliseringsfrågorna, så att man förhindrar alltför stor anhopning av industri i våra större tätorter. Jag ifrågasätter om man inte rent av skulle behöva en särskild lokaliseringslagstiftning i vårt land. Det får väl utvecklingen visa. Den blir obehövlig, hoppas jag, om man sköter den lokaliseringsverksamhet som redan finns på ett förnuftigt sätt.

Sedan är det ju strängt taget kvar av denna lagstiftning bara att man skall använda den i sysselsättningsutjämnande

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

syfte. Jag kan inte förstå att det skall vara så mycket att tvista om. Det har sagts att det kostar 180 kronor om dagen att hålla en man i beredskapsarbete — är det då så felaktigt att försöka se till att byggnadsarbetarna arbetar även under vintern, även om det skulle innebära någon fördyring? Totalt sett innebär det ju en besparing att de arbetar i sitt yrke.

Detta är vad som är kvar. Nu har man sträckt sig så långt att man har släppt regleringen helt för fem större orter i landet, och där borde man väl komma till det idealtillstånd som herr Nyberg och de övriga reservanternas önskar. Jag tycker att vi bör avvakta utvecklingen på det området.

Herr Nyberg hoppas att centerpartisterna har observerat, att Sveriges hantverks- och småindustriorganisation har uttalat sig mot en förlängning av lagens giltighetstid. Ja, sådant beror på vem som skriver remissvaret, och många gånger skulle man vilja säga: »Herre, förlåt dem, ty de veta icke vad de göra.» Faktum är att man nu får bygga för 500 000 kronor utan tillstånd, och det är ju en betydande summa för ett småindustriföretag. Jag tror att om de ledande i småindustriföretagens organisation hade tänkt sig in i problemet, skulle de i stället säga, att denna lag under viss tid framöver bör finnas kvar med den tillämpning den nu har.

Det är kanske litet hårt sagt, men jag tror att remissvaren ofta präglas av den politiska färgen hos vederbörande organisation, och då blir svaret inte alltid objektivt. Om småindustriens folk hade sett denna fråga mer objektivt, hade de nog varit vänner av denna anordning. De får det inte bättre, om man släpper byggnadsverksamheten helt fri.

Sedan tycker jag att finansmännen inte ensamma bör få bestämma i de viktiga frågor som gäller hur man skall investera och var företagen skall ligga. Här måste göras en avvägning även mot allmänna synpunkter.

Herr MUNKTELL (h):

Jag vill bara konstatera att regering och opposition är ense om att lagen nu inte behövs i investeringsbegränsande syfte, och jag tror inte heller att den behövs med tanke på näringslivets lokalisering. Det är mig bekant att det i ett alldeles nyligen justerat utlåtande av bankoutskottet över en motion om utredning rörande just näringslivets lokalisering har inhämtats upplysningar som visar att det blott i ett fåtal fall har förekommit, att en byggnadstillståndsansökan har avstyrkts av lokaliseringspolitiska skäl.

Så återstår alltså säsongutjämningen. I går upplyste socialministern i denna kammare, att antalet arbetslösa byggnadsarbetare var närmare 10 000 mindre i mars i år än vid samma tid i fjol. När det förhåller sig så med säsongutjämningen, tycker jag att utskottet borde ha haft ryggrad att stå för vad det sade för tre år sedan. Då sade utskottet, att regleringen icke skulle bibehållas bara av säsongutjämnings-skäl.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Det verkar som om herr Jansson i Benestad skulle vara ännu mer regleringsvänlig än Kungl. Maj:ts regering, och det tycker jag inte vill säga så litet. Jag konstaterar med ett visst intresse att herr Jansson i Benestad önskar en lagstiftning som skärper regleringen på detta område, i varje fall vad gäller lokaliseringsverksamheten.

Men det var inte närmast för att säga detta jag begärde ordet, utan jag ville tala om för herr Jansson, att det uttalande av hantverksorganisationen som jag återopade inte var något remissvar i egentlig mening utan ett uttalande som antogs av organisationens kongress föregående år. Det innebär en stark kritik av byggnadsregleringen och för övrigt även av systemet med igångsättningsstillstånd. Jag har uttalandet framför mig men skall inte uppta tiden med

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

att läsa upp det. Jag har bara velat i någon mån rätta till vad herr Jansson i Benestad här har sagt.

Herr JANSSON i Benestad (cp):

Herr talman! Jag begärde inte någon skärpning. Jag sade att om lokaliseringspolitiken inte sköts förnuftigt fram över, utan vi får en alltför stor anhopning av industrier till de största tätorterna, ifrågasätter jag, om inte Sverige i likhet med flera andra länder bör införa en lokaliseringsslag.

Herr Nyberg säger att det uttalande som berördes här gjordes av en kongress. Till detta vill jag säga att ett uttalande inte blir bättre därför att det görs av en kongress, där känslöstämningar ofta breder ut sig. Om det uppträder någon som målar upp saken på ett livfullt sätt, följer ofta de övriga med, men resultatet blir strängt taget sämre.

Efter härmed slutad överläggning gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nyberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Osvald m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaren — *Andra kammarens protokoll 1959. Nr 13*

rens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nyberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 134 ja och 76 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 24

Föredrogos vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtande och memorial:

nr 19, i anledning av väckt motion om befrielse från dansundervisning i skolorna, och

nr 20, i anledning av väckt motion om dubbla åldersgränser för barns bevisande av offentlig filmföreställning, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 25

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från tredje lagutskottet:

nr 168, i anledning av väckta motioner angående rättegångsbiträde åt enskilda i jorddelningsmål; och

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 104 § vattenlagen; samt

från jordbruksutskottet:

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket.

§ 26

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.13.

In fidem

Sune K. Johansson